

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЗАОЧНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20-22 СІЧНЯ 2010 РОКУ**

ЧАСТИНА 1

УМАНЬ 2010

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЗАОЧНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Частина 1

Умань
«Візаві» (СПД Сочінський)
2010

УДК
ББК
М

*Рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного аграрного
університету, протокол №1 від 16.09.2010 року*

Редакційна колегія:

А.Ф. Головчук – доктор технічних наук (відповідальний редактор);
С.П. Сонько – доктор географічних наук (заступник відповідального редактора);
В.С. Костюк – кандидат економічних наук;
О.О. Непочатенко – доктор економічних наук;
П.К. Бечко – кандидат економічних наук;
М.І. Мальований – кандидат економічних наук (відповідальний секретар).

*Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку,
яка не завжди збігається з позицією редакції.*

Матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції

«Актуальні питання сучасної економіки», 20-22 січня 2010 р. – Умань: СПД
Сочінський, 2010. – Ч.1. – 184 с.

Збірник містить доповіді студентів, магістрів, викладачів та вчених, які були розглянуті на I Всеукраїнській заочній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економіки», що відбулася 20-22 січня 2010 року в м. Умань. У наукових матеріалах висвітлюються питання стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

ЗМІСТ

Артеменко А. Об'єктивні основи зовнішньоекономічних зв'язків України	6
Голубкіна О.М., Багач Л.В. Оцінка енергоємності ВВП України	8
Безфамільна В. Продуктивність аграрної праці та шляхи її підвищення	11
Бузівський В.В. Специфіка аналізу та оцінки проектів інвестування в аграрному секторі економіки України.....	13
Бутило Р.І. Статистичний аналіз пенсійного забезпечення в м. Умань.....	15
Варвінець А. Вплив глобалізаційних процесів на економіку країни	18
Волошина О.О. Стан та перспективи розвитку пенсійного страхування в Україні	21
Гаваза Є.Н. Проблеми формування інвестиційного середовища в Україні	23
Гаваза Є. Шляхи підвищення рівня зайнятості населення в Україні	25
Гаврилюк В.М. Проблеми фінансування освіти в Україні	26
Гаврилюк Л.А. Сьогодення і сподівання українського фермерства	28
Григор'єв А.П. Глобалізаційні процеси і “нові” геополітичні реалії України	31
Гуторова І.В. Основні напрями удосконалення процесу функціонування аграрного ринку	33
Джевага С.В. Приватизація землі та її соціально-економічні наслідки	36
Драчевська А.А. Страховий ринок України: проблеми та перспективи	38
Дробаха Т. Статистичний аналіз доходів населення України	40
Душенковська Ю. Стан інвестиційної діяльності в Черкаській області	41
Жук Н. Основи формування, оцінки та ефективності використання ресурсного потенціалу продуктових під комплексів	42
Замотайло О.Є. Сутність та значення ринку інноваційного інвестування	44
Здоровцова Ю. Статистичні показники демографічної ситуації на селі	46
Зінчук О.В. Проблеми входження національної економіки України в світовий глобалізаційний простір	48
Зубіцька М.Г. Контроль за управлінням земельними ресурсами держави	50
Зубкова О.Є. Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських дорадчих служб України	53
Климик Г.В., Коваль А.М. Стратегія розвитку сфери туризму та рекреації в Черкаській області	56
Климик Г.В., Устенко Н.І. Проблеми стратегічного розвитку пивоварної галузі	58
Коваленко Л.Г. Деякі аспекти організаційно-економічного механізму державної підтримки в системі аграрного ринку	59
Козлова І.М. Роль інноваційних процесів у розвитку тваринницької галузі	62
Козоріз В.С. Стан та регулювання експортної діяльності України	64
Кравчук Н. Інтеграція України до ЄС: проблеми та перспективи подальшої співпраці	65

Куєвда Н. В. Сільськогосподарська кооперація – минуле, фактичний стан і погляд у майбутнє	67
Кулик К.О. Інтеграція України в Європейський Союз	69
Кучмай Л.В. Організація безготівкових розрахунків в Україні	72
Лишаєватенко В. Соціально-економічні наслідки інфляції	74
Масловата С.А. Землю у власність тому хто у неї вкладає капітал, а хто на ній працює – тому пристойну заробітну плату	76
Матвієць В.М. Розвиток фермерського землекористування	78
Мельник О.М. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в умовах СОТ	80
Мережко І.В. Система соціального захисту в Україні	82
Мережко І.В. Регулювання іноземних інвестицій в Україні	84
Мокляк М. Інноваційно-інвестиційна модель розвитку аграрного виробництва в Україні	86
Мудрак Р.П. Вступ України до СОТ: перші наслідки та перспективи в контексті національної продовольчої безпеки	87
Одайська І.В. Розвиток та сучасний стан системи пенсійного страхування	89
Олійник А.В. Розвиток інновацій у сфері сільського господарства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності	92
Пересідла Я.П. Вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність економіки України	94
Поліщук О. Шляхи збільшення виробництва продукції м'ясного скотарства	96
Ревуцька А.О. Оренда і ринок землі в аграрних відносинах	98
Рибчак В.І. Аспекти державної регуляторної політики у сфері малого бізнесу на регіональному рівні	100
Рибчак О. Теоретичні аспекти аналізу методів оцінки тіньової економіки	102
Руденко І.А. Основні проблеми інвестування аграрного сектору України	104
Слатвінський М.А. Формування інноваційної складової економіки: українські реалії та зарубіжний досвід	106
Слатвінська Л.А. Інвестування молокопереробних підприємств в умовах інтеграції економіки України	108
Сорока Д.В. Іноземний банківський капітал в Україні	110
Сурженко А.М. Стан та напрямки розвитку малого підприємництва в Україні ..	112
Таранюк М.А. ТНК в Україні	114
Тимчук С.В. Перспективи функціонування та землезабезпечення фермерських господарств регіону в умовах інтеграції	116
Філіпова Т.О. Проблеми фінансування потреб державної санітарно-епідеміологічної служби	120
Царюк О.Ю. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України	121
Чернега І.І. Проблеми ефективності використання трудового потенціалу	122
Чухрова А.І. Необхідність реформування соціальної політики	124

Шинкаренко М.С. Зовнішньоекономічна політика України в умовах світової глобалізації	125
Ярова В.В. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні	127
Ярова І.В. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України	129
Ярова І.В. Стан та перспективи розвитку інвестування АПК України	130
Яценко І. Перспективи економічного зростання України	132
Афанасієва А. Фінансове забезпечення господарської діяльності підприємства	134
Балтянська В.А. Склад і характеристика фінансових відносин підприємства ...	136
Батурінцева А.О. Методологічні підходи щодо класифікації банківських кредитів	138
Батурінцева Н.О. Необхідність та сутність кредиту в ринковій економіці	139
Бишок Т.С. Проблема самостійності місцевих бюджетів та шляхи її вирішення	141
Білокінь А.В. Теоретичні аспекти кредитної діяльності комерційних банків	144
Блажчук Л.І. Іпотечне кредитування земель України як невід'ємна складова розвитку земельних відносин та АПК в умовах кризи	146
Бондаренко Н. Форми і функції прибуткового оподаткування	148
Боржакова О. Роль прибуткових податків у формуванні доходів місцевих бюджетів	150
Боровик В.М. Фінансові аспекти розвитку економіки України	153
Боруля І.І. Гроші як засіб обігу і платежу	155
Браславська Ю.В. Фінансова криза та її загрози для України	156
Бручковська Н.О. Сучасний стан і тенденції розвитку вітчизняного банківського бізнесу в умовах присутності іноземного капіталу	158
Бугаєнко О.Г. Інвестиційний потенціал банківської системи	159
Бутило Р.І. Форфейтинг, як специфічний вид кредитування	161
Бутило Р.І. Страхування фінансових ризиків неповернення кредиту	163
Захарчук О.А., Вдовиченко М.Ю. Ресурсні платежі та їх роль у формуванні доходів державного бюджету на прикладі Уманської ОДП Черкаської області .	166
Вихренко Л.П. Розвиток страхового ринку в Україні	169
Вишнева В.С. Необхідність кредитування сільськогосподарських підприємств	171
Відоменко Н.В. Активні операції комерційного банку	173
Вітвіцька І.В. Проблеми та перспективи розвитку факторингових послуг в Україні	174
Вітвіцька І.В. Шляхи підвищення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства	176
Войниченко П.П. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб	178
Гаврега О.В., Писаренко В.Є., Сушков А.П. Вплив світової фінансової кризи на економіку України	181

РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Об'єктивні основи зовнішньоекономічних зв'язків України

Артеменко А., студент
Уманський державний аграрний університет

Розбудова незалежної України об'єктивно потребує входження її у світове господарство на організаційно-економічних засадах ринкових відносин на принципах рівноправності та взаємної вигоди у співробітництві.

Дипломатичне визнання молодोї Української держави більшістю країн світу прискорило й урізноманітнило розвиток її зовнішньоекономічних відносин. Однаковою мірою це стосується як молодих незалежних країн транзитивної економіки, так і держав розвинутої ринкової економіки та країн, що розвиваються.

Об'єктивна необхідність інтеграції України у світове господарство і розвитку її міжнародних відносин безпосередньо впливає передусім з потреб використання у національній системі відтворення міжнародного поділу праці для прискорення переходу до ринкової економіки країни з метою її розвитку і зростання багатства суспільства. Така необхідність сприяє формуванню ефективної структури економіки країни. Зовнішньоекономічні зв'язки в процесі інтеграції України у світове господарство охоплюють також комплекс екологічних проблем, що розв'язуються спільними зусиллями. Нарешті, розвиток зовнішньоекономічних відносин відкриває додаткові можливості у створенні належних умов для задоволення життєвих потреб народу України.

Об'єктивною можливістю для інтеграції у світове господарство є вироблення механізму зовнішньоекономічних зв'язків, по-перше, на макrorівні — загальнодержавному; по-друге, на мікрорівні підприємств; по-третє, на глобальному та регіональному макrorівнях через участь у спеціалізованих і багатоцільових економічних міжнародних організаціях ООН і регіональних економічних об'єднаннях типу ГУАМ, ОЧЕС. Поєднання об'єктивної необхідності та об'єктивних можливостей входження України у світове господарство робить цей процес закономірним.

Відомо, що енергетичне самозабезпечення є однією з головних умов незалежності. Досягти його Україна може, якщо візьме курс на модернізацію наявних і спорудження нових сучасних більш екологічно чистих вугільних та газотурбінних електростанцій, на розвиток власного енергетичного машино- та котлобудування, скориставшись вітчизняними науковими та виробничими здобутками й досягненнями високорозвинутих країн. Крім того зростання попиту високо розвинутих держав на сировину для отримання біопалива створює сприятливі умови агропромислового комплексу України для розвитку відповідної галузі, орієнтованої на експорт продукції¹.

¹ Скидан О. Продовольча сфера України в умовах глобалізації: викликів//Економіка України. — 2009. — №11. — с.53-64.

Без розвитку відповідних форм зовнішньоекономічних відносин зробити це практично неможливо.

В умовах формування сучасної моделі міжнародного поділу праці (МПП), основу якої має становити якісно оновлена технологічна база виробництва, Україна повинна поступово, цілеспрямовано розв'язувати проблеми ефективної участі у МПП, використовуючи зовнішньоекономічні зв'язки для реалізації національних економічних інтересів.

Рівень розвитку продуктивних сил є одним з тих техніко-економічних чинників, які найбільше сприяють активній участі України у сучасному МПП. Видобуток залізної руди, вугілля, виробництво сталі, чавуну, мінеральних добрив, цементу, електроенергії, цукру, тракторів і літаків, металоріжучих верстатів становлять значний економічний потенціал нашої країни. За кількісними характеристиками і потужностями продуктивних сил Україна може бути гідним партнером у світових економічних зв'язках. Наявний науково-технічний потенціал дасть змогу Україні за сприятливих умов втримати передові позиції у світовій науці з цілого ряду науково-технічних напрямів і, найголовніше, провадити незалежну економічну політику на включення в систему світових господарських зв'язків.

Організаційно-економічні чинники включення України в систему сучасного МПП за своїм змістом відображають ступінь розвитку процесів концентрації, спеціалізації, кооперації й комбінування виробництва (за участю української сторони) на рівні міжнародних економічних зв'язків.

Разом з тим є певні обмеження у розвитку процесів концентрації та спеціалізації. Відомо, що надмірна концентрація зусиль на розвитку однієї-двох галузей, зорієнтованих на експорт, зумовлює вразливість національної економіки та її сильну залежність як від світового ринку, так і від конкретної країни-партнера. Так, у колишньому СРСР більше 80 відсотків промислового виробництва України не мало на її території завершеного технологічного циклу, що зробило Україну залежною від стану її зовнішньоекономічних зв'язків, причому лівова частка цієї залежності припадає на колишні республіки СРСР¹.

Характер накопиченого виробничого потенціалу, спеціалізація, що склалася, з її орієнтацією на фондоемні види продукції вимагають значних інвестицій у базові галузі економіки України на відшкодування та якісне оновлення фондів. Так, у 2007 р. ступінь зносу основних виробничих фондів становив 37,1 відсотка, у тому числі в промисловості — 50,3, у сільському господарстві — 26,2, у будівництві — 62,8 відсотка. За такої ситуації структурна трансформація економіки України перетворюється у найважливішу умову для інтеграції у світову економіку і визначення її місця в системі МПП².

У сучасному взаємозалежному світі розвиток соціально-економічних чинників МПП нівелює їхні відмінності в окремих національних господарствах, і цей факт дослідники пов'язують з формуванням однотипної за своїм соціально-економічним змістом системи світового господарства. Утверджуються ринкові методи

1 Бачурин А. Интеграция экономик и создание общего рынка — веление времени // Экономист. — 2006. — № 7. — с. 43-51.

2 Дергачев В. Особенности мирохозяйственной интеграции Украины на основе свободных экономических зон // Экономика Украины. — 2007. — № 7. — с. 43-51.

господарювання, активізується державне регулювання певних напрямів розвитку економіки, береться на соціальну спрямованість її тощо.

Особливості об'єктивних основ зовнішньоекономічних зв'язків України пояснюються насамперед тривалою відсутністю національної державності та можливості провадити незалежну економічну політику.

Оцінка енергоемності ВВП України

Голубкіна О.М., ст. викладач

Багач Л.В., студент

Уманський державний аграрний університет

Низька енергоефективність є одним з основних чинників низької конкурентоспроможності економіки України на світовій арені. Енергоемність ВВП України складає 0,89 кг умовного палива на один долар США з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності, що перевищує середній рівень енергоемності в країнах світу у 2,6 рази¹.

Питомі витрати енергоресурсів на виробництво деяких видів продукції складають:

- аміаку: в Україні - 271,5 кВт-год/т, в Росії – 150-170 кВт-год/т, в США – 90-100 кВт-год/т;

- чавуну: в Україні витрати коксу перевищують 500 кг/т, в країнах ЄС, Японії, США не більше 350 кг/т;

- сталі: в Україні витрачають 105-115 кг.у.п./т, в Росії - 90-100 кг.у.п./т, в США – 36-40 кг.у.п./т;

- у хімічній промисловості перевищення рівня енергоспоживання показників порівняно з країнами ЄС становить: каустичної соди в 1,3-1,4 раз; кальцинованої соди та метанолу у 2,0-2,3; етилену у 2,8-2,3; технічного вуглецю в 1,5-2,5 раз;

- на 1 м² скла та на 1 тону цукру в Україні енергетичні витрати у 1,5-2 рази перевищують відповідні показники країн ЄС.

- на вироблення електроенергії питомі витрати в Україні у 2007 році досягли - 395,0 г. у. п./кВт.г (у 1990 р. становили 346,1 г. у. п. /кВт год).

- технологічні витрати на постачання електроенергії по мережах в Україні у 2007 році склали 12,7% (у 1990 р. становили 8,1%).

Найгіршим є те, що зниження енергоефективності більшості галузей як прямо так і опосередковано позначається на добробуті населення. Зокрема, у житлово-комунальній сфері, витрати на відпуск 1 Гкал теплової енергії комунальні підприємства теплопостачання витрачають 165-180 кг у.п., проти 145-150 кг у країнах ЄС, витрати на передачу теплової енергії та подання питної води населенню України перевищують аналогічні показники країн ЄС у 1,8-2,6 рази. Через низькі теплозахисні властивості огорожувальних конструкцій, нераціональні опалювальні

¹ Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 травня 2008 року. /Концептуальні засади державної політики щодо забезпечення ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (енергоефективності)/<http://zakon.rada.gov.ua/>.

системи житлових будинків масової забудови втрата теплової енергії становить 30-50% виробленої теплової енергії, що у 2-3 рази перевищує показники країн ЄС¹.

При цьому, за даними Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, зберігається тенденція до подальшого зростання фактичних питомих витрат енергоносіїв: витрати питної води збільшились з 26% у 2004 році до 37% у 2007 році, витрати теплової енергії в мережах зросли з 13,01 % у 2004 році до 14,2 % у 2007 році².

Загалом, за даними обласних державних адміністрацій питомі витрати на випуск основних видів продукції у 2007 році збільшились на 2,3% порівняно з показниками 2006 року. А загальні витрати енергоресурсів на одного мешканця житлового фонду в Україні у 2,5-2,7 рази вищі, ніж у країнах ЄС.

Заручником цієї ситуації стає населення, оскільки збільшення втрат енергоресурсів на надання комунальних послуг відшкодовується за рахунок тарифів³. При цьому існуючі механізми державного регулювання тарифної політики не стимулюють підвищення енергоефективності технологічних процесів, оскільки дозволяють природним монополіям витрати ресурсів відшкодовувати за рахунок їх включення у повному обсязі у тарифи. Особливо дане явище поширене при формуванні та затвердженні тарифів (цін) на послуги (продукцію) підприємств комунальної форми власності.

За оцінками Ради національної безпеки і оборони на сьогодні рівень енергоефективності національної економіки залишається у 2-3 рази вищим за рівень держав - членів Європейського Союзу. Висока енергоємність ВВП в Україні є наслідком суттєвого технологічного відставання у більшості галузей від рівня промислово розвинутих країн, незадовільної галузевої структури національної економіки, негативного впливу «тіньового» сектора.

За період 1995-2005 років зниження енергоємності ВВП забезпечувалося, в основному, за рахунок впливу наявного в промисловості структурного фактору, а саме: вартість постійної складової енерговитрат у собівартості продукції зменшувалася пропорційно до зростання обсягів виробництва, внаслідок чого динаміка зростання ВВП у цей період перевищувала динаміку споживання енергоресурсів. На даний час структурний чинник як складова потенціалу енергозбереження вичерпаний, у зв'язку з чим для збереження існуючих темпів зниження енергоємності ВВП (4-6% щорічно) необхідно терміново задіяти технологічний фактор потенціалу енергозбереження.

На сьогодні основним фактором зниження енергоємності продукції (послуг) в усіх галузях економіки є посилення державної політики ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та створення ефективно діючої системи державного управління у цій сфері. Зокрема у прийнятій «Концепції Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010 - 2015 роки» передбачаються наступні шляхи розв'язання цієї проблеми:

1 Ладік Д.О. Енергетична незалежність регіону як складова його економічної самодостатності / Міжнародна студентська науково-практична інтернет-конференція. «Інноваційні процеси в управлінні сучасними організаціями в постіндустріальній економіці». – 2005. Максименко О.С. Проблеми підвищення енергоефективності економіки / П'ята інтернет-конференція./ <http://intkonf.org/>.

2 International Energy Agency «Key World Energy Statistics 2007».

3 Енергоефективність в Україні: час реальних зрушень./<http://www.kmu.gov.ua/>.

- впровадження новітніх технологій виробництва та споживання енергетичних ресурсів, когенераційних технологій;
- впровадження технологій електротеплоаккумуляційного обігріву та таких, що передбачають використання теплових насосів;
- використання теплової енергії сонця та геотермальної енергії;
- видобування та використання газу метану вугільних родовищ як альтернативного виду палива;
- виробництва та використання біопалива;
- розвитку вітроенергетики;
- модернізації газотранспортної системи, систем тепло- та водопостачання, теплових електростанцій та теплоелектроцентралей;
- здійснення заходів щодо зменшення обсягу споживання енергоресурсів установами, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету;
- оптимізації структури енергетичного балансу, зокрема заміщення традиційних видів палива іншими видами, насамперед отриманими з альтернативних джерел енергії та вторинними енергетичними ресурсами;
- зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища;
- законодавчого врегулювання питань щодо зниження рівня енергоємності ВВП та оптимізації структури енергетичного балансу;
- адаптації національного законодавства у сфері енергоефективності, енергозбереження та альтернативної енергетики до законодавства ЄС;
- створення сприятливих умов для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у сферу енергоефективності та енергозбереження з метою оптимізації структури енергетичного балансу, зменшення обсягу викидів забруднювальних речовин;
- формування державної системи моніторингу і контролю за ефективним використанням паливно-енергетичних ресурсів, виконанням галузевих і регіональних програм енергоефективності, підвищення рівня достовірності статистичної інформації стосовно показників енергоспоживання;
- проведення структурної перебудови підприємств, спрямованої на зниження матеріало- та енергоємності виробництва;
- удосконалення механізму фінансування заходів, які потребують державної підтримки і спрямовані на зниження рівня енергоємності ВВП, збільшення обсягу використання альтернативних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів, обсягу викидів забруднювальних речовин;
- активізації міжнародного співробітництва в рамках реалізації стратегії енергетичної безпеки держави;
- здійснення заходів з популяризації серед широких верств населення через засоби масової інформації ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів, включення відповідних питань до програм навчальних закладів, утворення регіональних центрів інформування громадськості.

В умовах зростаючої конкуренції за світові паливно-енергетичних ресурси, енергоефективність економіки є практично єдиним інструментом отримання конкурентних переваг України на світовій арені та зростання добробуту населення

країни завдяки зниженню затрат ресурсів на утворення валового національного продукту.

Продуктивність аграрної праці та шляхи її підвищення

Безфамільна В., студент
Уманський державний аграрний університет

Сільське господарство – це важлива галузь економіки України, від якої залежить продовольча безпека її громадян. Проте, перехід до ринку спричинив занепад даної галузі, який проявляється у зниженні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, її якості, продуктивності праці та зацікавленості працівників у кінцевих результатах діяльності.

Продуктивність праці як економічна категорія відображає зв'язок між обсягом виробництва і відповідними затратами праці. Стосовно сфери матеріального виробництва продуктивність праці означає здатність людини створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ. Чим більше продукції виробляється за одиницю часу або чим менше робочого часу витрачається на виробництво одиниці продукції, тим вища продуктивність праці¹.

Розвиток продуктивних сил і неухильне зростання потреб суспільства об'єктивно зумовлюють необхідність підвищення продуктивності праці. Досягнутий рівень і темпи підвищення продуктивності праці є важливим показником ефективності виробництва.

Продуктивність – рухливий і динамічний показник результативності праці та ефективності виробництва, який змінюється під впливом численних факторів. Оскільки продуктивність праці має визначальне значення для розвитку окремого підприємства та всього сільського господарства, суміжних з ним галузей і країни в цілому, фахівці, керівники, власники та наймані працівники повинні постійно шукати шляхи й резерви її підвищення.

Резерви зростання продуктивності праці – це невикористані можливості економії затрат праці (як живої, так і уречевленої), які виникають унаслідок дій тих чи інших факторів (удосконалення техніки і технології, організації виробництва і праці, застосування прогресивних форм і систем її оплати).

Впровадження ринкових відносин у сільськогосподарській галузі має свої особливості щодо прийняття раціональних і оптимальних рішень із проблем ефективності аграрної праці. Будь – який сільськогосподарський підприємець, як власник чи орендатор землі і майна прагнутиме отримати максимальну користь (прибуток) за допомогою найраціональнішого використання праці виконавців з найменшими витратами.

¹ Бугуцький О.А. Система управління якістю праці на підприємстві // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 45-49. Бурляй А.П. Сутність та значення продуктивності праці в аграрних підприємствах у ринкових умовах // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених / УДАУ. – Умань. – 2008. – 2 ч. – С. 36-37.

Вітвицький В., Мемельська З. резерви підвищення аграрної праці умовно об'єднують у чотири групи¹:

перша група стимулюючих факторів зростання продуктивності праці охоплює в основному такі виробничі чинники, як застосування нової техніки і більш удосконаленої системи машин, впровадження комплексної механізації на всіх стадіях виробничого процесу. Це означає зростання фондоозброєності, зі збільшенням якої підвищується і продуктивність праці. Уречевлена праця скорочує витрати ручної праці, що позитивно відображається на результатах конкретного виробництва;

до другої групи належать організаційні чинники, насамперед організація процесу виробництва сільськогосподарської продукції. А особливе місце серед організаційних факторів посідає наукова організація праці. Від раціоналізації проведення трудових операцій залежить результативність як самої праці, так і виробництва в цілому. Наукова організація праці дозволяє без суттєвих капітальних вкладень підняти продуктивність праці й ефективність виробництва;

третя група охоплює чинники, пов'язані з удосконаленням форм і систем оплати праці, функціональним призначенням яких є стимулювання підвищення її продуктивності, відтворення робочої сили та розв'язання соціальних проблем суспільства;

четверта група факторів зростання продуктивності праці складається із соціально-економічних показників, які пов'язані зі складом виконавців, їхньою освітою і кваліфікаційним рівнем, умовами праці, психологічним кліматом у колективі, підвищенням творчої активності працівників тощо.

Аналіз результатів досліджень ряду науковців² дозволяє зробити висновок про те, що для виконання поставлених завдань на всіх рівнях управління галуззю необхідно відшукати резерви підвищення ефективності аграрної праці шляхом мобілізації численних її факторів: інтенсифікації виробництва; освоєння ресурсо- та енергозберігаючих технологій; удосконалення праці та внутрішньогосподарського механізму господарування.

Отже, такі підходи до вирішення поставлених завдань є мотиваційними як для окремого працівника, так і для всього трудового колективу загалом, які створюють сприятливе середовище для високої індивідуальної чи суспільної продуктивності праці та кінцевої мети діяльності сільськогосподарського підприємства – одержання прибутку. Крім того, доречно наголосити на тому, що вирішення питання підвищення продуктивності праці потребує системного підходу до вдосконалення комплексу факторів з метою досягнення поставленої мети.

1 Вітвицький В., Мемельська З. Вплив основних чинників на підвищення продуктивності праці // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 2 – С. 29-34. Дієсперов В.С. Тенденції динаміки продуктивності сільськогосподарської праці в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 15-20.

2 Бугуцький О.А. Система управління якістю праці на підприємстві // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 45-49. Бурляй А.П. Сутність та значення продуктивності праці в аграрних підприємствах у ринкових умовах // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих вчених / УДАУ. – Умань. – 2008. – 2 ч. – С. 36-37. Вітвицький В., Мемельська З. Вплив основних чинників на підвищення продуктивності праці // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 2 – С. 29-34. Дієсперов В.С. Тенденції динаміки продуктивності сільськогосподарської праці в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 15-20. Олійник Т.І. Продуктивність праці та структурні зміни в сільському господарстві // Економіка АПК. – 2006. – №4. – С. 122-127.

Специфіка аналізу та оцінки проектів інвестування в аграрному секторі економіки України

Бузівський В.В., студент
Уманський державний аграрний університет

Основою оцінки здійснення прямих інвестицій є методи інвестиційного проектування. В сільському господарстві існує ряд особливостей, які зумовлюють складність та різноманітність інвестиційних проектів. Тому існує актуальність оцінок ефективності інвестиційних проектів аграрного сектору.

В напрямку дослідження даного питання працювала досить велика кількість як вітчизняних, так і закордонних вчених, проте оцінка ефективності інвестицій саме в аграрний сектор не є широко вивченою. У ринкових умовах в сільському господарстві проектний аналіз слід розглядати як оцінку прибутковості інвестиційного проекту, яка зазвичай здійснюється шляхом зіставлення витрат на його реалізацію та вигод, які можна отримати в результаті реалізації проекту¹.

Проектний аналіз складається з кількох розділів:

1. Комерційний – досліджується та аналізується ринок, споживачі, конкуренти, канали збуту. Необхідно враховувати залежність сільського господарства від посередників та експортерів.

2. Екологічний – визначає яким буде вплив проекту на природне середовище. Зазвичай рівень екологічного забруднення від сільського господарства є низьким або середнім, проте необхідно враховувати такий специфічний вид забруднення як надмірне використання родючості землі.

3. Інституційний – аналізується середовище розвитку підприємства з політичної, адміністративної та організаційно-правової позицій. Необхідно враховувати також обов'язкові програми державної підтримки сільського господарства, хоча рівень цієї підтримки недостатній.

4. Технічний – аналізується технологія виробництва та питання власності. В аграрному секторі до особливостей, які необхідно враховувати при проведенні даного аналізу, відноситься залежність інвестиційного циклу від строку служби машин, устаткування, обладнання, систем поливу, кількості полів у сівоzmінах тощо. Також слід враховувати сезонність виробництва в аграрному секторі, що зумовлює здійснення затрат в одну частину року і можливе використання кредиту, та отримання прибутку в іншу.

5. Соціальний – аналізується взаємодія проекту з людьми та з соціумом. Сільське господарство тісно взаємодіє з сільським населенням, яке формує трудові ресурси для даної галузі, а з іншого боку аграрна діяльність є основним джерелом доходів місцевого населення.

6. Фінансовий аналіз.

7. Економічний аналіз.

¹ О.М. Матрос. Аналіз ефективності інвестиційного проекту. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №9. – С.206 – 208.

Найбільш важливим з вищезазначених є економічний та фінансовий аналіз. Вони ґрунтуються на методі порівняння витрат та доходів на реалізацію інвестиційного проекту, різниця полягає в тому, що фінансовий аналіз розглядає вигоду для інвестора, а економічний – для суспільства (країни) та з точки зору світових ринків.

Для оцінки ефективності інвестиційних проектів в аграрному секторі застосовують різні методи аналізу, як радянські так і іноземні. За методикою, що застосовувалась в СРСР передбачалась необхідність визначення абсолютної ефективності всієї суми капіталовкладень за даним проектом технічного розвитку виробництва і порівняльної ефективності альтернативних варіантів. У першому випадку критерієм оцінки є коефіцієнт абсолютної ефективності, який розраховується як відношення прибутку до капіталовкладень, у другому випадку – коефіцієнт порівняльної ефективності, що визначається відношенням різниці собівартості продукції за двома варіантами до різниці капіталовкладень¹.

Методологія проектного аналізу передбачає визначення економічної ефективності інвестицій за допомогою показників чистої приведеної вартості, дисконтованого строку окупності, внутрішньої норми прибутку, індексу прибутковості, які ґрунтуються на теорії вартості грошей.

Частина науковців вважають методику, що застосовувалась в СРСР найбільш надійною, простою та доступною. Її перевагою є відсутність необхідності прогнозування поточних витрат, цін та строку дії проекту. Інша частина зазначає, що дана методика на відміну від нової не враховує чинник часу, а також ігнорує амортизацію як джерело коштів.

Закордонні методи аналізу поділяються на ті які включають дисконтування, та які його не враховують. Інвестування в аграрне виробництво також потребує визначення дисконтування грошових потоків. Існує ще метод альтернативної вартості, який може застосовуватись як з дисконтуванням, так і без нього. Сутність підходу з позиції альтернативної вартості в інвестиційному плануванні полягає в тому, що поряд з прямими доходами і витратами по проекту враховуються як альтернативні витрати, так і втрачений чистий грошовий потік від тієї інвестиції, яка є альтернативною прийнятій. Аналогічно альтернативним доходом будуть не здійснені витрати на альтернативний проект².

Для здійснення оцінки ефективності інвестиційного проекту в сільському господарстві можна застосовувати різні методи. Проте слід обов'язково враховувати особливості аграрного сектору, які повинні в значній мірі підвищити рівень обґрунтованості та точності оцінки інвестиційних проектів. До них відносять сезонність виробництва, підтримку з боку держави сільгоспвиробника, залежність від посередників та експортерів, взаємодію галузі з сільським населенням, а також вплив на екологію.

1 Т. Бень. Методи визначення економічної ефективності інвестицій: порівняльний аналіз. // Економіка України. – 2006. – №6. – С. 41 – 46.

2 Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: Підручник. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2003. – 398 с.

Статистичний аналіз пенсійного забезпечення в м. Умань

Бутило Р.І., студент

Науковий керівник – викладач Ратушна О.П.

Якість життя населення значною мірою залежить від пенсійного забезпечення людей похилого віку та впевненості у завтрашньому дні осіб, які працюють.

Становлення України як соціальної держави, якою вона визначена на конституційному рівні, вимагає радикальної реформи соціального захисту населення, одним із видів якого є пенсійне забезпечення. Право на пенсію нерозривно пов'язане з трудовою діяльністю людини, є найважливішою складовою добробуту непрацездатних громадян і демонструє дійсне бажання держави дотримуватись принципів гуманізму щодо тих, хто віддав суспільству працю, інтелект та здоров'я.

Проблеми пенсійного забезпечення були досліджені в працях багатьох вчених, зокрема С.С. Алексєєва, В.С. Андрєєва, В.М. Андрієва, В.А.Ачаркана, Н.Б.Болотіної, В.С. Венедиктова, В.Я. Гоца, В.В. Жернакова, О.Д. Зайкіна, М.Л.Захарова, Р.І. Іванової, М.І. Іншина, Л.М. Князькової, О.В.Лаврінєнка, К.Ю.Мельника, П.Д. Пилипенка, О.І. Процевського, І.М.Сироти, С.М. Сивака, О.Ф.Скакун, Б.І. Сташківа, В.О. Тарасової, П.Г.Тучкової, Я.М. Фогеля, Г.І. Чанишевої та ін.

Проте, не дивлячись на інтенсивність та широкий спектр досліджень, присвячених різним аспектам пенсійного забезпечення, багато питань у цій сфері залишаються ще дискусійними. Отже, сучасний стан реформування пенсійного законодавства, характер службово-трудової діяльності, необхідність вдосконалення соціально-правового захисту обумовлюють актуальність і важливість комплексного дослідження широкого кола питань, пов'язаних висвітленням пенсійного забезпечення.

Метою написання статті є аналіз пенсійного забезпечення пенсіонерів м. Умань Черкаської області з використанням статистичних методів: рядів динаміки, кореляційного та регресійного методів, індексного та методу абсолютних різниць, визначення відносних та середніх величин.

Комплексний статистичний аналіз соціально - економічних явищ є передумовою ефективного управління і має бути невід'ємною складовою частиною управлінської діяльності на всіх рівнях від підприємства та їх структурних підрозділів до органів державного управління.

Перш за все розглянемо динаміку кількості пенсіонерів за 11 місяців поточного року на рис. 1.1. Як бачимо з рис. 1.1, спостерігається зниження кількості пенсіонерів в лютому місяці, що пов'язане зі зменшенням кількості новопризначених справ, аналогічна ситуація спостерігається в червні місяці. Тоді як, зниження кількості пенсіонерів у вересні зумовлене закінченням терміну виплати пенсій по втраті годувальника до подання довідки про навчання на наступний учбовий рік. Проте спостерігається стійка тенденція росту кількості пенсіонерів.

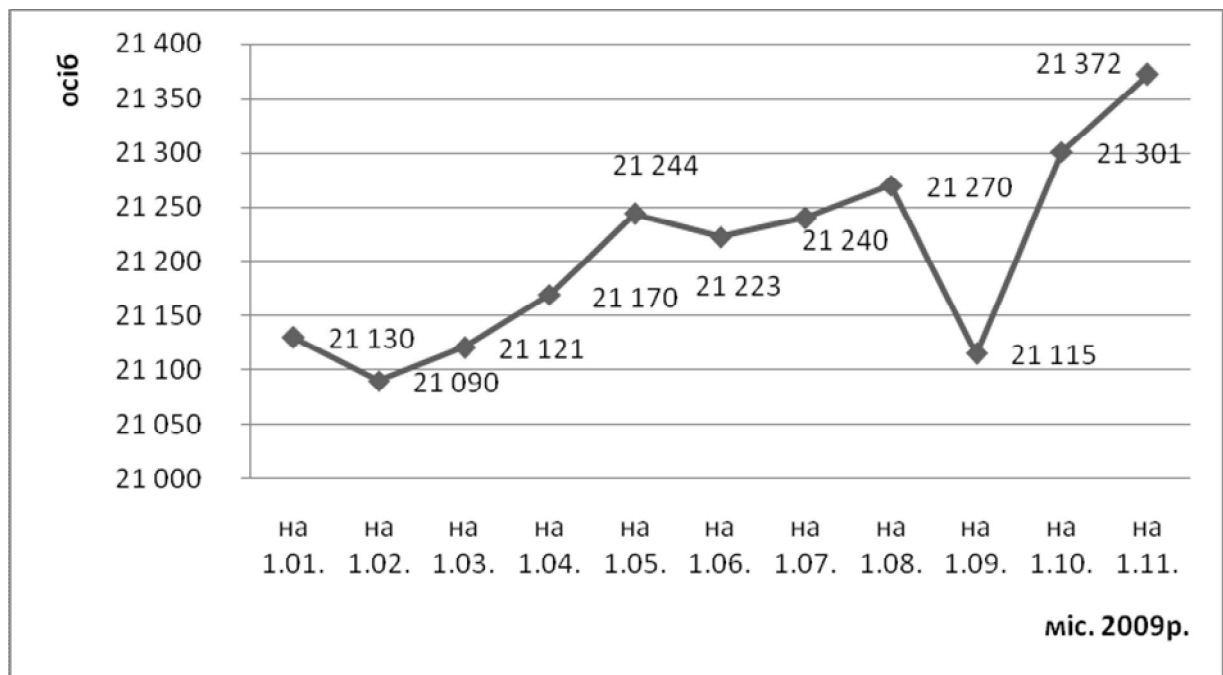

Рис. 1.1. Динаміка чисельності пенсіонерів м. Умань у 2009 році, осіб

Не менш важливим у дослідженні даного питання є розмір середньої пенсії. Покажемо динаміку пенсійного забезпечення у 2009 році на рис. 1.2.

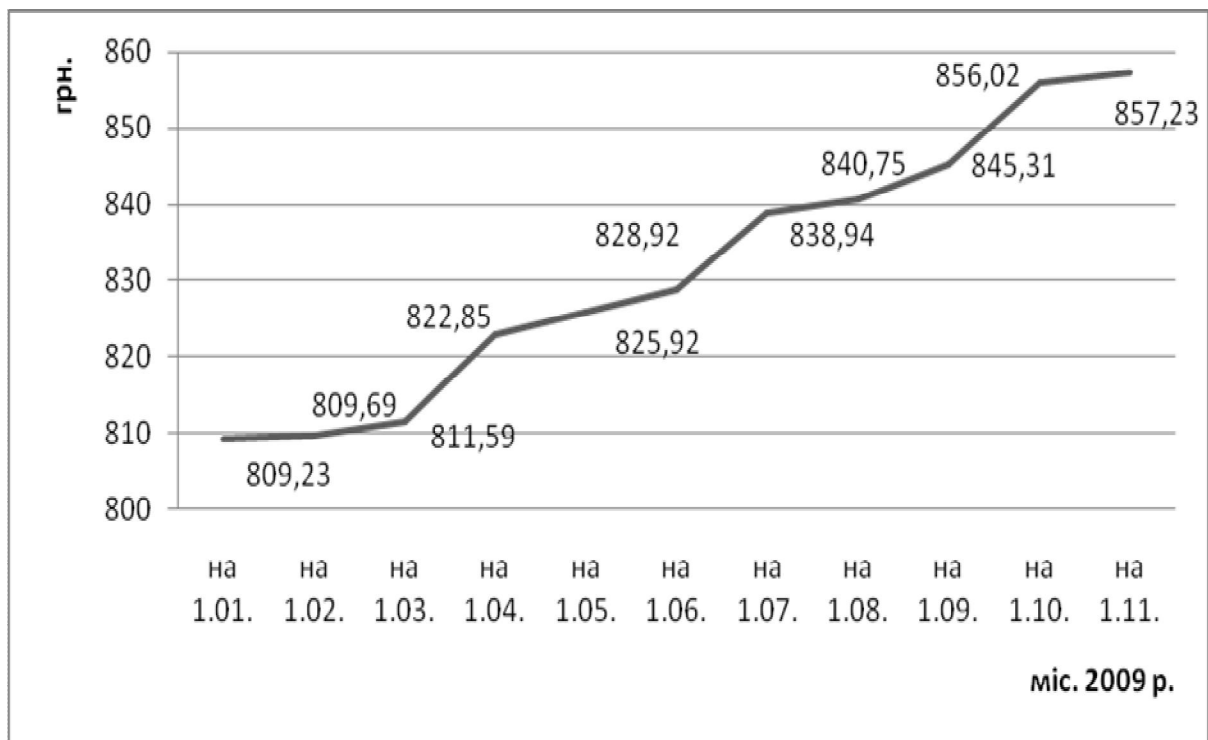

Рис. 1.2. Динаміка середнього розміру призначених пенсій у 2009 році, грн.

Очевидним є тенденція до росту середньої пенсії, що пов'язана з декількома чинниками серед яких необхідно, виокремити оновлення відповідної законодавчої бази, та збільшення чисельності пенсіонерів з підвищеним розміром пенсій.

Дослідження середньої пенсії було б не достатнім без вивчення структури пенсійного забезпечення за розмірами пенсій, який розглянемо на рис. 1.3.

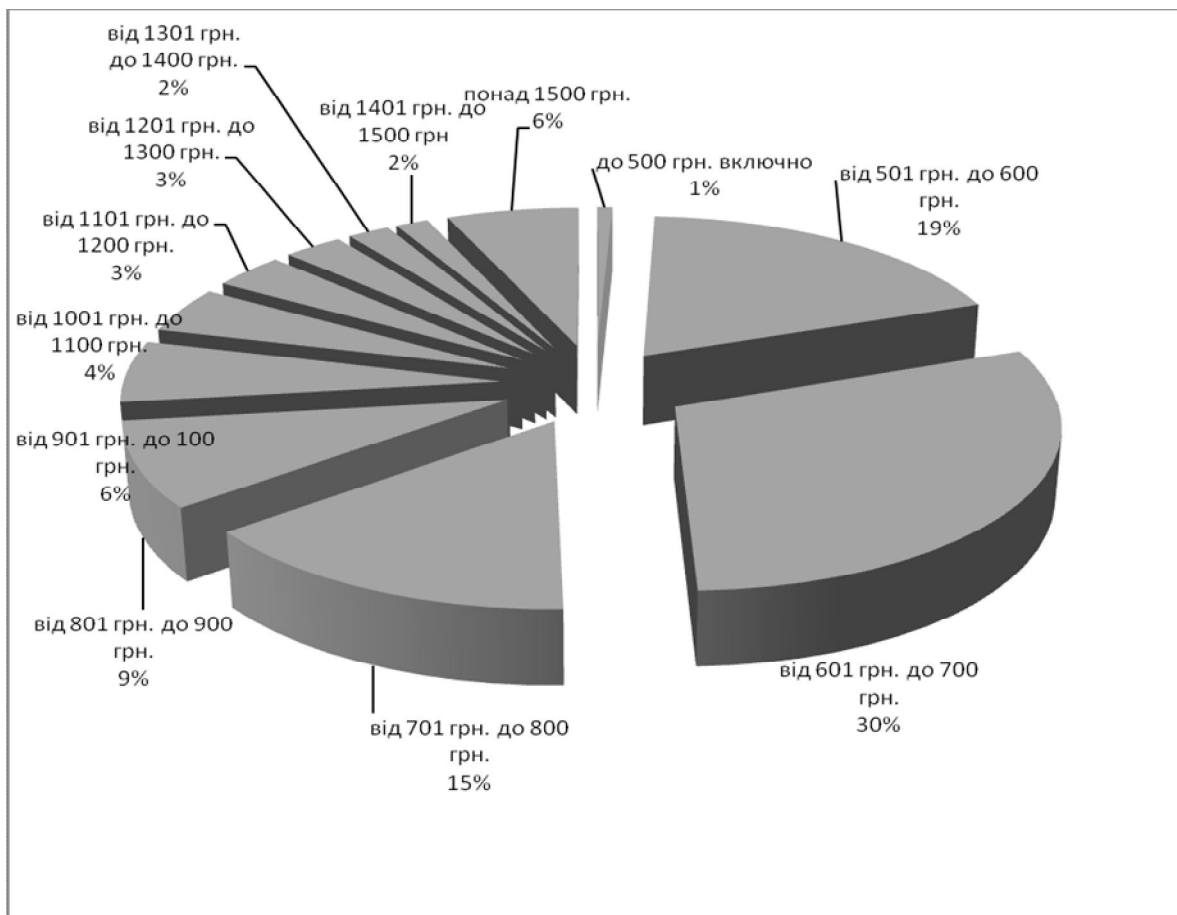

Рис. 1.3. Структура пенсійного забезпечення населення в м. Умань

З рис.1.3 ми бачимо, що найбільшу питому вагу займають пенсіонери, які одержують пенсію у розмірі 601-700 грн. (30%), 501-600 грн. (19 %), 701-800 грн. (15%). Отже, переважна більшість пенсіонерів (64%) мають пенсійне забезпечення на рівні середньостатистичного рівня пенсій, що становить 831,32 грн. у 2009 році.

Загальна сума нарахованих пенсій змінюється кожного року, і ці зміни відбуваються під впливом трьох основних факторів: кількості пенсіонерів, середнього розміру пенсій та структури категорій призначених пенсій.

Проаналізуємо зміну нарахованих пенсій у 2009 і 2008 роках за допомогою індексного методу та методу різниць, та вплив основних факторів.

У 2009 році приріст суми нарахованих пенсій склав 13,3 % або 2065,60 тис. грн. Дане зростання було обумовлене на 0,6 % (93,08 тис. грн.) збільшенням кількості пенсіонерів, на 12,41 % (1942,18 тис. грн.) зростанням розмірів середньої пенсії, на 0,19 % (30,34 тис. грн.) поліпшенням структурних співвідношень між окремими категоріями пенсіонерів.

В результаті проведеного кореляційного аналізу ми прийшли до висновку, що існує тісний зв'язок ($r=0,7754$) між величиною середньої пенсії та питомою вагою кількості пенсіонерів за віком. Цей показник впливає на розмір середньої пенсії на 60,12 %, решта 39,88 % визначається іншими факторами, не врахованими в даному дослідженні.

Отже, провівши ґрунтовний аналіз пенсійного забезпечення в м. Умань варто зауважити, що за досліджуваний період спостерігається залежність середньої пенсії 60,12 % від питомої ваги пенсіонерів за віком. Приріст суми нарахованих пенсій на

0,6 % був зумовлений збільшенням загальної кількості пенсіонерів, на 12,41 % – зростанням розмірів середньої пенсії, на 0,19 % поліпшенням структурних співвідношень між окремими категоріями пенсіонерів. Тому подальше зростання суми нарахованих пенсій буде відбуватись в основному за рахунок зростання питомої ваги пенсіонерів за віком та одержуваної ними середньої пенсії.

Вплив глобалізаційних процесів на економіку країни

Варвінець А., студент
Уманський державний аграрний університет

Між англійським та французьким трактуванням глобалізації існує доволі суттєва відмінність. Англійський термін (globalization) має насамперед географічне тлумачення, а французький (mondialisation) — стосується у першу чергу соціальних структур. "Глобальне" стосується всієї планети! "Мондіальне" стосується всесвіту культури та стосунків між людьми.

Сам термін "глобалізація" чи "мондалізація" є відносно новим. Це процес, який вперше був названий у XVIII - му столітті такими людьми як Хьюм та Адам Сміт. Він включає три аспекти:

- 1) ринкові стосунки стають основою не лише економічного, але й політичного та етичного життя;
- 2) транснаціональні компанії стають новою формою економічної колонізації;
- 3) сучасні технології використовуються для структурування глобального ринку.

Глобалізація несе із собою не лише вигоди для корумпованих політиків, вона сповнена негативними наслідками чи потенційними проблемами, у яких деякі критики вбачають велику небезпеку. Форми та наслідки впливу глобалізаційних процесів значно відрізняються за різними групами країн (розвинуті країни, країни з перехідною економікою, відсталі та залежні країни).

Одна із основних проблем пов'язана із питанням, хто виграє від глобалізації. Фактично основну частину переваг отримують багаті країни та індивіди. За останні 25 років розрив у рівнях доходів між країнами та групами населення не тільки не скоротився, а навпаки, зріс. Нерівність у заробітній платі та доходах збільшилася майже в усіх країнах. У більшості держав частка прибутку в доході є вищою, а заробітної плати - нижчою, ніж на початку 80-х років. Безробіття в промислово розвинутих країнах (крім США) залишається високим.

Для деяких країн глобалізація створила такі можливості, про які не могло йтися декілька років тому. Але вона створила і нові небезпеки для багатьох інших країн. Від глобалізації, насамперед, виграють багаті люди, фірми та країни, експортери капіталу, технологій, міжнародні та глобальні фірми-лідери. Програють же країни з односторонньою, недостатньо розвинутою економікою, слабкою інфраструктурою, дрібні підприємці, некваліфіковані працівники, немобільні верстви населення. Небезпека глобалізації цілком слушно пов'язується з негативним впливом на національну культуру, духовність. Вона може призвести до втрати культурної

різноманітності, до засилля масової культури та "вестернізації". А ці процеси чинять безпосередній вплив на економіку.

Несправедливий розподіл вигод від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Деякі вчені вважають, що можлива глобальна конвергенція доходів, аргументуючи це тим, що економіка бідних країн розвивається більш швидкими темпами, ніж багатих. Насправді ж швидке зростання характерне лише для невеликої групи країн Південно-Східної Азії (азіатських тигрів), тоді як найменш економічно розвинуті країни мають набагато нижчі темпи зростання, ніж багаті держави, їхні вигоди від глобалізації мінімальні. У результаті відбувається не конвергенція чи вирівнювання доходів, а швидше їх поляризація. У процесі її країни зі швидкими темпами зростання входять у коло багатих країн, а бідні країни все більше відстають від них. Зростання розриву у доходах викликає невдоволення з їхнього боку, що може спричинити міжнародні конфлікти, оскільки бідні держави прагнуть приєднатися до клубу багатих країн і готові боротися з ними за свою частку у світовому виробництві. До того ж розподіл витрат та вигод глобалізації веде до нерівномірного розвитку галузей, занепаду деяких з них (вугільна промисловість, важке машинобудування, суднобудування тощо) з відповідними соціальними наслідками. Питання розподілу вигод є одним із найважливіших у процесі глобалізації світової економіки.

Друга проблема пов'язана із потенційною регіональною чи глобальною нестабільністю через взаємопов'язаність національних економік на світовому рівні. Локальні економічні коливання чи кризи в одній країні можуть мати регіональні чи навіть глобальні наслідки. Можливість цього є не просто теоретичною, а є цілком реальною, що підтверджує фінансова криза в Азії, котра почалася влітку 1997 р. у Таїланді, а потім поширилася на інші країни Південно-Східної Азії, дійшовши і до Південної Кореї. Такі явища свідчать про велику вразливість взаємопов'язаних економік. Світовий спад чи депресія можуть спричинити заклики розірвати взаємні зв'язки і залежності, створені у процесі глобалізації. Результатом може стати економічний конфлікт із загрозою перетворення на економічну війну чи навіть воєнне зіткнення.

Третє коло породжених глобалізацією проблем викликане можливістю переходу контролю над окремими країнами від суверенних урядів до інших рук, у тому числі до найсильніших держав, транснаціональних чи глобальних корпорацій та міжнародних організацій. Колишній президент США Б.Клінтон визнав, що окремі групи та окремі держави "можуть віднині втручатися у життя сусідів і можуть паралізувати їхні життєво важливі системи, зруйнувати торгівлю, поставити під сумнів благополуччя та добробут інших народів, послабити їхні можливості функціонувати". Сподівання на регульовальну роль національного ринку в умовах глобалізації безпідставні. Глобалізація підточує економічні функції національної держави. Можливість контролювати їх економічні і соціальні процеси на своїх територіях через вихід виробництва і фінансового ринку за національні межі різко знизилась. Контроль над національною економікою переходить від суверенних держав до інших суб'єктів - економічно найбільш потужних національних держав, багатонаціональних або глобальних фірм, міжнародних організацій, тощо, які виходять з власних інтересів отримання надприбутку. Визначає ситуацію тільки глобальний ринок, головна регульовальна особливість якого полягає в знищенні не

відсталості, а відсталих. Послаблення економічної сили національних держав без компенсування потужностями міждержавних і наднаціональних утворень посилює вразливість національних економік, їхню залежність від процесів у сусідніх країнах і веде до перекочування економічних криз з континенту на континент, утворюючи їх нескінченні хвилі і створюючи з кожною депресією або рецесією загрозу розпаду глобалізованого світу. Для стабілізації економіки формується світовий тоталітарний політичний порядок. Інформаційно-фінансова олігархія встановлює міжнародний олігархічний режим, що спирається на владу грошей і світову комунікаційну мережу. Отже, глобалізація перетворює світову економіку зі способу господарювання на спосіб владарювання невеликої групи найбільших держав і міжнародних компаній. Глобалізація тягне за собою більш запеклу і руйнівну конкуренцію, яка зведена, головним чином, до олігополістичного суперництва гігантів промисловості, а також найбільш розвинутих держав світу та утворених ними торговельних блоків. Глобальна конкуренція примусила великі міжнародні фірми посилити свої позиції на ринках за рахунок поглинань та придбань, що зробило ринкові структури скоріш олігополістичними, ніж конкурентними. Посилилось суперництво між країнами за експортні ринки та іноземні інвестиції. Воно знаходить своє вираження у хижацькій поведінці потенційних конкурентів і зростанні кількості змов між ними, практиці вертикальної інтеграції, злитті і поглинаннях з явно виразними монополістичними рисами. Усе це веде до зростання частки світової торгівлі* яка виключається зі сфери прямої конкуренції. Фактично тільки четвертина світової економіки функціонує в умовах вільного ринку. Глобалізація не здатна привести до створення оптимальних пропорцій у світовій економіці. Свідченням цього є відставання лібералізації ринків праці від лібералізації товарів, послуг і капіталу. Ще меншою мірою ринки праці глобалізовані. Порівняно з XIX століттям, коли наймані працівники могли емігрувати і подорожувати без будь-яких проблем (віз, паспортів), з другої половини XX століття мобільність праці помітно зменшилась. Сучасне становище на глобальному ринку праці виключає як справедливу конкуренцію, так і трудову мобільність для пошукачів вакантних місць. Для більшої частини найманих працівників і особливо для бідних мобільність робочої сили є об'єктом міради обмежень, які починаються з візових вимог і закінчуються професійним ліцензуванням. Нерівномірність лібералізації веде до того, що глобалізація не звужує, а розширює асиметрію на світовому ринку. Асиметрія генерує економічну нестійкість у світі. Коли капітал володіє свободою пересування, а робоча сила її позбавлена, глобалізація стає несправедливою, нечесною, грабіжницькою. Ситуація значно погіршується розширенням експлуатації праці капіталом. В процесі глобалізації усе активніше використовується практика соціального демпінгу у сфері зайнятості: використання примусових методів для отримання конкретних переваг, експлуатація дитячої праці та праці інших утиснутих груп, утворення підпільних ринків праці і незаконна торгівля людьми. Окрім того, торгова конкуренція і мобільність капіталів посилює розділення найманих працівників, оскільки заробітна плата висококваліфікованих працівників зростає, менш кваліфікованих зменшується, чого раніше не було, або проявлялося меншою мірою. Глобалізація створює небезпеку поширення гіперінфляції. Лібералізація капітальних статей платіжних балансів створила передумови для міграції усім світом короткострокового спекулятивного капіталу (іноземних депозитів у комерційних

банках, вкладень іноземного капіталу в державні цінні папери і акції). У 1993 році загальна кількість перших оцінювалася у 10 трлн. дол., а річне обертання других - у 60 трлн., що вдвічі більше від світового ВВП і майже в 12 разів від світової торгівлі товарами. Світова торгівля акціями на порядок менше від торгівлі облігаціями, але ненабагато поступається світовій торгівлі товарами, становлячи 4 трлн. дол. на рік.

Міжнародні трансферти капіталу усе більше переважають світову торгівлю товарами і послугами. Сьогодні річна торгівля валютою складає більше 400 трлн. дол., що у 80 разів перевищує світову торгівлю товарами.

Більшість держав, за виключенням індустріально розвинутих, безсилі при коливаннях валютних курсів і рухів капіталів, бо не володіють необхідним досвідом і інструментами економічної політики. Спрощується здійснення і розповсюдження шахрайських операцій у глобальному масштабі. Таким чином, глобалізація економіки становить собою якісно нову стадію розвитку ринкових відносин, яка характеризується:

по-перше, виходом на арену світового господарства замість національних монополій транснаціональних корпорацій, які демонструють вищий рівень концентрації виробництва;

По-друге, злиттям міжнародного промислового капіталу ТНК з міжнародним банківським капіталом ТНБ та утворенням міжнародної фінансової олігархії;

По-третє, посиленням у вивозі капіталу ролі міжнародного спекулятивного капіталу (депозити, акції, цінні папери, трансферт-облігації, валюта, інвестиції), а також започаткуванням вивозу виробництва;

По-четверте, участю в економічному перерозподілі світу торговельних блоків, які формуються довкола регіональних лідерів найбільш розвинутих країн;

По-п'яте, територіальним поділом світу вісімою найбільш розвинутих країн світу.

Стан та перспективи розвитку пенсійного страхування в Україні

Волошина О.О., студент

Науковий керівник – викладач Ярошевич О.Я.

Уманський державний аграрний університет

Соціальне страхування, особливо пенсійне, в умовах трансформації економіки України має бути підґрунтям не тільки підтримання на мінімальному рівні життя громадян, а має стати стимулом до ефективної та продуктивної праці. Державне пенсійне страхування є однією з основних гарантій соціального захисту, завданням якого є підтримка матеріального добробуту.

Пенсійна реформа, що проводиться в Україні, на перших етапах сприяла вирішенню таких проблем як: запобігання зниженню рівня життя пенсіонерів; сприяння постійному зростанню доходів бюджету Пенсійного фонду, встановлення диференціації розмірів пенсій в залежності від страхового стажу та заробітної плати (доходу) застрахованої особи, посилення фінансового контролю за нарахуванням та сплатою страхових внесків. Проте залишається невирішеним питання низького рівня соціальних стандартів осіб пенсійного віку, які мають статус пенсіонера і

продовжують трудову діяльність. Особливо соціально напруженою з цього приводу склалася ситуація у аграрному секторі АПК.

Значний внесок в розробку теоретичних основ та практичних питань пенсійного страхування розробили вчені-дослідники Захаров А., Бадир Р., Любимов Б., Федоров О., Ачаркан В.А., Відрочик В., Вальян Е., Оленов С. Дослідженням специфіки соціального захисту населення, в тому числі пенсійного забезпечення та страхування, присвячені дослідження вітчизняних вчених, таких як Б. Надточій, В. Яценко, Н.Нужна, С. Березіна, В. Гордієнко, Б. Зайчук.

Оскільки одним із видів соціального (особистого) страхування є пенсійне, при якому здійснюється грошова виплата при досягненні застрахованою особою пенсійного віку або у зв'язку з інвалідністю чи втратою годувальника, необхідним є розкриття сутності та економічної природи категорії “пенсійне страхування”. Пенсійне страхування пов'язують із досягненням особою встановленого законодавством віку. Так, частка пенсійного страхування у фінансуванні соціального страхування займає лівову частку, яка в 2008 р. становила 59,3 %. Під пенсійним віком розуміють вік виходу на заслужений відпочинок. Законодавчо термін “пенсійний вік” не визначено.

Відповідно до чинного законодавства¹, пенсійне забезпечення (не страхування) в Україні складається з трьох рівнів: солідарного, накопичувального пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення (рис.1.4).

Рис. 1.4. Структура пенсійного забезпечення пенсіонерів за віком в Україні

¹ Бевзенко О.В. Нормативно-правове забезпечення функціонування пенсійного страхування / О.В. Бевзенко // Тези наукової конференції – Умань, 2005. – С.218-220.

Законодавчо визначено перший та другий рівень (солідарний та накопичувальний) як пенсійне страхування, третій (недержавний) є пенсійним забезпеченням. Обґрунтування різниці таким визначенням немає. На нашу думку, перший рівень тільки набуває страхового статусу, другий рівень є класичним видом соціального пенсійного страхування, а третій має елементи і пенсійного страхування, і пенсійного забезпечення. Чинним законодавством передбачено умови функціонування недержавного пенсійного страхування, яке є частиною накопичувального пенсійного страхування і ґрунтується на засадах добровільної участі громадян. Законом “Про недержавне пенсійне забезпечення”¹ визначено правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні, він регулює правовідносини, пов’язані з цим видом діяльності.

Сучасний стан пенсійного забезпечення і захист незапрацевдатного населення в Україні залежать від рівня економічного розвитку держави, а також розвитку його інститутів

Нагальною потребою і важливим завданням щодо подальшого розвитку пенсійної системи є запровадження цілісної системи звітності, фінансового обліку та державного контролю в сфері соціального страхування. На його вирішення і направлений законопроект “Про єдиний соціальний внесок і адміністрування збору і обліку єдиного соціального внеску”, який дасть можливість вирішити проблемні питання, пов’язані з ухиленням від сплати страхових внесків до пенсійного та інших соціальних страхових фондів.

Проблеми формування інвестиційного середовища в Україні

Гаваза Є.Н., студент

Науковий керівник – викладач Лиса Н.В.

Уманський державний аграрний університет

Одна з найголовніших причин стримування економічного розвитку – низька інвестиційна активність українських підприємств. Для належного надходження інвестицій в економіку країни повинна бути гарантія їх прибутковості і захищеності. В Україні такі гарантії незначні. Якщо країна зацікавлена в іноземних інвестиціях, вона повинна створити стабільне середовище для ділової активності та зрозуміле для вкладника капіталу інвестиційне середовище. Інвестор може прийняти наявні «правила гри», навіть і недосконалі, проте не такі, що постійно змінюються.

Політична нестабільність – основна негативна ознака інвестиційного клімату в Україні. Крім того, неперіоритетні напрями розвитку економічної політики, нестабільна законодавча база – чинники, що за даними світових рейтингів обумовлюють належність України до країн з підвищеним рівнем політичних і економічних ризиків. Недостатній рівень інноваційної активності прискорює процеси старіння матеріально-технічної бази суспільного виробництва, посилює структурну диспропорційність, знижує ефективність використання фінансових ресурсів.

¹ Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 9 липня 2003 р. № 1057-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 47-48. – с. 372.

Системне зменшення інвестицій у національну економіку зумовлює спад виробництва, що, в свою чергу, послаблює економічну та соціальну базу реформування суспільного господарства, зменшує інвестиційний потенціал і знижує мотивацію інвестиційної поведінки суб'єктів господарювання.

Потреба в іноземних інвестиціях завжди була дуже великою в Україні, оскільки цього потребують майже всі галузі економіки. Тому сучасні реалії потребують перегляду інвестиційної політики держави. З іншого боку до іноземної допомоги потрібно ставитися з належним рівнем обережності. Однак у цілому можна погодитися з думкою аналітиків, що в умовах нестачі власних фінансових ресурсів і сучасних прогресивних технологій – це єдиний правильний шлях¹.

До позитивних рис залучення іноземних інвестицій можна віднести впровадження прогресивних технологій, поліпшення платіжного балансу, зменшення обсягів імпорту, підвищення рівня експорту та зайнятості населення. Негативними рисами є посилення залежності країни від іноземного капіталу, вивезення частини прибутку за кордон, усунення внутрішніх виробників з ринку, надмірну експлуатацію сировинних ресурсів.

Перешкоди для інвестування в Україну це: ускладнена і нечітка податкова система, складна процедура розміщення капіталів, часті зміни у законодавстві, високі ставки за кредитами, відсутність гарантованої страхової системи за прийнятими угодами, неконкретні адміністративні процедури системи сертифікації імпорту. За даними досліджень Європейського центру, підприємницький ризик в Україні становить 80%, саме тому на нашу економіку припадає лише близько 2% світового потоку прямих інвестицій².

Однак існують і заохочувальні чинники для спрямування коштів в економіку України: вигідне географічне розташування, наявність корисних копалин, велика ємність українського ринку, висококваліфіковані технологічні кадри та дешева робоча сила, розвинена інфраструктура залізничного, водного й автомобільного видів транспорту, великий експортний потенціал. Слід також відмітити, що певні місцевості користуються особливою увагою іноземних інвесторів завдяки великій зосередженості на них інвестиційно привабливих об'єктів.

У цілому іноземне інвестування як невід'ємний атрибут сучасної світової співпраці – явище динамічне та багатогранне. Тож ефективність української економіки та перспективи діяльності вітчизняних підприємств значною мірою залежать від рівня і якості управління процесом іноземного інвестування. Слід враховувати, що головним джерелом інвестиційної діяльності мають залишатися власні кошти підприємств, за рахунок яких доцільно здійснювати не менше 65% усіх капіталовкладень.

Таким чином підвищення інвестиційного рейтингу країни потребує зниження рівня інфляції, вдосконалення страхової системи, зменшення ризиків втрати прибутку, забезпечення правових гарантій, особливо в оподаткування та ін. Для здійснення цих заходів необхідно розробити відповідну стратегію і негайно впровадити її, щоб зупинити спад у промисловому виробництві, зберегти рівень

1 Марцин В.С. Організація та оцінювання інвестиційного середовища в Україні / В.С. Марцин // Проблеми науки. – 2009. – №2. – С.2-9

2 Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: Монографія / І.О. Школьник – Суми: Мрія, 2008. –348 с.

зайнятості населення, зміцнити податкову базу, забезпечити захист навколишнього середовища.

Шляхи підвищення рівня зайнятості населення в Україні

Гаваза Є., студент

Науковий керівник – викладач Козлова І.М.

Уманський державний аграрний університет

На сьогоднішній день в Україні досить високий рівень безробіття. Це обумовлено в першу чергу тим, що під час переходу до ринкової економіки Україна опинилась у стані гострої економічної та соціально-політичної кризи. Попри всі переваги ринку сьогодні не вирішується багато гострих соціальних питань. Навіть якщо ринкова система спроможна забезпечити високий рівень споживання матеріальних благ і послуг, її суть все ж таки заснована на нерівноправності членів суспільства в розподілі суспільного продукту, що призводить до суттєвої диференціації доходів населення, зміни структури суспільства.

Українське законодавство у сфері зайнятості населення формувалось в основному на першому етапі ринкових реформ, тому дієвість окремих його норм і положень є застарілою і не відповідає стратегічним напрямам політики зайнятості на сучасному етапі. Зокрема, з ухваленням Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» виникає нагальна потреба приведення Закону України «Про зайнятість населення» у відповідність до цього Закону, до того ж тепер в Україні змінились:

а) соціально-економічний стан, який призвів до перерозподілу робочої сили, зрушень у структурі ринку праці та територіально-галузевій структурі зайнятості;

б) підходи до проблеми зайнятості, яка стала однією зі складових національної безпеки та особливо гостро постає у регіонах із «зруйнованими» промисловістю та сільським господарством;

в) законодавчо-нормативна база з питань соціальної політики та політики зайнятості¹.

В сучасній науковій літературі важко знайти однозначне тлумачення сутності удосконалення державного управління зайнятістю населення. Тому для удосконалення державного управління у сфері зайнятості потрібно звернутись до базових чинників державного управління — законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального².

Державне управління зайнятістю населення, на наш погляд, повинно вирішувати принаймні три групи завдань:

1) Створювати економічні передумови зайнятості шляхом розробки та реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток і збереження ефективних робочих місць. Отже, має бути поєднання економічної політики з політикою зайнятості.

1 Капченко Р. Заслін масовому безробіттю / Р. Капченко // Праця і зарплата. – 2009. – №14. – С.6-7.

2 Прощаков В. Щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття / В. Прощаков // Праця і зарплата. – 2009. – №23. – С.2-3.

2) Розробляти та здійснювати заходи, спрямовані на реалізацію довготермінової державної політики щодо розвитку трудового потенціалу. Ці заходи мають забезпечувати суб'єктів ринку праці повною та оперативною інформацією про вакантні робочі місця.

3) Вживати певних заходів щодо стимулювання та активізації безробітних.

Активність безробітних у пошуку роботи багато в чому визначається ознаками, критеріями і порядком визнання людини безробітною. Власне активність і є межею, що відрізняє особу, яка не має роботи і не докладає зусиль для працевлаштування, від безробітного – непрацюючої людини, яка наполегливо намагається змінити свій соціальний статус і майнове становище. У міжнародній практиці є правові норми, за якими безробітними вважають осіб, які «не можуть знайти підходящу роботу і справді шукають роботу». Для України актуальним є питання формування освіченого, конкурентоспроможного, мобільного на ринку праці працівника нового типу, з раціональною поведінкою, почуттям відповідальності¹.

Для удосконалення державного управління в сфері зайнятості населення потрібно вирішити суперечності законодавчо-правового, економічного, організаційного та соціального характеру, а саме:

- 1) розробку та законодавче затвердження державних соціальних стандартів;
- 2) заходи щодо забезпечення здійснення прав і гарантій громадян;
- 3) розробку проектів законів, спрямованих на розвиток трудового потенціалу та його ефективне використання;
- 4) запровадження сприятливої державної інвестиційної політики;
- 5) створення державних і недержавних фондів розвитку трудового потенціалу;
- 6) реформування системи оплати праці з метою підвищення її відтворювальної, мотиваційної та інших функцій;
- 7) заходи щодо забезпечення умов екологічної безпеки, охорони здоров'я та життєдіяльності населення.
- 8) удосконалення інституту страхування².

Лише в такий спосіб удосконалення державного управління в сфері зайнятості населення отримає потужні «важелі впливу», реалізація яких дозволить поліпшити ситуацію з формуванням і використанням трудового потенціалу, піднести на новий рівень його розвиток в перспективі.

Проблеми фінансування освіти в Україні

Гаврилюк В.М., студент

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Боровик П.М.

Уманський державний аграрний університет

Фінансування освіти – це капіталовкладення з боку держави в майбутнє нації. Тому значення для нашої країни фінансування закладів освіти тяжко переоцінити. З цієї причини, фінансуванню закладів освіти присвячено безліч наукових публікацій,

1 Савченко В. Визначення необхідних напрямів та обсягів професійного навчання безробітних відповідно до потреб ринку праці / В. Савченко // Україна. Аспекти праці. – 2006. – №8. – С.12-18.

2 Гречишкін В. Удосконалення державного управління зайнятістю населення / В. Гречишкін // Україна. Аспекти праці. – 2007. – №6. – С.17-19.

серед яких особливої уваги заслуговують праці О.Д. Василика, А.О. Єпіфанова, В.І. Кравченка.

Проте недостатній рівень державного фінансування закладів освіти вимагає подальших наукових пошуків з метою вдосконалення фінансового забезпечення освітянських закладів, що й зумовило проведення цього дослідження та обумовило його мету і завдання.

Як відомо, нині в Україні джерелами фінансування закладів освіти нині є:

- кошти державного та місцевих бюджетів;
- кошти, одержані за підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів згідно з укладеними договорами;
- плата за надання додаткових освітніх послуг;
- кошти, одержані за науково-дослідні роботи;
- доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень;
- дотації місцевих рад народних депутатів;
- кредити і позики банків;
- валютні надходження;
- добровільні внески від підприємств, установ, організацій та окремих громадян.

Проте, основною частиною фінансування закладів освіти в Україні нині є асигнування з бюджетів¹.

Переважну частку витрат бюджетів на освіту складають видатки, спрямовані на фінансування загальноосвітніх шкіл. Фінансово-господарська діяльність загальноосвітніх шкіл здійснюється на основі єдиного кошторису доходів і видатків. Видатки на загальноосвітні школи складаються з поточних і капітальних. Поточні видатки включають: оплату праці працівників; нарахування на заробітну плату; придбання предметів постачання та матеріалів й інші. Капітальні видатки включають: придбання основного капіталу; капітальні трансферти; придбання землі і нематеріальних активів та інше. Варто зазначити, що в основі визначення розміру фінансування загальноосвітніх закладів лежать два показники - це: вихідний - кількість учнів та похідний - кількість класів. Ці показники відображаються у кошторисі на дві дати: на 1 січня планового року і 1 вересня².

При цьому, не зважаючи на те, що державні навчально-виховні заклади, та установи системи освіти, діяльність яких повністю або частково фінансується з бюджету або за рахунок асигнувань з галузевих міністерств, звільняються від оподаткування прибутку (доходу) без обмеження рівня рентабельності, не дивлячись на те, що доходи освітянських установ у частині, що використовуються на розвиток освіти, звільняються від оподаткування в межах до 4% балансового прибутку підприємств, рівень фінансування закладів освіти в Україні є далеко не достатнім.

Тому, нині в умовах світової фінансової кризи та бюджетного дефіциту особливо важливого значення набуває жорсткий режим економії у витрачанні бюджетних коштів та необхідність здійснення бюджетного фінансування не в розмірах, передбачених кошторисами, а згідно з фактичними показниками штатної чисельності працівників, фактичних розмірів стипендії та при цьому обмежувати розміри видатків на господарські потреби, поточний і капітальний ремонти, придбання обладнання та інвентарю.

1 Волга Л. Про наболіле в галузі / Л. Волга // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 25-26. – с.6.

2 Василик О. Д. Державні фінанси України/ О.Д. Василик – К., Вища школа 1997, 356 с.

Крім того, з метою мобілізації додаткових власних доходів освітянських установ, необхідно на базі майстерень колишніх МПТУ і СПТУ, учбових комбінатів шкіл створити виробничі цехи по виробництву меблів, станків тощо чи навіть розпочати будівництво невеликих ферм, освоєння земельних ділянок із розрахунку повного забезпечення як ліцеїв і коледжів, так і шкіл крупами, овочами¹.

Як підсумок, необхідно зазначити, що держава не може в повній мірі забезпечити потреби освітніх закладів, тому їх фінансування протягом останніх років значною мірою здійснюється безпосередньо за рахунок тих, хто хоче навчатись і мати освіту. І, якщо на рівні шкіл таке явище майже відсутнє, то у вищих навчальних закладах більша частина молоді навчається за власний кошт. Можливо з часом наша держава зможе розширити кількість державних місць і навчання стане доступнішим, але це стане можливим лише після ряду реформ, і не лише в галузі освіти. Не зважаючи на фінансові негаразди, державі і громадянам необхідно забезпечити молодь якісними та професійними освітніми послугами, адже це єдина передумова успіху як молодих громадян, так і нашої держави. загалом.

Сьогодення і сподівання українського фермерства

Гаврилюк Л.А., к.е.н., доцент
Уманський державний аграрний університет

Процес становлення ринкових відносин і реформування власності супроводжується структурними перетвореннями в економіці України, направлені на підвищення ефективності виробництва в основних формуваннях системи незалежних товаровиробників.

Сучасний стан економіки аграрного сектора зумовив необхідність активізації пошуку шляхів створення передумов для довгострокового економічного зростання, вирішення політичних та соціально-економічних завдань села. Назріла необхідність посилення інноваційного спрямування аграрної політики, вирішення питань земельних відносин, структуризації власності та формування організаційно-правових структур АПК, технологічного забезпечення товаровиробників, здійснення адміністративної реформи, підготовки кадрів тощо. В основу першочергових завдань аграрної політики покладено формування справжнього власника землі і пробудження інтересу селян до своєї праці.

У зв'язку з цим Указом Президента України „Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 3.12.1999 року започатковано вирішальний етап у здійсненні глибоких соціально-економічних перетворень на селі. Згідно з цим Указом, на засадах приватної власності на землю і майно, були запроваджені різні організаційно-правові форми, які використовують землю за цільовим призначенням.

У реформуванні аграрного сектора економіки важливе значення належить Земельному Кодексу, який передбачає відмову від монополії державної власності. Земельний Кодекс у новій редакції практично повністю підвів правову базу під

¹ Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посіб. / В.І. Кравченко – К.: Товариство «Знання», КОО, 1999. – 269 с.

земельну реформу, яка сприяла утворенню багатокладної економіки на селі. Однією з перших приватних форм господарювання стало фермерство. Це ефективна, чисто ринкова форма ведення сільськогосподарського виробництва, поява якої сприяла стимулюванню праці селянина та відродженню в нього почуття господаря на селі, який прагне працювати.

Але в сучасних умовах, погіршення економічної ситуації України, суспільна думка про те, що фермерство згодом стане домінантною формою господарювання у виробництві сільськогосподарської продукції, яка існувала на ранніх стадіях його зародження, почала поступово розвиватись. Причиною цього стала його дрібнотоварність з відносно невисоким рівнем виробництва товарної продукції. Щорічно створюється значна кількість фермерських господарств, однак і збільшується частка тих, що припиняють своє існування через банкрутство, нестачу техніки та фінансування, незадовільний розвиток виробничої інфраструктури та ін.

Наглядним прикладом є розвиток фермерства у Вінницькій області. Тут згідно статистичних даних станом на 01.01.2008 року було зареєстрованих 1537 господарств, а на 01.01.2009 року залишилось діючих 1312 господарств, тобто протягом року припинили господарську діяльність 225 господарств, що становить 17,1%.

Найбільше таких господарств було в Немирівському – 49,5%, Липовецькому – 27,9% та Козятинському – 22,4% районах. В той же час в Тростянецькому, Теплицькому, Бершадському та інших районах області фермерські господарства функціонують в повному складі і на достатньому економічному рівні.

Не дивлячись на економічні і організаційно-правові труднощі, розвиток фермерського господарювання продовжується. Так, за останні десять років (1999-2009 рр.) у Вінницькій області кількість зареєстрованих фермерських господарств зросла з 799 до 1537 формувань, загальна площа ріллі у них в обробітку – з 20 до 199 тисяч гектарів, тобто в середньому по 129,5 га на одне господарство з коливаннями від 2,1 до 385,5 га. Більшість фермерів – 87%, маючи власну землю, решту орендують. В основному функціонують господарства дрібнотоварні з відносно невеликими показниками господарювання. Питома вага частки цих господарств у виробництві валової продукції всього сільського господарства становила 2,8%, а в сільськогосподарських угіддях – 6,8%.

Найбільшого розвитку фермерство отримало в південних районах. основною галуззю виробництва в них є рослинництво, в якому переважають зернові (близько 36%) та технічні культури (близько 22%). Серед зернових культур провідне місце займають озима пшениця та ярий ячмінь, а серед технічних – соняшник, рапс, соя. Посівні площі цукрових буряків практично зведені нанівець.

Внаслідок такої структури посівних площ та економічних умов, більше половини фермерів (64,5%) взагалі не ведуть тваринництва і не виробляють товарної продукції. У тих фермерів, котрі займаються тваринництвом у комерційних цілях, спеціалізація зосереджена на свинарстві – 35,5%, виробництві молока – 29,6% і птахівництві – 12%. Через незадовільний розвиток матеріальної бази, відсутність дієвої кооперації та розвитку спеціалізації виробничої інфраструктури основна частина вироблюваної фермерами продукції реалізується у вигляді сировини, що значно знижує ціну та ще більше погіршує, і без того хитке, фінансове становище

господарських формувань. Такі умови негативно впливають на рівень зростання технічного оснащення і технологічності виробничої діяльності господарств. Необхідно також враховувати і надзвичайно низький рівень соціально-побутового забезпечення, важкі, виснажливі умови праці в фермерських господарствах, де ведеться виробнича діяльність в усі пори року при різних часто несприятливих погодних умовах.

В сучасний період розвитку цивілізації, переважна більшість фермерських господарств навіть не мають водогону, впорядкованих під'їзних шляхів, відповідної електрифікації, сучасних форм інформаційного обміну та ін., що обмежує можливість задоволення потреб інтелектуального та духовного розвитку і негативно впливає на мотивацію сільськогосподарської праці, особливо молодих людей з відповідною освітою. Існуючий комплекс умов життєдіяльності селянина-землевласника і господаря обмежує перспективу самореалізації амбіційних потреб в розвитку особистості і є однією із причин того, що в числі фермерів лише 7,1% молодих осіб віком до 30 років. Більшість же фермерів мають вік понад 50 років (63,4%), а також 6,5% – це люди похилого віку.

Такий віковий склад фермерів при збереженні сучасних умов господарювання та побуту, обмежує перспективу ефективного розвитку господарських формувань цього напрямку в сільському господарстві.

Для підвищення ефективності функціонування та розвитку фермерських господарств вважаємо за необхідне запропонувати таку систему заходів:

1. Підвищити техніко-технологічний рівень виробництва, для чого створити і розвивати ринкову кредитно-фінансову інфраструктуру, яка б впроваджувала в обіг як банківські, так і небанківські форми кредитування (систему виробничих договорів, лізинг, товарне кредитування, іноземні інвестиції тощо).

Впроваджувати новітні технології вирощування сільськогосподарських культур на основі сучасних досягнень науки і техніки.

2. Створити оптимальні за розмірами масиви фермерських господарств за рахунок оренди паїв. Досвід свідчить, що ефективність виробництва значно вища там, де розміри землекористування перевищують 500 га. За цих умов досягається повна трудова активність фермера, а ефективність використання фондів найвища.

3. Забезпечити умови розвитку виробничої інфраструктури (зерносховища, майстерні, гаражі, холодильники, цехи первинної переробки продукції та ін.), а також сприяти покращенню соціально-побутових умов працівників в господарських формуваннях, розвитку доступної освіти, культури, медичного обслуговування мешканців села. Все це сприятиме демографічному зростанню та зайнятості населення.

Завжди необхідно пам'ятати і знати, що земля – це не тільки фактор виробництва, а і фактор, в переважаючій більшості, життєдіяльності селянина, стан його душі та рівень добробуту і розвитку держави. З цих позицій необхідно підходити до оцінки наявних земельних ресурсів, якими володіє громада, регіон, держава в цілому. Стан їх використання свідчить про рівень науково-технічного та інтелектуального розвитку суспільства. Створивши сприятливі умови для селянина-трудівника, суспільство зможе упевнитись в тому, що ця категорія працівників

забезпечить його продуктами харчування та іншими життєво необхідними засобами в повній мірі відповідно потреб.

Глобалізаційні процеси і “нові” геополітичні реалії України

Григор'єв А.П., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.

В сучасному світовому економічному просторі спостерігаються кардинальні зміни. Становлення глобальної господарської системи, що руйнує кордони національних господарств, пов'язаних міцними торговельними, фінансовими, політичними, соціальними і культурними відносинами, - найбільш значущий процес, який визначив обличчя світу на межі XX-XXI століть. Механізм глобалізації є об'єктом ґрунтовних досліджень, дискусій та суперечок серед науковців і політиків.

Інтеграція і глобалізація – найчастіше обговорювані теми як у політичних колах, так і серед фахівців-вчених і громадськості. Процеси глобалізації істотно впливають на зміст і темпи формування нових типів відносин у сучасному суспільстві і фахівців нового покоління.

Враховуються три основних параметри: економічна інтеграція, технологія - число користувачів Інтернет, участь у міжнародній політиці. Найбільш глобалізованою країною стала Ірландія. На другому місці - Сінгапур, на третьому – Швейцарія. Україна тримає 42-е місце за рівнем глобалізації. Такого висновку дійшли автори щорічного «Рейтингу Глобалізації» (Globalization Index), який щорічно публікує журнал Foreign Policy (2008р.).

Термін “глобалізація” вперше був введений американським економістом Т. Левіттом у статті, яку він опублікував у 1983 р., для означення феномену злиття ринків окремої продукції.

Під тиском глобалізації додаткового навантаження зазнають так звані "перехідні" суспільства, до яких належить і Україна. Адже вони певною мірою знаходяться на роздоріжжі політичного процесу, і проблеми, що супроводжують глобалізацію, додаються до численних внутрішньодержавних проблем. У такому випадку надзвичайно актуальним має стати питання усвідомлення політиками того місця, яке має посісти за нових умов будь-яка держава. Глобалізаційні процеси як об'єктивне і надзвичайно потужне явище пробиватимуть собі шлях схвалення чи заперечення. Національні політичні лідери мають чимало засобів для того, щоб скорегувати розвиток цього явища з урахуванням особливостей власної країни і використати його для підвищення добробуту народу¹.

Напрями інтеграції і глобалізації Україна черпає з власних геополітичних концепцій. Враховуючи те, що до проголошення незалежності, зважаючи на історію, Україна тривалий час була у складі різних держав, сформувалися такі геополітичні доктрини, зокрема, це східна, західна, північна, південна (або північно – південна).

“Східна” доктрина ніколи не передбачала самостійності України, а завжди бачила її або у складі єдиної і неподільної Російської імперії, або як “автономну” ,

¹ Глобалізація і безпека розвитку: Монографія/О.Г. Білоус, Д.Г. Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г. Білоус.–К.: КНЕУ, 2001. – 763с.

“федеративну ” частину “демократичної ” чи комуністичної Росії. Тобто прихильники даної доктрини пропагували східний напрямок інтеграції Української держави.

В основу “західної” геополітичної доктрини були покладені теоретичні концепції Михайла Грушевського. Він бачив майбутнє України у колі цивілізованих держав Європи і світу загалом. Німеччина й Америка, Росія і Польща, сусіди безпосередні й посередні, повинні були стати полем економічних, культурних та політичних інтересів України. Для зовнішніх відносин України головним має бути принцип плюралізму.

Відповідно до “балтійсько – чорноморської” геополітичної доктрини, яку розробив український географ Степан Рудницький, для захисту від російського імперіалізму Україна повинна стати центром федерації у складі Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Білорусі та України. Після розпаду СРСР, ідеї цієї доктрини знову відроджуються. Тут дуже важливу роль відіграє чинник виходу України не лише на Чорне, але й через Польщу і Литву – на Балтійське море і завдяки цьому – у північно – західну Європу.

Південна, чорноморська доктрина українського політика Юрія Липи була сформована напередодні Другої світової війни. Вона розглядала Україну у системі держав Чорноморського простору. Чорноморський простір, на думку Ю. Липи, становить цілісність, має свій геополітичний зміст, свою етнічну спільноту та власні вироблені торговельні, культурні і державні традиції, що споріднили менталітет його населення¹.

Україна не повинна відмовлятися від чорноморської доктрини й у наш час, коли геополітична ситуація дуже змінилась. Проте її, очевидно, слід розширити і назвати середземноморською. Тоді вона буде націлювати зовнішню політичну діяльність не лише на більшу кількість країн порівняно з чорноморською, але й дасть змогу урізноманітнити геополітичну поведінку України в усьому південному секторі.

Щодо сучасної геополітичної доктрини України, то її головні риси закладені у “Декларації незалежності”(1990) : Україна є мирною, нейтральною державою; однозначно вибрала західну орієнтацію; пріоритетними об’єктами зовнішньої політики, стратегічними партнерами України є Росія, Польща і США – держави з якими вона мала і має найтісніші економічні, культурні та міжетнічні зв’язки.

Слід зазначити, що з часу набуття Україною державного суверенітету, дискусії, присвячені вибору шляхів політичного та соціально-економічного розвитку, не втрачають своєї актуальності та гостроти. Однак при всьому зовнішньому розмаїтті варіантів дискусій, що пропонуються конкуруючими на політичному подіумі партіями, їх змістовний спектр доволі обмежений: або орієнтація на жорстке державне регулювання економіки, або її лібералізація та адаптація до ринкових умов. Крім того, оскільки у цих програмах недостатньо враховується досвід розвитку економічної системи, вони позбавлені головного – чітко прорахованих та збалансованих дій по їх реалізації, а відтак і гарантій сталого економічного успіху.

Потенціал України для участі у глобальних ринках як повноцінного партнера досить високий. Зміст позитивних факторів, що складають соціально-економічний ресурс країни можна визначити в наступному:

1 Шаблій О.І., Основи загальної суспільної географії: Підручник. Львів:Видавничий центр. ЛНУ. ім. Івана Франка, 2003. – 449с.

– вигідне геополітичне розташування України на карті транснаціональних транспортно-комунікаційних коридорів, на території якої перетинаються два головних їх напрямки: “Північ – Південь” та “Європа – Азіатсько-Тихоокеанський регіон” через Кавказ і Центральну Азію;

– досить прийнятна для початкового етапу входження у світовий економічний простір транспортно-комунікаційна інфраструктура;

– наявність численного штату висококваліфікованих робітників, інженерно-технічних і наукових працівників, спроможних забезпечити наукоємні технології виробничо-технічних секторів сучасної економіки.

Ці фактори повинні ініціювати політичну волю керівництва України на проведення безвідкладної і широкомасштабної переорієнтації усієї господарсько-економічної та нормативно-законодавчої бази для повноцінної інтеграції країни у систему міжнародного економічного співтовариства і у глобальні ринки.

Варто виробити єдину стратегію європейської інтеграції, у якій би були чітко узгоджені і процеси нашого входження до Європейського Союзу, і розвиток можливостей на пострадянському просторі – орієнтацію на формування широкого загально - євразійського економічного простору.

Тому політичні задачі в процесі управління необхідно пов'язувати з технологічними складовими системи захисту національного суверенітету, посиленням факторів соціальної консолідації суспільства в Україні. Головна проблема полягає в тому, щоб органічно з'єднати задачі європейської інтеграції з утвердженням моделі соціально орієнтованого й одночасно структурно-інноваційного розвитку української економіки. Шлях для практичного втілення цієї ідеї – це шлях гуманізації соціальних процесів і послідовної зміни людської самосвідомості в даному напрямку. Успішність інтеграції України в європейський і світовий економічний простір, здатність нашої держави реалізувати свій потенціал в умовах розгортання процесів глобалізації залежить від правильності вибору відповідної стратегії розвитку, що повинна базуватися на нових інноваційно-інтелектуальних підходах. Така стратегія повинна бути розроблена як для держави в цілому, так і для окремих регіонів країни, бути основою побудови і розвитку їхніх раціональних взаємин.

Основні напрями удосконалення процесу функціонування аграрного ринку

Гуторова І.В., аспірантка

Науковий керівник – д.е.н., професор Ульянов О.В.

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Аграрний ринок – це складна система відносин, які спрямовані на забезпечення поєднання ресурсів аграрної сфери, праці, інфраструктури з метою функціонального забезпечення процесу виробництва-реалізації сільськогосподарської продукції¹.

1 Шпикуляк О.Г. Проблеми розвитку та регулювання аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2009. – №7. – с.120-127.

Аналіз численних літературних джерел¹ свідчить про те, що процес формування аграрного ринку поки що перебуває на стадії становлення, а тому цей ринок ще не повною мірою забезпечує виконання покладених на нього функцій і завдань. Аграрні ринки все ще залишаються неорганізованими, нерегульованими, на них відсутні ефективні структурні елементи організації ринків за прикладом ЄС, особливо для господарств населення, а ті, які існують – монополізовані посередниками. На нашу думку, проблему удосконалення організаційно-адміністративних, фінансово-економічних засад функціонування аграрного ринку в Україні з метою повного виконання ним своїх функцій (селективної, соціальної, стимулюючої, виявлення ринкових цін тощо) слід розглядати як системну проблему, вирішення якої надасть державотворенню соціальної спрямованості для захисту вітчизняних споживачів, забезпечить сільськогосподарським товаровиробникам вищий рівень доходів, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та аграрного сектора в цілому.

У зв'язку з цим пропонуємо наступні напрями удосконалення процесу функціонування аграрного ринку:

- посилення зваженого державного втручання в процеси формування і функціонування аграрних ринків;
- створення керованого конкурентного середовища на аграрному ринку, ефективно поєднуючи інституції регулювання і саморегулювання, законодавче врегулювання функцій ринкових і державних інститутів;
- удосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську та промислову продукцію з метою подолання монополізму на ринках продовольства та встановлення еквівалентності міжгалузевого обміну;
- врахування інтересів сільськогосподарських виробників у забезпеченні прибутковості авансованого у виробництво капіталу на рівні, достатньому для розширеного відтворення;
- перехід від принципів односторонньої підтримки учасників ринку до принципів формування системи групових інтересів споживачів, виробників і держави на аграрному ринку;
- створення умов для підтримання стабільності цінової ситуації та прозорості на ринку шляхом запровадження заставних та інтервенційних операцій із сільськогосподарською продукцією та продовольством, удосконалення системи формування державних та регіональних продовольчих ресурсів;
- нарощування експортного потенціалу галузі, перш за все зернових, зокрема обсягів, які не можуть бути спожиті на внутрішньому ринку;
- створення дієвої системи цінового моніторингу, аналізу кон'юнктури та прогнозу ринків сільськогосподарської продукції, поширення цієї інформації серед учасників;

1 1. Шпикуляк О.Г. Проблеми розвитку та регулювання аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2009. – №7. – с.120-127. 2. Шпикуляк О.Г. Інституціональні аспекти регулювання аграрного ринку / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2008 – №5 – с.114-121. 3. Кваша С.М. Теоретико-методологічне та організаційно-економічне забезпечення механізмів формування аграрного ринку / С.М. Кваша // Вісник ХНАУ, серія „Економіка АПК і природокористування”. – 2009. – №10. – с.3-22. 4. Павленчик Н.Ф. Еволюція розвитку аграрного ринку України / Н.Ф. Павленчик // Економіка АПК. – 2008. – №4. – с.116-121. 5. Коваленко Ю.С. Наукові засади та основні тенденції формування аграрного ринку в Україні / Ю.С. Коваленко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – с.19-29. 6. Супіханов Б.К. Аграрний ринок України / Б.К. Супіханов // Вісник ХНАУ, серія „Економіка АПК і природокористування”. – 2009. – №13. – с.3-10.

- оптимізація кількісно-якісних характеристик ринкової інфраструктури і підвищення ефективності її функціонування;
- сприяння активізації процесів кооперування, перш за все формування кооперативних каналів збуту сільськогосподарської продукції;
- удосконалення системи регулювання біржового ринку та підвищення ефективності його функціонування, стимулювання розвитку спотового та форвардного ринків на основі розвинутої біржової інфраструктури;
- удосконалення державного регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності, запровадження квотування імпорту окремих стратегічних видів сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, недопущення їх неконтрольованого переміщення через кордон;
- удосконалення правових та організаційно-економічних засад діяльності учасників аграрного ринку з урахуванням інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору.

Особливі увагу слід звернути на удосконалення нормативно-правової бази з питань регулювання аграрного ринку. Деякі суттєві кроки в цьому напрямі вже зроблені. Зокрема 25.06.2009 р. прийнято Закон України „Про оптові ринку сільськогосподарської продукції”, який визначає правові засади організації діяльності оптових ринків сільгосппродукції в Україні, регулює відносини в цій сфері, передбачає створення асоціацій оптових ринків сільськогосподарської продукції та спрямований на захист прав і законних інтересів сільськогосподарських товаровиробників, які здійснюють оптовий продаж сільськогосподарської продукції власного виробництва¹. Крім того, розроблено і передано директивним органам проекти Законів України „Про організацію та управління аграрним ринком” та „Про професійні і міжпрофесійні об’єднання в агропродовольчій сфері”. Однак цього замало. Потребують змін та доповнень ряд законопроектів, зокрема Закони України „Про кооперацію”, „Про сільськогосподарську кооперацію”, „Про товарну біржу”.

Не можемо не погодитися з думкою Ю.С. Коваленка², який вважає, що до цього часу нормативно-правові документи створення та функціонування аграрного ринку представлені документами різного юридичного рангу, недостатньо послідовними і суперечливими. З метою надання їм внутрішньої взаємо узгодженості й наступності вважаємо за доцільне визначати правові основи організації та функціонування вітчизняного аграрного ринку виключно Законами Верховної Ради. Крім того, слід прийняти дві групи законів прямої дії: перша – функціональні закони про ринкову інфраструктуру, інтеграційні процеси як засіб організації та стабілізації ринкового середовища; друга – спеціальні закони про організацію і функціонування продуктових ринків.

На думку Б.К. Супіханова³, аграрний ринок України потребує розробки двох деталізованих Законів: 1) Закону України „Про сільське господарство”, який би надав право Міністерству аграрної політики приймати оперативні рішення та законопроекти щодо регулювання ринку сільськогосподарської продукції; 2) Закону

1 Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. № 1561-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1561-17>.

2 Коваленко Ю.С. Наукові засади та основні тенденції формування аграрного ринку в Україні / Ю.С. Коваленко // Економіка АПК. – 2004. – №3. – с.19-29.

3 Супіханов Б.К. Аграрний ринок України / Б.К. Супіханов // Вісник ХНАУ, серія „Економіка АПК і природокористування”. – 2009. – №13. – с.3-10.

України „Про ринок аграрної сировини і продовольства”, в якому були б визначені головні напрями функціонування цього ринку.

Реалізація вказаних заходів дозволить створити сприятливі умови для становлення ефективного аграрного ринку, розвитку його інфраструктури, максимального спрямування товаропотоків сільськогосподарської продукції через його організовані й прозорі форми, механізми і процедури та поліпшення таким чином цінової кон’юнктури та конкурентоспроможності аграрного сектора.

Приватизація землі та її соціально-економічні наслідки

Джевага С.В., студент

Науковий керівник – викладач Ревуцька А.О.

Уманський державний аграрний університет

Проблема розвитку сільськогосподарського виробництва - одна з найгостріших, тому стаття академіка УААН В. Юрчишина, присвячена її вивченню, заслуговує на всебічне обговорення¹. Ми згодні з його твердженням, що посправжньому аграрною галуззю не займалися ні економісти, ні політики. Усі новації в сільському господарстві звелися до реформування власності. У промисловості трансформації в основному завершено, а сільське господарстві кинули на півдорозі: майно та земля колишніх колгоспів і радгоспів були розпайовані, наділи передано селянам у приватну власність, але продаж сільськогосподарських угідь заборонено мораторієм. Тепер наводиться сила-силенна аргументів на користь того, щоб перетворити землю на товар: буцімто мораторій порушив конституційні права селян розпоряджатися своєю власністю, зробив неможливою заставу землі під банківський кредит.

На жаль, замовчується тільки правда про суть приватизації, про її соціально-економічні наслідки, про те, кому й навіщо вона потрібна. Усе зведено до того, що приватний власник керується особистими інтересами і нібито краще господарює, ніж власник колективний чи державний. Але в переважної більшості чесних працівників чомусь "індивідуальний інтерес" мусить вкладатися в рамки заробітної плати, а в олігархів - реалізується в нечуваних багатствах. І дякуючи не товстосумам, а селянам, які винесли на своїх плечах переважно ручну, виснажливу працю, країна не залишилася в скрутні часи без хліба і була врятована від чергового голоду.

Практика показала, що приватизація робиться не на користь народу, не заради зростання його добробуту, бо прибутки "нових українців" розбухають, а народ біднішає. Як зазначає В. Юрчишин, усі пропозиції науковців щодо оновлення галузі наші реформатори мовчки ігнорували, а державна аграрна політика жодного разу не стала предметом активних обговорень. Суспільству нав'язують думку, що приватизація, безперечно, принесла суспільству тільки користь. Насправді це зовсім не так.

¹ Юрчишин В. Формування і системна розбудова новітньої державної аграрної політики. «Економіка України». – 2007. – № 10.. – с. 4-14.

По-перше, не можна вважати сучасну аграрну політику держави новітньою, — вона не стала навіть новою. Методи, які використовуються, мають тисячолітню давність, побудовані на напівправді, на корупції та ошукуванні безпосередніх виробників. Щоб "ідея охопила маси", спочатку реформатори провели приватизацію державних квартир, що було звичайним підкупом людей. Одержавши житло безплатно, новий власник водночас здобув і право його продати, тобто покласти в гаманець дармові гроші. У підсумку багаті, маючи по декілька квартир, використовують їх як вигідне капіталовкладення, а багато хто не має жодної.

На фундаменті такої напівправди було проведено роздержавлення і приватизацію промислових підприємств, але їхніми власниками стали не робітники, як обіцялось, а відносно нечисленна група чиновників, які геть відмовилися від колишніх ідеологічних переконань.

Селянам також безоплатно передано земельні наділи в приватну власність. Це така сама спокуса дармовими грошми. Але замовчується, що згодом їм доведеться купувати землю за дуже великі суми. Приватизація пронизала всі сфери суспільства, її піднесено до рангу недоторканної, заведве не священної, хоча насправді це вже пройдений людством історичний етап.

Президент України В. Ющенко в полеміці з Прем'єр-міністром Ю. Тимошенко також дійшов висновку про невтішні наслідки приватизації з огляду на ту обставину, що кошти від реалізації найприбутковіших підприємств ідуть не на розвиток виробництва, а "проїдаються". Тут він має рацію. Та й взагалі, жодна країна не продає свої підприємства, - продається їхня продукція...

По-друге, реформатори нас переконують у необхідності приватизації, але при цьому ігнорується двоїстий характер праці - приватний і суспільний. Коли суспільне виробництво становило механічну суму індивідуальних господарств, то перевагу мав приватний характер праці. Кожен виробник сам вирішував, що, як і скільки виробляти. Але суспільний поділ і кооперація праці перетворили суспільне виробництво на само відтворювальну систему. А тому праця кожного виробника стає її невід'ємною складовою частиною. Кожен виробник може виробляти тільки те, так і стільки, що, як і скільки потрібно суспільству. З розвитком продуктивних сил суспільний характер праці посилюється, а приватний - слабшає. І вже не має значення, хто виконує ці функції, головне, щоб вони виконувалися кваліфіковано, і не у власних, а в суспільних інтересах.

По – третє, без належного аналізу соціально-економічних наслідків приватизації в промисловості тепер на порядок денний поставлено приватизацію землі. Тут також використовуються вже випробувані методи пограбування селян — напівправа, перекручення суті й закономірностей розвитку відносин власності. Насправді земля не є продуктом праці, як стверджується. Це продукт природи, середовище існування людей, дане їм безплатно, а тому не має вартості, не може бути об'єктом привласнення, купуватися та продаватися, як будь-який товар. Затрати праці на обробіток землі включаються в собівартість сільськогосподарської продукції. Якщо привласнюється, а відтак продається не продукт праці, а продукт природи, то це означає, що власник такого товару одержує нетрудові доходи.

Власність на землю як продукт природи має зовсім інший зміст, ніж власність на продукти праці. Вона пов'язана не із затратами праці, а із закріпленням землі за її користувачами і виражає лише їхнє відношення до неї.

По-четверте, включення землі в загальний товарооборот ринкової економіки є помилковим. У товарооборот мають включатися лише продукти праці, обмін яких зумовлений суспільним поділом праці, але аж ніяк не земля, не природне середовище.

Далі, ціна землі - то капіталізована земельна рента. А як відомо, і диференціальна, і абсолютна рента є фальшивою соціальною вартістю, що утворюється внаслідок певних суспільних відносин, без відповідних затрат праці. Зростання цін являє собою результат перерозподілу прибутку, а не збільшення вартості. Тому ціна землі — така сама фальшива соціальна вартість. Через це включення її в загальний товарооборот веде до інфляції, знецінення грошей.

По-п'яте, перетворення землі в приватну власність і товар породжує спекуляцію нею з метою самозбагачення. Засоби масової інформації щодня повідомляють про кричущі факти відчуження земельних ділянок, рейдерство, перепродаж площ і т. ін. Від спекуляції землею потерпає передусім споживач, змушений платити за товар, вартість якого значною мірою фіктивна.

Отже, приватизація, як у промисловості, так і в сільському господарстві, побудована на брехні й обмані народу в інтересах самозбагачення невеликої групи людей, породила безліч проблем і не розв'язала жодної. Замість того щоб сконцентрувати головну увагу на піднесенні виробництва, впровадженні сучасних технологій, розвитку інноваційно-інвестиційної моделі економіки, всі зусилля спрямовані на досягнення хибних цінностей. Суспільство, життям якого керують люди, націлені тільки на самозбагачення, неминуче прийде до краху. Рано чи пізно обмануті прозріють і почнуть перебудову життя на новий лад, відповідно до об'єктивно діючих економічних законів.

Страховий ринок України: проблеми та перспективи

Драчевська А.А., студент

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Боровик П.М.

Уманський державний аграрний університет

Розвиток нових форм господарювання, розширення самостійності товаровиробників, формування ринкової інфраструктури, різке зменшення державного впливу на розвиток виробничих відносин і розподіл матеріальних благ докорінно змінили як умови функціонування вітчизняного страхового ринку, так і види страхових послуг, які пропонують страхові компанії фізичним та юридичним особам¹.

Нині страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Водночас,

¹ Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич – К.: Товариство «Знання», 2002. – 203 с.

незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини валового внутрішнього продукту. Українські страхові компанії ще не накопичували значні розміри інвестиційних ресурсів, тому їх частка у ВВП є незначною¹.

Зважаючи на викладене, зрозуміло чому проблематиці страхового ринку в Україні присвячено цілий ряд наукових публікацій, зокрема праці Осадця С.С., Базилевича В.Д., Гуцуляк С., Охріменко О.О. Ці та інші наукові роботи, в яких досліджено окремі аспекти страхової діяльності, присвячені насамперед як теоретичному обґрунтуванню засад функціонування страхового ринку, уточненню економічної сутності категорії «страхування», так і вдосконаленню нормативної бази, що врегульовує страхові відносини та підвищенню платоспроможності страхових організацій та вдосконаленню оподаткування страхових компаній.

Разом з тим сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на фоні позитивних змін в макроекономічній ситуації в державі (зростання добробуту населення та посилення рівня державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю).

Незважаючи на позитивні зрушення у вітчизняній економіці, яке спостерігається на протязі останніх років, страховий ринок в нашій країні ще молодий і перебуває у стадії формування. Але уже нині страхування стає важливішим сегментом ринкових економічних відносин. Саме страхування в змозі забезпечити не тільки безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві через механізм страхового захисту, але в перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів та через інвестиційні проекти страхових компаній – одним із факторів підвищення рівня зайнятості населення.

Проте, розвиток страхового ринку в Україні стримує негативний вплив наступних факторів:

- відсутність державної політики розвитку як економіки в цілому, так і програми розвитку ринку страхових послуг,
- неузгодженість господарського і страхового законодавства;
- недосконалість податкового законодавства;
- нестабільність умов фінансової діяльності окремих суб'єктів;
- слабкість стимулів для розвитку страхового ринку.

Перелічені проблеми обумовлюються необхідністю розробки політики державної підтримки ефективного розвитку страхування у поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами, яка б передбачала умови для подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази, для визначення основних напрямків формування механізму страхових послуг з метою забезпечення соціального захисту, зокрема: страхування майна, страхування відповідальності, страхування фінансових ризиків, а також медичне страхування, страхування життя, страхування від нещасних випадків на виробництві.

Крім того, на нашу думку, вітчизняним страховим компаніям потрібно суттєво розширити сектор страхових послуг, а науковцям необхідно розробити пропозиції щодо вдосконалення механізму оподаткування страхової діяльності, з метою

¹ Гуцуляк С.А., Залетів К.П., Перетяжко А.И., Шевченко В.И. Страхование в Украине. / С.А. Гуцуляк, К.П. Залетів, А.И. Перетяжко, В.И. Шевченко – К. Международная агенция «BeeZone». 2005 – 614 с.

забезпечення вітчизняних страхових компаній певними конкурентними перевагами, що дозволить їм завоювати світовий ринок страхових послуг.

Статистичний аналіз доходів населення України

Дробаха Т., студент
Уманський державний аграрний університет

В період глибокої та системної економічної кризи проблеми стабілізації і зростання рівня життя населення, створення умов для повноцінного відтворення і ефективного функціонування трудового потенціалу стають провідними. Це пов'язано з тим, що від економічної стагнації найбільше потерпає особистий фактор виробництва. Саме тому на сучасному етапі надзвичайно актуальні наукові дослідження, пов'язані з оцінкою показників рівня життя населення, аналізом реальних закономірностей забезпечення його життєдіяльності, а також спрямовані на пошук та вдосконалення ефективних шляхів, методів і механізмів стабілізації та подальшого зростання рівня життя населення.

Значний внесок до вирішення теоретичних та практичних аспектів проблем життєвого рівня населення в перехідний період в Україні належить Базилук О.В., Богині Д.П., Бондар І.К., Гейцю В.М., Голеусовій Г.З., та ін.

Основними показниками, що дають перше уявлення щодо рівня життя населення, є номінальні і реальні доходи.

Номінальні доходи - це величина нарахованих виплат і натуральних видач. Номінальна заробітна плата - сума грошей, що нарахована протягом відповідного періоду за виконану працівником роботу. Заробітна плата нараховується згідно з установленими нормами оплати праці - ставками, окладами, іншими чинними формами та системами.

Реальні доходи - це номінальні доходи, скориговані на зміни цін на товари і тарифів на послуги.

Для характеристики добробуту населення велике значення мають сукупні доходи (всього населення, сім'ї, окремого індивідууму, зростання яких за умови незмінних цін і податків свідчить про підвищення можливостей задоволення потреб.

Сукупний дохід охоплює всі види грошових доходів, а також вартість натуральних надходжень, отриманих від особистого підсобного господарства і використаних на особисте (домашнє) споживання. Окрім того, в сукупний дохід входить вартість безплатних послуг, що отримуються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів і фондів підприємств (послуги охорони здоров'я, освіти, дотації на житло, транспорт, харчування тощо).

Номінальні доходи українського населення у II кварталі 2009р. порівняно з відповідним періодом попереднього року зросли на 6,1%. Наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 5,5%, а реальний наявний, визначений з урахуванням цінового фактору, зменшився на 8,3%, за даними Держкомстату.

Наявний дохід у розрахунку на одну особу за II квартал 2009р. становив 3467,7 грн, що на 5,9% більше ніж у відповідному періоді минулого року. Витрати

населення у II кварталі 2009р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року збільшились на 3,1%.

Середня зарплата в Україні в серпні 2009р. зменшилася на 4,4% - до 1919грн. на місяць в порівнянні з липнем, коли вона складала 2008 грн. Найвищий рівень зарплати зареєстрований в Києві, де середня зарплата складала 3126 грн., знизившись на 5,8% в порівнянні з липнем (3320 грн). Найнижчий рівень, як і в минулі місяці, зафіксований в Тернопільській обл. - 1443 грн. на місяць (в липні - 1512 грн).

Розмір реальної заробітної плати в Україні за січень-червень 2009р. знизився на 10,1% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Розмір реальної зарплати за січень-червень ц.р. в порівнянні з аналогічним періодом минулого року в Дніпропетровській обл. знизився на 14,2%, в Донецькій обл. - на 13,7%, в Запорізькій обл. - на 13,8%, в Києві - на 12,2%. Найменше зниження розміру реальної зарплати за січень-червень ц.р. в порівнянні з аналогічним періодом 2008 р. спостерігалось в Миколаївській обл. - 3,1%, Чернівецькій обл. - 3,6%, Закарпатській обл. - 3,7% і м. Севастополі - 4,5%.

Отже, результати проведених досліджень свідчать, що в Україні нині не тільки масштабно руйнуються продуктивні сили, а й небезпечно дестабілізується соціально-політична ситуація в країні.

Стан інвестиційної діяльності в Черкаській області

Душенковська Ю., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О. М.

Уманський державний аграрний університет

Протягом 2001-2008 рр. спостерігається збільшення обсягів іноземних інвестицій у розвиток регіонів України, що сприяє формуванню бюджету держави та покращення соціального становища в країні¹.

Рівень ефективності реалізації інвестиційних процесів у регіоні в першу чергу залежить від потенціалу, який визначається як запас його міцності у всіх аспектах, необхідних для перебігу інвестиційних процесів. В енциклопедичному словнику дається визначення, що потенціал – це наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння їх раціонально використати для досягнення поставленої мети².

Аналіз залучення інвестицій в економіку Черкаської області свідчить, що протягом 2005 року загальна сума прямих іноземних інвестицій в область становила 19,7 млн. дол. США. Зокрема грошових внесків – 10,0 млн. дол. (з них купівля акцій – 4,6 млн. дол.); майна – на суму 7,9 млн. дол.; реінвестовано доходів – 1,7 млн. дол.

Станом на 01.01.2006 загальний обсяг сукупного капіталу нерезидентів в області у вигляді прямих іноземних інвестицій становить – 106,7 млн. дол. США.

1 Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів. І. В. Олександренко // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – 264 с.

2 Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / [Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко У. А., Юрій С. І.]; за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – Т. 2. – 568 с.

На одного жителя області припадає 78 дол. США¹.

У рейтингу регіонів України по залученню іноземного капіталу Черкаська область займає 16 місце.

Найбільш вагомі інвестиційні внески належать діловим партнерам з 7-ми країн, на долю яких припадає 80% усіх прямих інвестицій, які надійшли до Черкащини : із США – 23,6 млн. дол., що становить 22% усіх прямих інвестицій області; з Німеччини – 15,1 млн. дол.(14%); зі Сполученого Королівства – 14,6 (14%); з Кіпру – 11,8 (11%); з Віргінських Островів (Брит.) – 10,2 (10%); з Франції – 9,8 (9 %); з Російської Федерації – 7,0 (7%)².

Інвестиції вкладено у такі галузі (млн. дол. США) : харчова промисловість – 41,8 або 39% прямих інвестицій області (приріст за рік склав 4,9 млн. дол. США); операції з нерухомістю та послуги юридичним особам – 16,2 або 15% (приріст 0,9 млн. дол. США); сільське господарство – 15,0 (14%, приріст 1,6 млн. дол. США); целюлозно-паперова та видавнича справа – 7,1 (7%, зменшення 0,7 млн. дол. США); оптова і роздрібна торгівля – 7,4 (7%, приріст 2,8 млн.); інші галузі – 19,2.

Прямі іноземні інвестиції надійшли до більш як 200 підприємств області. Зосереджені вони переважно на підприємствах м. Черкаси (37%) та Черкаського району (26%), Звенигородського (8%), Жашківського (6%), міст Канева та Умані (по 4%). Зовсім відсутні іноземні інвестиції у підприємств Катеринопільського, Лисянського та Христинівського районів.

Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів України дає підстави стверджувати, що інвестор (чи то внутрішній, чи зовнішній), вкладаючи кошти у регіон, керується не лише суб'єктивними, а й об'єктивними факторами, до яких належать: підтримка з боку органів місцевого самоврядування, рівень розвитку підприємницької структури у регіоні, вміння керівників підприємства вести переговори та переконувати у вірогідності того чи іншого проекту. Досить важливе значення при вкладенні коштів мають фактори національного рівня, які показують стан валютної, податкової, кредитної політики та політичної ситуації у державі і не можуть бути змінені у короткостроковій перспективі та не коригуються суб'єктами господарювання.

Основи формування, оцінки та ефективності використання ресурсного потенціалу продуктових під комплексів

Жук Н., студент
Уманський державний аграрний університет

Ресурсний потенціал аграрно-промислового виробництва представляє собою сукупність земельних, матеріально-технічних, трудових, інформаційних ресурсів, інновацій та капіталу галузей, які сформовані у відповідні продуктові під комплекси, що охоплюють як аграрну сферу, так і заготівлю, зберігання, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції.

1 Указ Президента України „ Про заходи щодо поліпшення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні ” від 19.07.2005 № 1116/2005.

2 Державна програма України „ Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки”, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2001 № 1801.

Всебічне вивчення об'єктивних умов аграрно-промислового виробництва у кожному конкретному регіоні має передувати формуванню та оцінці ресурсного потенціалу продуктивних підкомплексів, оскільки такі умови неоднорідні та їхній вплив досить істотний та диференційований.

Найважливішими принципами формування ресурсного потенціалу, які ще називають техноеколого-економічними, є наступні:

- екологічність та екологозабезпеченість стосовно різних природно-економічних умов ведення аграрно-промислового виробництва;
- технологічність, надійність, універсальність і комфортність технічних засобів за високих продуктивних та експлуатаційних показників;
- економічність та енергоекономічність з урахуванням функціонування багатуокладної економіки на селі й різних форм господарювання в АПК;
- відповідність вимогам комплексної механізації, автоматизації та комп'ютеризації виробничих процесів у всіх ланках АПК як основи підвищення продуктивності праці і зростання ефективності використання ресурсів¹.

Забезпечення комплексного і високоефективного використання ресурсного потенціалу регіональних продуктивних підкомплексів здійснюється за рахунок його формування та передбачає обчислення і визначення ступеня його використання. Так, при оцінці складових елементів ресурсного потенціалу аграрно-промислового виробництва необхідно враховувати кількісну (масштаби обсягу та темпу збільшення окремих ресурсів і в цілому ресурсного потенціалу взаємопов'язаних галузей) та якісну (оцінку споживчих якостей ресурсу, яка характеризує ефективність використання ресурсів) його сторони.

Нині існують три концепції оцінки ресурсного потенціалу продуктивних підкомплексів:

1. Розрахунок ресурсів здійснюється у відповідності до їх продуктивності. Такий метод придатний, в основному, для промислових підприємств, де досить легко співставити продуктивність двох факторів виробництва – праці та капіталу. Враховуючи, що продуктивні підкомплекси об'єднують не лише промислові підприємства, а й сільськогосподарські, слід зазначити, що в аграрній сфері при використанні цієї методики існує потреба розрахунку інтегральних показників (переведення в умовні одиниці), що не зовсім коректно і досить технологічно накладно.

2. Визначається внесок кожного ресурсу у виробництво певного виду продукції. За такою концепцією на основі отриманих коефіцієнтів розраховують виробничі можливості підприємств, що входять до складу відповідних продуктивних підкомплексів. При цьому ресурсний потенціал розраховується як виробництво кількості ресурсу у відповідності до його продуктивності. Такий метод широко використовується при наукових дослідженнях, але він не враховує природно-економічних особливостей кожного господарства, тому не забезпечує необхідної точності.

3. Оцінка ресурсного потенціалу підприємств, що формують підкомплекси, на основі використання економіко-математичної моделі, яка передбачає розрахунок

¹ Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / [В.М. Трегобчук, А.Е. Юзефович, Д.Ф. Крисанов та ін.] ; відп. редактор акад. УААН В.М. Трегобчук. – К.: Ін-т економіки НАН України 2003. – 259 с.

нормативної виручки та виробничих затрат. Така модель дозволяє максимально враховувати економічні та природні умови діяльності конкретного господарюючого суб'єкта і описується наступною формулою розрахунку нормативного прибутку:

$$Ri_1 = \sum_{j=1}^n S_j^0 V_j^P D_j P_j - \sum_{j=1}^n Q_j C_j + \mathcal{E}_3 \rightarrow \max$$

де S_j^0 – оптимальна площа посіву зайнята під j-ою культурою;

V_j^P – потенційно можлива урожайність j-ої культури виходячи із наявних ресурсів виробництва;

D_j – частка товарної продукції j-ої культури;

P_j – ціна продукції із j-ої культури відповідно до встановленої кон'юнктури ринку;

Q_j – об'єм реалізації j-ої культури;

C_j – розрахункова собівартість продукції j-ої культури;

$\mathcal{E}_3$ – екологічні затрати.

Аналогічно з використанням такої моделі можна розрахувати нормативний прибуток і для інших підприємств, які об'єднані в продуктові підкомплекси. Кінцевим результатом підрахунку оцінення потенціалу стане сума нормативного прибутку та ефективності виробництва¹.

Ефективність використання ресурсного потенціалу насамперед залежить від системи факторів, які певним чином впливають на нього. В такій системі розрізняють наступні фактори впливу:

- економічні – інвестиційна, податкова, фінансово-кредитна політика щодо аграрно-промислового виробництва, рівень розвитку ринкової кон'юнктури, забезпечення технологічного процесу і співвідношення цін на продукцію та ресурси, які були затрачені на її виробництво;

- організаційні – форми власності, структура управління, система відповідальності та зацікавленості у результатах виробництва;

- технологічні – технології виробництва продукції, кількісне та якісне забезпечення аграрно-промислового виробництва матеріально-технічними засобами, технологічна дисципліна якісного і своєчасного виконання робіт.

Сутність та значення ринку інноваційного інвестування

Замотайло О.Є., студент

Науковий керівник – асистент Власюк С. А.

Уманський державний аграрний університет

Найбільш дискусійним на сьогодні є проблеми формування механізму фінансово-кредитного забезпечення інноваційного процесу, співвідношення різних джерел інвестицій в їх структурі, ролі фінансового ринку і його окремих сегментів в

¹ Юркова О.Н. Повышать эффективность использования производственного потенциала сельхозпредприятий / О.Н. Юркова // АПК: экономика, управление. – 2009. – №6. – С. 69–74.

інвестиційному забезпеченні інноваційного підприємництва, ступеня участі окремих посередників у забезпеченні інноваційного сектору економіки інвестиційними ресурсами.

З цієї причини над проблеми інноваційного інвестування України працюють такі українські науковці, як Базілюк Я.Б., Белінська Я.В., Вавіліна Н.І., Гуржій А.М., Жаліло Я.А., Каракай Ю.В., Кузнєцова І.С., Куранда Т.К., Петренко З.О. та інші.

Недоліки існуючого в Україні механізму фінансово-кредитного забезпечення інноваційного розвитку економіки обумовлені цілою низкою причин:

- не задіяні механізми підтримки інноваційної діяльності, ефективність яких підтверджена досвідом багатьох країн;
- відсутня відповідна фінансово-кредитна, податкова і амортизаційна політика;
- не створені і умови, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, перш за все з боку вітчизняних комерційних структур і банків.

Але найсуттєвішою з них, можна вважати існування недостатньо ефективного порядку руху капіталів від власників інвестиційних ресурсів до суб'єктів інноваційного підприємництва. Виходячи з цього, найбільший науковий інтерес становить пошук ефективних форм, напрямків і механізмів фінансової взаємодії інвесторів та інноваторів, що, безумовно, потребує визначення місця або ринкового простору руху інноваційно орієнтованого інвестиційного капіталу від його власників до споживачів. Оскільки інвестиційні ресурси й інновація як об'єкт інвестування можуть бути розділені як у просторі, так і в часі, то механізмом, що дозволяє встановити відповідність між попитом на інноваційно орієнтовані інвестиційні ресурси і їх пропозицією за обсягом і вартістю, а також регулятором дій учасників комерційних угод є ринок.

Головною проблемою є відсутність скоординованої державної політики, спрямованої на забезпечення фінансування реального сектору економіки через механізми ринків капіталу, що звужує їх роль в ринковій економіці, а також може призвести до поглинання ринків капіталу України більш структурованими і капіталізованими ринками інших країн¹.

Зазначені вище проблеми безумовно гальмують інвестиційний розвиток в Україні взагалі, а в тому числі – і процеси постачання інвестиційних ресурсів для інноваційної діяльності. Стає очевидним, що основним чинником, який робить нашу країну неконкурентоспроможною в сьогоденному глобальному світі, є сповільнення інноваційної діяльності.

Для створення реальних умов для переходу економіки України на інноваційну модель розвитку державі доцільно насамперед звернути увагу на створення механізмів покриття інноваційних ризиків.

З цією метою на державному рівні необхідно розробити такі заходи:

- створити умови для капіталізації інтелектуальної власності;
- створити систему стимулів, яка сприяла б залученню вітчизняних і зарубіжних інвесторів, банків, а також великих підприємств до інвестування засобів в розвиток венчурних (ризикованих) інноваційних фірм і проектів;

¹ Інноваційна складова економічного розвитку [монографія] / Т.К. Куранда. – НАН України, Ін-т економіки. – К. 2000. – 262с.

– розробити чітку систему надання державних гарантій кредитуванню перспективних інноваційних проектів.

За умов реформування економіки України перехід на інноваційну модель розвитку означає, насамперед, пошук нових джерел фінансування для активізації інноваційної діяльності.

Не будь-яка інвестиційна діяльність забезпечує впровадження інновацій, тобто не всі інвестиції є інноваційно орієнтованими, в той час як Україна потребує інвестицій з високим інноваційним потенціалом і результатом. Виходячи з цього, завдання пропонованого ринку має бути організація ефективної взаємодії між учасниками інвестиційної та інноваційної діяльності.

Формування ринку інноваційного інвестування сьогодні слід вважати ключовою узагальнюючою вимогою до інвестиційних пріоритетів економічної системи, що обумовлено змістом сучасного процесу економічного розвитку, оскільки інновації стали явищем, що постійно його супроводжує з фактора зовнішнього (екзогенного) перетворилися у фактор ендегенний¹.

Під ринком інноваційного інвестування слід розуміти сукупність економічних відносин між постачальниками інвестиційних ресурсів, їх споживачами, організаційними та інформаційними посередниками з приводу акумуляції розрізнених інвестиційних потоків та трансформації їх в продуктивний капітал на основі взаємодії попиту та пропозиції в межах інституційного й правового поля з метою подальшого використання його для виробництва інновації та еквівалентного обміну платоспроможного попиту покупця права володіння, користування і розпорядження нею на споживчу цінність, укладену в ній².

Отже, ринку інноваційного інвестування належать виключно важлива роль у формування, мобілізації, використанні та відтворенні інвестиційного потенціалу як сукупності наявних коштів та можливостей їх використання в інноваційній сфері.

Статистичні показники демографічної ситуації на селі

Здоровцова Ю., студент

Уманський державний аграрний університет

Загальний розвиток і стан суспільних процесів, галузей економіки та соціальної інфраструктури значною мірою визначається чисельністю та структурою населення, і водночас є важливою умовою сталого розвитку агропромислового комплексу.

Сьогодні в Україні демографічні процеси характеризуються негативними явищами, що зумовлюють несприятливі зміни в чисельності населення внаслідок депопуляції та деградації його якості.

Так, в динаміці чисельності всього населення України спостерігалися періоди його збільшення, проте чисельність сільського населення протягом минулого і

1 Інноваційний розвиток економіки та напрямки його поширення / за ред. д-ра екон. наук, проф. В.П. Александрової – К.: ІЕП НАН України, 2002. – 51с.

2 Васильєва Т.А. Роль та місце комерційних банків на ринку інноваційного інвестування / Васильєва Т.А. / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: [зб. наук. пр.]. Т 21. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – С. 111 – 119.

нинішнього століття стрімко зменшується: із 1993р. чисельність сільського населення зменшилася на 1,7 млн. осіб. Водночас зменшилася питома вага сільського населення у загальній чисельності населення України (станом на 1 січня 2006р. сільське населення становило 15,1 млн. осіб (32,3%) від 46,7 млн. осіб загального населення).

Ефективність та результативність державної політики щодо комплексного подолання проблем розвитку села та підвищення соціального захисту і життєвого рівня сільських мешканців значною мірою залежить від об'єктивної та повної оцінки сучасного соціально-трудового потенціалу села.

Майже двома десятками різних показників можна охарактеризувати демографічну ситуацію на селі. Гострота демографічного питання визначається різким зменшенням народжуваності, зумовленим порушенням оптимального співвідношення статей і проблемами функціонування сім'ї, соціальним статусом жінки. Зниження рівня життя призводить до зниження сумарного коефіцієнта народжуваності.

Рівень народжуваності взаємопов'язаний із динамікою шлюбів та розлучень, кількість яких у загальній кількості зареєстрованих шлюбів складала 52% у 2005р. (тобто розпадався кожний другий шлюб). Найбільша кількість розлучень спостерігається у Миколаївській, Черкаській та Одеській областях. Високий рівень розлучень у сільській місцевості зумовлений об'єктивними причинами, зокрема: незабезпеченість житлом, безробіття, низький рівень доходів, міграція сільського населення. Другорядними чинниками впливу на погіршення ситуації є екологічні проблеми, наслідки Чорнобильської катастрофи, релігійні та етнічні традиції, соціальна напруга. Негативним фактором є і зниження реальних доходів, які не забезпечують відтворення робочої сили, скорочення споживання найважливіших продуктів харчування.

В останні роки не минули сільську місцевість і стресові показники, зумовлені несвоєчасною виплатою заробітної плати, безробіттям (зокрема прихованим), відсутністю постійного місця роботи і належного доходу, погіршенням соціального обслуговування, відсутність та неналежність медичного обслуговування, що негативно впливають на загальний стан здоров'я, загострюють хвороби і підвищують смертність.

Всі ці фактори обумовлюють загальний показник демографічної ситуації - середню тривалість життя, яка в Україні становить 67 років (в Італії, Швеції - 81 рік, Іспанії, Франції - 80 років, у Німеччині, Греції - 79 років).

Для сільського населення переважною є міграція в межах України, яка має негативні наслідки. Вона пов'язана з пошуком роботи, кращого місця та умов проживання. Щодо міжнародної міграції, то останні 17 років (з 1992р.) вона має позитивне значення і характеризується інтенсивним міграційним впливом сільського населення працездатного віку.

Таким чином в результаті природного та міграційного скорочення чисельність сільського населення за період 2002-2007 рр. зменшилась на 1,1 млн. осіб.

Отже, сьогодні в Україні склалася ситуація, коли кризовий стан економіки посилює демографічну кризу, а вона в свою чергу гальмує вихід з тотального

занепаду села. Нині демографічний стан кваліфікується як кризовий, який може перетворитися в демографічну катастрофу.

Проблеми входження національної економіки України в світовий глобалізаційний простір

Зінчук О.В., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.
Уманський державний аграрний університет

Новий тип відносин України із зовнішнім діловим світом за часом свого розвитку співпав із кардинальними змінами міжнародного характеру. Йдеться про глобалізацію, під якою розуміють передусім зростаючу взаємозалежність економік різних країн через зростання транскордонних переміщень товарів, послуг і капіталу, а також інтенсивності обміну інформацією й технологіями¹. Проте проблема постала у визначенні саме ступеня залежності переходу України на інноваційну модель розвитку економіки від ряду зовнішніх чинників.

Вплив глобалізації на економіку відбувається під дією швидко зростаючого міжнародного руху капіталу, робочої сили, товарів і послуг, технологій та інформації. Дослідження питань глобалізації таких вчених як О.Білоруса, Ю.Бажала, А.Гальчинського показують, що за її впливу виникає низка переваг: полегшення господарської взаємодії держав, створення умов для безперешкодного доступу країн до передових досягнень людства в економічній та наукових сферах, нівелювання рівнів розвитку різних регіонів².

Водночас для багатьох держав, включаючи й Україну, під дією глобалізації з'явилося чимало труднощів і ризиків, передусім - через різке зниження економічного потенціалу країни, спричинене перебудовою економіки за ринковими принципами, дезінтеграційними процесами на постсоціалістичному просторі, в також недостатньо підготовленістю національних економік. На сьогоднішній день глобалізація стає процесом перетворення регіональних соціально-економічних систем на єдину всесвітню систему, котра розвивається на базі уніфікованих закономірностей. З одного боку вона сприяє прискореному розвитку продуктивних сил, науково-технічному прогресу, інтенсивнішій взаємодії держав і народів, викликає формування нових політичних підходів до створення демократичних багатосторонніх механізмів управління міжнародною системою. Проте процеси глобалізації збільшують кількість застарілих економічних проблем, породжують нові ризики й виклики, процеси глобалізації розвиваються стихійно, без колективного скеровуючого впливу. Якщо невелика група провідних індустриальних держав відіграє в основному роль суб'єктів глобалізації, то величезна більшість інших перетворюється на її об'єкти. Уповільнення темпів світового економічного зростання останнім часом призвело до гальмування глобалізаційних процесів,

1 Денисенко М.П. Глобалізація та її вплив на інноваційний розвиток України // Проблеми науки. – 2005. - №1. – с. 47-52.

2 Денисенко М.П. Глобалізація та її вплив на інноваційний розвиток України // Проблеми науки. – 2005. - №1. – с. 47-52.

триває масовий «експорт» негативних наслідків глобалізації у «третій світ». Спад динаміки глобалізації веде до того, що розриви в темпах і спрямованості соціального-економічного розвитку цілих регіонів світу не тільки не скорочується, а й збільшується. Наразі вже немає жодних сумнівів у тому, що псевдоринкова економіка, котра затвердилася в Україні внаслідок реалізації обраної реформаційної моделі, відкинула країну на узбіччя глобалізації світового господарства. Відставання України не тільки від західних країн, а й від Китаю (ВВП на душу населення за даними МВФ 2008р. складає \$5,943), Японії (\$34,000) та інших подібного розвитку держав може стати незворотним.

Не менш важливу роль в глобалізаційних процесах відіграють транснаціональні корпорації (ТНК), діяльність яких пов'язана не лише з світовою економікою а й з міжнародним політичним життям¹. У наш час ТНК уже досягли великої могутності, у системі міжнародних економічних відносин головними дійовими особами виступають саме вони. ТНК розширюють свій простір не лише в межах своїх країн, а й на території нашої держави: Metro (Німеччина, США), Macdonalds (США), Росалюміній (Росія), Target (США) тощо. Насправді так звані глобальні фірми, що виходять на авансцену світової економіки, серйозно загрожують економічному суверенітету тих держав, які не належать до високо розвинутих, а серед них – і Україні. Проте Україні також є що показати, ось, наприклад, Костянтин Жеваго, власник компанії Ferrexpo (активи Ferrexpo: Ferrexpo Plc, Ferrexpo Petroleum, «АвтоКрАЗ», Банк «Финансы и Кредит», Судостроительный завод «Залив», «Росава», «Артериум») планує придбати на Філіппінах нікелеву копальню, яка обійдеться йому в 1,13 млн. фунтів стерлінгів². Ця ситуація показує нам, що не все ще втрачено й для України.

Багатьом країнам світу уготовано роль постачальників сировини, ринків збуту дешевих товарів наприкінці їх життєвого циклу чи виконавців трудомістких і забруднюючих навколишнє середовище операцій.

Україна має значний науково-технічний потенціал, але існують і проблеми, пов'язані з неможливістю фінансування широкого фронту науково-технічних робіт та певного маневрування на світовому ринку науково-технічної продукції та технологій.

Для ефективної реалізації потенціалу України необхідно виявити перспективні географічні вектори науково-технічного та інноваційного співробітництва України, причому слід враховувати успадковані науково-технічні зв'язки з країнами СНД, можливості відновлення таких зв'язків з країнами Східної Європи тощо. Результатом процесу глобалізації стає формування інтегрованої міжнародної торгово-індустріальної системи³.

Існує два головних підходи до вирішення проблеми виходу України з нинішньої невизначеної ситуації. Перший полягає в обранні стратегії присутності на світовому ринку за невеликої кількості технологічних напрямів, другий - в

1 Луцький М.Г. Вплив транснаціональних корпорацій на глобалізацію інноваційних процесів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. - №4. – с.116-120.

2 Гошовський І. Конкістадори від металургії // Інвестгазета. – 2008. - №29. – с.28-31.

3 Глобалізація і безпека розвитку: Монографія/ О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт.. Колективу і наук. Ред.. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.

поступовому підвищенні рівня власних технологічних розробок до конкурентоспроможних, Який з них обере Україна ми можемо лише здогадуватись.

Контроль за управлінням земельними ресурсами держави

Зубіцька М.Г., аспірант

Науковий керівник – д.е.н., професор, академік УААН Саблук П.Т.

Уманський державний аграрний університет

Проведення конституційної реформи вивело проблему інституційних перетворень органів влади в Україні на якісно новий рівень. У контексті формування національної економіки це особливо відчувається у сфері земельних відносин. Однак всі здійснені земельні перетворення все ж таки не вирішили багатьох проблем : забезпечення раціонального використання земельних ресурсів, охорони земель від деградації, налаштування дієвої системи державного управління земельними ресурсами. Це дало поштовх для подальших наукових розробок цієї теми, особливо в сфері організації та здійснення контролю за державним управлінням земельними ресурсами.

На сучасному етапі державотворення, державне регулювання земельних відносин в Україні, можна розглядати як один із вирішальних чинників розвитку національної економіки. Однак земельна реформа все ж таки не вирішила свого основного завдання – забезпечення раціонального та ефективного використання земельних ресурсів. Одним із найголовніших елементів земельної реформи є контроль за використанням та охороною землі.

Мета даного дослідження – це розвиток теоретичних та організаційно-правових аспектів контролю у сфері земельних відносин і засад інституціалізації контрольної влади у державній владі та місцевому самоврядуванні, а також розробка пропозицій щодо розвитку інститутів державного управління.

Зрозуміло, що держава відповідно до певних принципів у притаманних тільки їй формах і способах контролює всі суспільні процеси. Спільною ознакою будь-яких дій держави є те, що вони мають бути легітимними (прийнятими відповідно до чинного законодавства). Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та в межах повноважень, що передбачені Конституцією та законами України¹.

Провівши аналіз українського законодавства, можна виділити такі види контролю – державний, самоврядний, і громадський. Проведемо дослідження державного та громадського контролю у сфері земельних відносин.

Держава визначає коло органів влади та наділяє їх певними повноваженнями у тій чи іншій сфері. Відповідно державний контроль можна трактувати як здійснення певної діяльності державними органами та посадовими особами.

Систему державного контролю формують наступні складові елементи:

- суб'єкт контролю, тобто органи державної влади, їх посадові особи;

¹ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. - К.: Феміна, 1996. - 64 с.

- об'єкт контролю, тобто суспільні відносини, їхні сфери та галузі, що регулюються волею держави;

- контрольна діяльність (процес) – це такі суспільні відносини, в яких реалізується взаємодія суб'єкта й об'єкта контролю.

Отже, державний контроль – вид діяльності держави, що полягає у здійсненні нею відповідними засобами та способами специфічного контрольованого впливу на стан суспільних відносин. Метою контролю є вирішення питань як щодо “ефективності”, так і щодо “законності” діянь суб'єктів суспільних відносин. Ця мета досягається через вираження змісту державного контролю, який (зміст) щодо діянь відповідних суб'єктів включає планування, спостереження, аналіз, перевірку, розслідування, прийняття відповідних рішень і їх реалізацію¹.

При наділенні органів влади повноваженнями щодо здійснення регулятивних функцій, необхідних для ефективного організуючого впливу на розвиток земельних відносин, має бути баланс між обсягом повноважень і здійсненням відповідного контролю в інтересах усього суспільства.

Забезпечення раціонального використання й охорони земельних ресурсів набуває в процесі становлення та розвитку ринкової економіки в Україні все більшого соціального та суспільного значення. Стан правового регулювання державного контролю у цій сфері, завдання на сучасному етапі та проблеми у його здійсненні будуть важливими для розуміння та здійснення реформування земельних відносин у подальшому.

В земельній сфері державна політика України визначається великою кількістю правових актів, імплементація яких спрямована на раціональне використання та охорону земельних ресурсів.

Головним уповноваженим органом виконавчої влади з питань регулювання земельних відносин є Державний комітет по земельних ресурсах України (далі Держкомзем України). Повноваження Держкомзему в основному визначені Земельним кодексом України та Указом Президента України від 14 серпня 2000 р. № 970 “ Положення про Державний комітет України по земельних ресурсах” й іншими законодавчими актами.

Одними з основних завдань Держкомзему є підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання, охорони та моніторингу земель, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель; розроблення та участь у реалізації державних, галузевих і регіональних програм з питань регулювання земельних відносин, раціонального використання, охорони та моніторингу земель, відновлення родючості ґрунтів.

До повноважень Держкомзему України у сфері державного контролю за використанням та охороною земель належать: дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами вимог земельного законодавства України та встановленого порядку набуття і реалізації права на землю; виконання вимог щодо використання земельних ділянок за цільовим призначенням; дотримання вимог земельного законодавства в процесі

¹ Сушинський О.І. Контроль у сфері публічної влади: теоретико-методологічні та організаційно-правові аспекти: Монографія. - Л.: ЛРІДУ УАДУ, 2002. - 468 с.

укладання цивільно-правових угод, передачі у власність, надання у користування, у тому числі в оренду, вилучення (викупу) земельних ділянок; ведення державного обліку і реєстрації земель, достовірності інформації про земельні ділянки та їх використання; розміщення, проектування, будівництва та введення в дію об'єктів, що негативно впливають або можуть вплинути на стан земель; внесення до органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування клопотань; вжиття відповідно до закону заходів щодо повернення самовільно зайнятих земельних ділянок їх власникам або користувачам та ін¹.

Державний контроль за використанням та охороною земель у системі Держкомзему України організаційно здійснює Державна інспекція з контролю за використанням та охороною земель та її територіальні органи. Положення про повноваження цієї інспекції затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р. № 1958.

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється шляхом проведення перевірок, розгляду звернень юридичних і фізичних осіб, розгляду документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель.

Як ми бачимо, Держкомзем України наділений широкими повноваженнями у сфері регулювання земельних відносин: проведення землеустрою, ведення державного земельного кадастру, здійснення контролю за використанням і охороною земель, державна експертиза землепорядної документації, реєстрація прав на земельні ділянки та ін. Особливо це відчувається в здійсненні надвідомчого контролю за використанням і охороною земель, який включає й контроль за реалізацією земельного законодавства. Дана концентрація повноважень у Держкомземі України створила правові передумови для зловживань у сфері земельних відносин. Наприклад, при проведенні землеустрою чи здійсненні реєстрації прав на землю Держкомзем контролює від імені держави власні дії. Тому, щоб оскаржити неправомірні дії Держкомзему при проведенні землеустрою, юридичні чи фізичні особи повинні звертатися до того ж таки Держкомзему (у вигляді Держземінспекції) для скасування чи зміни незаконних рішень. Очевидно, що поєднання всіх наведених вище функцій і повноважень в одному органі виконавчої влади недоцільне. Також немає механізмів відповідальності Держкомзему України як органу влади перед суспільством.

Відповідно до указів Президента України "Про створення єдиної системи державних органів земельних ресурсів" і "Про затвердження Положення про Державний комітет України по земельних ресурсах".

Держкомзем України та його територіальні органи отримали величезні повноваження у сфері земельної політики та забезпечення раціонального використання й охорони земель. Слід нагадати, що жоден центральний орган виконавчої влади не володів та не володіє на цей момент такими повноваженнями. Однак невміння чи небажання ними скористатися призвели до наявної негативної ситуації в державі з дотриманням законодавства в земельній сфері.

¹ Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»

Конституція України у буквальному сенсі не передбачає засобів реагування у випадку, коли будь-який з органів влади неефективно здійснює свої повноваження. Тому питання оцінювання дій органів влади та відповідного реагування на результати такого оцінювання - це, насамперед, сфера контрольної діяльності як органів влади, так і громадського сектора.

На нашу думку, законодавство України надає центральним і місцевим органам влади багато свободи дій у тому, що стосується регулювання земельних відносин і використання землі. Крім того, в Земельному кодексі України немає чіткості щодо сфери повноважень центральних і місцевих органів влади, тому існує небезпека, що в разі невизначеності органи влади даватимуть власне тлумачення своїх повноважень не на користь громадян і юридичних осіб. Двозначність і невизначені формулювання допускають зловживання владою.

Можливо, виходом із цієї ситуації є збалансування системи владних повноважень у сфері земельних відносин між виконавчою владою та місцевим самоврядуванням, встановлення комплексної рівноваги та взаємного контролю. Арбітром у цих взаємовідносинах був і має залишатися суд.

Стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських дорадчих служб України

Зубкова О.Є., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Приліпко С. М.

Уманський державний аграрний університет

Аграрне питання і пов'язані з ним продовольчі проблеми були і залишаються впродовж тривалого часу вузловими при вирішенні завдань успішного розвитку аграрного сектору.

Однією з найголовніших умов ліквідації кризових явищ є створення надійної і ефективної системи дорадництва. Саме це допоможе розвитку сільськогосподарського виробництва. Проблема розвитку дорадництва повинна бути стратегічною в політиці держави щодо агропромислового комплексу.

Потреба розвитку дорадчої діяльності на селі пов'язана зі змінами, які відбулися в сільському господарстві та в укладі життя сільського населення. Зокрема, це приватизація землі та майна колишніх КСП, що збільшило кількість агропідприємств, фермерських та підсобних господарств.

У розробку теоретичного обґрунтування організаційної структури, принципів побудови, методів функціонування науково-консультаційного та інформаційного забезпечення в Україні у системі сільськогосподарського дорадництва зробили свій внесок такі науковці й практики як П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко, В.В. Юрчишин, М.Й. Малік, Р.М. Шмідт та інші. Але в процесі своїх досліджень вони не приділяли значної уваги ролі дорадчих служб в міжнародному співробітництві.

У процесі дослідження використовувалися наступні методи дослідження: абстрактно-логічний (при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків), монографічний (при вивченні особливостей організації дорадчих структур)

В даний час система дорадництва в Україні проходить досить складний шлях становлення. Серед причин, які заважають розвитку дорадництва, є нерозуміння сутності дорадчої діяльності, неоднозначне трактування положень Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», недостатня обізнаність власників суб'єктів господарської діяльності у сфері дорадчих послуг.

В кризовий час велику увагу слід приділити розвитку сільських територій, оскільки село – це місце, де не тільки виробляється продукція, але це територія, де живуть люди, займаються веденням господарства. Тому важливим для них є допомога у створенні ефективного господарювання. Для цього і створюють дорадчі служби.

В Україні в даний час діє близько 60 сільськогосподарських дорадчих служб. Вони надають практичну допомогу фермерам в освоєнні методів прибуткового господарювання, застосування сучасних технологій та ін. Також сільськогосподарські дорадчі служби взаємодіють з науковими установами і організаціями та надають дорадчі послуги органам виконавчої влади і місцевого самоврядування з питань підготовки і реалізації планів соціально-економічного розвитку, формування громадянського суспільства.

Провідні менеджери-дорадники вказують на те, що: «Реформування, що внесло великі зміни у власність на землю та майно КСП, підштовхнуло селян до активнішого й ефективнішого господарювання, виявило також негативні тенденції перехідної економіки, такі як зменшення кількості робочих місць на підприємствах, недостатній рівень знань економіки та ринку у більшості фермерів та власників особистих підсобних господарств і пов'язане з цим неефективне виробництво, низький рівень запровадження нових ресурсозберігаючих технологій, недостатню розвиненість ринкової інфраструктури, відсутність оперативної ринкової інформації тощо¹.

Дорадництво заповнює нішу – налагодження ефективного механізму господарювання, адже ключовими завданнями дорадчої служби є:

- надання практичної допомоги клієнтам в освоєнні методів прибуткового господарювання в умовах ринкової економіки;
- підвищення рівня знань і практичних навичок сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення шляхом активного навчання, тренінгів, демонстраційних показів, надання інформації тощо;
- надання індивідуальних порад сільським господарям, домогосподарствам з питань маркетингу, менеджменту, застосування сучасних агротехнічних технологій;
- сприяння органам виконавчої влади та місцевого самоврядування у реалізації державної політики у сільських регіонах і громадах.
- вивчення та впровадження прогресивних технологій та інновацій.

В процесі становлення дорадчих служб велике значення відіграли високо розвинуті країни, такі як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Канада. Нині дорадницькі служби співпрацюють з відомими міжнародними програмами і організаціями. Так у 1995 році було залучено проект технічної допомоги програми

¹ Михайлов Ю. Вдаримо по аграрних проблемах! / Ю. Михайлов// Пропозиція. – 2002. - №12. – С.5-11

TACIS Європейського Союзу. З його допомогою було створено першу дорадчу службу в Львівській області. Даний проект було визнано як найкращий проект TACIS в Україні¹. З допомогою компанії ADAS багато українських фахівців у сфері дорадництва мали змогу пройти навчання дорадчої діяльності у Великобританії та обмінятися досвідом з колегами із Англії та Польщі². Також в Україні діє програма DFID «Програма підвищення рівня життя сільського населення». Метою даного проекту є організація ефективних дорадчих служб для підтримки агробізнесу та сільських громад³. Проект економічного розвитку громади в Україні (ПЕРГУ) – це розрахований на чотирирічний термін проект. Проект фінансує Канадська агенція міжнародного розвитку (КАМР) уряду Канади, а його менеджмент здійснює Канадське бюро міжнародної освіти (КБМО). КБМО є Канадською національною недержавною організацією (НДО), яка має десятилітній досвід діяльності в Україні та понад тридцятирічний досвід менеджменту міжнародних проектів по всьому світу. Мета проекту – зміцнити, шляхом здійснення соціальних та економічних заходів, місцеві громади, які співпрацюють з місцевою владою та малим бізнесом, використовуючи принципи і практику ефективного управління задля поліпшення якості довілля, економічного та соціального рівня життя своїх громад⁴. На теренах України втілений в життя спільний українсько-польський проекту “Обмін досвідом у сфері сільськогосподарського дорадництва та його вплив на розвиток підприємництва в сільській місцевості”. Проект, який фінансуватиметься за кошти Міністерства закордонних справ Польщі, передбачає, насамперед, передачу кращого досвіду, набутого польськими консультантами в галузі сільського господарства в себе на батьківщині шляхом проведення навчальних семінарів як в Україні, так і в Польщі, а також надання практичної економічної та юридичної допомоги в створенні дієвої мережі дорадчої служби в цій сфері в нашій державі. Кілька таких науково-практичних семінарів за участю польських консультантів-авторів Проекту та зацікавлених у потужному русі сільського підприємництва на території нашої країни посадовців, а також самих сільських підприємців із ініціативи Національної асоціації дорадчих служб України вже відбулося в ряді областей України⁵.

Важливим в наш час є розвиток співробітництва Українських дорадчих служб з закордонними службами, обмін досвідом. Інтеграція служб на зовнішні ринки дасть можливість покращити діяльність дорадчих служб в Україні та дасть змогу прискорити їх розвиток та становлення. На нашу думку, найкращим для розвитку українських дорадчих служб є подальше співробітництво з міжнародними організаціями та програмами, які покращать становище наших служб, їх розвиток та

1 Шмідт Р. Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні/ Роман Шмідт// Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні. – Київ. – 2002. – С.5-8.

2 Дроздовський Б. Дорадництво як один з елементів комплексного підходу до вирішення проблеми бідності у сільській місцевості в Україні, розробленого «Програмою підвищення рівня життя сільського населення в Україні» Міністерства у справах міжнародного розвитку Великобританії /Б.Дроздовський, Ю.Кухарук, М.Лесів // Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні. – Київ. – 2002. – С.18 – 20.

3 Паньків І. Сприяння Львівською аграрною дорадчою службою розвитку сільськогосподарських підприємств та сільських територій у постприватизаційний період на Львівщині/І.Паньків, В.Петрунів, М.Шпек// Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні. – Київ. – 2002. – С.16 – 17.

4 Дані про Проект економічного розвитку громади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://www.ced.org.ua/ukr/pro_proekt.htm.

5 Як господарювати українському селянинові? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.zhitomir-region.gov.ua/index.php?mode=news&id=1081>.

прискорить становлення. У цих відносинах основним мотивом має стати взаємовигідне партнерство. А вигода є очевидною: зростає ефективність використання ресурсів виробниками сільськогосподарської продукції, підвищується рівень життя сільського населення, яке вчиться самотійно вирішувати власні проблеми.

Стратегія розвитку сфери туризму та рекреації в Черкаській області

Климик Г.В., к.е.н., доцент

Коваль А.М., студент

Уманський державний аграрний університет

Туризм в Україні став одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури. Наша країна має вигідне геополітичне розташування та великий ресурсно-рекреаційний потенціал і тому в майбутньому може стати однією з найрозвиненіших туристичних країн світу. Водночас подальший розвиток рекреаційної діяльності вимагає організаційної та фінансової підтримки з боку української держави. Адже ресурсний потенціал областей використовується не в повну міру та не завжди раціонально. Це стосується і Черкаської області.

Дослідженню туристичного потенціалу України та її окремих регіонів присвячено ряд наукових публікацій вітчизняних вчених Ю.В. Мігуценка, В.К. Федорченка, В.Г. Герасименка, В.К. Євдокименка, В.Ф. Данильчука. Важливе значення мають праці вчених близького та далекого зарубіжжя: В.А. Квартальнова, І.В. Зоріна, М.І. Кабушкіна, Г.А. Папіряна із проблем менеджменту туристичної діяльності.

Ціль статті полягає в аналізі стану сфери туризму та рекреації в Черкаській області, виявленні основних проблем удосконалення стратегії розвитку, а також пошук шляхів їх вирішення.

Черкащина – край, який має багаті природні ресурси та значний туристичний потенціал, до якого входять 4 національні, 3 державні історико-культурні, 1 історико-архітектурний заповідники (зокрема, «Батьківщина Тараса Шевченка», «Чигирин», «Трипільська культура», «Стара Умань»), а також Національний дендрологічний парк «Софіївка». У складі заповідників діють 18 музеїв державної та комунальної власності.

Регіон має унікальні передумови формування рекреаційно-туристичного комплексу на ринкових засадах, який може розглядатися у двох аспектах: з однієї сторони, як міжгалузевий у складі сфери послуг; з другої – як складова частина соціальної інфраструктури території різного рівня.

На сьогодні рекреаційно-туристичний комплекс області реалізує свої можливості на третину. Це зумовлено рядом причин, серед яких: невирішеність питань з приватизації землі та захисту приватного капіталу; недостатня державна підтримка суб'єктів державного підприємництва; відсутність системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері послуг; недостатнє кадрове забезпечення сфери туризму.

Одна з вагомих причин – недостатній рівень розвитку і недосконалість інфраструктури. За даними 2009 року 80% готельних приміщень потребують ремонту, незадовільний стан доріг, засміченість вулиць та поганий рівень телефонізації і зв'язку зовсім не приваблюють іноземних та вітчизняних туристів, які бажають подорожувати і відпочивати комфортно¹.

З розвитком масового туризму якість наданих туристських послуг і стан історико-культурних пам'яток не завжди відповідали потребам туристів. Для відродження та розвитку історичних і культурних центрів Черкащини була створена обласна комплексна програма «Золота підкова Черкащини». Серед основних завдань програми: збереження культурної спадщини, створення сучасної туристичної інфраструктури, розвиток міжнародного співробітництва у сфері охорони та використання культурної спадщини, що так необхідно для даного регіону. Фінансування програми здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також інших джерел².

В останні роки внаслідок розвитку міжнародного співробітництва у сфері туризму нашої країни, кількість іноземних туристів, що відвідали Черкаську область, зросла до 1,5 тисяч чоловік з 8 різних країн світу, що на 25 % або на 375 чоловік більше, ніж у попередньому році. Найбільша кількість іноземних туристів прибули з країн СНД: Росія (20%), Польща (17%), Молдова (15%), Білорусь (13%).

Стратегічна мета розвитку туризму в області полягає у створенні туристичного продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити потреби туристів, забезпечити на цій основі комплексний розвиток території. Пріоритетними напрямками державної та обласної політики стануть реконструкція та будівництво нових туристичних об'єктів, підвищення якості та збільшення асортименту туристичних послуг. А створення позитивного образу Черкащини будуть частиною загальної стратегії розвитку туризму області та країни.

Туризм на Черкащині поступово стає однією з тих сфер, що найбільш динамічно розвивається і все більше привертає інвесторів. Він надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, з духовними та релігійними цінностями і дає дохід місцевому бюджету

Поки що в туризмі Черкаської області переважають чисто комерційні започаткування, що не відповідають економічним можливостям регіону: виїзний туризм супроводжується вивозом капіталу, що не компенсується в'їзним туризмом.

Отже, основними принципами розвитку туристичної індустрії на Черкащині є створення нових і розвиток існуючих туристських послуг, широке залучення населення до участі в розбудові туристської діяльності, зростання добробуту сільського населення, усунення податкових і митних труднощів, які перешкоджають розвитку туризму, розробка заходів щодо захисту навколишнього середовища, впровадження маркетингових досліджень для просування туристських продуктів, підвищення професійного рівня працівників індустрії туризму.

1 Гулевська Н. М. Передумови формування стійкого туризму/ Н.М. Гулевська // Вісник СумДУ. Серія "Економіка". – 2007. – №2. – С.130-134.

2 Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми "Золота підкова Черкащини" на 2006-2009 роки" від 15.05.2006 N 671

Проблеми стратегічного розвитку пивоварної галузі

Климик Г.В., к.е.н., доцент

Устенко Н.І., студент

Уманський державний аграрний університет

Пивоварна галузь є однією з найбільш динамічних і займає важливе місце у переробній промисловості України. Щодо стратегій розвитку, то на сьогоднішній день рентабельність підприємств цієї галузі є однією з найвищих і темпи приросту виробництва з кожним роком збільшуються. Не зважаючи на економічну кризу розвиток пивоварної промисловості не зупиняється. На ринку продовжують конкурувати як вітчизняні так і зарубіжні виробники, які за своїми новинками не перестають дивувати споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ринку пива та вплив пивоварної промисловості на економіку України розглядають у своїх працях вітчизняні науковці Є. Мазур, О.Чирва, П. Борщевський, Є. Калініченко, В. Дегтяров, М. Ляшенко, В. Серов, А. Гончар, Б. Данилишина. Проте залишаються не вирішеними проблеми пов'язані з пошуком шляхів розвитку пивоварної галузі.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні вітчизняний ринок пива – один із самих швидко зростаючих із всіх ринків алкогольних напоїв. Основними його учасниками є четвірка великих пивних груп: Sun Interbrew Ukraine (власних трьох марок: Рогань, Чернігів, Янтар), Baltic Bavarages Holding (Славутич, Львівська броварня) та дві компанії з національним капіталом: ЗАТ "Оболонь" та донецька пивна група "Сармат", що контролюють більш ніж 94% вітчизняного ринку та виробляють пиво в великих обсягах за ціною, порівняною до вартості води¹.

Що ж стосується світових виробників пива, то до найвідоміших належать: Бельгійська Interbrew - одна з найбільших пивоварних компаній в світі, яка випускає пиво під брендами Stella Artois, Beck's. У бізнесовий портфель компанії входить більше 200 брендів, включаючи глобальні флагманські бренди Budweiser, Stella Artois і Beck's. Також важливе місце посідає німецька компанія «SABMiller» – виторг якої в 2008 році склав \$18,6 мільярда, працює в 60 країнах світу, включаючи Росію, де робить пиво під марками Grolsch, Miller Genuine Draft та Україну – 99,84% акцій ЗАТ «Сармат»².

Основною сировиною для виробництва пива є солод, вироблений з пивного ячменю та хміль. Наявний виробничий потенціал пивоварної промисловості спроможний ефективно переробляти великі обсяги сировинних ресурсів, однак сьогодні потреби галузі в основній сировині ні за кількістю, ні за якістю не забезпечуються. В Україні вирощуванням хмелю займаються у восьми областях: Житомирській, Київській, Волинській, Рівненській, Чернігівській, Львівській, Вінницькій, Хмельницькій, але цього не достатньо для задоволення потреб внутрішнього ринку. З необхідних 3,4 тис. тонн виробляється 0,7 тис. тонн, що змушує підприємства експортувати хміль з Німеччини, Чехії, Словаччини³.

1 Мазур Є. В. Здувши піну // Є. В Мазур//. Агробізнес сьогодні. – 2008. – № 17. – с. 24.

2 Портна К.І. Хміль вітчизни: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontrakty.com.ua/show/ukr/article/11970/39200911970.html>.

3 Ратошнюк Т. М. Перспективи розвитку хмелярства України в контексті євроінтеграційних процесів // Т. М. Ратошнюк // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – с. 59.

Стратегія вирішення даної проблеми повинна базуватися на створенні заводами власних солодовень, що дасть змогу забезпечити потребу у вітчизняній сировині. Наступним є значне зменшення ввізного мита на імпортований солод і зниження ставки акцизного збору із застосуванням квоти на безмитний ввіз хмелю.

Одним із напрямків стратегічного розвитку пивоварної галузі є зміцнення позицій пивоварами на основі агресивної маркетингової політики за рахунок введення на ринок оригінальних сортів пива – не фільтрованого, крижаного, безалкогольного, фруктового.

Конкурентоспроможність в сучасних умовах є головним критерієм, що характеризує стан виробників пивоварної галузі. Що стосується виробництва пива, то слід зазначити – сьогодні конкуренція між вітчизняним та іноземним виробником може розгортатися в двох основних напрямках, а саме за ціною та за якістю. В умовах набуття Україною членства в СОТ підвищення якості продукції розглядається як вирішальна умова зростання конкурентоспроможності пива на внутрішньому та зовнішньому ринках. Якість вітчизняної продукції виступає інтегральним показником рівня розвинутої промислової потенціалу держави та сучасності технологій, підтримання іміджу держави як експортера і впливового учасника міжнародних торговельно-економічних відносин.

Гарантом забезпечення якості пива стали міжнародні стандарти серії IS. Система ISO дозволяє дотримуватися головного принципу цивілізованого виробництва – «що екологічно, то економічно», адже споживач, який купує продукцію, хоче бути впевненим, що вона є екологічно чистою, виробленою без застосування різних консервантів.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що основною проблемою стратегічного розвитку підприємств пивоварної галузі країни на сьогоднішній день є недостатня конкурентоспроможність. Це обумовлено надмірною лібералізацією доступу імпортованої пивоварної продукції на внутрішній ринок, яка за своїми якісними властивостями є більш конкурентоспроможною. Для поліпшення існуючого стану, вітчизняним виробникам необхідно знаходити неповторність асортименту пивного продукту, шляхом його диференціації, а саме: випуску солоду, квасу або ексклюзивних та іменних марок пива для торговельних мереж.

Деякі аспекти організаційно-економічного механізму державної підтримки в системі аграрного ринку

Коваленко Л.Г.

Уманський державний аграрний університет

Сільське господарство України за вісімнадцять років її незалежності пережило чимало програм своєї підтримки й розвитку, сильних переважно своєю декларативністю, що не призвело до створення умов суттєвого покращення агропромислового виробництва, його прибутковості, власне того, що зветься гідним життям на селі.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2004 року було схвалено Концепцію Державної програми створення сприятливих умов для

стабілізації та розвитку тваринництва на 2005-2010 роки. Основними завданнями програми є:

- зупинення спаду чисельності поголів'я худоби і птиці та перехід до її поступового нарощування;
- доведення обсягів виробництва продукції тваринництва до рівня, який забезпечить мінімальні норми її споживання населенням;
- забезпечення прибуткового ведення тваринництва на основі вигідного збуту продукції на основі вигідного збуту продукції за рахунок оптимальних витрат на її виробництво та державної підтримки цін і доходів товаровиробників;
- створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів сільського населення та поліпшення умов праці в агропромисловому комплексі.

Концепція передбачає ріст обсягів виробництва м'яса у забійній вазі до 2,5 млн. тонн, а споживання м'яса і м'ясопродуктів має становити до 50 кг в розрахунку на одну особу¹.

Зокрема передбачалося збільшити протягом 2005-2010 років виробництво м'яса бройлерів до 1,205 млн. тонн, яйця – до 13,5 млрд. штук про що йдеться в розробленій Міністерством аграрної політики Програмі розвитку птахівництва в Україні на 2005-2008 роки.

Для виконання цієї Програми потрібно вкласти у виробництво 1 мільярд євро. При цьому Міністерство аграрної політики зобов'язується сприяти створенню необхідного інвестиційного клімату в галузі, зокрема зберегти пільги зі сплати ПДВ для птахівницьких підприємств, зберегти фіксований сільськогосподарський податок, пільгове кредитування, а також компенсацію 30% вартості техніки при її купівлі.

Згідно з домовленостями із Світовою організацією торгівлі, щорічний сукупний вимір державної підтримки сільського господарства України, який акумулює в собі окремі жовті програми підтримки (здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва та рослинництва і т.д.), не повинен перевищувати 3 мільярди 43 мільйони гривень. Крім того, додатково можна витратити на ці програми до 5% від річної вартості валової продукції сільського господарства. Тобто можливості державної підтримки сільського господарства, що надавалася йому раніше, суттєво не зміняться².

Сучасний аграрний ринок характеризується недосконалою системою контролю за якістю та безпечністю продуктів харчування, низькою конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, що особливо є актуальним при входженні до Світової організації торгівлі. Після отримання Україною статусу члена СОТ зменшиться ставка ввізного мита на сільськогосподарську продукцію, що призведе до лібералізації відкриття внутрішнього ринку. разом з тим Україна набула права участі у формуванні міжнародних правил торгівлі, спрощення умов доступу до експортних ринків переважної більшості країн світу, що є особливо важливим для країни-експортера сільськогосподарської продукції. Перспективи нарощування

1 Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції Державної програми створення сприятливих умов для стабілізації та розвитку тваринництва на 2005 – 2010 рр.”. № 557 від 10.08.2004.

2 Кобута І. Шанс, яким треба ефективно скористатись // Урядовий кур'єр. – 26 березня 2008 року. – №56. – С.6.

експорту напряму пов'язані із регулюванням продовольчих ринків у напрямку створення умов для посилення конкурентних переваг аграрної продукції вітчизняного виробництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Проект Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року передбачає проведення політики гарантування якості і безпеки продовольства на:

1) завершення до 2010 року розробки і впровадження стандартів якості основних видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, гармонізованих із міжнародною системою стандартів;

2) створення реєстрів стандартів на сільськогосподарську продукцію і продовольчі товари;

3) створення „бази даних” вітчизняних і зарубіжних технологій та продуктових інновацій нового покоління на рівні кращих зарубіжних аналогів;

4) удосконалення державного контролю дотримання ветеринарних і санітарних вимог у процесі утримання тварин та виробництва продукції тваринного походження;

5) створення умов для забезпечення простежуваності тварин, продовольчої сировини та харчових продуктів відповідно до регламентів СОТ;

6) визначення вимог до роботи контролюючих органів, які суттєво мають підвищити ефективність заходів по контролю за якістю харчових продуктів відповідно до регламенту СОТ;

7) акредитацію державних лабораторій ветеринарної медицини згідно з вимогами міжнародної акредитації ISO/IEC 17025 (забезпечення належного переоснащення лабораторій та відповідними референт-матеріалами, участь у міждержавних лабораторних раундах, здійснення процедур валідації методів контролю за показниками безпечності харчових продуктів тваринного походження та кормів, запровадження тренінгів персоналу зазначених лабораторій щодо нових методів контролю);

8) уточнення переліку існуючих санітарних і фітосанітарних заходів з метою узгодження їх відповідно до Угоди СОТ про санітарні і фітосанітарні заходи;

9) удосконалення системи контролю за виконанням товаровиробниками вимог нормативних документів, технічних регламентів, пов'язаних з якістю продукції, вимог законодавства у сфері захисту прав споживачів, конкретні зміни ролі держави та операторів ринку в частині забезпечення безпечності харчових продуктів за європейськими принципами¹.

Ще один важливий момент – забезпечення передбачуваності та послідовності державної аграрної політики та законодавчого поля через дотримання зобов'язань, взятих при вступі до СОТ, особливо в урядовій політиці регулювання внутрішнього ринку продовольства. А це, в свою чергу, є позитивним моментом для поліпшення привабливості українського сільського господарства для внутрішніх та зовнішніх інвесторів, збільшення надходження інвестицій.

Щодо підтримки аграрного сектора економіки України через бюджетні видатки, то насамперед вони повинні бути направлені на збільшення фінансування програм „зеленого кошика”, що не суперечать вимогам СОТ. А це формування інфраструктури, прикладні розробки у сфері розвитку сільськогосподарського

¹ Проект „Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року” // Економіка АПК. – 2007. - №1. - С.17.

виробництва; селекція в тваринництві, рослинництві; наукові розробки у сфері стандартизації і сертифікації сільськогосподарської продукції; здійснення заходів з подолання наслідків стихійного лиха в сільському господарстві та розвитку аграрного ринку шляхом зниження сум страхових внесків при страхуванні ризиків сільськогосподарського виробництва; підготовка та підвищення кваліфікації кадрів агропромислового комплексу.

Роль інноваційних процесів у розвитку тваринницької галузі

Козлова І.М., викладач
Уманський державний аграрний університет

Вдосконалення ефективності розвитку регіональної агропромислової інтеграції та розвиток фінансово-кредитних відносин у м'ясній галузі пов'язане з поняттям інноваційного процесу.

Інноваційна діяльність у тваринництві – це комплексний процес виведення нових або більш продуктивних порід худоби, створення високопродуктивних сільськогосподарських машин і агрегатів тощо, впровадження прогресивних техніко-технологічних, організаційно-економічних та управлінських рішень, комерціалізації сучасних споживчих норм. Ці заходи охоплюють етапи життєвого виробничого циклу – від зародження ідеї до впровадження інновацій у виробництво¹.

Основні напрями інновації у тваринницькій галузі (рис.1.5) визначають обсяг проблем, що мають бути вирішені при розробці конкретно можливих варіантів інновацій.

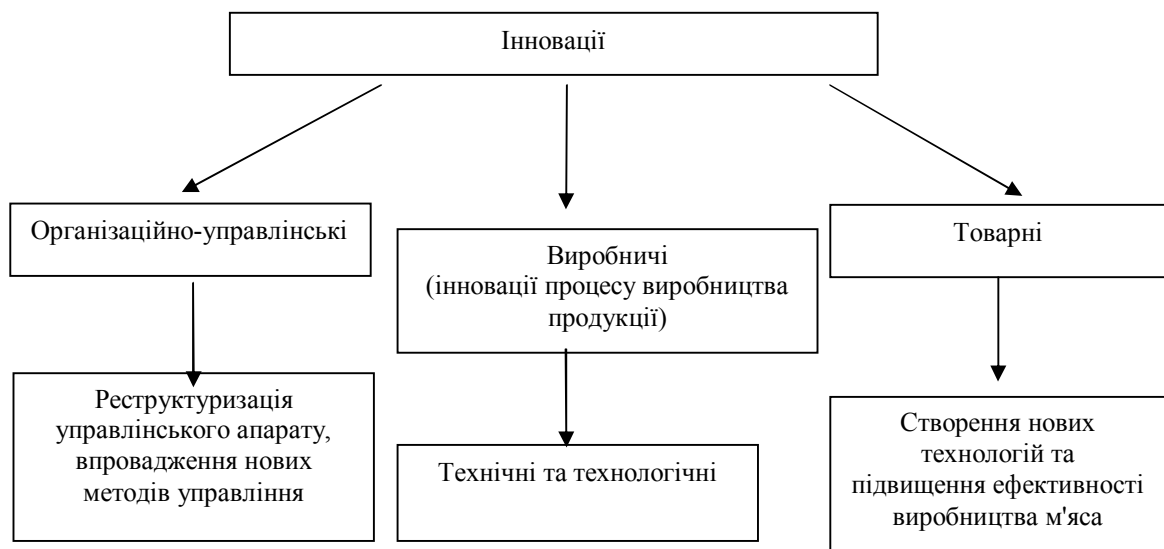

Рис. 1.5. Основні напрями інновацій у тваринницькій галузі

1 Серков А.Ф. Аграрный рынок и макроэкономические факторы / А.Ф. Серков // Экономист. – 2001. – №5. – С. 53-59.

Серед факторів, що впливають на формування інновацій, слід визначити наступні: випереджаючий розвиток галузі; підвищення статусу галузі; конкурентоспроможність галузі на внутрішньому ринках; пошук значних за обсягом інвестицій на тривалий час; забезпечення усіма видами ресурсів; економія усіх видів ресурсів; скорочення часу реалізації проєктів; прискорення розвитку машинобудівної галузі; зміцнення економічної незалежності і безпеки; значна тривалість залучення капіталу; необхідність великих обсягів капіталовкладень матеріало- та енергомісткості; контроль і реалізація управлінських рішень; економічна ефективність інноваційного проєкту¹.

Відсутність дієвих механізмів та інфраструктури фінансування інноваційної діяльності значно знижує ефективність від реалізації інновацій. Звідси випливає потреба дослідження сучасних умов використання ринкових форм вкладення капіталів (пов'язаних зі зміною форм власності, створенням ринку землі тощо), тобто інвестування у тваринництво як у самостійну стратегічно важливу галузь.

Отже, успішний розвиток тваринницької галузі, на наш погляд, можна забезпечити лише за умови здійснення активних інвестиційних та інноваційних процесів. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про відсутність системного й комплексного підходів до визначення концептуальних засад політики підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності у галузі. Тому, можна сформулювати наступні пропозиції щодо стратегічних завдань розвитку інноваційної політики на регіональному та загальнодержавному рівні:

1. Інноваційний розвиток підприємств галузі забезпечується через систему стратегічних і середньострокових пріоритетних напрямів діяльності з розробки і впровадження у виробництво й переробку продукції високих технологій.

2. Стратегічним пріоритетним напрямком інноваційної діяльності є радикальне прискорення науково-технічного прогресу і на цій основі – зниження витрат на одиницю продукції, підвищення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

3. Вдосконалення правових засад інноваційної діяльності й регулювання ринку інновацій через податкові, кредитні, страхові, митні та інші механізми непрямого впливу;

4. Зміцнення кадрового потенціалу сфери інноваційної діяльності.

Державну політику щодо стратегічних і середньострокових пріоритетних напрямів слід реалізовувати через програми розвитку інноваційної діяльності, які мають передбачати комплексний розвиток цієї діяльності за всіма її складовими: наука, створення та впровадження інноваційної продукції, техніко-технологічне переоснащення виробництва, навчання, підготовка і збереження кадрів, маркетингові дослідження щодо інновацій та інформаційне забезпечення².

Реалізація наведених вище положень інвестиційної та інноваційної політики створить засади для подолання інвестиційної кризи галузі, забезпечити відновлення і накопичення капіталу, підвищення ефективності й конкурентоспроможності виробництва продукції тваринництва.

1 Ильина З.М. Рынки сельскохозяйственного сырья и продовольствия. / З.М.Ильина, И.В.Мирочичкая // Учеб. пособие. – Минск: БНЭУ, 2001. – 226 с.

2 Губський Б.В. Аграрний ринок. / Б.В.Губський //К.: Нора-прінт, 1998. – 183 с.

Стан та регулювання експортної діяльності України

Козоріз В.С., студент
Уманський державний аграрний університет

Економічна безпека будь-якої держави є найголовнішою проблемою сьогодення, на стан якої безпосередньо впливає використання переваг міжнародного поділу праці та національної економіки, що реалізуються в сфері зовнішньоекономічних відносин. Тому маю зазначити, що регулювання експортної діяльності відіграє важливу роль у розвитку нашої країни.

Результати дослідження даної проблеми оприлюднено в наукових роботах вітчизняних науковців: В.Г.Андрійчука, В.М.Богомазової, В.С.Будкіна, В.М.Гейця, А.І.Кредісова, К.О.Конченко, Ю.В.Макогона.

В умовах економічної кризи відбулося зниження виробництва продуктів споживання, а також їх експортування. У машинобудуванні у квітні відбулось скорочення обсягів виробництва на 2,5 відсотка порівняно з березнем 2009 року¹.

Нестабільна політична ситуація, яка склалася в нашій країні, лише погіршує розвиток експорту та продаж вітчизняних товарів за кордон, відбувається зниження попиту з боку іноземних покупців, що стримує розвиток економіки України загалом.

Також потрібно зазначити що зі вступом України до СОТ відбулося погіршення ситуації, щодо просування українських товарів на світовий ринок, неспроможність їх конкурування поряд зі світовими лідерами як і по якості, так і по ціні продукції.

Головними причинами скорочення попиту на машинобудівну продукцію протягом 2009 року були:

1. Рецесійні процеси у світовій економіці, що призвело до втрат експортерами зовнішніх ринків збуту;
2. Відміна споживчого кредитування;
3. Зниження купівельної спроможності;
4. Скорочення державної фінансової підтримки;
5. Підвищення відсоткових ставок по кредитах комерційними банками².

Враховуючи високу залежність машинобудівної галузі від традиційних зовнішніх ринків збуту продукції (головним чином, російського) та низький рівень диверсифікації зовнішніх ринків, даний фактор виступає суттєвим обмеженням щодо розвитку машинобудування.

Таким чином, в результаті скорочення попиту на продукцію машинобудування, в умовах погіршення умов кредитування та нестачі ліквідності виробники, в першу чергу, намагаються реалізовувати продукцію, що знаходиться в наявності на складах без нарощування обсягів виробництва.

Регулювання експортної діяльності України здійснюється через низку законодавчих актів, зокрема за допомогою Закону України «Про єдиний митний тариф», Митного кодексу України, Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" та ін.

1 Кон'юнктура ринків, ЗЕД, Машинобудування[Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/1726.html> – Назва з екрана.

2 Підтримка українського експорту –погляд науковця. Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://wto.in.ua/index.php?get=34&id=1452>– Назва з екрана.

Українському уряду доцільно було б провести агресивну політику щодо просування українських товарів та впровадження більш сильних протекціоніських заходів спрямованих на попередження витіснення України з традиційних ринків збуту продукції.

З метою підтримання і розвитку експорту, державними органами України повинен вживатися комплекс заходів зовнішньоекономічної політики, основними з яких є:

- розвиток нових експортних галузей і пошук шляхів запобігання занепаду традиційних експортних галузей;
- створення підприємств переважно експортної орієнтації;
- фінансування та кредитування експортних поставок продукції;
- створення системи страхування експортних операцій підприємствами АПК;
- боротьба зі встановленням безпідставних антидемпінгових мит;
- вжиття заходів щодо захисту інтересів національних товаровиробників;
- звільнення від сплати податку з прибутку на приріст експортної продукції;
- залучення іноземних інвесторів;
- забезпечення своєчасного повернення ПДВ з експорту товарів;
- просування вітчизняних товарів і послуг на світові ринки технологій та інформації, машин і устаткування, транспортних комунікацій за активної підтримки держави.

Реалізація зазначених заходів, спрямованих на підвищення ефективності експорту та регулювання імпорту, посилить цілеспрямований вплив держави на розвиток зовнішньоторговельних відносин у вигідному для національних інтересів напрямку.

Інтеграція України до ЄС: проблеми та перспективи подальшої співпраці

Кравчук Н., студент
Уманський державний аграрний університет

Європейська інтеграція - це магістральний напрям розвитку континенту, який визначить як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так і її місце у світі. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України, тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Для України європейська інтеграція - це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до прав людини¹.

¹ Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 733.

Розвиток інтеграційних процесів в Європі є звичайним явищем, що визначає теперішній та майбутній її розвиток, що ж до інтеграційного руху України до Європейського Союзу, то тут, на жаль, ситуація не втішна. Головним здобутком України є лише визнання всіма учасниками та владними органами євроінтеграції як основного напрямку розвитку держави та тісне співробітництво з деякими країнами - учасницями Євросоюзу.

Україна заявила про Європейський вибір відразу після того, як стала незалежною. Основною проблемою зовнішньоекономічної інтеграції є те, що за 18 років незалежності Україною були зроблені перші, здавалося б успішні кроки в напрямку євроінтеграції, але вже в 2004 році стало зрозуміло, що інтеграційний процес не буде таким простим і передбачуваним, яким він до цього представлявся ряду українських політиків. З огляду на це, предметом серйозного дослідження мають стати інтереси країн, що є членами ЄС, та України, усвідомлені та неусвідомлені перешкоди на шляху до інтеграції¹.

На даному етапі розвитку міжнародних економічних відносин для українських вчених є досить актуальна тема інтеграції, яка всебічно висвітлюється в усіх періодичних виданнях.

Незважаючи на численні економічні та політичні проблеми, які підсилені економічною кризою держави, Україна все ж таки намагається втілити в життя власну зовнішньоекономічну стратегію, основою якої є європейський вибір, перспективна мета входження до ЄС, а також розвиток двосторонніх економічних відносин із Францією, Італією, Німеччиною.

Зовнішньоекономічна стратегія України на найближчу перспективу визначена «Концептуальними основами стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Європейський вибір». Виконання цих стратегічних умов дасть можливість стати повноправним членом ЄС².

Залишаючись за межами Європейського Союзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Наша держава бере участь у Поліцейських місіях ЄС в Боснії та Герцеговині та Республіці Македонія. Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією та організаційною злочинністю³.

Але головними невирішеними проблемами залишаються⁴:

1. Обмеженість надійного джерела та потенціалу розвитку експортних можливостей – стійкого платоспроможного внутрішнього ринку;

2. Слабкі позиції України у сфері високих технологій, низький рівень розвитку НТП;

3. Недостатній рівень розвитку сучасної інфраструктури, особливо інформаційної і транспортної, та видів діяльності, що підтримують присутність українських виробників на міжнародних ринках;

4. Невисокий рівень конкурентоспроможності вітчизняних виробників, їх товарів і послуг та економіки країни в цілому;

5. Відсутність масштабних інвестицій в економіку України з боку провідних

1 Багач С.М. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання // Урядовий кур'єр. – 2008. – №25. – с.5-6.

2 Шпек Р. Україна – ЄС: крок до членства // Політика і час. – 2009. - №5. – С. 8.

3 Чебаненко О. Основні результати і проблеми виконання плану дій Україна – ЄС // Політика і час – 2007. – №3. – С. 24.

4 Філоненко Р. Україна – ЄС: остаточний вибір засад розвитку держави // Віче. – 2007. №9 – 10. – С. 45.

європейських ТНК, що унеможливило входження українських виробників до їх міжнародних розподільчих систем;

6. Складнощі створення й удосконалення фондового ринку;

7. Недостатня готовність інституційної структури в Україні, брак кваліфікованих кадрів, ресурсної бази для виконання відповідних заходів.

Україні час зробити ревізію своїх суперечливих досягнень останнього періоду і знайти кращий шлях підвищення власного конкурентного потенціалу і здатності бути повноцінним суб'єктом міжнародних відносин. Основою успішності євроінтеграційних зусиль може стати не квапливість, а виваженість, не прагнення до формального результату, а врахування всієї сукупності реальних обставин і тенденцій. Зрештою, саме така політика відповідає справжнім європейським традиціям. Проте рано чи пізно ми інтегруємось до світових економічних систем. Звичайно, це потребуватиме нелегкої праці усіх без винятку громадян нашої держави.

Сільськогосподарська кооперація – минуле, фактичний стан і погляд у майбутнє

Куєвда Н. В., студент
Науковий керівник – викладач Ревуцька А.О.
Уманський державний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку аграрно-промислового комплексу підсилення диференціації виробничих функцій підприємств різної форми власності неминуче розширює і ускладнює виробничо-економічні зв'язки як в середині підприємств так і між ними. Цей процес підсилює прискорення розвитку кооперування підприємств і організацій, створення нових формувань на основі кооперації.

Кооперативна ідея в Україну прийшла із Західної Європи. Моделями для перших українських кооператорів слугували Рочдельське споживче товариство в Англії і Райфайзенське кредитне товариство в Німеччині. Укоріненню кооперативних ідей в Україні сприяли теоретичні розробки М.Туган-Барановського, який підтримував розвиток сільськогосподарських організаційних структур кооперативного типу і вважав, що кооперація сприяє руйнуванню тоталітарної держави і розвитку місцевого самоврядування.

Першою селянською організацією з ознаками кооперації в Україні було кредитне товариство засноване у Полтаві у 1869 році. Але сільськогосподарська кооперація в Україні почала з'являтися лише за часів століпінської реформи. На початку 1915 р. з 3750 сільськогосподарських кооперативів, створених в Російській імперії, в Україні діяло 1500. У цей час основними типами кооперативних організацій були кооперативні товариства. Прикладом такого товариства було Полтавське сільськогосподарське товариство. Однак розквіт кооперації на тривалий час був затриманий першою світовою війною, жовтневою революцією 1917 р. і громадянською війною. Відродженню с.-г. кооперації в Україні сприяла нова економічна політика або НЕП. Завдяки новій економічній політиці активно почали відроджуватися кооперативи ринкового типу. Кількість первинних кооперативних товариств зросла з 8,1 тис. у 1923 р. до 26,1 тис. у 1928 р., кооперативних спілок - з

68 до 114. На початок 1930 р, в Україні працювали 4 тис. багатофункціональних кооперативів, 691 кредитне товариство, 1191 кооператив буряководів, 390 молочарський і м'ясних кооперативів, 102 кооперативи у птахівництві.

Починаючи з кінця 20-х років кооперативні організації почали все більше набувати ознак державних структур. Остаточо занепад кооперативної ідеї визначився у 1927 р. з прийняттям рішення про колективізацію сільського господарства і насильницьку організацію колгоспів. Колгоспи з самого початку їх створення штучно проголошувались кооперативними організаціями. Застосування командно-адміністративних методів управління до колгоспу, його структурним підрозділам і кожним його членам зменшували розвиток економічної ініціативи і підприємництва, внаслідок чого більшість з них були збитковими.

Початком нового етапу розвитку кооперації в сільському господарстві слід вважати визнання і реалізацію права приватної власності на землю та створення на її основі нових організаційних формувань, закладеному в Указі Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки", підписаному у грудні 1999 році. Перший досвід реалізації Указу Президента засвідчує, що в більшості випадків на базі КСП були створені виробничі кооперативи. З метою ж створення селянських (фермерських) господарств земельні частки та майнові паї члени КСП вилучали досить рідко. Безпредметною є і суперечка про переваги великого чи дрібного виробництва. Зрозуміло, що велике підприємство має ряд переваг над дрібним. Проте у ряді випадків малий бізнес економічно вигідніший за великомасштабне підприємництво. І хоча сільськогосподарські кооперативи довели свою економічну ефективність у цілому ряді країн, їх поширеність в Україні зумовлена дещо іншими причинами: кризовим станом економіки; відсутністю у селян можливості придбання засобів виробництва, необхідних для ведення фермерського господарства; не конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції; неспроможністю держави фінансово підтримувати реорганізаційні процеси у сільському господарстві. Тому доцільність створення виробничих кооперативів в Україні сьогодні пов'язана, перш за все, з необхідністю максимально зберегти цілісність земельних і майнових комплексів КСП, створити сприятливі умови для раціонального використання земельних угідь через збереження існуючих систем сівозмін, застосування сучасних ресурсозаощадливих технологій. Велике значення виробничих кооперативів для України - і в їх соціальній ефективності. Переваги кооперативів наочно проявляються при їх зіставленні з приватно-орендними підприємствами та господарськими товариствами, насамперед, у питаннях працевлаштування. Кооператив - це тип підприємства членом якого може бути лише той, хто в ньому працює. Створені ж на базі КСП приватно-орендні підприємства і господарські товариства охоче беруть в оренду земельні та майнові паї селян, часто відмовляючи їм у працевлаштуванні. І причина здебільшого не у професійній непридатності селян, а у структурних змінах, що відбуваються в новостворюваних формуваннях. Суть їх полягає у відмові від низькорентабельних та збиткових галузей, для яких характерна висока трудоемкість, а в результаті - зростання безробіття на селі.

Інша ситуація в кооперативах, члени яких зацікавлені не лише в сьогоднішньому економічному зиску, а й у стабільності, запорукою якої є

збереження родючості землі та зайнятість селян. Крім того, формування кооперативних структур виробничого типу дає можливість розвивати обслуговуючу кооперацію і тим самим теж підвищує зайнятість сільських жителів визначення специфічної ролі обслуговуючих кооперативів з сучасних аграрних перетворень в Україні необхідно відзначити внутрішню суперечливість ринкових відносин. Їх суть полягає в тому, що ринкова система господарювання містить у собі потенційні механізми гноблення сільськогосподарських товаровиробників, які не мають вагомій ринкової влади.

Тому в умовах, коли забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції залишається питанням перспективи, створення обслуговуючих кооперативів є гнучкою формою господарської діяльності, що дає змогу захистити інтереси товаровиробників. Саме вони покликані усунути монопольний вплив комерційних формувань, взявши на себе питання переробки і збуту продукції; постачання сільськогосподарської техніки і знарядь, мінеральних добрив, насіння та інших засобів виробництва; організації дешевого кредиту на виробничі цілі. Обсяги виробництва продукції, еластичність цінової політики, якість товару та відповідне його оформлення - повинні стати основними умовами завоювання ринку збуту і забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Вдосконалення законодавства, визнання суспільством і державна допомога у формуванні матеріально-технічної бази кооперативних підприємств - основні умови ефективного розвитку кооперації в Україні. Оскільки, головна мета кооперації - допомога сільськогосподарським товаровиробникам у розвитку їх економіки, то створення кооперативів не заперечує появі інших форм господарської діяльності. І цілком ймовірно, що з часом організаційна структура сільського господарства буде змінюватися. Та головне не в перетворенні одних структур в інші, не нав'язування якоїсь однієї форми господарювання, не уніфікація сільськогосподарських підприємств. Навпаки, нехай вони будуть різними, нехай змагаються між собою, доводячи конкурентоспроможність і відповідність корінним інтересам селян. А завдання управлінських структур полягає у створенні сприятливих умов для зваженого, добровільного вибору кожним приватним власником тієї чи іншої форми господарювання.

Інтеграція України в Європейський Союз

Кулик К.О., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.

Уманський державний аграрний університет

Найбільш розвинутим інтеграційним угрупованням у світі є Європейський союз (ЄС). З моменту свого утворення ЄС пройшов всі основні етапи інтеграційного процесу і в даний час перебуває на етапі розвитку і удосконалення економічного і політичного союзу. У рамках 30 країн ЄС забезпечено право на вільне пересування товарів і всіх чинників виробництва, проводиться єдина зовнішньоторговельна політика на базі загального митного тарифу, єдина політика в області сільського

господарства. Оскільки сільськогосподарська продукція країн ЄС недостатньо конкурентоздатна на світовому ринку, однією з головних цілей інтеграції є створення сприятливих умов для національних виробників. У результаті здійснення погодженої аграрної політики всі країни ЄС одержали можливість продавати свою продукцію за цінами, що значно перевищують середньосвітові, в окремих випадках на 30% і більше. Єдина політика забезпечує абсолютний пріоритет закупівель сільськогосподарської продукції у фермерів країн ЄС перед імпортом. В останні роки найважливішим напрямком цієї політики стали стримування надвиробництва сільгосппродукції і підтримка дрібних фермерів.

Сьогоднішнє об'єднання – це одна з політичних і економічних меж, в якій нації – переможці отримують атрибути високої міжнародної влади, і всі задіяні нації процвітають. Воно створено з метою використання переваг об'єданого ринку, створення сприятливих зовнішніх умов для національного розвитку, укріплення міжнародних переговорних позицій країн – учасниць з економічних питань, обміну досвідом ринкових реформ і підтримки національної промисловості і сільського господарства¹.

Входження України в ЄС – це складний процес, зумовлений станом її розвитку, певними вимогами, що ставляться до неї з боку цієї організації. Тому цей перехід потрібно здійснювати поетапно: перший етап – підготовчий; другий – безпосередня інтеграція України в ЄС. На першому етапі з врахуванням реальних економічних умов та можливостей здійснюються інтеграційні процеси, які є для держави найбільш актуальними та ефективними. Формою їх реалізації є укладення різного роду угод, контрактів з окремими членами Євросоюзу. На другому етапі Україна стає повноправним учасником Європейського Союзу. Інтеграційні процеси, що торкаються підготовчого етапу, можуть здійснюватись в різних напрямках. Основними серед них є: торгівля; іноземні інвестиції в акції; створення спільних підприємств; створення вільних економічних зон; участь у виробленні науково – технічних проектів.

Географічне положення України надзвичайно вигідне і важливе з геополітичної точки зору. Необхідно відзначити, що Україна є великою морською державою, їй належить провідна роль серед країн чорноморського басейну. Через територію України проходять важливі транспортні комунікації, які з'єднують країни Євросоюзу з Росією, державами Близького Сходу та Закавказзя.

Геологічні пошуки останніх років свідчать про наявність у надрах України значних запасів золота, міді, титану. (Взагалі, вважається, що тільки 10% надр України досліджено). З економічної точки зору населення розглядається насамперед, як споживач матеріальних благ. Звідси Україна є досить містким ринком збуту для країн – членів Євросоюзу. Сьогодні в Україні майже відсутні ряд галузей промисловості, які виробляють товари широкого вжитку. Отже, відсутність продукції власного виробництва зумовлює необхідність імпорту багатьох товарів, які не завжди є вищого гатунку. Крім того, вартість робочої сили в Україні нижча, ніж в країнах Євросоюзу. Тому в структурі зовнішньоекономічного сектору варто віддавати перевагу процесам, які передбачають розширення сфери застосування

¹ Указ Президента України «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 року – N 6115/98.

праці шляхом розвитку тут трудомістких галузей, при чому з високим рівнем кваліфікації.

Стратегічною метою України є вступ до Європейського Союзу. Модель Європейського розвитку є для нас найближчою і зрозумілою. Залучення до Європейської спільноти відкрило б для України великі можливості щодо прискорення економічного розвитку і підвищення добробуту населення нашої країни¹.

Наше бажання стати членом ЄС досі не реалізується через невідповідність економічного механізму України нормам і вимогам Європейського Союзу. Керівництво ЄС неодноразово заявляє, що двері Європи для України не зачинені, проте наша країна має пройти ще довгий шлях економічних перетворень.

Відносини України з ЄС ґрунтуються на конкретних угодах та програмах партнерства. В 1994 р. була підписана Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною (набуло чинності в 1998р.).

Умовою інтеграції України до ЄС визначається подальший прогрес у створенні повністю функціонуючої ринкової економіки, включаючи ціноутворення та формування сприятливого соціально-правового середовища, які забезпечують чесну конкуренцію між суб'єктами господарювання

У галузі макроекономічної політики відзначається, насамперед необхідність посилити незалежність Національного банку України, а також зміцнити стабільність фіскальної політики, в тому числі шляхом проведення податкової і пенсійної реформ.

У соціальній сфері наголос робиться на зменшення бідності та збільшення зайнятості. Необхідно посилити соціальну інтеграцію, включаючи якісну систему освіти, охорони здоров'я, інших соціальних послуг.

У сфері транспорту вважається необхідним розробити і впровадити національну транспортну стратегію, яка включала б розвиток національної транспортної інфраструктури. Передбачається продовження участі у спільному розвитку транс'європейських коридорів, а також у програмі ТРАСЕКА².

Але все таки існує багато перешкод на шляху ЄС. Люди ще не готові до таких багатонаціональних об'єднань, тим більше зараз у світі йде тенденція до розпаду імперій і взагалі багатонаціональних країн. Можливо, ЄС змінить себе, але повинні з'явитись будь-які ознаки цих змін. Очевидно, нації нарешті повинні зрозуміти, чого вони хочуть від ЄС і не занурюватись в себе під час різноманітних проблем³.

Разом з тим, Співтовариство повинно переглянути свої рішення щодо тарифів та податків, тому що вони є не справедливими відносно до всіх країн. ЄС почалась, як величезна організація, і сьогодні залишається нею. Для спільного ринку необхідне процвітання. Це відіграватиме неабияку роль в майбутньому для більшого співробітництва різних націй. Стратегічний курс України і розклад сили у

1 Інвест-газета «Основні засади інтеграції України в Європейський Союз». – 2008. – 15 с.

2 Міжнародні організації – за редакцією Ю.Г. Козака – К.: КНЕУ – 2007. – 380 с.

3 Глобалізація і безпека розвитку: Монографія/ О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.; Керівник авт. Колективу і наук. ред. О.Г. Білорус -К.: КНЕУ – 2001. – 195 с.

геополітичному просторі дають їй можливість увійти до європейських і євроатлантичних структур. Цей напис не має бути втрачений¹.

Організація безготівкових розрахунків в Україні

Кучмай Л.В., студент
Науковий керівник – викладач Козлова І. М.
Уманський державний аграрний університет

Визначення правої природи відносин, що виникають при здійсненні безготівкових розрахунків, варто здійснювати через категорію розрахункових відносин, складовою частиною яких вони є, а також через категорію переказу грошей.

В даний час люди в першу чергу залежать від їх кредитної картки для оплати будь-якого товару чи послуги, які вони купують.

Проблема визначення місця інституту безготівкових розрахунків у системі права України не має однозначного вирішення в межах правової дискусії. Існують такі точки зору на зазначену проблему:

- розрахункові відносини розглядаються як вид цивільних правовідносин;
- розрахункові відносини розглядаються як вид господарських правовідносин;
- розрахункові відносини розглядаються як відносини, що мають комплексний характер.

Донедавна лише деякі банки наслідувалися розвивати послуги із застосуванням пластикових карток – стримували жорсткі вимоги платіжних систем до українських партнерів, значні витрати і недостача персоналу відповідної кваліфікації. Але в останні чотири роки інтерес до пластикового бізнесу збільшився, і вже велика кількість банків віддають перевагу саме цьому засобу платежу. На сучасному етапі Україна характеризується високими темпами емісії платіжних карток, зростанням обсягів операцій населення з їх застосовуванням. У картковий бізнес прагне інвестувати кошти більшість українських банків. Перехід від оплати товарів і послуг готівкою до розрахунку банківськими платіжними картками сприяє поліпшенню економічної ситуації в країні, робить прозорішими фінансові операції і перешкоджає ухиленню від податків.

У науковій літературі, періодичних виданнях, широко освітлюються питання щодо високих темпів розвитку систем масових електронних платежів. Як правило мається на увазі розвиток Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) і практично не приділяється увага розвитку інших внутрішньодержавних банківських і небанківських систем масових платежів в Україні.

За обсягами операцій у 2007 році частка платіжних систем склала: Visa – 49,4%, MasterCard – 37,5 %, НСМЕП – 8,0%, одноемітентні – 3,9%, Укркарт – 1,0%, інші – 0,4%. Найкращі показники за середньорічними оборотами має НСМЕП.

Незважаючи на істотне впровадження в Україні карт міжнародних платіжних систем, вони не стали в повному змісті платіжними, а використовуються в

¹ Багач С.М. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання // Урядовий кур'єр – 2008. – №25. – с. 5-6.

основному для зняття готівки. НБУ вважає, що йому вдасться домогтися кращих результатів, ніж міжнародним платіжним системам. Пропонується безкоштовно забезпечувати банки готівкою в обсягах, виданих ними через банкомати, зменшити тарифи за інкасацію паперових грошей у торгових підприємств, уможливити одержання готівки через POS-термінали в магазинах і ін.

В останні роки Україна вийшла на новий рівень розвитку технологій у сфері інформаційної безпеки: прийнято закони про електронний цифровий підпис і електронний документообіг. Вітчизняні операційні системи відповідають міжнародним і національним стандартам, є конкурентоспроможними на міжнародних ринках і ні в чому не поступаються іноземним аналогам.

Проте не дивлячись на динамічний розвиток емісії платіжних карток, частка безготівкових платежів у загальному обсязі карткових операцій не перевищує 4-6%. Інтенсивно розвиваються лише карткові зарплатні проекти, що зовсім не означає розвиток безготівкових розрахунків. Не виконується основна функція карткових систем – переведення роздрібного грошового обороту в безготівкову форму. Для зняття готівки картки, емітовані українськими банками, використовуються більш як у 20 разів частіше, ніж для розрахунків за товари та послуги.

Водночас на світовому картковому ринку картки міжнародних платіжних систем як засіб безготівкових платежів працюють досить ефективно. Слід зауважити, що правила й технології, розроблені для всіх банків світу, не можуть повною мірою задовольняти вимоги того чи іншого окремо взятого національного ринку.

Сегмент безготівкових платежів на національному картковому ринку нині знаходиться лише на стадії становлення. В Україні, на жаль, поки що не створено належних умов для істотного збільшення його частки. Серед негативних факторів розвитку безготівкових розрахунків, слід виділити чинники, що діють з боку користувача послуг, та з боку надавача послуг.

З боку користувача послуг можна виділити наступні:

- 1) недостатній розвиток інфраструктури обслуговування платіжних карток, невідповідність темпів росту емітованих платіжних карток темпам росту торговельних терміналів, що означає практичну недоступність цих послуг; невисоку якість послуг, що надаються клієнтам по безготівковим розрахункам;
- 2) низький рівень купівельної спроможності населення;
- 3) відсутність мотивації у населення до здійснення безготівкових розрахунків;
- 4) відсутність легкодоступної інформації про надавачів таких послуг та про вартість послуг.

Це обумовлює також низьке використання можливостей карток з боку їх держателів.

З боку надавача послуг :

- 1) незацікавленість торговців у впровадженні безготівкових форм розрахунків;
- 2) відсутність кредитних історій фізичних осіб, що стримує розвиток кредитування з використанням платіжних карток;
- 3) великі затрати для придбання відповідного устаткування;
- 4) недостатній розвиток ринку споживчого кредитування;
- 5) збільшення в портфелі банків карток, які видаються під час відкриття депозитів і використовуються, як правило, для отримання нарахованих процентів.

Ще на протязі 2006 року було запроваджено низку державних проектів та заходів Національного банку, що повинні сприяти інтенсифікації процесів розвитку безготівкових розрахунків, усвідомленню населення, банкірів, виробників та торговельників про зручність та ефективність впровадження безготівкових розрахунків за пластиковими картками.

Однак так чи інакше, але пластикові гроші все в більш значній мірі входять в повсякденне життя громадян і господарську діяльність підприємств і організацій, поступово витісняючи готівку з грошового обігу.

Сьогодні вже неможливо представити сучасну практику банківських операцій, торгових угод і взаємних платежів без розрахунків із застосуванням пластикових карт.

Соціально-економічні наслідки інфляції

Лишаєватенко В., студент
Науковий керівник – асистент Власюк С. А.
Уманський державний аграрний університет

Сьогодні кожного дня у новинах ми чуємо про інфляцію. Про неї кажуть, з нею борються, її бояться. Але що ж таке насправді означає це інтригуючи слово інфляція?

До розпаду великої держави СРСР пересічний громадянин нашої країни не зустрічався з такою проблемою як інфляція. Всі ціни встановлювала держава, вони були відносно стабільними, а головне запланованими, а отже передбачуваними. Боротьба з нею йшла, як правило, на державному рівні.

Сучасній інфляції властивий ряд відмінних особливостей: якщо раніше інфляція носила локальний характер, то зараз – повсюдний, всеосяжний; якщо раніше вона охоплювала більший і менший період, тобто мала періодичний характер, то зараз – хронічний; сучасна інфляція знаходиться під впливом не тільки грошових, але і негрошових чинників.

Інфляція була і буде в кожній країні, її неможливо повністю зупинити чи знищити, але можливо регулювати її. Тому темою моєї статті стала інфляції та її соціально-економічні наслідки. Метою є дослідження самої інфляції.

Світові гроші функціонують і як загальна матеріалізація суспільного багатства. Ця їхня властивість виявляється, коли видаються зовнішні кредити, переміщуються нагромаджені багатства (золоті запаси в іноземні банки), сплачуються воєнні контрибуції¹.

Наслідки інфляції різноманітні і суперечливі: 1. Інфляція приводить до перерозподілу національного доходу і багатства між різними групами суспільства, економічними і соціальними інститутами довільним і не прогнозованим чином. Боржники багатіють за рахунок своїх кредиторів. 2. Високі темпи інфляції і різка зміна структури цін ускладнюють планування фірм та домогосподарств. В результаті збільшується невизначеність і ризик ведення бюджету. 3. Населення та корпорації прагнуть матеріалізувати грошові кошти, які швидко знецінюються.

¹ Гриньова В. М., Проскура О. Ю. Гроші і кредит / В.М. Гриньова, О.М. Проскура. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2003. – 207с.

Результатом є ріст сукупного попиту і ріст цін. 4. Реальна грошова процентна ставка зменшується на величину щорічного проценту росту інфляції. 5. Відбувається знецінення амортизаційного фонду, що ускладнює процес відтворення. Крім того, знецінюються грошові заощадження населення, банківські вклади, облигації, страховки, готівкові гроші. 6. В результаті росту цін знижується конкурентоспроможність національних товарів, внаслідок чого росте імпорт і зменшується експорт, банкрутують національні виробники. 7. Росте попит на більш стабільну іноземну валюту, посилюється втеча капіталів за кордон. 8. Знижується політична стабільність у суспільстві, росте соціальна напруженість. 9. Змінюється структура і зменшуються реальні доходи державного бюджету. Звужуються можливості держави для проведення експансіоністської фінансової та монетарної політики. Зростає бюджетний дефіцит і державний борг, запускається механізм їх відтворення. 10. Інфляція приводить до прихованої конфіскації грошових коштів у населення і підприємств через податки. 11. Ефект Танзі-Олівера. Суть: інфляція знецінює надходження від оподаткування. 12. Інфляція погіршує керованість національним господарством, оскільки посилюється нестабільність, змінюються ціни, важко прогнозувати затрати і прибутки, що знижує економічну активність. 13. В умовах стагфляції висока інфляція поєднується з високим безробіттям. 14. При гіперінфляції виробнича діяльність стає неефективною, йде переорієнтація на посередницьку діяльність¹.

У наш час інфляція – одна з самих хворобливих і небезпечних процесів, що негативно впливають на фінанси, грошову і економічну систему загалом. Інфляція означає не тільки зниження купівельної здатності грошей, вона підриває можливості господарського регулювання, зводить нанівець зусилля по проведенню структурних перетворень, відновленню порушених пропорцій.

До негативних наслідків інфляційних процесів відносяться зниження реальних прибутків населення, обезцінення заощаджень населення, втрата у виробників зацікавленості у створенні якісних товарів, обмеження продажу сільськогосподарських продуктів в місті сільськими виробниками внаслідок падіння зацікавленості, в очікуванні підвищення цін на продукти харчування, погіршення умов життя переважно у представників соціальних груп з твердими прибутками.

У країнах з розвинутою ринковою економікою інфляція може розглядатися як невід'ємний елемент господарського механізму. Однак вона не представляє серйозної загрози, оскільки там відпрацьовані і досить широко використовуються методи обмеження і регулювання інфляційних процесів.

Нині в Україні значну роль у формуванні інфляції грає політичний стан країни. Популярні методи, які використовують політики задля своєї вигоди, прихильності народу (в майбутньому виборців) ведуть не тільки до прискорення темпів інфляції, але й до загального пригнічення економічного розвитку країни. Так, наприклад, улюблені народом зниження податків і збільшення соціальних виплат, невиправдана та необґрунтована додаткова емісія грошей тощо – всі ці методи маніпулювання загальною свідомістю народу ведуть до трагічних наслідків. Причому самі політики прекрасно уявляють та знають до чого призведуть ці дії. Деякі навіть встигають при цьому ще заробити, заздалегідь знаючи інфляційні прогнози. Так кожні вибори в країні супроводжуються стрімким збільшенням рівня інфляції. Поки наші урядовці будуть ставити власні інтереси вище за державні, ми не зможемо побудувати

¹ Віктор С. С., Інфляція і монетаризм. – К.: Видавництво НАДУ, 2003. – 320с.

стабільну економіку та контролювати темпи інфляції.

Землю у власність тому хто у неї вкладає капітал, а хто на ній працює – тому пристойну заробітну плату

Масловата С.А., студент

Науковий керівник – викладач Ревуцька А. О.

Уманський державний аграрний університет

Сьогодні в Україні багато говорить про успішне реформування сільського господарства. Однак реальних успіхів у розвитку даної галузі не видно. Продуктивність сільського господарства не підвищується, а ринкові ціни на сільськогосподарську продукцію зростають.

Основна стратегічна причина такого становища - половинчатість, в значній мірі поверховий характер реформування відносин власності, в першу чергу на землю, у сільському господарстві.

Реформи у сільському господарстві потребують радикальної корекції. Що це за приватно - орендні підприємства, в яких власники земельних і майнових паїв - це однозначно і наймані робітники, або пенсіонери, які реально не розпоряджаються своєю землею і майном, одержуючи при цьому за здану в оренду землю мізерну плату, а за майнові паї в більшості господарств фактично не одержуючи нічого. Тому в існуючих, створених на останньому етапі реформування, сільськогосподарських підприємствах приватно-орендного характеру суспільне багатство просто присвоюється. Господарства поступово заганняються до боргових ям, з метою бути скупленими за безцінь, включаючи і землю.

Сільське господарство України повинно бути рішуче і настійливо переведене на дійсно приватну основу. В першу чергу ця необхідність виникає з природи даної галузі. Земля обмежена в просторі, пропозиція її нееластична. У зв'язку з цим приватна власність на землю необхідна, щоб забезпечити раціональність і безконфліктність у користуванні, володінні і розпорядженні нею. Але власність повинна бути приватною персоніфікованою, а не колективною. Тільки реальний приватний власник може забезпечити найбільш ефективно і разом з цим раціональне, а не хижацьке використання землі. Чим більше реальних власників - тим краще, бо при цьому створюються можливості широкої конкуренції — могутньої сили у збільшенні виробництва продукції і її здешевлення. Чим більше фермерських господарств - тим менше найманих працівників.

Наші господарства по розмірам значно переважають американські ферми. Але продуктивність сільського господарства в нас набагато нижча. Явно очевидно, що причиною такої низької продуктивності є не малі розміри сільськогосподарських підприємств, а занадто великі розміри при практично відсутній реальній приватній власності.

Ціна землі формується природним ринковим шляхом там, де існують рентні відносини при приватній власності на землю. Дана ціна, як капіталізована рента, залежить від вартості сільськогосподарської продукції, величини прибутку і банківського процента, і ця ціна реалізується у рентних (орендних) платежах за землю. Ці платежі входять у собівартість продукції землеробства. Ніякої іншої ціни

на землю, крім тієї, яка залежить від рентоутворюючих факторів, попиту на землю і має ринковий характер, бути не може. Ця ціна встановиться ринком землі, як тільки він виникне. Внаслідок зростаючої чисельності населення і потреб людей взагалі, розвитку промислових і обслуговуючих галузей збільшується попит на продукти харчування і ціни на них. Це приводить до збільшення капіталовкладень в одні і ті ж ділянки землі з метою збільшення виробництва продукції для одержання прибутку. Але при цьому внаслідок дії закону спадаючої віддачі виробництво продукції відносно зменшується, а витрати на одиницю продукції зростають, причому вони зростають у більшій мірі, ніж підвищуються ціни. Збільшення капіталовкладень в землеробстві відбувається до межі обробітку землі, при якій гранична (остання) доза капіталу забезпечує лише граничну віддачу, тобто відшкодовує лише витрати виробництва на продукцію, одержану від застосування граничної дози. При цьому на ділянках з погіршеними природно - економічними умовами забезпечується, в кращому разі, лише нормальний прибуток, який відшкодовує тільки затрати праці орендаря. На ділянках з кращими умовами виробництва, більш родючих виникає земельна рента. Норма ж прибутку в сільському господарстві при цьому має тенденцію до пониження.

Чим більше продукції в сільському господарстві буде вироблятися при гірших умовах, по застарілих технологіях, а значить, при пониженні ефективності, тим більш буде диспаритет цін. Таким чином, диспаритет цін виникає з об'єктивних умов функціонування сільського господарства і промисловості. Він завжди існує. Його потрібно лише згладжувати відповідним державним регулюванням, в першу чергу направленим на зниження витрат виробництва через здешевлення використовуваних ресурсів або збільшення попиту на сільськогосподарські продукти. Але тільки не адміністративним завищенням цін на сільськогосподарську продукцію з метою підвищення норми прибутку в даній галузі до середньої в народному господарстві. Бо це приведе до ліквідації природних ринкових відносин, інфляції, розладнання фінансово-економічного механізму, дальшого падіння ефективності як сільського господарства, так і промисловості.

Головне сьогодні у зменшенні диспаритету цін - це різке підвищення мізерної ефективності сільського господарства, виходу продукції з гектара землі. Сьогодні політикам-аграріям пропонується, з однієї сторони перейти на земельно-орендні відносини між власниками земельних паїв та суб'єктами господарювання і передати землю в оренду за якомога вищу плату. З другої сторони, визнається що орендар - шкідник землі, і що вже зараз серйозною проблемою стало виснаження орендованої землі.

Потрібно зазначити, що адміністративним шляхом боротись з виснаженням землі неможливо. Орендар знайде десяток способів виснажити землю в обхід будь-якого закону. Не буде виснажувати землю лише її реальний власник.

Рекомендується також почекати з продажем землі, поки буде реальна ринкова ціна, яка максимально відповідала б вартості землі. Землю ж в оренду пропонується передавати за якомога вищу плату.

Такий підхід - це гальмування реформ в сільському господарстві. Земля реально не може бути залучена в ринок як без ціни, так і при безпідставно завищеній ціні. При таких умовах банк не візьме землю в заставу під кредит. Потенційний інвестор не ризикуватиме купувати дорогу землю, він краще вкличе гроші у більш вигідну справу. В орендаря через збільшення орендної плати зростуть затрати,

зменшиться прибуток і йому не вигідно буде брати таку землю в оренду. Землю потрібно не безплатно віддати, а продати тому, хто зобов'язується займатись на ній сільськогосподарським виробництвом. Гроші від первинного продажу землі повинні піти державі. Не обов'язково продати землю селянинові за її повну ринкову ціну. Не обов'язково з сплатою за нею відразу. Але просто віддати землю селянам-пенсіонерам - це неправильно. Вони не краще живуть від селян. Земля належить всьому народові, і потрібно було б запитати згоди в нього на безплатну передачу землі окремим особам. Власником землі повинен стати реальний інвестор, який буде вкладати в неї кошти, а не пенсіонер.

Продаж селянами земельних сертифікатів потрібно не забороняти, а навпаки, упорядковувати і узаконити. Це сприятиме залученню інвестицій і концентрації виробництва, полегшить реальний розподіл землі. Тільки гроші від цього продажу повинні піти державі, і лише частково, можливо, власникам сертифікатів, які одержали дану землю безплатно.

Земля, як і фабрики і заводи, повинна належати тим, хто вкладає у неї капітал. А хто на ній працює, той повинен одержувати пристойну заробітну плату. А держава повинна здійснити правове забезпечення функціонування селянських фермерських господарств, розширити фінансово-економічні можливості такого функціонування через ефективну організацію кредитного та матеріально-технічного забезпечення.

Розвиток фермерського землекористування

Матвієць В.М., студент

Науковий керівник – викладач Ревуцька А.О.

Уманський державний аграрний університет

Особливість сучасного стану сільського господарства порівняно з країнами Заходу полягає в тому, що в останніх домінуючим є сектор великотоварних аграрних підприємств. Їхня частка у загальній кількості аграрних господарств незначна, але вони виробляють понад 2/3 усієї товарної продукції.

В Україні пріоритетним є натуральний сектор господарств населення, середній розмір земельної площі яких у 2007 році становив 1,21 га, а частка у виробництві валової продукції сільського господарства - 60,1 %, недержавних сільськогосподарських підприємств - 38,6%, зокрема фермерських господарств (ФГ) лише 3,9%.

Вітчизняні науковці по-різному оцінюють цю особливість сільського господарства України та перспективи розвитку сектора господарств населення. У зв'язку з цим наведемо лише два погляди провідних вітчизняних економістів-аграрників. П.Т. Саблук стверджує: «організаційно-правова структура землекористування, в якій переважає дрібнотоварний сектор, ніколи не стане базовою основою для структурно-інноваційної перебудови вітчизняної аграрної економіки. За 12 років незалежності стратегії аграрної справи повинні були б усвідомити тенденції розвитку світового сільського господарства»¹.

¹ Саблук П.Т. Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 8.

В.В. Юрчишин вважає, що треба зосередити увагу «на особливостях розвитку господарств населення різних типів. Найбільший інтерес тут викликають особисті селянські господарства. По-перше, тому, що їм і надалі належатиме помітне місце у вітчизняному виробництві сільськогосподарської продукції. Інакше кажучи, майбутнє аграрного сектору української економіки і продовольче багатство країни великою мірою залежатимуть від розвинутості цієї категорії господарств. По-друге, в них зосереджено найбільшу частину сільських жителів. З одного боку, вони розвивають сільський сектор і підтримують його самобутність, а з іншого, їхній економічний добробут і соціальна захищеність значною мірою формуватимуться в секторі, соціальною основою, серцевиною якого є вони самі. По-третє, саме від розвитку цього сектору дуже великою мірою (якщо не найбільше) залежатиме майбутнє українського села як такого»¹.

Фермерські господарства (ФГ), принаймні їхня абсолютна більшість, займають проміжне місце між сектором аграрних домогосподарств і низкою інших організаційно-правових форм, які охоплює підприємницький аграрний сектор. Якщо до 2000 року було сформовано і почали функціонувати 38,4 тис. ФГ, то у 2007 році - лише 5 тис, тобто майже у 8 разів менше. Починаючи з 2003 року відбулося скорочення ФГ (у 2005 році порівняно з 2002-м кількість їх зменшилася на 597 од.), хоча у 2007 році зросла на 260 од. порівняно з 2006 роком.

У ФГ порівняно з іншими категоріями господарств (особливо з господарствами населення) значно нижча продуктивність використання землі з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь - 83 тис. грн., тоді як у 2007 році цей показник становив по всіх категоріях господарств 240,1 тис. грн., а в господарствах населення - 339 тис. грн.

Оскільки в сільському господарстві головним засобом виробництва є земля, то в потенційному аспекті (а не за результатами виробництва) її і покладено в основу визначення оптимальних розмірів господарства. При цьому враховуються родючість ґрунту, кліматичні умови, місце розташування земельної ділянки, її відстань від садиби, спеціалізація господарства.

Більшість науковців ведуть мову про ефективне використання земельних ресурсів, яке враховує, головним чином, економічний бік цього процесу, його матеріальну результативність у зіставленні із витратами на одержання цих результатів.

Станом на кінець 2007 року абсолютна більшість ФГ в Україні (майже 85%) не мали можливості використовувати переваги аграрних господарств з оптимальними площами землекористування. Теоретично цю проблему можна розв'язати за двома відомими світу напрямками: 1) купити землю сільськогосподарського призначення; 2) орендувати її у тих землевласників, які не бажають на ній господарювати.

В Україні внаслідок дії мораторію на купівлю-продаж земельних паїв можна лише орендувати землю. Саме вона, незважаючи на відомі переваги використання власної землі, практично була й залишається єдиним засобом досягнення оптимальних площ землекористування. Вже нині для середніх і великих за розмірами площ підприємств оренда є головною формою землекористування.

Загальновизнано що, оптимальні розміри землекористування неоднакові для різних видів сільськогосподарської продукції. Саме тому більшості вітчизняних ФГ

¹ Юрчишин В. Господарства населення: проблеми майбутнього /Юрчишин В.// Економіка України. – 2003. – № 9. – С. 69.

із невеликими площами сільськогосподарських угідь могли б ефективно вирощувати картоплю, овочі, плоди та ягоди, виноград. Відносно худоби, свиней, овець, кіз, птиці, виробництва молока тощо, то й такі ФГ не потребують великих земельних площ, тобто знайшли б свою «нішу» на ринку. На жаль, склалося так, що ці види продукції у цілому мають відносно низький рівень рентабельності.

Досягати ефективності виробництва невеликі ФГ можуть також шляхом кооперації між собою, створенням різних партнерств інтеграції з підприємствами третьої сфери АПК. В Україні ці процеси знаходяться в «зародковому» стані, їхній розвиток значною мірою пом'якшить проблему невеликих розмірів землекористування.

Узагальнення досвіду становлення, функціонування й розвитку ФГ дають підстави для таких висновків:

- фермерство і раніше й дотепер є пріоритетною організаційно-правовою формою господарювання в усіх розвинутих країнах Заходу. Порівняно з іншими агроформуваннями воно має незаперечну перевагу щодо найвищої із можливих мотивації власників-господарів до продуктивної й ефективної праці. Фермер особисто зацікавлений у найвищих результатах господарської діяльності та безпосередньо несе за неї економіко-правову відповідальність. Проте в сучасних умовах у сільському господарстві на продуктивність і ефективність господарювання значно впливають розміри господарств, використання новітніх видів техніки й технологій. За усієї важливості чинника приватної власності цього недостатньо. Дрібні й малі господарства не мають можливості використовувати відомі переваги великих господарств. Саме це змушує фермерів кооперуватися між собою, інтегруватися з підприємствами третьої сфери АПК, об'єднуватися та створювати партнерства різних типів, корпорації сімейного й несімейного типів;

- нині сформований фермерський сектор функціонує і є важливим результатом аграрної реформи;

- основними напрямками розвитку ФГ і підвищення ефективності їхнього функціонування є розв'язання проблеми «людського чинника», технічного забезпечення, досягнення оптимальних розмірів, кооперування, горизонтальна і вертикальна інтеграція. Особливо актуальним вбачається розв'язання спільної проблеми для усіх агроформувань - усунення диспаритету цін, реалізація сільськогосподарської продукції за цінами, які можуть забезпечити розширене відтворення. А це у свою чергу потребує дієвого регулювання державою аграрного ринку.

Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки в умовах СОТ

Мельник О.М., аспірант
Уманський державний аграрний університет

Ефективна інтеграція вітчизняної економіки у світове господарство може відбутися лише за рахунок досягнення високого рівня загальної конкурентоспроможності країни, регіону, галузі, конкурентоспроможності її господарюючих суб'єктів, а також конкурентоспроможності продукції та послуг, що

виробляються вітчизняними підприємствами на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Сьогодні практично всі країни світу постали перед серйозним викликом: як уникнути економічного спаду й зберегти активний темп розвитку в умовах нестабільності на фінансових і продовольчих ринках. За даними продовольчої комісії організації Об'єднаних Націй (ФАО) за останні 50 років світові ціни на основні продукти харчування досягли винятково високого рівня, причому за три місяці 2009 року зростання цін на продовольчі товари було особливо стрімким. З одного боку, це стимул для розвитку аграрного сектора, з іншого – серйозний виклик.

Особливу актуальність підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору набуває у світлі вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ). Сільське господарство в силу своєї специфіки, взагалі, вважається складним для регулювання і реформування. Не випадково галузь виділена в окрему сферу регулювання в рамках СОТ (угода про сільське господарство).

Важливість та актуальність посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку пояснюється, серед інших, такими факторами, як:

- підвищення цін на сільськогосподарську продукцію (40% за 2007 р.) внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва й використання біологічного палива, що обумовлює збільшення потенційного попиту на вітчизняну продукцію;

- зростання попиту у європейських країнах на органічну продукцію (вирощену без використання синтетичних хімікатів, гормонів росту, генетично модифікованих організмів (ГМО), та яка переробляється без використання консервантів, барвників, стабілізаторів), причому ціни на таку продукцію вищі на 20 - 50%, в той час, як для її вирощування в країнах ЄС використовується лише 3,5% загальних сільськогосподарських площ. Зважаючи на те, що в Україні вся вироблена сільськогосподарська продукція є органічною, вітчизняні агропідприємства є потенційними експортерами цієї продукції на ринки країн ЄС;

- лише 20% виробленої в Україні аграрної продукції споживається в межах держави, а решту 80% можна експортувати;

- експорт сільськогосподарської продукції становить 21% усього експорту України до країн ЄС, причому країни ЄС є найбільшим імпортером сільськогосподарської продукції у світі (обсяги імпорту цієї продукції до країн ЄС більші, ніж до США, Японії, Канади, Австралії, Нової Зеландії разом, і сягнули 67 трлн. євро у 2006 р.);

- низька мобільність та "старіння" сільського населення (переважна частка працюючих жителів сільської місцевості зайняті у виробничій сфері сільського господарства, вони важко пристосовуються до сучасних потреб ринку, при цьому значна частка людей працездатного віку перебувають у статусі нелегальних мігрантів в країнах ЄС).

Вступ у СОТ - це визнання світом українського сегменту економіки конкурентоздатним. Але потрібно чітко розуміти, що ці нові умови торгівлі передбачають боротьбу за ринки збуту, за нові технології, за стандартизацію. Україна на сьогодні є членом СОТ, але не в повній мірі відповідає цьому статусу.

Фахівці свідчать, що протокол Всесвітньої організації торгівлі для вітчизняного АПК не можна назвати привабливим. Крім того, що фінансова криза відбилася на АПК тим, що вийти на міжнародний ринок стало складніше, а також впали світові ціни на сільськогосподарську продукцію. Зокрема, на 47% знизилася ціна на пшеницю, на 70% - на сояшник. Отже, щоб підтримати АПК, необхідно покращити державне фінансування і дотації. СОТ обмежує підтримку АПК в рамках 3 млрд. 40 млн. гривень, тоді як раніше сума підтримки складала близько 10 млрд. гривень¹.

Необхідно виділити окремі заходи, що стосуються підвищення конкурентоспроможності у різних секторах АПК:

- для зернових та насіння сояшнику - скорочення маркетингових витрат та вирішення питання відшкодування податку на додану вартість для експортерів;
- для цукрової галузі - розробка програми реформування галузі та перепрофілювання і переоснащення неперспективних заводів;
- для молочного сектору - підвищення техніки та адаптування товарів до вимог законодавства ЄС з гігієни та якості;
- для м'ясного сектору - впровадження новітніх технологій, а також підвищення ветеринарно-санітарних вимог до м'ясної продукції².

На думку фахівців^{1,2}, з метою посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції необхідно здійснити такі заходи:

- відпрацювання фінансово-кредитної, податкової й цінової політики в агропромисловому виробництві;
- гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС;
- налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку;
- підвищення ефективності роботи маркетингових і менеджментських служб;
- посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції;
- налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами;
- удосконалення антимонопольного законодавства стосовно формування ринкових відносин і розвитку конкуренції.

Система соціального захисту в Україні

Мережко І.В., студент

Науковий керівник – викладач Гайдай В.І.

Уманський державний аграрний університет

З набуттям Україною незалежності економічні й соціальні перетворення, що відбуваються, зумовили необхідність побудови адекватної системи страхування, яка

1 Супіханов Б.К. Перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах членства України в СОТ та формування зони вільної торгівлі з ЄС / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С.138 - 139.

2 Режим доступу: http://novosti.mk.ua/neys/economic_comments // Вплив вступу до Світової організації торгівлі на конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

б стала надійним захистом для юридичних і фізичних осіб від матеріальних втрат, спричинених стихійним лихом, нещасним випадком чи іншими ризиковими обставинами.

В умовах трансформації економіки України – переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки, від державної власності до приватної, розвитку конкуренції й підприємництва, гостро постала проблема соціального захисту населення. Цю проблему розглядали багато вчених: І.О.Кондратюк, Ю.Маршавін, Л.Черенько та інші.

У країнах із ринковою економікою система страхування сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, активізації інвестиційних процесів і розв'язанню соціальних проблем.

Одним із найбільш складних для ринкової економіки є питання про захист, страхування від безробіття. Навіть соціально орієнтована держава не гарантує обов'язкової зайнятості. В ринковій економіці ця проблема вирішується між працівником та працедавцем, або відповідно між їх представниками - об'єднаннями профспілок та об'єднаннями працедавців.

Система соціального захисту в Україні перебуває в кризовому стані. Невдоволені пенсіонери, так як більшість з них добросовісно пропрацювали десятки років на виробництві, але тепер позбулися своїх накопичень, а на свою пенсію навіть не мають можливості заплатити за квартиру, не можуть нормально харчуватися. Невдоволені працівники бюджетної сфери, що по кілька місяців не можуть одержати заробітну плату, оскільки у держави не має для цього коштів. Невдоволений також уряд, оскільки соціальні виплати зайняли в бюджеті таке місце, що внаслідок їх обов'язковості потіснили всі інші витрати, передусім інвестиції¹. Тому ця тема залишається актуальною.

Однією з функцій держави є недопущення зростання соціальної напруги з приводу майнової нерівності, передбачення й фінансування негативних проявів ринку для громадян (безробіття, втрата працездатності), створення ефективної пенсійної системи.

Перед державою постала проблема забезпечення і підтримки малозабезпечених прошарків населення. А також, варто зазначити, що увага держави має бути націлена й на дітей та молодь як майбутній потенціал нації. Зрозуміло, що становище сімей з дітьми значною мірою залежить не від рівня оплати праці в країні. Особливо це стосується молодих сімей, де батьки мають невеликий трудовий стаж і відповідно найнижчий рівень заробітної плати.

Ще однією проблемою є те, що в доходах населення країни соціальні пільги становлять майже таку саму частку, як усі соціальні допомоги разом. Але вони не адресовані найбільш бідному населенню, і цим підсилюють нерівність у суспільстві. Тому поступова відмова від системи пільг і перехід на нові принципи надання допомоги сприятимуть вирішенню проблеми підтримки бідного населення. Також потрібно надавати допомогу на дітей - це бути сприяти зменшенню бідності серед домогосподарств з дітьми.

¹ Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки – К.: Знання-Прес, 2002. - 214с.

Тому, можна сказати, що за обмежених бюджетних можливостей і потреби подолати крайні форми бідності, підтримка соціально вразливих верств населення повинна мати переважно адресний характер й охоплювати найбільш нужденне населення.

Отже, перед державою стоять першочергові завдання переходу від надання пільг та дотацій до адресної грошової допомоги, створення умов для досягнення розмірів середньої заробітної плати до розмірів прожиткового мінімуму, розширення мережі недержавних пенсійних фондів поряд з основним державним, проведення зваженої політики у сфері регулювання оплати праці, ринку праці та всієї сфери соціального забезпечення.

Регулювання іноземних інвестицій в Україні

Мережко І.В., студент

Науковий керівник – к. е. н., доцент Опаленко І.О.

Уманський державний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку світового господарства однією з найактуальніших проблем для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, є залучення та ефективне використання іноземних інвестицій. Це питання є досить актуальним і висвітлюється в працях В. Федоренка, О. Шарова, А. Загороднього та інших відомих вчених.

У 2001 році Кабінет Міністрів України затвердив «Програму розвитку інвестиційної діяльності на період 2002–2010 рр.». Але в цій програмі не акцентується увага на потребах галузей економіки в зовнішньому інвестуванні¹.

Здійснення інвестицій пов'язане з певним ризиком для іноземного інвестора. Можливість таких ризиків, які часто називаються „некомерційними”, збільшується при політичній та економічній нестабільності в приймаючій країні, при виникненні воєнних конфліктів, введенні надзвичайного стану. Усе це загострює питання про гарантії і робить необхідним встановлення певних гарантій як у внутрішньому законодавстві, так і в міжнародних договорах.

Варто зазначити, що в Україні практично немає цілеспрямованої стратегії щодо стимулювання іноземних інвестицій. Місцеві державні адміністрації повинні сприяти створенню підприємств з іноземними інвестиціями, зобов'язані вносити пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій на економічний розвиток².

Також є недоліки в Законі України „Про режим іноземного інвестування”, так як в ньому відсутні будь-які конкретні положення щодо найважливіших об'єктів регулювання, пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери й території, що заплуває розв'язання проблем пільгового режиму інвестування, а також положення

1 Дацишин М., Дацків Р. Законодавчі ініціативи експертів Інституту Реформ у сфері СЕЗ і ТПР України: Економічні есе. – К., 2005. – С. 9-31.

2 Балануца О. Особливості фінансово-економічного регулювання іноземних інвестицій в Україні // Вища школа. – 2008. - № 12. – С. 54-61.

про кваліфікаційний мінімум іноземних інвестицій, які були б необхідні для системи іноземного інвестування.

Ще одним недоліком законодавчої бази іноземного інвестування є те, що порядок переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, визначається тільки Національним банком України, а відповідного законодавчого акта, прийнятого Верховною Радою України, не існує¹. Законодавча база процесу іноземного інвестування повинна охоплювати всі аспекти цієї багатогранної діяльності.

На сучасному етапі в Україні законодавчо не визначені процеси іноземного кредитування, створення кредитних співтовариств, надання прав власності на землю. Також не розроблено механізми державного страхування іноземних інвестицій, створення страхових фондів, так як українські страхові компанії беруть участь у залученні іноземних інвесторів в основному як об'єкт вкладень і не сприяють залученню іноземних інвестицій. І хоча зараз здійснюються певні заходи щодо створення автоматизованої інформаційної системи оперативного пошуку іноземних інвесторів, усе це перебуває на початковому етапі.

Виходом з цієї ситуації є обґрунтування раціональної інвестиційної політики, в якій головне місце посядуть система державного регулювання й структура власності на основі приватизації, а також технічне переоснащення промислового виробництва із залученням коштів іноземних інвесторів. Це підвищить інвестиційну активність, але потрібно провести деякі заходи:

- залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети та завдань промислового комплексу;
- збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі;
- ефективного використання інвестицій;
- розвитку внутрішньої та зовнішньої продукції виробничо-технічного призначення.

Реальна наявність зазначених економічних передумов підвищення інвестиційної активності має стати достатньою основою для обґрунтованого визначення мети залучення іноземних інвестицій у різні сфери економіки.

На наш погляд, для розвитку інвестиційного процесу держава повинна подбати про створення потужного інвестиційного банку, також необхідно скасувати обмеження щодо інвестування комерційних банків у статутні фонди підприємств, вирішити проблему макроекономічної стабілізації і наявності тенденцій економічного зростання, прийняти окремий закон, який би врегулював порядок надання пільг інвесторам, що реалізують інвестиційні проекти в пріоритетних галузях чи регіонах.

Таким чином, держава має контролювати суми і своєчасність сплати обов'язкових платежів учасниками інвестиційного процесу. За державою залишаються функції законодавчого сприяння інвестиційному процесу, визначення

¹ Положення про порядок здійснення в грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестицій, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні: Затверджено постановою правління Національного банку України від 14 жовтня 2004р. № 482 // Все про бухгалтерський облік. – 2004. - № 1. – С. 15-16.

пріоритетних для інвестування сфер і спрямування потоку інвестицій через їх стимулювання у пріоритетні сфери. Тільки комплексний підхід або постійне «супроводження» з боку державних органів іноземних інвестицій може забезпечити дійсно ефективне їх регулювання.

Інноваційно-інвестиційна модель розвитку аграрного виробництва в Україні

Мокляк М., аспірант
Полтавська державна аграрна академія

Важливою умовою ефективного розвитку аграрного виробництва України є розширення інвестування інноваційних процесів та удосконалення інвестиційної політики держави.

Однак слід визнати, що нині процес інвестиційного забезпечення сільськогосподарського виробництва знаходиться у стані затяжної кризи (лише 8-10 %).

За оцінками фахівців Міністерства аграрної економіки України, загальна потреба в інвестиціях у сільське господарство та інші галузі АПК перевищує суму, еквівалентну 35 млрд. дол. США, у тому числі: на оновлення машинно-тракторного парку – 4 млрд., у цукрову галузь – близько 12 млрд., на переоснащення борошномельної галузі – 2,1 млрд. дол. Інвестування в обсязі понад 1 млрд. дол. США потребують м'ясо- та молокопереробні підприємства, масложирова галузь¹. На жаль, ні у сільськогосподарських, ні у переробних підприємств продовольчого підкомплексу АПК таких коштів нині немає.

Продовольчий підкомплекс відіграє значну роль в економіці України і вирішенні проблеми забезпечення її населення продовольством. Однак, на жаль, частка цієї сфери АПК у загальних інвестиціях народного господарства є досить малою. Зокрема, у 2001 р. вона становила 11,5 %, у 2002 р. – 13,3 %, у 2003 р. – 12,1 %, у 2004 р. – 11,1 %, у 2005 р. – 12,3 %, у 2006 р. – 5,8 %, у 2007 р. – 10,5 %, тобто коливалася від 5,8 % до 13,3%².

Джерелами фінансування інвестицій в основний капітал є: власні кошти підприємств та організацій, кошти державного й місцевих бюджетів, іноземних інвесторів, населення, кредити банків й інші джерела фінансування.

На жаль, у продовольчому підкомплексі України нині функціонує велика кількість інвестиційно малопривабливих, технологічно застарілих, головним чином, – фондо- і енергоємних виробничих потужностей, які не завжди здатні виготовляти високоякісні продукти харчування відповідно до вимог міжнародних стандартів. Знос основних засобів більш як у 10 разів перевищує їх оновлення. В окремих галузях сільського господарства (особливо – тваринницьких) спостерігається активний процес деіндустріалізації виробництва³.

1 Резнік Н.П. Передумови інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної сфери // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - № 5 (84). – с. 115-119.

2 Березін О.В., Продовольчий ринок України: теоретико-методологічні засади формування і розвитку: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 184 с. Ривак О.С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України // Економіка АПК. – 2008. – №1. – с. 77-79.

3 Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. К.: ННЦІАЕ, 2007. – 29с.

Враховуючи скрутний фінансовий стан більшості аграрних підприємств, у сучасних умовах доцільним є залучення іноземних інвестицій.

Станом на січень 2008 року, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 1965,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (7,6 % загального обсягу їх в економіку). З них вкладено 1508,8 млн. дол. США (5,8 %) у 763 підприємства харчової та переробної промисловості й 436,8 млн. дол. США (1,8 %) у 484 сільськогосподарських підприємства¹.

В умовах нестачі внутрішніх ресурсів для поліпшення інвестиційного клімату в Україні прямі іноземні інвестиції виступають дієвим інструментом оновлення технічного забезпечення існуючого аграрного виробництва, служать ефективним стимулом економічного зростання, важелем підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку і плацдармом для інтеграції України у світове господарство.

Слід якомога швидше здійснити заходи щодо створення сприятливих для інвесторів (у тому числі і іноземних) умов діяльності. Як вважає А. Гайдуцький, система необхідних для цього механізмів охоплює наступні три основні напрями господарських відносин аграрних підприємств: 1) з державою – в особі органів центральної та місцевої влади; 2) з суб'єктами фінансової, підприємницької та іншої господарської діяльності, а також з приватними підприємцями; 3) з фізичними особами².

Державна підтримка інноваційних процесів в АПК має бути пов'язаною не лише з використанням ефективних технологій фінансового регулювання, а й базуватися на точному визначенні перспективних об'єктів бюджетного фінансування та кредитування.

Вірне вирішення цих завдань забезпечить підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України та створить засади для подолання інвестиційної кризи у галузі.

Вступ України до СОТ: перші наслідки та перспективи в контексті національної продовольчої безпеки

Мудрак Р.П., к.е.н., доцент

Уманський державний аграрний університет

Розвиток національної макросистеми супроводжується поглибленням її інтеграції в глобальний економічний простір. Однією із знакових подій, які засвідчують активну участь вітчизняної економіки у міжнародному поділі праці, що, власне, і є найбільш характерним виявом глобалізації, та визначають умови її довгострокового розвитку, став вступ нашої країни до СОТ в квітні 2008 року.

Участь України в міжнародному торговельному клубі відкриває нові можливості перед її суспільством, проте породжує і нові виклики. Серед останніх – підвищення рівня продовольчих ризиків через неоднозначний вплив правил СОТ на регулювання аграрного виробництва та торгівлі сільськогосподарською сировиною й продовольчими товарами. Перші підсумки можна підбивати уже зараз – після

1 <http://www.minagro.kiev.ua>

2 Гайдуцький А.П. Економічні механізми забезпечення інвестиційної конкурентоспроможності аграрного сектора економіки // Економіка України. – 2003. – №2. – с. 69-73.

півторарічного членства в організації вони, для національної продовольчої безпеки, – переважно невтішні. Підвищення обсягів українського продовольчого експорту, який продовжується і у кризовому 2009 році, як аргумент на користь СОТ, не є прямим наслідком участі вітчизняної економіки в цій організації оскільки його позитивна динаміка спостерігалася і до квітня 2008 року, що пов'язано із загостренням глобальної продовольчої проблеми. Натомість, імплементація Україною зобов'язань, взятих нею при вступі до СОТ, викликає справедливе занепокоєння з приводу майбутнього розвитку внутрішнього продовольчого ринку. Так, однією із вимог СОТ є впорядкування торгівлі м'ясною та молочною продукцією на внутрішньому ринку України відповідно до міжнародних стандартів якості. На виконання цієї норми, Верховна Рада прийняла Закон України «Про безпеку і якість харчових продуктів». Згідно із вимогами цього документу з 1 січня 2010 року забороняється реалізація необробленого молока і сиру домашнього виробництва, а також м'яса тварин подвірного забою на продовольчих ринках. Іншими словами, Україна зобов'язалася з наступного року закрити доступ на продуктові ринки селянам з домашнім молочними продуктами і м'ясом. Поява даної норми – не випадковість, адже однією з базових позицій СОТ є відповідність вимог до внутрішніх виробників продукції та імпортерів. У Європі діють лише сертифіковані бійні, а молоко для споживачів виготовляють тільки молочні ферми. В Україні ситуація інша – приватний сектор забезпечує половину м'яса і близько 80% молока, що підтверджують офіційні дані Держкомстату. Сказати, що ця стаття закону з'явилася несподівано не можна. Закон «Про безпеку і якість харчових продуктів» прийняли ще у вересні 2005 року, а набуття чинності цього закону відклали до 2010 року тільки для того, аби встигнути провести всі необхідні реформи, підготувати базу. Іншими словами, у нас було 4 роки, щоб побудувати інфраструктуру – встановити доїльні апарати, устаткування для охолодження молока, переробити забійні цехи і т. д. Проте за цей час нічого не змінилося. Цілком очевидно, що ця норма вплине на селян та споживачів вкрай негативно.

На думку керівника групи експертів асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» (УКАБ) Володимира Лапи, «дана норма може призвести до згортання офіційної торгівлі молоком і молокопродуктами на ринках, переорієнтації торгівлі на подвірний режим. А ті, хто не зможе забезпечити реалізацію, вимушені будуть або продавати молоко за порівняно низькими цінами на переробку, або вирізувати поголів'я. На м'ясному ринку з'являться невеликі напівлегальні бійні, які будуть «пропуском» на ринок». Таким чином, селянина змусять йти зі своїм молоком на «чорний ринок» – у двори, на дороги, де якість продукції ніхто не перевірятиме, а умови зберігання і реалізації посунуться ще далі від тих, до яких ми прагнемо. Або вирізувати поголів'я, що, за відсутності промислового виробництва, призведе до дефіциту продукції і заміщення імпортом, який, як уже добре відомо, майже завжди низькоякісний¹.

Для недопущення шоків на продовольчому ринку, Верховна Рада України відтермінувала до 1 січня 2015 року заборону на реалізацію продукції домашнього виробництва та подвірного забою на агропродовольчих ринках. Водночас, Кабінету Міністрів України передбачають доручити у тримісячний термін розробити та затвердити державну програму створення та відкриття пунктів закупівлі молока та

¹ Коваль Л. Нові правила для селянина: сало поза законом / Коваль Л. [Електронний ресурс] // УНІАН. – 6 жовтня 2009 року. – Режим доступу до статті: <http://consumers.unian.net/ukr/detail/1926>.

боєнь (забійно-санітарних пунктів) тварин, що утримуються в господарствах населення, а також щорічно передбачати фінансування заходів відповідної програми у проекті державного бюджету¹.

Вирішення проблеми, зважаючи на сотівські правила та норми підтримки аграріїв, – дуже складне. Звичайно, є позитивний досвід країн Східної Європи, які в достатньо стислі терміни змінили свою молочну галузь у відповідність з вимогами ЄС, але це було зроблено в основному за гроші Євросоюзу. В Україні ж, з одного боку, немає бюджетних можливостей для фінансування відповідних програм, а з іншої – є зобов'язання перед СОТ щодо максимального рівня підтримки. Тобто, заходи державної політики повинні бути достатньо «делікатними», щоб вони виглядали як структурна перебудова, а не просто дотації виробникам. За логікою, поступове переоснащення галузі повинне кореспондуватися із заходами щодо підвищення державного контролю. На жаль, поки що будь-які елементи стратегії в цьому напрямі не простежуються. Начальник аналітичного відділу консалтингового агентства «ААА» Марія Колесник¹ також впевнена, що і після відтермінування нічого робити не будуть.

Відтермінувати набуття чинності норми закону нескладно, складніше забезпечити її реалізацію після завершення перехідного періоду. Швидше за все, через 5 років Україна буде також не готова до реформи, як і сьогодні. Якщо не вистачило 4 роки, щоб змінити формат ринку, то, ймовірно, потрібно відкласти на більший термін дане нововведення. І за цей час придумати, як не позбавити українця можливості купувати продукцію безпосередньо у селянина, щоб він не шукав у відкритому пакеті фабричного сиру смак домашньої їжі.

Розвиток та сучасний стан системи пенсійного страхування

Одайська І.В., студент

Науковий керівник – д.е.н., професор Малік М.Й.

Уманський державний аграрний університет

Упродовж багатьох років в Україні існувала однорівнева система пенсійного забезпечення, яка певним чином узгоджувалася з командно-адміністративною економікою та функціонувала на засадах солідарності поколінь. З набуттям Україною незалежності постала необхідність у реформуванні такої системи пенсійного забезпечення, оскільки в умовах ринкової економіки вона виявилася економічно необґрунтованою, фінансово неспроможною, соціально несправедливою здебільшого для найбільш вразливих верств населення.

Кінцевою метою реформування стала побудова трирівневої системи пенсійного забезпечення².

Пенсійна система, головний елемент якої – обов'язкове державне пенсійне страхування, є однією з основних гарантій соціального захисту, завданням якого є

1 Селяни можуть продавати домашнє м'ясо та молоко на ринках до 2015 року [Електронний ресурс] // УНІАН. – 22 жовтня 2009 року. – Режим до-стupu до статті: <http://consumers.unian.net/ukr/detail/2099>.

2 Гнибіденко І.В. Пенсійна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи // Економіка України. – 2006. - № 4. – с.4-11.

підтримка матеріального добробуту громадян та їхніх сімей при виході на пенсію за віком, за інвалідністю чи в разі втрати годувальника.

Пенсійна система, створювана на засадах страхування, залежить від багатьох показників соціально-економічного розвитку: від стану ринку праці, рівня і динаміки заробітної плати, дієвості соціальної, банківської, цінової та інших складових політики держави.

Запровадження державного пенсійного страхування на сучасному етапі ускладнюється багатьма проблемами: низька частка заробітної плати у валовому внутрішньому продукті, наявність в економіці тіньового сектору, демографічний спад, невідпрацьованість системи управління пенсійними ресурсами на принципах соціального партнерства¹.

Питання запровадження і функціонування багаторівневої пенсійної системи досліджуються багатьма зарубіжними і вітчизняними вченими. Основні теоретичні засади пенсійної реформи викладені в працях учених та фахівців: О.Гаряча, Е.Лібанова, Б.Зайчук, Б.Надточій, В.Шамрай, М.Шаповал, В.Яценко, В.Новіков, О.Палій, І.Сирота, М.Бойко, А.Нечай, І.Кравченко.

Незважаючи на це багато організаційно-економічних та науково-теоретичних питань цієї теми потребують подальшого дослідження. Досі залишаються не розв'язаними проблеми, пов'язані зі становищем і розвитком теоретичних основ функціонування механізму загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Недостатньо досліджені роль пенсійного страхування як інституту й механізму соціального захисту непрацездатного населення, соціально-економічна сутність пенсійної системи. Потребує вдосконалення механізм підвищення заробітної плати як основи збільшення пенсійних внесків. Підлягають опрацюванню напрями запровадження накопичувальної пенсійної системи й удосконалення управління системою пенсійного страхування. Не досить чітко окреслені межі пенсійного забезпечення в рамках рівнів моделі пенсійної системи.

Метою цієї статті є теоретико-правові економічні проблеми дослідження пенсійної системи, яка в Україні реформована шляхом переходу від державного забезпечення до пенсійного страхування.

Забезпечення соціальної справедливості, економічної та фінансової стабільності вимагає запровадження багаторівневої пенсійної системи. Відповідно до законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»² пенсійна система складається з трьох рівнів:

- перший рівень – солідарна система пенсійного страхування, що передбачає призначення пенсій залежно від страхового стажу і розміру заробітної плати, із якої сплачені страхові внески до Пенсійного фонду України, обліковані в базі даних персоналізованого обліку.

- другий рівень передбачає систему пенсійних накопичувальних рахунків шляхом акумулювання страхових внесків у загальнообов'язковому накопичувальному фонді, що обліковуються в базі даних персоналізованого обліку Пенсійного фонду щодо кожної застрахованої особи.

1 Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. - № 1. – с. 13-18.

2 Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 року № 1058 – IV // Праця і зарплата. – 2003. – №8. – с.5.

- третій рівень передбачає додаткове добровільне пенсійне забезпечення через недержавні пенсійні фонди (відкриті, корпоративні та професійні).

Обов'язкова державна солідарна пенсійна система діє з 1 січня 2004 року на підставі Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і передбачає нарахування пенсії виходячи зі страхового стажу і розміру внесків.

Станом на 01.04.2009 року в управлінні Пенсійного фонду України в Ульяновському районі чисельність пенсіонерів усіх категорій становила 8486 чол., в тому числі за віком – 7097 чол., за інвалідністю – 832 чол., у разі втрати годувальника – 381 чол., за вислугу років – 59 чол., соціальні пенсії – 116 чол. Контингент пенсіонерів становить – 8634 чол. і зменшився порівняно з відповідним періодом 2007 року на 574 чол., в тому числі за віком на 133 чол., за інвалідністю на 33 чол., у разі втрати годувальника на 31 чол., за вислугу років на 32 чол., соціальні пенсії на 23 чол.

Місячна сума призначених пенсій становить – 5384,70 тис. грн. і зросла на 1415,33 тис грн. порівняно з минулим періодом. Середньомісячний розмір призначеної пенсії по району становить – 634 грн. 54 коп., що на 180 грн. 22 коп. (71,5 %) більше в порівнянні з середніми розмірами станом на 01.04. 2007 року.

Протягом першого кварталу 2009 року відділом призначено – 58 пенсій, що на 48 справ менше порівняно з відповідним періодом 2008 рік. Середній розмір новопризначених пенсій становить 516,40 грн. Загальна кількість заяв прийнятих на призначення пенсій - 67.

Одним з найбільш комплексних завдань щодо подальшого реформування системи пенсійного страхування стало запровадження ведення єдиного реєстру платників та персоніфікованої бази даних по всіх платниках, доступ до якої матимуть фонди соціального страхування. Це дозволить запобігти ситуації, коли підприємцям доводиться заповнювати окремі форми для кожного фонду, а також витримувати перевірки різних фондів. Тобто роботодавець подає звітність і одне платіжне доручення та перевіряється одним фондом¹.

В результаті проведеної звірки з відділом обліку надходження платежів управлінням Пенсійного фонду в Ульяновському районі визначено коло осіб для звітування за 2008 рік.

Юридичних осіб прозвітувало 99,6% (при загальній кількості –250 осіб), фізичних –71,4 % (при необхідних 920 особах).

Забезпечено виконання планового показника по надходженню звітів в електронному вигляду на 100 % (при плані – 8 шт.).

До бази даних СПОВ введено індивідуальних відомостей 5698 шт., відправлено до центрального сховища – 618, введено 1302 документи “без сплати страхових внесків” до бази даних СПОВ.

Постійно проводиться робота по анкетуванню та видачі страхових свідоцтв застрахованих осіб, так введено записів анкет до бази даних та відправлено анкет до центру – 6540 шт., видано страхових свідоцтв – 6093 шт.

Також слід зазначити, що важливим кроком є вдосконалення системи пенсійного страхування шляхом поліпшення коефіцієнта залежності пенсійної системи зменшивши чисельність пенсіонерів або збільшивши чисельність платників внесків до Пенсійного фонду.

¹ Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. - № 1. – с. 13-18

Для того щоб скоротити чисельність пенсіонерів необхідно змінити умови набуття права на отримання пенсій, що призведе до збільшення чисельності працюючих громадян. Цього можна досягти, підвищивши пенсійний вік.

Не менш складним завданням щодо поліпшення коефіцієнта залежності пенсійної системи є збільшення чисельності платників внесків. Йдеться про зменшення масштабів тіньового сектору та дотримання законодавства щодо сплати внесків як важливих чинників підвищення рівня надходження коштів до пенсійної системи.

Розвиток інновацій у сфері сільського господарства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

Олійник А.В., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Ковальчук Т.Г.

Уманський державний аграрний університет

В період подолання кризи в Україні актуальним є питання розвитку інноваційних процесів у сфері сільського господарства. Особливо важливим є залучення інноваційних технологій при здійсненні підприємствами зовнішньоекономічної діяльності. Основною проблемою при цьому є підтримка науково-технічного і освітнього потенціалу на належному рівні та постійне фінансування проектів розвитку інноваційної діяльності.

Інноваційний розвиток України досліджували багато вітчизняних авторів. Серед них можна виділити Л.Гаман, І.Павленко, Д. Кокоріна, М.Згуровського, В.Семеновенка та інших наукових діячів, що приділяють увагу розвитку інноваційної діяльності та її необхідності для розширення виробництва при виході на світовий ринок.

Метою статті є розкриття необхідності використання інновацій у сільському господарстві, отримання належної фінансової підтримки та розвитку інноваційної діяльності для вирішення проблем виходу на зарубіжні ринки.

Подолання кризових явищ та вибір правильних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що найоптимальнішим із можливих напрямків у сільськогосподарській сфері є інноваційна. Лише таким чином можна швидко і ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для нашої держави з її величезним потенціалом аграрної країни¹.

Поряд з постійним розвитку інноваційних технологій завжди існує ризик. Уникнути його цілком в інноваційному підприємстві не можливо, оскільки інновації і ризик - дві взаємозалежні категорії. Інноваційна діяльність має високий ступінь невизначеності. Дуже важко передбачати, яке нововведення буде мати успіх на ринку, а яке не буде користатися попитом. Тому інноваційним підприємствам у першу чергу варто ретельно аналізувати інноваційні проекти для того, щоб уникнути можливих помилок на самій ранній стадії - стадії відбору проектів.

¹ Лайко П.А., Кулієв М.М. Інноваційні процеси в аграрному секторі економіки. Економіка АПК. – 2009. - №9. - С. 26-30.

Активізації інноваційної діяльності в сільському господарстві на етапах розробки, апробації та відтворення новацій сприятиме створення технопарків, дослідних станцій й інших інноваційних структур. Це прискорить процес поширення і впровадження новацій, а також ліквідації тіньового ринку в аграрній сфері¹.

Для здійснення інноваційного розвитку використовуються два підходи до розв'язання проблем: стабілізація і розвиток сільськогосподарських і харчових підприємств та розробка шляху розвитку з урахуванням регіональних аспектів².

В умовах реформування української економіки виникла проблема пошуку фінансових джерел активізації інноваційної діяльності - прийняття відповідних законів, надання пільг, створення приватного капіталу, стимулювання припливу в науку талановитої молоді, оновлення наукових кадрів через удосконалення системи оплати праці та відродження престижу професії науковця.

На початку 2009 року Держіннофондом було запропоновано комплексний підхід до розвитку інноваційної сфери за допомогою інвестування. Запровадження такого підходу до розробки інноваційно-інвестиційних програм дозволить забезпечити збалансований економічний, екологічний і соціально-культурний розвиток підприємств, закріплення позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках, знайти шляхи вирішення найбільш гострих і значущих для них проблем. На його основі було складено структуру фінансування розвитку інноваційних заходів на підприємствах України.

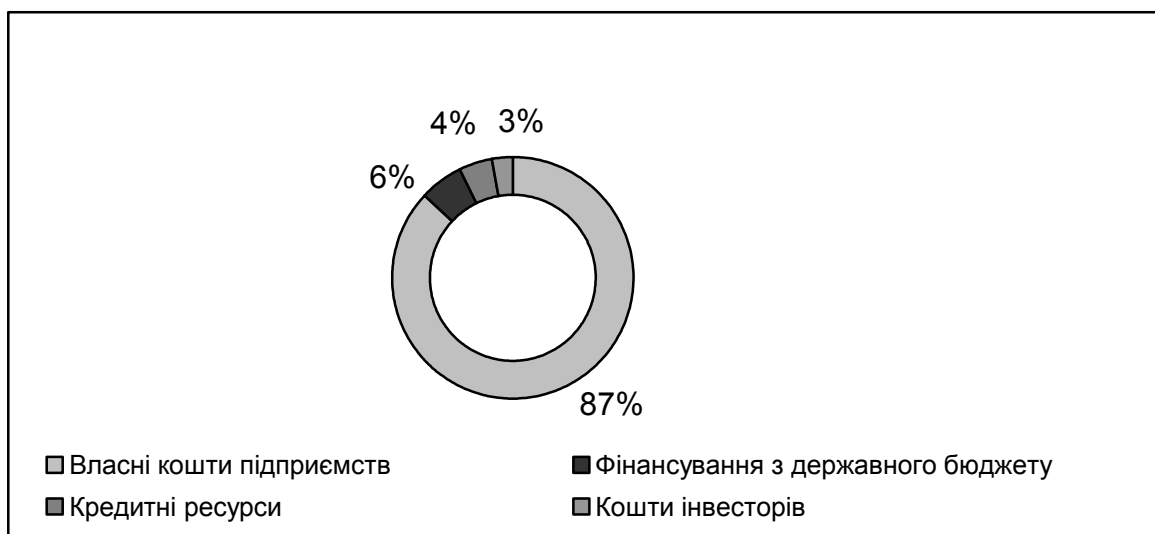

Рис. 1.6. Структура джерел фінансування інноваційних заходів на підприємствах України³

З наведених даних очевидно, що основним джерелом є власні кошти суб'єктів господарювання і у майбутньому слід спиратися саме на них. Висока ризикованість інноваційних проектів зумовлює низьку частку коштів інвесторів і кредитних ресурсів.

1 Міщенко І.М. Інноваційна діяльність у сільському господарстві. [Електронний ресурс] / http://www.dy.nayka.com.ua/a/2_2009_15.files/image001.gif.

2 Іртищева І.О. Побудова інноваційних моделей регіональної агропродовольчої сфери на інтеграційній основі. Економіка АПК. – 2009. - №9. - С. 39-43.

3 Гнаткович О.Д. Активізація інновацій у сільське господарство України. [Електронний ресурс] / <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=65>.

Особливо важливим фактором є ставлення робітників до інноваційних процесів, розвиток їх свідомого бажання вкладати свої знання й навички в інноваційну сферу. Дослідження, проведені на вітчизняних підприємствах із цього питання, виявили, що серед керівників вищого й середнього рівнів підтримують і беруть участь в інноваційних процесах у середньому 70% респондентів, 8% ставляться до них пасивно, 10% опитаних чинять опір, 12% взагалі не визначилися. Такі дані свідчать про середній рівень зацікавленості працівників українських підприємств у розвитку інновацій¹.

В сучасних умовах відбувається багато змін, які впливають на інноваційний потенціал і які слід урахувати при управлінні його розвитком. Це розширення варіантів використання ресурсів для досягнення цілей інноваційної діяльності, посилення функцій держави з мобілізації й ефективного використання інноваційних ресурсів, підвищення ролі ймовірнісних факторів, пов'язаних із визначенням напрямку інноваційного потенціалу, ускладнення змісту, структури й динаміки ресурсної бази інноваційного розвитку економічних суб'єктів¹.

Таким чином, на даному етапі розвиток інноваційної сфери при виході сільськогосподарських підприємств на зарубіжні ринки є основою подолання кризової ситуації у виробничій діяльності підприємств. Найголовнішими факторами слабого розвитку є постійне реформування економіки, недостатнє фінансування з боку влади та інвесторів, а також небажання частини українських працівників застосовувати свої знання й навички в інноваційній сфері. Самофінансування інноваційних заходів, на даний момент, найбільше використовується підприємцями, саме тому інноваційна діяльність характеризується низькими темпами розвитку.

Вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність економіки України

Пересідла Я.П., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.
Уманський державний аграрний університет

На сьогоднішній день наша країна неповністю готова до глобальної інтеграції і міжнародної конкуренції. Але держава з таким потенціалом не може залишатися ізольованою. Тому її пріоритетним завданням має стати наближення вітчизняної економіки до рівня провідних країн світу шляхом активізації інноваційного процесу, підвищення стимулів до праці, покращення інвестиційного клімату, адаптації законодавства до сучасних умов господарювання, всебічну підтримку підприємництва².

Як не парадоксально, але саме глобалізація - процес, що долає територіальні і культурні кордони країн, - створює можливість для вироблення національно орієнтованих зовнішньоекономічних стратегій в рамках нових реальностей.

1 Захарченко В.І. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження [Електронний ресурс] / <http://www.ldpu.org.ua/liberalism/4289db18020f0>.

2 Варналій З. Регіональний розвиток України: проблеми та пріоритети//Економіст – 2005. – № 6.

Різні аспекти проблем глобалізації і інтеграції економіки розглянуті в роботах таких науковців, як: В.О.Ананьїна, В.С.Будкіна, З.С.Варналія, В. М. Василенко, В.А.Вергун, О.В.Гаврилюк та інших.

Проте головна увага сучасних концепцій зосереджена на тому, як потрапити на міжнародний ринок. Для цього в принципі достатньо мати дешеві товари. Однак країна, що має дешеві ресурси, дешеву робочу силу в умовах глобалізації ризикує перетворитися на ресурс для більш розвинутих країн, не отримуючи при цьому всіх переваг від глобалізації.

Світова економічна наука здебільшого використовує макроекономічний аналіз стосовно проблем створення, реформування зовнішньоекономічного сектора країни, міжнародної економічної інтеграції, дослідження на мікроекономічному рівні, як правило, орієнтовані на аналіз діяльності підприємств, тісно не пов'язаний з макроекономічними складовими.

За рейтингами міжнародних економічних організацій Україна за рівнем конкурентоздатності посідає одне з останніх місць. Курс уряду на лібералізацію зовнішніх відносин не виправдав покладених на нього надій і не реалізував конкурентні переваги України. Доцільність лібералізації зовнішньоекономічних відносин мала б бути досліджена на перших етапах відкриття кордонів, оскільки далеко не однакові умови та розбіжності обумовлювали суттєву різницю між економічними системами України та високорозвинених країн. Показники розвитку української економіки у порівнянні із найбільшими торговельними партнерами свідчать про недоречність беззастережного відкриття кордонів. Так, за даними Світового банку, ВВП на душу населення в Україні є одним з найнижчих у світі (вона в 2008 році посідає 134 місце, таку ж оцінку отримали Пакистан, Ліберія і Нікарагуа.). Виробничо-промисловий комплекс України в сучасних умовах нездатний адаптуватися до попиту на світовому ринку, про що говорить досить низький ВВП на душу населення він складає 6,92 тисяч доларів¹.

Покращити становище України на світовому ринку можливо завдяки застосуванню ефективної інноваційної та зовнішньоекономічної політики².

За даними Державного комітету статистики, зовнішньоторговельний товарообіг України в 2007 році склав 109,9 млрд. дол., у тому числі експорт товарів – 49,2млрд.дол., імпорт - 60,7 млрд. дол., (негативне сальдо – 11,5млрд.дол.); зовнішньоторговельний обіг послуг за той же період – 13,9 млрд. дол., у тому числі експорт послуг – 9,0млрд.дол., імпорт - 4,9млрд.дол. (позитивне сальдо – 4,1млрд.дол.).

Не кращим чином для України виглядає галузева структура зовнішньої торгівлі послугами. «Левову частку», а саме 67,9%, усіх експортованих послуг займають транспортні. Причому в структурі транспортних послуг, що здійснює транзит російських енергоносіїв через українську територію в країни Західної Європи. Потім ідуть залізничний (14%), повітряний (10,2%), морський (10,1%) та інші види транспорту, в тому числі автомобільний (6,6%).

Зі значним відривом від транспортних в структурі зовнішніх послуг виділяють ділові, професійні та технічні послуги (13,8%), туризм (3,7%), фінансові послуги (3,6%) і ремонт (3,6%).Потім ідуть послуги зв'язку (2,7%), комп'ютерні (1,7%), будівельні (1,1%), страхові (0,9%), ліцензійні (0,2%) та інші послуги.

1 <http://www.personal-plus.net/299/4207.html>.

2 Бхагвати Дж. Глобализация - процесс положительный, но не на 100 % // Эксперт. - 2004.

Отже, для формування ринку зовнішніх послуг Україна користується головним чином своїм вигідним транзитним транспортно-географічним положенням на шляху з Росії до Західної Європи та існуючою виробничою інфраструктурою (газотранспортною та іншими транспортними системами). Водночас прогресивні інформаційні послуги, що є головним показником розвитку індустріальних країн, в українському експорті представлені в мізерній пропорції¹.

Наші сталевари варять сталь у п'ять раз повільніше своїх американських колег. Значно гірші справи у будівельників і електроенергетиків: вітчизняному будівельникові потрібна щонайменше тиждень, щоб виконати норму, на яку його колега зі США витратить день, а продуктивність електроенергетиків становить усього 9% від американської.

Загальна продуктивність праці в українській економіці, розрахована як об'єм ВВП із урахуванням паритету купівельної спроможності на одного зайнятого, становить 16% від рівня Сполучених Штатів.

В 2008 році тільки 39% українського сталевого прокату було зроблено за допомогою ефективних з погляду працездатності машин безперервного лиття. Для порівняння: у Росії цей показник 71%, а в Кореї і в Японії - 98%³.

Після проведеного аналізу вважаємо за доцільне зробити висновок, що глобалізація веде до зростання конкуренції у світовому масштабі, викликає поглиблення спеціалізації та поділу праці із властивими їм наслідками - зростанням продуктивності праці та скороченням витрат. Кінець минулого сторіччя супроводжувався глобальними трансформаціями в політичній, економічній, науково-технічній сферах.

Отже, головним завданням інноваційної політики держави в епоху поширення глобалізаційних процесів має стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, вдосконалення механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в сферах економіки.

Шляхи збільшення виробництва продукції м'ясного скотарства

Поліщук О., аспірант
Уманський державний аграрний університет

Сільське господарство одна із специфічних і незахищених галузей економіки України. Призначення і роль аграрного сектору полягає у забезпеченні добробуту населення і продовольчої безпеки країни. Конкурентоспроможність аграрного виробництва характеризується рівнем забезпеченості внутрішнього попиту країни за рахунок власного виробництва.

Особливе значення у забезпеченні країни продовольством має задоволення потреб населення у продуктах тваринного походження, серед яких одне з головних місць належить галузі м'ясного скотарства. Нині м'ясопродуктовий підкомплекс знаходиться в кризовому стані, через недостатню підтримку з боку держави, а також застарілі технології вирощування худоби, низький рівень цін та недостатню платоспроможність населення. Україна велика аграрна держава, але виробництво

¹ Рубис И. Нет готовых сценариев ...// Инвестгазета. – 2009. – №42.

м'яса яловичини в останні роки не задовольняє в достатній кількості існуючий попит споживачів, через це в Україну імпортується приблизно 380 тис. т м'ясопродукції. За останні роки різко скоротилось поголів'я тварин, селекційно-племінна робота неефективна і не задовольняє вимог сучасності. Все це викликано тим, що м'ясне скотарство збиткова галузь, тому багато аграрних підприємств не займаються вирощуванням худоби взагалі.

Проблемам розвитку конкурентоспроможного м'ясного скотарства приділили свою увагу такі вчені, як М.Й. Малік, П.Т. Саблук, Ю.Ф. Мельник, І.І. Лукінов, В.Я. Месель-Веселяк, В.Й. Шиян, М.В. Зось-Кіор та інші науковці.

В умовах переходу до ринкових відносин спостерігається значне зниження ефективності тваринництва, що супроводжується різким скороченням поголів'я, зниженням продуктивності тварин та значним зменшенням обсягів виробництва продукції. Нинішній стан галузі спричинений недоліками в аграрній політиці та недосконалістю механізму регулювання системи аграрних ринків. Поголів'я великої рогатої худоби по Україні невинно скорочується, за статистичними даними на 79,4%, якщо порівнювати 2009 рік з 1991 роком.

Роблячи аналіз даних щодо виробництва основних видів продукції тваринництва в господарствах країни, відзначаємо, що на початку 90-х років основним видом м'яса було яловичина та телятина. Однак в теперішній час, ситуація кардинально змінилась і основним видом є виробництво м'яса птиці, і в останні роки спостерігається різке збільшення виробництва і споживання даної продукції. Це пояснюється тим, що ціна на м'ясо птиці значно менша ніж на м'ясо свинини та яловичини.

На нашу думку, для вирішення гострих проблем та з метою покращення ситуації в сфері виробництва продукції м'ясного скотарства слід застосувати такі організаційно-економічні заходи:

- поступово нарощувати поголів'я ВРХ;
- відновити селекційно-племінну роботу і забезпечити агроформування високопродуктивною худобою;
- необхідно створити оптимальні за розмірами виробництва;
- покращити і в подальшому розвивати кормову базу і раціональну годівлю худоби;
- застосовувати нові технології утримання худоби і виробництва продукції;
- зі вступом України до СОТ, освоювати нові ринки збуту продукції;
- відновлювати і розвивати занедбану переробну промисловість.

В теперішній кризовий час держава не повинна залишатися осторонь проблем які склалися в сільському господарстві і всіляко підтримувати цю галузь. Для цього необхідно здійснити ряд заходів на урядовому рівні, а саме:

- активно працювати із залученням вітчизняних та іноземних інвестицій;
- на пільговій основі забезпечити тваринницькі агроформування матеріально-технічними ресурсами;
- надавати субсидії та дотації на виконання державних програм, проектів підвищення конкурентоспроможності продукції галузі скотарства;
- сільськогосподарські товариства орієнтувати на впровадження нових технологій вирощування та утримання худоби;

– вирішити гостру проблему інвестування в галузь тваринництва, зокрема джерел їх надходжень, серед яких поряд із посиленням внутрішньогалузевих нагромаджень необхідно задіяти механізм пільгового кредитування.

Отже, поєднання вищезгаданих організаційно-економічних чинників з державною підтримкою розвитку сільського господарства дасть змогу виробляти конкурентоспроможну і високоякісну продукцію м'ясного скотарства.

Оренда і ринок землі в аграрних відносинах

Ревуцька А.О., аспірант

Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана

Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 18 жовтня 2005 р. зараховує до головних її пріоритетів "формування інфраструктури ринку землі", а Указ Президента України "Про деякі заходи щодо розвитку ринку зерна" від 18 вересня 2007 р. доручає Кабінету Міністрів забезпечити законодавчий супровід проекту закону "Про ринок земель". Ці нормативні документи свідчать про прагнення домогтися створення повноцінного земельного ринку і водночас про те, що процес формування такого ринку затягується. Виникає питання, на якій стадії "маркетизації" земельних відносин перебуває Україна?

Трактування найважливішого соціально-економічного інституту, позначуваного поняттям "ринок землі", багато в чому залежить від змісту самого терміна. Під цим словосполученням можна розуміти правову можливість (реалізовану або потенційну) придбання земельних ділянок у власність шляхом купівлі, широкий розвиток земельної іпотеки або, звузивши дефініцію, позначити нею тільки професійну торгівлю землею (ріелторство). Є також інші елементи земельних відносин, які було б логічно вважати ринковими, наприклад, зміна суб'єктів земельної власності через спадкування, дарування, міну. Слід зауважити, що суб'єктами земельного ринку здатні виступати не тільки приватні землевласники: державні та комунальні органи можуть як продавати, так і купувати землю, наприклад, за допомогою процедури викупу. З огляду на сказане варто трактувати термін "земельний ринок" як сукупність земельних відносин, що дозволяють реалізувати титул земельного власника для одержання економічної вигоди. Зокрема, землі сільськогосподарського призначення можуть забезпечити їхньому власникові ринковий ефект у разі використання: а) для товарного виробництва; б) для здачі в оренду; в) для продажу або застави. Розглянемо ці форми ринкової реалізації права земельної власності. Перша - поєднання в одній особі (фізичній або юридичній) землевласника, підприємця і працівника. Ця форма ринкової реалізації права земельної власності виникла в результаті описаного вище земельного перерозподілу, підсумки якого слід визнати створенням первинного ринку землі.

Станом на 1 січня 2009 р. в результаті паювання сільськогосподарських земель передано в приватну власність 6,9 млн. громадян 27,4 млн. га сільськогосподарських угідь. Середній розмір земельного паю становив по Україні 4 га з дуже значним розмахом варіації цього показника - від 1,1 га в Івано-Франківській області до 8,8 у Луганській. Час вносить певні зміни в первісний розподіл земельних паїв. Близько

15% їхньої загальної кількості перейшло до нових власників у порядку спадкування, 1,4% - шляхом дарування, продано - всього 0,2%. Навіть якщо вважати дарування прихованою формою продажу, присутність пайового земельного фонду на вторинному ринку землі поки ще мало відчутна. Поряд з процесом паювання в приватну власність було передано землі для ведення фермерського господарства (1 млн. га сільськогосподарських угідь), особистих селянських господарств, садівництва й городництва - усього близько 3 млн. га. У підсумку на 1 січня 2009 р. приватна земельна власність становить 30,4 млн. га сільськогосподарських угідь. У свою чергу, власники цих земельних ресурсів передали в оренду 17,4 млн. га, залишивши для ведення свого господарства 13,0 млн. га. Трохи більше 1,1 млн. га сільськогосподарських угідь, що перебувають у державній власності, використовуються для аграрного виробництва державними сільськогосподарськими підприємствами (держгоспи, наукові й навчальні заклади, підсобні підприємства державних організацій).

Таким чином, в Україні 14 млн. га сільськогосподарських угідь використовується їхніми власниками для своєї аграрної підприємницької діяльності. Власність на отриману в результаті такої діяльності продукцію і безкоштовність землекористування - форма ринкової реалізації права земельної власності, а отже, форма ринку землі. Для порівняння є сенс навести таку статистичну інформацію. У країнах Західної Європи частка власного землеволодіння в загальній площі фермерського землекористування сягає 65%, орендного користування - 33%, з дуже значним розбігом цих показників по країнах: від майже повної відсутності оренди (Ірландія) до здачі в оренду більше половини площ (Франція).

Сьогодні найпоширеніша форма ринкових земельних відносин в Україні – оренда. На 1 січня 2009 р. в оренді перебувало 20,6 млн. га сільськогосподарських угідь, тобто половина всього аграрного земельного фонду. Орендарями виступали сільськогосподарські підприємства (без фермерських господарств) – 15,6 млн. га сільськогосподарських угідь, фермерські господарства – 3,0 млн. га, господарства населення – 1,6 млн. га, інші – 0,4 млн. га. Основними орендодавцями є власники земельних паїв. Щодо цього виду земельної оренди є детальна статистика. На 1 січня 2009 р. власники земельних паїв уклали 4,5 млн. орендних договорів, з них 50% - з господарствами, де вони отримали ці паї, 13% - з фермерськими господарствами, 37% - з іншими суб'єктами орендних відносин. Структура орендних договорів за строками оренди така: до 5 років – 73%, 6 – 10 років – 20%, понад 10 років – 7%. У 2008 р. річна орендна плата за 1 га сільськогосподарських угідь дорівнювала 140 грн., з регіональними коливаннями цієї середньої величини від 97 грн. у Рівненській області до 190 грн. у Черкаській. Майже 77% орендних виплат - натуральна оплата сільськогосподарською продукцією, трохи менше 19% - грошові виплати, 4% - оплата послугами. І рівень орендних плат, і їхня мала монетизація свідчать про поки ще дуже низький розвиток ринкових відносин у цьому домінуючому сегменті земельного ринку.

Низький рівень рентних доходів нинішніх землевласників-орендодавців свідчить про значне перевищення пропозиції над попитом на ринку земельної оренди, про відсутність серйозної конкуренції серед орендарів. Зняття мораторію на передбачену Земельним кодексом України свободу реалізації та придбання права земельної власності шляхом купівлі-продажу землі внесе істотні зміни в характер формування землеволодіння. Відповідно до проведених соціологічних обстежень

близько чверті власників земельних паїв хотіли би їх продати, що природно, оскільки більше половини орендодавців цієї категорії - особи пенсійного віку.

Розвиток торгівлі земельними ділянками як форми земельного ринку поступово зменшуватиме частку приватної земельної власності, отриманої безкоштовно в процесі приватизації ("дароване" землеволодіння), і збільшуватиме куплену земельну власність ("інвестиційне" землеволодіння). Можна передбачити, що така трансформація звузить ринок земельної оренди і змінить співвідношення власного й орендного землекористування в Україні. У зв'язку з очікуваним розширенням товарного обороту земельних ресурсів є сенс обговорити питання про можливу й бажану ціну сільськогосподарських земель. З розвитком земельного ринку ціни визначатиме статистика фактичних продажів. Водночас у цій сфері можлива досить активна регулятивна політика з боку держави¹. Тому варто розглянути можливі теоретичні орієнтири "справедливої" ціни на сільськогосподарські угіддя. З одного боку, будь-яка країна зацікавлена в підвищенні капіталізації свого національного багатства, у зв'язку з чим в Україні має проводитися політика стимулювання конвергенції світових і внутрішніх цін на елементи національного багатства. З іншого боку, висока ціна на землю утруднює доступ капіталу й праці до неї, тобто підприємець, що вирішив зайнятися аграрним бізнесом, змушений буде витратити на придбання землі занадто велику частку свого авансованого капіталу.

Таким чином, державна регулятивна політика на земельному ринку має стимулювати таке зростання земельних цін, яке за темпами відстає від зростання оплати сільськогосподарської праці, що забезпечить тенденцію зниження цін на землю в трудовому еквіваленті.

Аспекти державної регуляторної політики у сфері малого бізнесу на регіональному рівні

Рибчак В.І., к.е.н., доцент
Уманський державний аграрний університет

Малий бізнес і ринкова економіка виступають взаємозалежними чинниками. З одного боку, ефективність і динаміка розвитку ринкової економіки певним чином залежить від успішного функціонування малого бізнесу, з іншого — справжній ринковий механізм господарювання сприяє формуванню підприємницької активності.

Від розвитку малого бізнесу залежить створення конкурентоспроможного внутрішнього ринку товарів і послуг. У соціальному значенні важлива функція малого бізнесу полягає в тому, що він спроможний задовольнити потреби суб'єктів підприємницької діяльності, які мають можливість знайти свою ринкову нішу і тим самим надати робочі місця; наповнити державний бюджет коштами, які перераховуються у вигляді податків та зборів; сприяти створенню якісної структури ВВП².

1 Аграрна реформа України. ННЦ «Інститут аграрної економіки». К., 2005р.

2 Єпіфанова І.М., Маковецька О.А. Основні аспекти розвитку малого бізнесу в Україні /І.М. Єпіфанова, О.А. Маковецька//Труди Одеського політехнічного університету. – 2009. - №1. – С.211-215.

Необхідність проведення спеціальної політики щодо підприємницької діяльності малих промислових підприємств зумовлена ще двома вагомими чинниками. По-перше, маючи вагомі конкурентні переваги, пов'язані з гнучкістю та компактністю підприємства, він водночас і потерпає від системних загроз, які є, по суті, зворотним боком таких переваг і зумовлюють нестійкість розвитку підприємницької діяльності малих промислових підприємств. По-друге, є ряд потенційних загроз, які можуть виникати внаслідок діяльності малих підприємств у сфері фінансової, соціальної, екологічної, техногенної, криміногенної безпеки держави.

Слід зазначити, що в ефективному розвитку підприємницької діяльності малих промислових підприємств, насамперед, зацікавлений регіон. По-перше, велика частка цього сектора економіки орієнтована на регіональний ринок. По-друге, розширення масштабу підприємницької діяльності малих промислових підприємств сприятиме створенню нових робочих місць, тим самим полегшуючи тиск безробіття в цій місцевості.

По-третє, пропорційно зростанню кількості малих підприємств зі збільшенням обсягів виробництва зростають податкові надходження до обласного бюджету. Регіони об'єктивно зацікавлені в розвитку сектора підприємницької діяльності малих промислових підприємств, який сприяє не тільки зростанню місцевих бюджетів, а й поліпшенню умов життя населення.

Головними принципами ЄС у сфері регулювання й підтримки малого й середнього підприємництва є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні підприємств, усунення адміністративних бар'єрів і створення єдиного економічного простору ЄС шляхом уніфікації законодавчої бази у сфері малого бізнесу, посилення взаємодії країн-членів ЄС з питань створення економічного й валютного союзів у рамках ЄС.

Водночас національна регуляторна політика держав-членів ЄС, базуючись на основах удосконалення нормативно-правових, організаційних умов, посилення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств, останнім часом намагається відходити від прямої підтримки підприємств у формі позик і дотацій, а більше вдаватися до гнучких форм підтримки, наприклад, надання консультативної підтримки.

В Україні, з упровадженням положень Закону "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" поширилися правові засади реалізації регуляторної політики не лише на відносини, пов'язані із здійсненням підприємницької діяльності, а й на відносини, пов'язані із здійсненням господарської діяльності в цілому.

Істотно розширилися права громадян, суб'єктів господарювання та їх об'єднань щодо участі в підготовці та відстеженні результативності регуляторних актів, збільшилися реальні можливості впливу на регуляторну діяльність і підвищення їх обізнаності щодо такої діяльності.

При місцевих органах виконавчої влади створені та діють координаційні ради з питань розвитку підприємництва, діє обласна координаційна рада. На засіданнях координаційних рад розглядаються питання реалізації єдиної регуляторної політики у сфері підприємництва, оподаткування, кредитування та інвестування підприємницьких структур, реалізації програм розвитку підприємницької діяльності малих промислових підприємств, звернення підприємців, тощо.

Разом з тим на рівні регіонів однією з основних проблем є створення ефективної системи управління розвитком малих форм господарювання з врахуванням перспективних для регіону видів діяльності, обумовлених наявністю сировинної та енергетичної бази, станом промисловості і технології, територіальних переваг, наближеністю до ринків збуту, кліматичними умовами.

Отже, основними умовами для подальшого розвитку малого підприємництва повинні стати:

- стабільність економічної та соціальної політики держави, яка є джерелом упевненості підприємців у тому, що вони не стануть жертвами кон'юктурних політичних рішень;
- позитивна громадська думка — ставлення до підприємництва як до одного з престижних видів діяльності;
- подальший розвиток інфраструктури підприємства;
- ефективна система захисту інтелектуальної власності;
- спрощення процедур регулювання підприємницької діяльності з боку державних органів.

Теоретичні аспекти аналізу методів оцінки тіньової економіки

Рибчак О., викладач

Уманський державний аграрний університет

У сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває проблема оцінки обсягів тіньової економічної діяльності, яка істотно впливає на показники соціально-економічного розвитку.

Можливості реальної оцінки масштабів тіньової економіки досить обмежені у зв'язку із характером цього явища, що передбачає приховування від обліку, контролю і реєстрації господарської діяльності. Внаслідок цього для їх оцінки використовуються різні опосередковані методи, точність результатів яких залежить від дотримання багатьох умов.

Так, дослідження домогосподарств здійснюють шляхом анкетування¹. Недоліком такого методу є складність оцінки достовірності результатів, внаслідок так званого «фільтру свідомості» та фальсифікації відповідей з огляду на незвичність теми опитування і можливість причетності опитуваного до тіньового сектору. Подібне дослідження мало місце в 1972–1977 рр. у США на основі даних демографічного реєстру домогосподарств. Додатково для визначення обсягів сектору тіньової економіки і доходів у ньому було використано анонімне анкетне опитування².

Дослідження нелегальної поведінки економічних агентів передбачають аналіз податкових декларацій на підставі офіційних податкових реєстрів¹. У 1976 р. у США здійснено дослідження з метою визначення розмірів тіньового сектору економіки щодо сплати прибуткового податку. Недоліком цього методу є те, що при

1 Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації [монографія] / За ред. З. С. Варналія. — К.: НІСД, 2006. — 576 с.

2 Bednarski M., Rakowski R., Stopyra J. Kształtowanie się rozmiarów drugiego obiegu gospodarki w Stanach w latach 1972-1977 / M. Bednarski, R. Rakowski, J. Stopyra. — Warszawa, 1999. — S. 16–18.

дослідженні використовували дані тільки про осіб, які заповнюють податкові декларації.

Податкові дослідження мали місце також в Угорщині¹. І. Нагієго залучив до опитування 200 експертів (працівників податкової адміністрації), які дали відповіді на запитання про поточний дохід підприємств на основі інформації про рух коштів на розрахунковому рахунку і зовнішніх ознак добробуту підприємств. Недоліками цього методу є: арбітральність (орієнтація лише на висновки експертів); можливість спотворення результатів (неправдивої відповіді з огляду на можливий зв'язок з «чорним ринком»); звуження бази дослідження.

Досконалішим видається застосування методу експертних оцінок Г. ВікГанемана і В. Фрея. Ці дослідники здійснили вибіркове поштове опитування експертів у Швеції для визначення розмірів тіньового сектору. Експерти відібрані серед спеціалістів–дослідників тіньової економіки. Недоліками цього методу є відносно малий розмір вибірки, а також складність визначення підсвідомих фальсифікацій, викликаних безпосередньою участю експертів у дослідженні тіньової економіки.

Для екстраполявання результатів дослідження окремих секторів для визначення обсягів тіньової економіки загалом по країні застосовують такі способи: 1) розробку «карти» тіньової економіки у розрізі окремих секторів; 2) визначення загального обсягу тіньової економіки за допомогою так званого «акселератора» доходу від окремих секторів, до загальної оцінки.

До іншої групи методів, що використовуються для дослідження тіньового сектору, належать опосередковані, які полягають у відстежуванні динаміки показників, гіпотетично пов'язаних між собою. Передумовою використання таких методів є припущення, що економічні процеси протікають відносно ідентично як у офіційному секторі, так і в неофіційному, а на відмінність не впливають жодні чинники, крім тіньової економіки. З низки опосередкованих методів виділимо такі: аналіз динаміки доходів та видатків; оцінка різниці у рівні зайнятості; монетарні методи.

Використання аналізу динаміки доходів та видатків базується на гіпотезі, що весь дохід, який надходить від нелегальної діяльності, витрачається, а не акумулюється. У разі використання цього методу, можна коригувати обсяг ВВП, що подається офіційною статистикою. Метод визначення різниці між доходами і видатками застосував у 1979 р. у Великобританії К. Макефі². При цьому критерієм обсягу тіньової економіки були доходи, незареєстровані податковими органами, у розмірі різниці між незалежно обрахованими видатками і обсягом ВВП. Доходи були обраховані на підставі інформації податкових органів, а видатки – з допомогою широкомасштабного дослідження підприємств, домогосподарств і державних реєстрів. Недоліком такого дослідження є неможливість його застосування в інших країнах, зважаючи на обсяг і рівень достовірності інформації податкових зведень для складання національних рахунків, а також недовраховування доходів і чинників виробництва, похибки вибірки та статистичної похибки. Крім того, враховуються лише доходи від виробництва продукції в тіньовій економіці й не враховуються інші

1 Nagiyego I. Defining and Estimating Underground and Informal Economies: The New Institutional Economics Approach // I.Nagiyego // World Development. – 1990. – Vol. 18. № 7. – P. 989–1002.

2 Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації [монографія] / За ред. З. С. Варналія. — К.: НІСД, 2006. — 576 с.

доходи, зокрема «спекулятивний». Інший метод виявлення обсягу реального ВВП з врахуванням тіньового складника, базується на: перерахунку зайнятості на стандартні одиниці праці (постійна зайнятість однієї особи; підприємство, що пов'язане із наймом робочої сили); порівнянні обсягів виробництва і споживання ВВП з допомогою детальних таблиць «вхід-вихід» з розрахунками обсягів державного сектору, як результату коригування доходів і видатків.

Розглянуті методи відповідають концепції широкомасштабного визначення розмірів тіньової економіки.

Основні проблеми інвестування аграрного сектору України

Руденко І.А., студент
Науковий керівник – к.е.н., доцент Опаленко І.О.
Уманський державний аграрний університет

Сучасний етап розвитку української економіки та її аграрного сектору характеризується як етап пошуку ефективної моделі управління інвестиційним процесом, реформування інвестиційної діяльності у напрямку, що сформувався на шляху до ринкової економіки. За допомогою інвестицій сільське господарство може добре розвивати і зміцнювати економіку країни.

Дослідження присвячені даній проблемі висвітлені в працях багатьох вітчизняних спеціалістів, серед яких Гуткевич С.А., Новожилова А., Хачатуров Т., Малюга М.Л., Коденська М.Ю., Шкільов О.В., Ягода Г.Ю., Басва О.І., Денисенко М.П та багато інших вчених. Проте, не зважаючи на розгляд даної проблеми вітчизняними економістами, більшість питань залишаються невирішеними, що вимагає подальших наукових пошуків у зазначеному напрямку досліджень.

Сприяння збільшенню інвестицій в українську економіку – це передусім забезпечення сталого економічного зростання. Досвід економічно розвинених країн переконливо свідчить, що в сучасних умовах позитивні економічні параметри вирішальним чином залежать від масштабів та якісного рівня інвестиційної діяльності і структурно-технологічних змін. Можна твердити, що саме рівень розвитку і динамізм інвестиційних процесів формують у сучасних умовах стратегічну основу сталого економічного зростання. Її політика має змінити чинну політику росту переважно відновлюваного характеру¹.

Аграрний сектор є одним з найвагоміших секторів народного господарства України. Різкий спад інвестиційної діяльності в сільському господарстві останніми роками привів до послаблення матеріально-виробничої бази суб'єктів господарювання, зменшення його прибутковості і рентабельності, низького рівня концентрації і спеціалізації виробництва, слабкого розвитку інфраструктури аграрного ринку. Пошук шляхів виходу з тієї кризової ситуації, що склалася в аграрному секторі України неможливий без залучення додаткових інвестицій. Тому

¹ Ягода Г.Ю. Шляхи нарощування інвестиційного потенціалу в аграрному секторі Черкащини // Збірник наукових праць УДАУ. – Умань 2007. – Вип.64.-Ч.2. – С.67-73.

треба звернути увагу на те, як впливає інвестиційна діяльність на функціонування агропромислового комплексу в нашій країні¹.

Інвестиції у сільське господарство в 2004 р. становили 2,7% від загального обсягу валових інвестицій у промисловість і сільське господарство, 2005 р. - 2,1%, 2006 р. - 7,5%, 2007 р. - 7,1%, 2008 р. - 6%. Наведені показники є свідченням того, що інвестування сільського господарства залишається досить ризиковою справою, а аграрний сектор інвестиційно-непривабливим².

Тенденції кризи аграрного інвестиційного процесу зумовили, головним чином, фактори, що формуються за межами агропромислового комплексу:

- зменшення обсягів державних централізованих капітальних вкладень;
- скорочення власних інвестицій товаровиробників;
- знецінення інвестиційних ресурсів;
- різке погіршення умов отримання кредитів;
- скорочення зовнішніх інвестицій у сільське господарство³.

Основними негативними чинниками які впливають на інвестиційну діяльність України і з якою стикаються вітчизняні та іноземні інвестори є:

- недосконала податкова і фінансово-кредитна система;
- наявність майже всіх видів ризику;
- недотримання зобов'язань з боку держави;
- за політизованість економіки;
- розвиток інфляційних процесів;
- недостатньо розвинена банківська система;
- дефіцит власних джерел інвестиційних ресурсів підприємств тощо⁴.

Основними заходами подолання інвестиційної кризи в АПК є створення нових сучасних зразків виробів, поліпшення якості виробленої продукції, збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції. Доцільнішим буде надання державних довгострокових кредитів зі ставкою 3 % річних. Також для прискорення цього процесу необхідно залучити лізингові операції, які будуть гарантованими товарними інвестиціями. Це дасть можливість доступу до найпередовішої техніки і допоможе ліквідувати суперечності між необхідністю її використання та швидким її моральним старінням².

Для відновлення функціонування інвестиційної діяльності потрібне вагоме державне втручання в економіку країни, а саме введення різних нормативних актів та законів, що забезпечить покращення функціонування всіх галузей агропромислового комплексу. Це дасть початок покращенню якості виробленої продукції і забезпечить ринок конкурентоспроможним товаром.

Отож, вирішення проблем інвестиційної діяльності для України є невід'ємним компонентом економічного зростання через інвестиційну складову економіки. Підвищення розвитку інвестиційної діяльності прямо пропорційне розвитку

1 Басв О.І. Інвестиційна діяльність в аграрному секторі // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету. – Луганськ: ЛНАУ, 2006. - № 62(85). – С. 243-246.

2 Колотуха С.М., Борейко І.П. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності // Економіка АПК. – 2009. - №1. – 89-96.

3 Семенда Д. К. Роль інвестицій в підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва // Збірник наукових праць УДАУ. – Умань: УДАУ, 2007. – Вип.64.-Ч.2. – С.309-315.

4 Басв О.І. Інвестиційна діяльність в аграрному секторі // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету. – Луганськ: ЛНАУ, 2006. - № 62(85). – С. 243-246.

інвестиційної галузі в Україні. Стимулювання розвитку інвестиційної діяльності агропромислового комплексу є центральними питанням при вирішенні всіх недоліків економіки і збільшення надходжень інвестицій в Україну.

Формування інноваційної складової економіки: українські реалії та зарубіжний досвід

Слатвінський М.А., викладач
Уманський державний аграрний університет

Розвинені країни світу в сучасних умовах знаходяться на шляху формування постіндустріального суспільства, що, крім іншого, пов'язане із науково-технічним прогресом, впровадженням інноваційних технологій, збільшенням частки наукоємної продукції у ВВП тощо.

В Україні, в свою чергу, тривалий час здійснюється розбудова ринкової форми господарювання, однак при цьому не відзначається зростання частки інноваційної продукції у суспільному виробництві. Основними причинами суттєвих проблем в інноваційній сфері української економіки є: застарілі технології, дефіцит кадрів високої кваліфікації, руйнування науково-технічного потенціалу, низький рівень інноваційної активності, низький рівень платоспроможного попиту на інноваційні розробки всередині країни тощо.

Таким чином, існує потреба у подальшій оптимізації шляхів стимулювання інноваційного розвитку України, які спиратимуться як на існуючий досвід України, так і зарубіжний досвід.

Важливим елементом глобальних інноваційних процесів є формування у високорозвинених країнах національних інноваційних систем (НІС) для аналізу та адаптації до технологічних змін в житті суспільства, передбачаючи, що вони сприятимуть тривалому економічному зростанню. Цей процес по-різному йшов і йде в економічно розвинених країнах та інших країнах, із слабшою індустріальною економікою, однак основним об'єктом трансформації залишаються економічні системи.

Досягнення системних перетворень в економіці, з огляду на досвід високорозвинених країн, можливе за рахунок переведення економіки України на інноваційний шлях розвитку, що потребує здійснення комплексу заходів.

По-перше, удосконалення системи управління інноваційною діяльністю в промисловості. По-друге, необхідно забезпечити ефективне функціонування механізму реалізації державної інноваційної політики, в основі якої має бути програмно-цільовий метод управління. По-третє, необхідно створити систему податкового сприяння розвитку науково-технічної сфери, як це практикується в розвинених країнах світу. Найбільш істотні результати досягнуті в тих країнах, де закон установлює високі і діючі тривалий час пільги¹. З боку держави також необхідно сприяти розвитку інноваційної інфраструктури (технополісів, технопарків, які є найважливішим стратегічним орієнтиром економічного прориву), створенню центрів трансферу високих технологій, а також системи перепідготовки

¹ Иванова Н. Инновационная сфера / Н. Иванова // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – №8. – С.43-48.

інноваційних менеджерів. Важливим напрямком удосконалення інноваційної діяльності є активізація роботи галузевих наукових установ (організацій), розширення обсягів і підвищення якості досліджень по найбільш пріоритетних напрямках розвитку науки. Для швидкого освоєння інновацій виробництвом велике значення має формування спеціального ринку інновацій і просування їх не тільки на вітчизняний, але й на закордонні ринки науково-технічної продукції.

Вагомим елементом сприяння інноваційному розвитку є складання державних цільових програм, що повинні підтримувати розширення інноваційної діяльності та покращення умов її здійснення. Хоча, як свідчить досвід країн ЄС, Японії, Пд. Кореї та Китаю, вони не є запорукою ефективності інноваційної діяльності, однак дають можливість скоординувати заходи по інтенсифікації заходів стимулювання інноваційної діяльності, передбачити контроль за витрачанням коштів.

Однією з умов формування національної інноваційної системи є встановлення взаємовідносин між державою та підприємницьким сектором економіки, в яких значну основу займає фінансове співробітництво.

Прикладами такого партнерства є Норвезька програма BUNT – дії держави щодо прискорення дифузії технологій у напрямках попиту, що виникає. У Франції стимулюється діяльність щодо охорони авторського права на здійснювані у промисловості та науково-дослідних установах розробки на основі затвердженого урядом спеціального плану заходів. Загалом в ЄС безпосередня підтримка державою НДДКР здійснюється за такими напрямками: фундаментальні дослідження; промислові дослідження та доконкурентні прикладні розробки, а частка бюджетної підтримки при цьому становить 100:50:25% відповідно¹.

Таким чином, з метою сприяння створенню фінансової бази для інноваційного прориву вітчизняної економіки державі необхідно акумулювати кошти як через бюджет (система державних грантів та контрактів), так і позабюджетні фонди; актуальним залишається питання сприяння акумуляції фінансових ресурсів суб'єктами господарювання (створення венчурних фондів підприємств – інституціональні інвестори становлять 70-75 % від загального обсягу венчурного фінансування, однак це стосується лише США та Канади [4]), в тому числі за рахунок відновлення в повному обсязі дії існуючої нормативно-правової бази щодо фінансування та податкового і митного стимулювання інноваційної діяльності.

Окремої уваги заслуговують кооперативні угоди типу CRADO чи CRAFT. CRADO – Cooperative Research and Development Agreement – кооперативна угода про дослідження та розробки, що застосовується в США; CRAFT – Cooperative Research Action for Technology – кооперативна угода в межах програм ЄС. Вони застосовуються як інструмент підтримки взаємодії в інноваційній сфері між приватним сектором та державою, що передбачає чітке встановлення основ взаємодії між ними, зокрема розподіл ресурсів, отриманих результатів, при цьому держава контролює хід виконання робіт.

Необхідним чинником стимулювання розвитку інноваційних процесів також є формування платоспроможного попиту в державі на наукомістку продукцію та сприяння формуванню інфраструктури, оскільки, в іншому разі, продукція не матиме належної реалізації і, як наслідок, кошти будуть використані лише на

¹ Федулова Л. І. Фінансова складова в національній інноваційній системі / Л. І. Федулова // Фінанси України. – №6. – 2007. – С. 14-21.

розвиток фундаментальної науки, а не на впровадження її результатів у виробництво, що, звичайно, не сприятиме піднесенню економіки.

Кадрове забезпечення є основою сприяння інноваційному розвитку, оскільки без кадрів потрібної кваліфікації є неможливим розвиток науки і техніки. В даному випадку, увага приділяється державним навчальним закладам, які мають виступати основою отримання і оновлення знань відповідно до рівня розвитку науки.

Інноваційна культура суспільства є також одним із складових елементів розвитку економіки та інтенсифікації інноваційної діяльності, оскільки інформує про досягнення науки і техніки, популяризує новинки, формує в них потребу, тобто покращує сприйняття населенням інновацій.

Крім того, інноваційний розвиток неможливий без узгодження інноваційної політики з іншими напрямками державної політики¹, оскільки перша пов'язана із різними сферами економіко-політичного устрою держави, через що потрібна скоординованість для отримання належного ефекту.

Отже, з урахуванням світових тенденцій постіндустріалізації та соціалізації сучасної ринкової економіки, сталий розвиток може бути досягнутий за рахунок розвиненої структури економіки, наукового потенціалу, висококваліфікованих кадрів, високого рівня ділової активності, враховуючи національні та соціально-економічні особливості країни. В тому числі за рахунок розвитку кооперативного співробітництва приватного сектору і держави, що дасть змогу фінансового забезпечення і, відповідно, створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності.

Інвестування молокопереробних підприємств в умовах інтеграції економіки України

Слатвінська Л.А., викладач
Уманський державний аграрний університет

Розгортання глобалізаційних процесів у сфері економіки як процесу відтворення і поширення в світовому масштабі відносин та механізмів регулювання зумовило вияв інтеграційних процесів насамперед через економічну інтеграцію.

Процес інтеграції економіки характеризується в першу чергу інтеграцією найбільш конкурентоспроможних галузей і найбільш пріоритетних для національної економіки. Молокопереробна промисловість (МПП) України розпочала інтеграцію в період приватизації її підприємств та придбання контрольних пакетів акцій іноземними компаніями, які стали стратегічними інвесторами в галузі, що сприяло виходу на зовнішній ринок та впровадженню європейських стандартів якості на готову молочну продукцію.

За нинішніх умов розвитку перед менеджерами понад трьохсот підприємств молокопереробної промисловості України, переробна потужність яких складає біля 15 млн. тонн молочної-сировини в рік, економічна діяльність яких розвивається в умовах СОТ постає ряд важливих питань: роль молочної галузі в продовольчій

¹ Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. Каракай // Економіка України. – №3. – 2007. – С. 14-21.

безпеці України; активізація інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств; державне регулювання ринку молока та молокопродуктів, зовнішня торгівля України молокопродуктами та її вплив на світовий ринок молокопродуктів; інтеграція України в СОТ та ЄС і можливі наслідки для молочної галузі країни; гармонізація українських стандартів на молочні продукти з світовими як необхідну умову функціонування в СОТ; особливості розвитку ринків основних експортно-орієнтованих молокопродуктів; проблема якості молока і молочних продуктів та шляхи їх вирішення; тенденції виробництва і споживання молокопродуктів в Україні (масла, сиру, сухого молока, казеїну, молочних консервів); особливості торгівлі молокопродуктами в Україні; впровадження передових світових технологій в молочній промисловості України; перспективи реконструкції морально і фізично застарілого обладнання для молочної промисловості.

Розв'язання поставлених проблем можливе через механізм активізації інвестиційної діяльності. Активізація інвестиційної діяльності підприємств також сприяє інтеграції економіки МПП в світовий економічний простір. Тому, що на мікроекономічному рівні функції інвестицій полягають в забезпеченні можливостей ефективного вирішення (формування) та розвитку виробництва і переробки молока, забезпечення можливостей дослідження і впровадження нових технологій виробництва молочних продуктів, які роблять їх конкурентними. Відповідно результат полягає в більш якісному задоволенні потреб населення в молочних продуктах. Однією із функцій інвестицій є зниження ризику пов'язаного з банкрутством підприємства, мається на увазі, що для зниження ризику частина інвестованих засобів направляється на розширення сфери діяльності підприємства, на вивчення нових можливостей, які прямо пов'язані з основним видом діяльності, наприклад, інтеграція в молокопродуктовому підкомплексі.

На макроекономічному рівні функції інвестицій полягають у забезпеченні відповідних умов для розширеного відтворення виробництва, товарів і послуг, крім того інвестиції створюють сприятливі умови для розвитку галузей національної економіки як наслідок, знижується рівень безробіття. Функція інвестицій полягає у забезпеченні науково-технічного потенціалу суспільства, крім того інвестиції виконують інтеграційну функцію.

Активізація інвестиційної діяльності в контексті зовнішньоекономічної діяльності стимулює ріст і розвиток МПП, передбачає якнайшвидше розширення економічної і науково-технічної кооперації з розвиненими країнами в галузі інвестування та виробництва і переробки молока, відновлення ринків збуту з країнами Східної Європи, розширення зв'язків із західноєвропейськими країнами, розвиток ринку СНД.

Вчасна активізація інвестиційної діяльності забезпечить високий рівень конкурентоспроможної інтеграції вітчизняних підприємств МПП шляхом: науково-технічного і технологічного оновлення виробництва шляхом глибокої модернізації; зменшення ресурсомісткості за рахунок ефективного використання власних енергетично-сировинних ресурсів; підвищення рівня внутрішньої збалансованості національної економіки з метою зменшення зовнішньої залежності в розвитку МПП за рахунок формування системи власної міжгалузевої кооперації (інтеграції) та забезпеченні певних виробничих циклів; формування умов для соціально-орієнтованого розвитку національної економіки за рахунок, з одного боку,

цілеспрямованої трансформації її структури, з другого - завдяки забезпеченню балансу споживчого ринку.

Для активізації інвестиційної діяльності в молокопереробній промисловості слід: запровадити ефективні методи корпоративного управління; активізувати запровадження сучасних ринкових ефективних механізмів стабілізації економічних процесів; проводити економічно обґрунтоване державне регулювання; усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів та завершити судову реформу; удосконалити нормативну базу з питань реалізації прав власності; завершити адміністративну реформу, забезпечити публічність та прозорість у прийнятті рішень органами влади і в результаті подолати бюрократизм та прояви корупції; сприяти розвиненості ринків капіталу, в першу чергу банківського сектору, фондового та страхового ринків; знизити податкове навантаження; забезпечити стабільність політичного середовища; активізувати діяльність із створення позитивного іміджу держави.

Іноземний банківський капітал в Україні

Сорока Д.В., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Колотуха С.М.

Уманський державний аграрний університет

Сучасний період розвитку банківської системи та економіки України потребує чіткого визначення орієнтирів подальшого сталого піднесення. Значного розмаху у вітчизняному банківництві набувають процеси залучення іноземних капіталів та створення іноземних банківських установ. Поряд з цим надзвичайної актуальності набувають питання, пов'язані із необхідністю створення іноземних банків та їх місцем у вітчизняній банківській системі, розвитком конкуренції між українськими та іноземними банківськими установами, а також можливості державного контролю за потоками іноземного капіталу та визначення умов і регулювання діяльності іноземних банків в Україні. Дискусійними залишаються також питання щодо залежності подальшого розвитку економіки від іноземного банківського капіталу.

Проблеми банківської системи та залучення іноземного банківського капіталу в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі вивчали такі науковці, як: М. Алексеєнко, Т. Вахненко, А. Вожжов, Г. Габбард, О. Галицька, О.Дзюблюк, Ж. Довгань, А. Косой, І. Лисенко, А. Падалко, Д.Сінкі та інші. Головну увагу у своїх працях вони приділяли діяльності банківських установ, сутності поняття банківського капіталу, визначали його класифікаційні ознаки, а також участь іноземного капіталу у банківській сфері України. Однак, відсутність ґрунтового аналізу функцій іноземного банківництва в сучасній економіці України зумовили виникнення потреби у їх глибокому дослідженні.

Мета дослідження полягає у тому, щоб розкрити функціональне призначення іноземного банківського капіталу в Україні, а зокрема, визначити функції, які виконує іноземне банківництво як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях та, за допомогою виявлених функцій, показати його вплив на розвиток вітчизняної банківської системи та економіки.

Існують загальні підходи до визначення функцій банків та банківського капіталу. Зокрема, до основних функцій банківських установ економісти-дослідники відносять: депозитно-кредитну, розрахункову та емісійну функції¹. Економічна література виділяє такі функції банківського капіталу, як захисна, оперативна та регульовальна. З таким поділом погоджуються такі економісти, як М. Алексеєнко², О. Дзюблюк³ та інші. Дослідник А. Косой виділяє тільки дві функції банківського капіталу: обігову, що полягає в авансуванні у банківський обіг активів, визначених з урахуванням ризику, і резервну, що передбачає створення резерву власного капіталу для відшкодування невинуватеного ризику активних операцій⁴. Інші джерелами виділяються такі функції банківського капіталу⁵:

- служить буфером, що поглинає збитки і зберігає платоспроможність банку;
- забезпечує доступ до ринків фінансових ресурсів;
- стримує зростання і обмежує ризик банку.

При дослідженні іноземного банківництва варто визначити функції, які воно виконує в банківській системі та економіці країни. Доцільно виділити дві групи функцій, які виконує іноземне банківництво у сучасній економіці – це мікроекономічні та макроекономічні функції. Під мікроекономічними функціями розуміємо функції, які показують призначення та роль іноземного капіталу у процесі розвитку і організації діяльності іноземного банку суб'єкта. Макроекономічні функції характеризують зовнішній прояв властивостей іноземного капіталу та діяльності іноземного банку у банківській системі та його роль в економіці країни.

До мікроекономічних функцій іноземного банківництва відносимо такі :

- функція отримання прибутків;
- функція забезпечення операційної діяльності;
- посередницька функція;
- функція підтримки довіри.

До макроекономічних функцій іноземного банківництва відносимо такі:

- організація емісії кредитних грошей;
- організація кредитного процесу;
- організація платіжного обігу;
- функція розвитку конкуренції;
- функція економічного зростання;
- інтеграційна функція.

Проведений функціональний аналіз іноземного банківництва переконує у тому, що діяльність іноземних банківських установ на національних ринках держав покликана виконувати функції, які сприяють розвитку не тільки окремого банку, але й банківської системи та економіки країни загалом.

При цьому кожна з наведених функцій може у меншій чи більшій мірі проявлятися залежно від різноманітних чинників, зокрема, від рівня розвитку країни розташування іноземного банку, особливостей державного регулювання іноземного

1 Енциклопедія банківської справи України/ Редкол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. – К.: Молодь, інших Юре, 2001. – 680 с.

2 Алексеєнко М.Д. Капітал банку: [монографія]. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.

3 Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин / О. Дзюблюк. – Тернопіль, 1996. – 140 с.

4 Косой А.М. Капитал коммерческого банка / А. Косой // Деньги и кредит. – 1993. – № 9. – С.33–44.

5 Банковское дело: учебник. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. под ред. Лаврушина О.И. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 672 с.

банківництва у приймаючій країні, економічного розвитку держави та темпів його зростання, політичної ситуації в країні, законодавчих обмежень на здійснення банківських операцій, особливостей регулювання іноземного банківництва країнами походження іноземного банківського капіталу, тощо. Саме від правильно обраної стратегії і тактики виходу на закордонні ринки та ведення банківської діяльності залежатиме розширення іноземного банківництва та розвиток національних банківських систем.

Стан та напрямки розвитку малого підприємництва в Україні

Сурженко А.М., викладач

Уманський державний аграрний університет

Малі підприємства, у сучасній ринковій економіці, залишаються важливою частиною господарської системи. Ця категорія підприємств є не тільки найбільш численною (понад 70%), а й справляє помітний вплив на економічне життя суспільства. Малі підприємства сприяють вирішенню проблем зайнятості і підвищення конкурентоспроможності цілих галузей. Помітна їх роль і в інноваційному процесі.

Хоча термін «мале підприємництво» набув широкого поширення, чіткого визначення його значення немає. У категорію малих включаються зовсім різні за характером діяльності підприємства. У господарській практиці використовується статистичний принцип визначення цього типу підприємств. Критеріальними ознаками при цьому виступають кількість зайнятих, обсяг господарського обороту або вартість активів, кількісні ж критерії мають національну специфіку. У США до малих підприємств відносять господарські одиниці з числом зайнятих до 500 осіб, в Японії – до 300, у скандинавських країнах – до 100. У Російській Федерації до малих підприємств відносять комерційні організації, гранична чисельність працівників яких не перевищує: у промисловості, будівництві та на транспорті – 100 осіб, у сільському господарстві та науковій сфері – 60 чоловік, в оптовій торгівлі – 50 чоловік, в роздрібній торгівлі та побутовому обслуговуванні – 30 осіб, а також усі суб'єкти підприємництва без створення юридичної особи¹.

В європейських країнах мале і середнє підприємництво є основою соціально-економічної моделі. Воно займає переважну частку в таких галузях економіки, як оптова та роздрібна торгівля, харчова промисловість та будівництво, стимулює розвиток конкуренції в європейській економіці, примушує великі компанії покращувати ефективність виробництва та впроваджувати нові технології.

16 лютого 2009 року Прем'єр-міністр України та віце-президент Єврокомісії Гюнтер Ферхойген підписали в Києві Декларацію про встановлення співробітництва між урядом і ЄК щодо політики у сфері розвитку малих та середніх підприємств. Декларація стала практичним втіленням реалізації Європейської хартії малих та середніх підприємств, до якої Україна долучилась раніше.

Підписання Декларації – початок реального обміну досвідом для підтримки малого та середнього бізнесу. Найближчим часом планується налагодити практичну

¹ Розвиток малих форм підприємництва – [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://function.kiev.ua/?p=240>.

роботу між структурами ЄС і Державним комітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва для чіткої реалізації підписаних угод. Це дасть змогу скоординувати зусилля України і перейти на нову якість у співпраці.

За підсумками 2007 року в країні розпочали свою діяльність 16,6 тис. нових малих підприємств. Причому, якщо на початку реформування економіки спостерігалось переважно активне утворення нових торговельних підприємств, то сучасна ситуація характеризується виникненням нових транспортних підприємств, підприємств у сфері операцій з нерухомістю, готельному та ресторанному бізнесі, освіти, охорони здоров'я та інших. Поряд з торгівлею (33,9%) найбільшу питому вагу займають підприємства - суб'єкти підприємницької діяльності з надання послуг в сфері нерухомості, інжинірингу та надання послуг підприємцям (21,4%).

Загальна кількість суб'єктів малого підприємництва на кінець 2007 року складала 2576,5 тис. одиниць, що на 74% більше у порівнянні з відповідним показником 2001 року. Причому, до 2007 року в країні зберігалась позитивна тенденція збільшення кількісного показника малих підприємств майже в усіх регіонах України.

Розподіл питомої ваги малих підприємств за основними видами економічної діяльності у 2007 році виглядав таким чином: 32% малих підприємств від їхньої загальної кількості працювали у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям займалися 23,3% малих підприємств. 5,1% підприємств функціонували у сфері транспорту і зв'язку, 3,2% - займались готельним та ресторанним бізнесом; 3,2% - надавали комунальні та індивідуальні послуги, здійснювали діяльність у сфері культури та спорту; 1,4% - здійснювали фінансову діяльність. У сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги працювало 1,3% малих підприємств, у сфері освіти - 0,6%.

Узагальнюючи позитивні і негативні сторони розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, можна зазначити, що за кількісними оцінками розвиток цього сектору економіки практично відповідає європейським показникам. Це підтверджує показник кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва на тисячу населення, який у 2007 році досяг 56,6 одиниць (у Великій Британії - 59, Німеччині - 43, Франції - 42, Португалії - 66, Італії - 72).

Разом з тим, за якісними показниками вітчизняне підприємництво значно відстає від європейського стандарту. І не лише за показником якості самої продукції, але й за його внеском у розвиток економіки, за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних створюваних робочих місць і соціальних гарантій тощо. У 2007 році за темпами зростання продуктивності праці малі підприємства значно відставали від середніх та великих. Великі підприємства збільшили рівень продуктивності на 9,3%, середні – на 4,1%, а малі – лише на 0,6%. В окремих видах економічної діяльності, таких як сільське господарство, транспорт та охорона здоров'я, випереджаючі темпи росту продуктивності праці забезпечували середні підприємства.

Таким чином, процеси формування і реалізації державної економічної політики, зростання національної конкурентоспроможності України значною мірою мають орієнтуватися на створення оптимальної системи підтримки розвитку малого та середнього підприємництва, що в свою чергу наблизить нас до побудови

стабільного громадянського суспільства, основу якого складатиме саме середній клас.

ТНК в Україні

Таранюк М.А., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.

Символом розвитку світової економіки починаючи з 60 – 70 – х років ХХ століття до сьогоднішнього часу став розвиток міжнародних та міжнаціональних фірм, які з часом та в міру світового розповсюдження перетворилися в транснаціональні корпорації.

ТНК – компанія, що володіє виробничими підрозділами в декількох країнах.

За визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), ТНК – це підприємства, що складаються з материнського підприємства та його закордонних філіалів, при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати цього статусу.

Особливістю транснаціональних корпорацій є глобальність та певний монополізм інтересів, прихований з метою контролю політичних та економічних напрямків не тільки всередині своєї корпорації, а й в межах цілих країн та регіонів. Спостерігається глобальна економічна експансія транснаціональних корпорацій щодо розширення сфери впливу в світовому масштабі¹.

У 1973 р. за участю Д. Рокфеллера, голови Чейз Манхеттен бенк, була утворена Тристороння комісія. Вона об'єднує близько 300 представників великих ТНК, політичних кіл, економістів США, ЄС і Японії. Головною метою комісії є сприяння тісному співробітництву підприємців розвинутих країн².

ТНК почали формуватися і в Україні. На сьогодні ВАТ "Укрнафта" подає ознаки формування транснаціональної корпорації. Воно було створено 31.03.94 року шляхом корпоратизації підприємства "Виробниче об'єднання "Укрнафта". Найбільші акціонери – НАК "Нафтогаз України" і Фонд державного майна. Кількість емітованих акцій – 54228510. За планом розміщення акцій ВАТ "Укрнафта", погодженим з Кабінетом Міністрів України, 9,5% акцій підлягало пільговому продажу, 30,55% - виставлялося на сертифікатний аукціон, 15% - на міжнародний тендер, 15% - на конкурс вітчизняному інвестору, 30% - залишалося в державній власності.

АТ "Укрнафта" є монопольною нафтовидобувною компанією, види її діяльності – геолого – розвідувальні роботи, експлуатаційне буріння, видобуток нафти, конденсату, супутнього нафтового і природного газу, підготовка нафти і переробка.

Теперішні інвестори – Фонд державного майна України – 0,03% акцій; НАК "Нафтогаз України" - 50,0% плюс одна акція; 49,96% належить різним юридичним

1 Луцький М.Г. Вплив транснаціональних корпорацій на глобалізацію інноваційних процесів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №4. – с.116-120.

2 Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Кутайні З. та інші. Міжнародні організації: Навч. посібник / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Кутайні З. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 440с.

особам, серед яких ЗАТ "Альфа - капітал", АКБ "Сосьєте Женераль Україна", АБ "ІНГУ", Компанія "Оксідентал Менеджмент Компані Лімітед", ЗАТ "Різноекспорт" та ін.

Корпоративна стратегія на ринках капіталів, яка розробляється ВАТ "Укрнафта", охоплює низку заходів щодо залучення західних банків, інвестиційних компаній та інших фінансових інститутів з метою реалізації спільних проектів на фондовому ринку.

Компанією проведена результативна робота в межах співробітництва з країнами Близького Сходу: відкрито представництво ВАТ "Укрнафта" в м. Сана (Республіка Ємен). Відкриття представництва в цій країні, яке працюватиме на постійній основі, може стати базою для проведення робіт з нафто – та газовидобутку в країнах близькосхідного регіону.

ВАТ "Укрнафта" також вивчає можливість співробітництва з країнами СНД, Іраном, Лівією, Саудівською Аравією, Польщею та іншими країнами світу. Зареєстровані й функціонують 4 спільні з ВАТ "Укрнафта" підприємства:

- українсько – американське "УкрКарпатОйл ЛТД" – спільна розробка Битків – Бабчинського нафтового родовища в Івано – Франківській області;
- українсько – канадське "Бориславська нафтова компанія ЛТД" – розробляється Стинавське родовище в Бориславському нафтопромисловому районі Львівської області.
- українсько – ірландське "Ромгаз" – створене для будівництва ГПЗ в Охтирському нафтопромисловому районі Сумської області;
- українсько – канадське "Каштан Петролеум ЛТД" – розробляє в Чернігівській області Леляківське родовище.

За договорами про спільну інвестиційну і виробничу діяльність ВАТ "Укрнафта" працює з такими компаніями: "Моментум Ентерпрайзис" (Канада). Предмет договору – розробка в Полтавській області Рудівсько – Червоноградського родовища. Сума інвестицій – 80 млн. дол.; "Карлтон Трейдинг Україна" – розробка родовищ у Чернігівській області. Сума інвестицій – 30 млн. дол.; "Аетерал Вектор ресорсіз Інк." (Канада) – розробка Бугруватівського родовища в Сумській області. Сума інвестицій – 40 млн. дол.

Спеціалісти компанії виконують роботи з будівництва свердловин за кордоном (Російська Федерація, Ірак, Індія, Пакистан, Сирія, Алжир, Лівія, Куба, В'єтнам). Цілком реальним є створення в окремих із цих країн виробничих підрозділів "Укрнафти"¹.

На сьогоднішній день транснаціональні корпорації грають визначальну роль не тільки в світовій економіці та глобалізаційних процесах, а й в міжнародному політичному житті і все інтенсивніше впливають на політичні та соціальні процеси в світі. ТНК активно втручаються у формування зовнішньої та внутрішньої політики держав, активно втілюють її в життя².

1 Глобалізація і безпека розвитку: Монографія/ О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт.. Колективу і наук. Ред.. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.

2 Денисенко М.П. Глобалізація та її вплив на інноваційний розвиток України // Проблеми науки. – 2005. - №1. – с. 47-52.

Перспективи функціонування та землезабезпечення фермерських господарств регіону в умовах інтеграції

Тимчук С.В., викладач

Уманський державний аграрний університет

В умовах інтеграції України в аграрній сфері найбільш ринково-адаптаційні можливості має сектор приватних господарств населення, який утримує позитивні темпи зростання виробництва навіть у роки економічної кризи. Фермерські господарства як одна з найбільш пристосованих до ринку форм господарювання з року в рік підвищують обсяги землекористування та валового виробництва.

Теоретичні, методичні та практичні аспекти проблем розвитку фермерства в Україні в умовах інтеграції висвітлені в роботах В.П.Горьового, В.Горлачука, А.Стрюченка, М.П.Макаренка, Л.Л.Мельника та інших вчених¹.

Разом з тим потребують докладного висвітлення питання сучасного розвитку фермерства в умовах інтеграції та жорсткої конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках та удосконалення землезабезпечення.

Формування та функціонування фермерських господарств у нашій країні зумовлене тим, що сьогодні більшість працездатного сільського населення надає перевагу цій формі господарювання та виявляє бажання в них працювати.

Прийняття Закону України „Про селянське (фермерське) господарство” (1991 р.), сприяло позитивному розвитку цієї форми господарювання. Процес розвитку фермерства в Україні можна поділити на чотири основних етапи: I – період з 1992 по 1994 рр.; II – 1995-1999 рр.; III – з 2000 – 2002 рр.; IV – з 2003 р. до нині.

Зміну кількості фермерських господарств протягом періоду 1995-2008 рр. наведено на рисунку 1. З 1995 по 2007 рр. кількість фермерських господарств в Україні зросла у 1,2 рази, у Вінницькій області – у 1,9 рази (на 779 одиниць), у Кіровоградській – у 1,4 рази (на 743 одиниць), у Черкаській – відповідно 2,3 та 643. У 1995 р. питома вага кількості фермерських господарств Черкаської області до України в цілому становила 1,5 %, а у 2008 р. цей показник склав 2,7 %.

Основним ресурсом аграрного виробництва в рослинництві є земельні ресурси, стан яких відображається не тільки на ефективності процесів аграрного виробництва, а й на стані зовнішнього середовища взагалі. Управління ресурсами господарства також включає вибір як оптимальної кількості сільськогосподарських угідь та ріллі, так і оптимального розміру загальної площі.

Землекористування фермерських господарств протягом розглянутого періоду зросло. В Україні ріст сільськогосподарських угідь склав 2170,2 тис. га, ріллі – 2195,3 тис. га, тобто у 2,0 та 2,1 рази відповідно.

¹ Горьовий В.П. Фермерство України: теорія, методологія, практика: монографія / В.П.Горьовий. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 540 с. Горлачук В., Стрюченко А, Проблеми збереження родючості ґрунтів фермерських господарств / В.Горлачук, А.Стрюченко // Економіка України № 3. – 2007. – 74-79 С. Макаренко М.П. Фермерство України у контексті тенденцій розвитку світового сільського господарства /М.П.Макаренко, Л.Л.Мельник // Економіка АПК. – 2008. – №4. – С.145-152

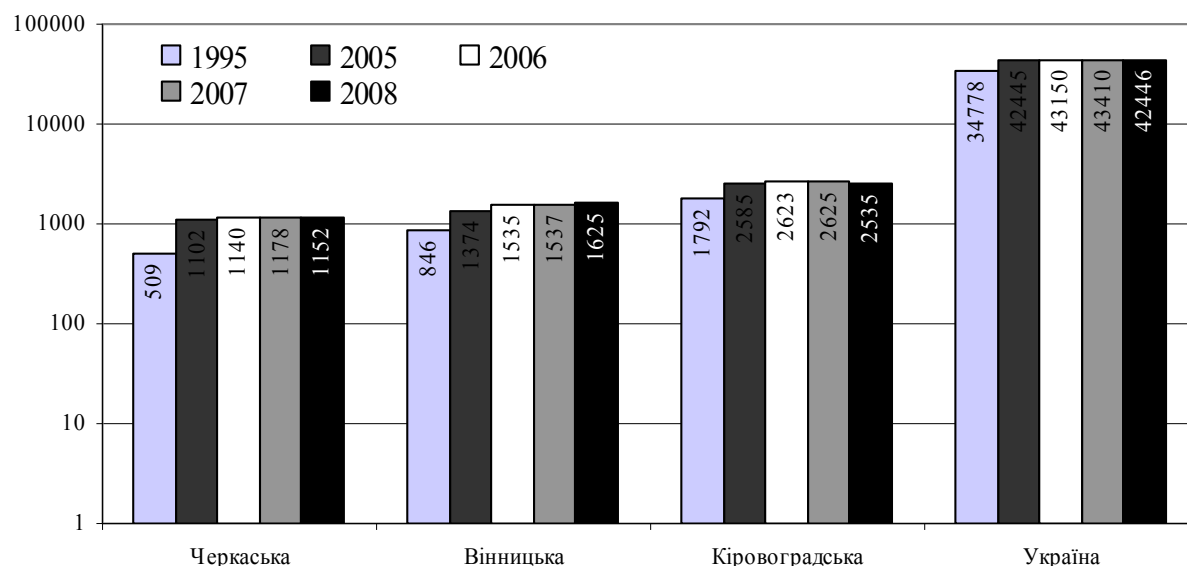

Рис. 1.7. Динаміка кількості фермерських господарств України та деяких регіонів

Найменші площі сільськогосподарських угідь знаходились у користуванні фермерських господарств Черкаської області (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наявність сільськогосподарських угідь та ріллі у фермерських господарствах, тис. га

Показник	1995 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. у % до 1995 р.
Україна						
Площа с.-г. угідь	2157,6	366,2	3972,8	4198,9	4327,8	200,6
у тому числі: ріллі	1994	3492,6	3814,9	4056,2	4189,3	210,1
Вінницька область						
Площа с.-г. угідь	60,6	136,9	164,8	201,6	220,8	364,4
у тому числі: ріллі	56,2	133,5	161,5	199,4	217,3	386,7
Кіровоградська область						
Площа с.-г. угідь	234	364,8	390,3	395,6	396,0	169,2
у тому числі: ріллі	224,7	359,5	385,2	390,9	392,5	174,7
Черкаська область						
Площа с.-г. угідь	34	101,3	111,4	113,1	122,5	360,3
у тому числі: ріллі	32	99	108,7	110,9	120,3	375,9
Питома вага забезпеченості ріллею фермерських господарств Черкаської області в загальному обсязі	1,6	2,83	2,85	2,73	2,87	x

У 2008 р. питома вага площ ріллі Черкаської області до площ України становила 2,87 %, що на 1,27 % більше ніж у 1995 р.

Найвищий рівень забезпеченості сільськогосподарськими угіддями та ріллею у 2008 р. був у фермерських господарствах Кіровоградської (396,0 і 392,5 га відповідно) та Вінницькій (220,8 і 217,3 га) областей. Найвищі темпи росту земельних угідь протягом 1995 та 2008 рр. зафіксовані у господарствах Черкаської області. Так площі сільськогосподарських угідь та ріллі у фермерських господарствах Черкаської області зросли у 3,6 та 3,8 рази, коли по Україні даний показник складає лише 2,0 і 2,1 раз.

Протягом 1995-2008 рр. забезпеченість фермерських господарств сільськогосподарськими угіддями та ріллею зростала у два періоди. З 1995 – 2000 рр. площі сільськогосподарських угідь в розрахунку на одне господарство зросли лише у 2,1 рази (на 24,7 га), ріллі у 2,2 рази (на 24,8 га). З 2000 по 2008 рр. дані показники відповідно зросли у 2,0 раз (на 48,4 га) по сільськогосподарським угіддям та у 2,1 раз (на 49,3) – по забезпеченості ріллею.

Загалом за досліджуваний період (з 1995 по 2008 рр.) кількість фермерських господарств Черкаської області зросла у 2,3 рази (на 643 одиниць) рівень забезпеченості сільськогосподарськими угіддями одного господарства зросла у 2,9 раз (на 123,7 га), а ріллею – у 3,0 та 124,2 відповідно. У 2008 р. на одне фермерське господарство приходилось сільськогосподарських угідь та ріллі 190,5 та 187,1 га відповідно. У 2008 р. на одне господарство припадало в середньому 3,4 га невикористаних земель (площі ставків та водойм); 1995 – 2,1; 1997 – 2,6; у 2000 – 2,7; у 2004 р. – 0,0 га.

Протягом періоду 1995-2008 рр. найбільші середні площі сільськогосподарських угідь знаходились у фермерських господарствах Городищенського (241,9 га), Монастирищенського (165,1), Шполянського (152,3), Уманського (134,3 га) районах. У 2000 р. в Христинівському районі господарства мали найвищі в області площі угідь – 182,1 га, які до 2004 р. знизились до рівня 100,5 га. У фермерських господарствах Чорнобаївського району до 2003 р. відбулось збільшення площ сільськогосподарських угідь з 25,4 га (у 1992 р.) до 155,6 га, а до 2004 р. цей показник знизився до 106,9 га.

Негативні зміни у розмірі площ сільськогосподарських угідь фермерських господарств спостерігались у Корсунь-Шевченківському районі, Тальнівському та Христинівському. З 1999 р. значно зросли середні площі угідь на одне фермерське господарство у Черкаській області.

Відмічена строкатість у показниках кількості середньої площі сільськогосподарських угідь та ріллі в розрахунку на одне господарство пояснюється специфічними соціально-економічними умовами тих чи інших районів. До таких умов, у першу чергу, відносяться рівень землезабезпеченості, густота населення, питома вага сільського населення в загальній його чисельності, рівень технічної оснащеності фермерських господарств, виробничий напрямок останніх, підтримка з боку районних рад та райдержадміністрацій, а також особливості менталітету самих селян.

В умовах інтеграцію перед сільськогосподарськими товаровиробниками постають ряд проблем, одна з яких – обсяги виробництва, які в достатній мірі можна виробити лише за наявності достатньої кількості земельних угідь. Проведене в таблиці 2 групування за показником загальної площі землекористування по

фермерським господарствам Черкаської області показало, що в загальній кількості фермерських господарств найбільшу питому вагу займають господарства з середньою площею землекористування 10-50 га. Так у 1999 р. їх кількість складала 47,7%, а в 2007 р. – 48,2%.

Таблиця 1.2

Групування фермерських господарств в Черкаській області за розміром землекористування за 1999 – 2008 рр.

Площа	Кількість господарств		Питома вага до загальної кількості господарств, %		Загальна площа с.-г. угідь, га		Питома вага до загальної площі с.-г. угідь, %	
	1999 р.	2008 р.	1999 р.	2008 р.	1999 р.	2008 р.	1999 р.	2008 р.
Господарства, що мають земель – всього	706	1062	99,7	92,2	29544	122528	100	100
у т. ч.:								
до 3 га	17	29	2,4	2,5	37,7	64	0,1	0
від 3,1 до 5	26	32	3,7	2,8	107,6	133	0,4	0,1
від 5,1 до 10	56	68	7,9	5,9	465,9	528	1,6	0,4
від 10,1 до 20	156	186	22	16,2	2350,1	2930	7,9	2,4
від 20,1 до 50	324	369	45,7	32	11388	12932	38,5	10,6
від 50,1 до 100	80	141	11,3	12,3	5366,9	10254	18,2	8,4
від 100,1 до 500	45	179	6,4	15,5	8345,9	37288	28,3	30,4
більше 500	2	58	0,3	5	1482,3	58399	5	47,7
Господарства, що не мають землю	2	90	0,3	7,8	X	X	X	X
Всього господарств	708	1152	100,0	100,0	X	X	X	X

* За даними Черкаського обласного управління статистики

Проте найбільша кількість площ у 1999 р. була зосереджена у фермерських господарствах з середнім розміром землекористування 20-50 га (38,5%) та 100-500 га (28,3%). У 2008 р. тенденція дещо змінилась, найбільші площі землекористування вже зосереджені у фермерських господарствах розміром 100-500 га (30,4%) і більше 500 га (47,7%).

Протягом досліджених дев'яти років спостерігається укрупнення фермерських господарств Черкаської області середньою площею землекористування від 100 до 500 га і більше. Їх кількість зросла лише на 134 одиниць (на 6,2%), проте площі землекористування збільшились на 28942 га (на 2,1%).

Процес концентрації, який супроводжується ліквідацією малого та середнього виробництва, призводить до підвищення ролі крупних фермерських господарств. У майбутньому в Україні успішно функціонуватимуть великі фермерські господарства, які використовуватимуть в середньому від 100 до 500 і більше земельних угідь. Такі фермерські господарства зможуть забезпечити достатні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, знайти свою нішу і закріпитись на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Проблеми фінансування потреб державної санітарно-епідеміологічної служби

Філіпова Т.О., студент

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Боровик П.М.

Уманського державного аграрного університету

Санітарно-епідеміологічна служба в силу своїх завдань та функцій є вкрай важливою для суспільства і держави, необхідність фінансування якої особливо під час епідемій та пандемій ні в кого не викликає сумнівів. В той же час потреби служби протягом останніх років не завжди забезпечувались, насамперед, внаслідок недостатніх обсягів бюджетного фінансування потреб служби.

З перелічених причин проблема фінансування установ санітарно-епідеміологічної служби, як і інших бюджетних закладів, присвячені праці С.І.Юрія¹, Й.М. Бескида² та інших вчених. Проте, оскільки дана проблема до цього часу не вирішена, дослідження в цьому напрямі фінансової науки залишаються актуальними. Саме це й зумовило написання цієї статті.

Проте, недостатній рівень фінансування потреб державних санітарно-епідеміологічних установ в Україні вимагає подальших наукових пошуків шляхів вдосконалення їх фінансового забезпечення в Україні, що й зумовило необхідність проведення цього дослідження, визначило його мету і завдання.

Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення зазначених закладів проведено на базі санітарно-епідеміологічної станції в Звенигородському районі Черкаської області. Результати аналізу засвідчили, що в зв'язку з фінансовою кризою протягом останніх років на рахунок досліджуваної установи з бюджету області в обсягах, заявлених у бюджетних запитах, надходять кошти виключно на заробітну плату та частково на оплату комунальних послуг а також придбання спирту і вати (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Динаміка витрат санітарно-епідеміологічної станції в Звенигородському районі Черкаської області, тис. грн.*

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р. (прогноз)
Витрати всього	953,9	1224,6	1356,3
З них на оплату:			
- матеріалів	19,4	17,3	15,4
- медикаментів	25,3	23,6	20,1
- спецодягу та інвентаря	1,8	1,2	X
- поточного ремонту	14,3	10,5	8
- придбання обладнання	74,4	67	44

*За даними кошторисів та звітів про їх виконання за 2007-2009 рр.

Як свідчать дані таблиці 1.3, в результаті скорочення розмірів бюджетного фінансування санепідемстанція в Звенигородському районі не має можливості проводити ремонти та закупляти необхідний інвентар і обладнання. Крім того, слід зазначити, що медпрепарати, необхідні лікарям району для боротьби з епідемією

1 Юрій С.І. Державний бюджет України. / С.І. Юрій – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 107 с.

2 Бескид Й.М. Бюджетні фінансування та їх напрями. / Й.М. Бескид – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 85с.

грипу, надходять їм виключно за рахунок бюджетного фінансування та через головного розпорядника бюджетних коштів за цією статтею бюджетних витрат – Звенигородську санепідемстанцію.

В той же час в жовтні-листопаді 2009 року на території Звенигородського району зафіксовано три випадки захворювання грипом А(h1n1). Лікування таких хворих потребує ліків та запасу кисню на суму близько 8 тис. грн. в розрахунку на одну особу. В той же час, в зв'язку з недостатнім рівнем бюджетного фінансування, санепідемстанція не має можливості придбати навіть кисневий концентратор – апарат, що виробляє кисень із повітря в палаті, тому кисень для потреб зазначених хворих привозять з міста Кіровоград, що спричиняє додаткові бюджетні витрати.

Загалом, як свідчать результати дослідження, суттєвою проблемою фінансового забезпечення санітарно-епідеміологічної служби в Україні є недостатній рівень її бюджетного фінансування, що не дозволяє не лише боротись з епідеміями, але навіть не дає можливості нормально працювати окремим її установам.

Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України

Царюк О.Ю., студент

Науковий керівник – викладач Лиса Н.В.

Уманський державний аграрний університет

Індустрія банківських послуг – одна з найшвидше зростаючих у світовій економіці. Цей процес не обминув і банківський сектор України. Банківські послуги активно впливають на розвиток економіки України як на макро-, так і на мікрорівні. По-перше, банківська послуга є одним з дійових факторів інтенсифікації відтворюваного процесу в цілому і такої його складової, як обмін, зокрема. По-друге, банківські послуги відіграють значну роль у задоволенні потреб населення, підвищенні його життєвого рівня шляхом надання споживчих кредитів і впливу на розвиток малого бізнесу¹.

Класифікувати банківські послуги можна на основі певних критеріїв.

Існують традиційні та інноваційні послуги.

До традиційних послуг належать кредитні, операційні, інвестиційні.

До інноваційних послуг належать послуги, які раніше не були притаманні банківській діяльності: гарантійні, факторингові, лізингові, довірчі, консультаційні, інформаційні.

Спрямованість на задоволення потреб клієнта є ще одним не меншим важливим критерієм. Банківські послуги за цим класифікатором поділяються на три рівні.

Перший рівень – це основні банківські послуги, які в дійсності і купує клієнт.

Другий її рівень – це банківські послуги в реальному виконанні, тобто поточний асортимент банку.

Третій рівень – це розширені банківські послуги, спрямовані на формування дружніх відносин з клієнтом, надання йому різнобічної допомоги².

1 Савченко Т. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України / Т. Савченко // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 27-32.

2 Васильченко З. Методологічні аспекти дослідження банківських установ, як фінансових посередників / З. Васильченко // Банківська справа. – 2008. – №4. – С. 11-23.

Банківські установи надають послуги, розробляють нові банківські продукти і здійснюють їх просування та поширення на ринку, а також підтримують уже існуючі банківські продукти. Зазначену діяльність банків об'єднує ринок банківських послуг, що є логічним результатом діяльності банків.

Визначення ринку банківських послуг, очевидно, доцільно було б формулювати згідно з загальними підходами до розуміння ринку як економічної категорії. Ринок банківських послуг це система економічних відносин, що забезпечують реалізацію попиту на різного роду послуги з боку клієнтів, пропозицію цих послуг банківськими установами та формування ціни на них.

Особливість ринку банківських послуг полягає в існуванні його лише у грошовій формі та наявності прямої залежності від розвитку ринків, які він обслуговує¹.

Входження України до світового фінансового ринку зумовлює необхідність приведення законодавчого регулювання її ринку банківських послуг до світових стандартів. Паралельно спостерігаються певні відмінності, пов'язані з історичними умовами формування національних ринків, у тому числі банківського.

Проблеми ефективності використання трудового потенціалу

Чернега І.І., викладач
Уманський державний аграрний університет

Проблема ефективності використання трудового потенціалу з кожним роком набуває все більшого значення, адже з кожним роком відбувається зростання безробіття та зниження ефективності використання робочої сили. Основною умовою подолання економічної кризи в Україні є забезпечення високої ефективності використання трудового потенціалу. Отже, проблема ефективності використання трудового потенціалу потребує термінового вирішення.

Проблеми і перспективи розвитку трудового потенціалу та ефективності його використання досліджували багато науковців: Л.М. Анічин, Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, В.К. Горкавий, В.С. Дієсперов, М.І. Долішній, О.І. Здоровцов, А.М. Колот, М.В. Кравченко, І.І. Лотоцький, І.С. Маслова, Л.І. Михайлова, Т.І. Олійник, В.В. Онікієнко, С.І. Пирожков, П.Т. Саблук, С.Ю. Трубич, В.Й. Шиян, К.І. Якуба та інші учені розробили теоретико-методологічні й практичні питання формування та становлення трудового потенціалу.

Можна впровадити у виробництво більш сучасну техніку і технологію, внести радикальні зміни у функціонування господарського механізму, але кращий результат не буде досягнутий, якщо не будуть створені умови для ефективної реалізації трудового потенціалу та не сформований дійовий механізм формування і ефективного використання трудового потенціалу².

На ефективність використання трудового потенціалу впливає не лише демографічні характеристики та освітньо-професійний рівень, а й мобільність

1 Зублюк О.Д. Ринок банківських послуг теоретичні аспекти організації і стратегічного розвитку в Україні // О.Д. Зублюк // Банківська справа. – 2006. – №5/6. – С. 23-25.

2 Лотоцький І.І. Становлення та розвиток людського капіталу : матеріали III міжнар. наукової конф. [“Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин”], (Умань, 5–6 червня 2009 р.) / М-во аграр. політики, Уманський держ. аграр. ун-т. – Умань : Уманський держ. аграр. ун-т, 2009. – С. 11–12.

працездатного населення, оскільки мобільність показує рівень готовності працівника змінити місце роботи. При цьому мобільність потрібно чітко розмежовувати від плинності, коли працівник незадоволений своїм робочим місцем.

На якість трудового потенціалу впливають також економічні інтереси економічно активного населення, адже саме економічні інтереси формують мотиваційний механізм ефективного використання трудового потенціалу. Саме економічні інтереси працівників та мотиваційні стимули до праці є найбільш дієвим способом підвищення не лише якісного, а й кількісного рівня трудового потенціалу.

Отже, в процесі формування механізму ефективного використання трудового потенціалу найближчим часом потрібно звернути особливу увагу на рівень оплати праці, вжити заходів щодо відновлення відтворювальної, регулюючої та мотиваційної функцій заробітної плати.

На даному етапі ринкових перетворень економічний механізм ефективного використання трудового потенціалу повинен формуватися при оптимальному поєднанні ринкових важелів регулювання та державного управління системою відтворення трудового потенціалу¹.

Державне управління системою відтворення трудового потенціалу повинне відбуватися через прийняття законів та законодавчих актів. Серед основних функцій державного регулювання виділяють заходи щодо запобігання диспропорції на ринку праці, коли реальна вартість робочої сили може впасти нижче соціально-допустимих меж, тобто нижче вартості робочої сили. Тому основою економічного механізму ефективного використання трудового потенціалу має бути державне регулювання відтворення трудового потенціалу. Поряд з цим даний економічний механізм має сприяти виявленню та використанню резервів робочої сили, які виникають завдяки конкретним умовам господарювання.

Отже, економічний механізм ефективного використання трудового потенціалу ми розуміємо як систему соціально-економічних та законодавчих методів, заходів та організаційних форм ринкового та державного регулювання, а також управління системою відтворення трудового потенціалу.

Аналізуючи динаміку показників ефективності суспільного виробництва можливо дати оцінку ефективності дії економічного механізму використання трудового потенціалу держави, але потрібно зазначити, що використання цих показників не завжди є правомірним. Ефективне використання трудового потенціалу зумовлює раціональне та повне використання трудового потенціалу відповідно до його якісних та кількісних характеристик. На нашу думку, повне використання трудового потенціалу – це залучення до праці такої чисельності економічно активного населення, яке б не зменшило існуючих показників ефективності та розвитку економіки країни.

Ефективне використання трудового потенціалу в суспільне виробництво передбачає не лише повне використання трудового потенціалу, а й раціональне. Раціональність трудового потенціалу полягає у його розподілі між видами праці та відповідними секторами економіки².

Функціонування економічного механізму як інструменту управління

1 Богиня Д.П. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати / Д.П. Богиня, Г.Т. Куликов, В.А. Шамота. — Інститут економіки НАН України. — К., 2001. — 300 с.

2 Завіновська Г.Т. Економіка праці : навч. посіб. / Г.Т. Завіновська; Київський національний економічний університет. — К., 2000. — 200 с.

ефективним використанням трудового потенціалу повинне здійснюватись за допомогою методів, заходів та організаційних форм, що можуть бути умовно поділені відповідно до функцій процесу управління на планування та прогнозування, організації, мотивації, контролю та регулювання. Завдяки такому поділу можливе найбільш оптимальне управління об'єктом.

Необхідність реформування соціальної політики

Чухрова А.І., студент
Науковий керівник – викладач Гайдай В.І.
Уманський державний аграрний університет

Соціальна політика будь-якої держави – це її «людське» або «нелюдське» обличчя». В нинішньому світі шанованими є держави з «людським» обличчям, тобто гуманістичні, пронизані турботою про своїх громадян. Потрапити в товариство таких держав непросто. Для цього потрібна дуже велика праця всього суспільства загалом, а держави – перш за все.

Зазвичай найголовнішою проблемою здійснення соціальної політики, яка, як правило, і визначає межі її здійснення, є проблема фінансування соціальних витрат. Відомо, що протягом 2004-2009 рр. видатки на соціальний захист населення так і не досягали належного рівня, тому необхідна реконструкція соціальної сфери. Мається на увазі, що план видатків з держбюджету потрібно складати з таким розрахунком, щоб можливо було його профінансувати в повному обсязі.

Дефіцит фінансових ресурсів, який зберігається щодо фінансування соціальної сфери в Україні, накладає суттєві обмеження на реалізацію соціальної політики. З іншого боку, з огляду на неминучу інтегрованість соціальної політики у загальну стратегію соціально-економічних перетворень, при її розробці слід виходити і з наявності низки загроз, які впливають із сучасного соціально-демографічного становища України. Серед таких загроз: погіршення демографічної ситуації і стану генофонду; падіння життєвого рівня значної частини населення, посилення майнового розшарування суспільства та загострення на основі цього соціальної напруженості, розбіжність інтересів різних соціальних груп і низька суспільна підтримка економічної політики держави; зростання розриву між реальною вартістю робочої сили та джерелами її відшкодування; низькі платоспроможний попит населення та рівень споживання; значне та тривале безробіття, в тому числі – приховане, деградація робочої сили, «тонізація» та криміналізація зайнятості населення; звуження прошарку населення з середніми доходами як потенційної опори соціально-економічної стабільності в країні; соціальна незахищеність непрацездатних та пенсіонерів, деградація установ соціальної сфери, обмеження доступу до сфери охорони здоров'я, освіти та культури, погіршення на цій основі фізичного та духовного здоров'я особи, сім'ї, суспільства, тенденція до моральної деградації нації; некерований вплив за межі держави інтелектуальних та трудових ресурсів.

Наявність та гострота зазначених загроз свідчить про вкрай низьку ефективність соціальної політики в Україні, в результаті чого не досягаються її головні цілі і завдання. Тривалий час в Україні було відсутнім усвідомлення того,

що соціальна політика, яка не працює на випередження, на позитивний розвиток суспільно-політичної і економічної ситуації, перетворюється не просто на гальмо, а закладає міну уповільненої дії під реформи, а разом з тим - і майбутнє України. Соціальна політика фінансувалася за залишковим принципом та впроваджувалася постфактум, як реакція на зміну загальній економічній ситуації.

Виходячи із досліджень вчених в даній галузі можна зробити висновок: щоб досягти належного рівня життя населення необхідно, в першу чергу, реформувати соціальну політику. Потрібно реформувати медичні заклади, зробити доступною медицину для всіх прошарків населення, знизити ціни на ліки, зробити безкоштовним медичний огляд. Також потребує реформування і політика зайнятості населення. Рівень заробітних плат повинен дозволяти кожному громадянину задовольняти свої потреби. Також для зниження наявного безробіття потрібно створити більшу кількість робочих місць, що зменшить рівень крадіжок та розбоїв. Слід зауважити також, що на сьогоднішній день рівень пенсій є мізерним. На мою думку, пенсійна система має гарантувати громадянам пенсійного віку, які не в змозі більше працювати, компенсацію втраченого заробітку у вигляді адекватного розміру пенсії. Адекватний розмір пенсії означає, що вона прямо залежить від тривалості страхового (трудового) стажу та сплачених протягом усієї трудової діяльності внесків. Усі працівники, які сплачують однакові внески, мають отримувати однакові пенсії. Це один із найголовніших принципів соціальної справедливості. Також необхідно збільшити розмір видатків на освіту, зробити її доступною для всіх громадян, збільшити кількість місць державного замовлення.

Загалом, якщо змінити соціальну політику в такому напрямку, рівень життя населення стане набагато кращим і ми не спостерігатимемо масовий відплив народу за кордон, розпад сімей, зростання криміналу, пиятики, люди не боятимуться жити завтра, а соціально-економічний клімат стане стабільним.

Зовнішньоекономічна політика України в умовах світової глобалізації

Шинкаренко М.С., студент

Науковий керівник – ст. викладач Голубкіна О.М.

Уманський державний аграрний університет

Сучасною економічною наукою глобалізація трактується як процес інтеграції світової економіки, взаємозв'язки і взаємодія економічних систем у масштабах держав і регіонів, переплетіння їх господарського життя. Процес державотворення в Україні збігається з її поступовим входженням до світового співтовариства і пошуками місця в сучасному світі, розвиток якого все більше детермінують чинники глобалізації.

Поки вибір напряму ефективного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків обмежений двома альтернативами: будувати зовнішньоекономічні зв'язки на основі поетапного вбудовування національного відтворювального комплексу в інтернаціональні відтворювальні системи іноземних держав, а потім поетапно просуватися до кожної з них або самостійно створювати інтернаціоналізовані

відтворювальні системи, розширюючи тим самим економічні границі держави й одержуючи можливість самостійного формування стратегії розвитку¹.

Для України, з урахуванням обмеженості ресурсів для розвитку власного фінансового режиму і гострої потреби в цьому, другий варіант кращий. Основа для його реалізації — транснаціоналізовані структури, яким повинні бути делеговані повноваження представляти національні інтереси в глобальному просторі.

Наша держава має всі можливості, що б використати глобалізацію на свою користь, але цьому заважають об'єктивних і суб'єктивні фактори, які гальмують процес інтеграції України до світового простору, а саме:

- обмеженість внутрішнього ринку, пов'язана з вкрай низькою купівельною спроможністю населення;
- скорочення виробничого споживання за рахунок різкого падіння виробництва;
- значний відтік капіталу, обумовлений, з одного боку, кримінальним його характером, а з іншого - невірою більшої частини вітчизняних бізнесменів у сталість економічних перетворень, а також нелегких умов легального ведення бізнесу (високі податки, корупція, рекет, нестабільність законодавства тощо);
- відокремленість від участі у найперспективніших програмах виробництва нових виробів на міждержавній основі;
- недостатній розвиток фінансової, технічної, інформаційної та іншої інфраструктури¹.
- Україна як цілісна соціально-економічна система має потенційні можливості, достатні для активного входження в глобальну систему світового господарства:
- високий рівень кваліфікації кадрів поряд із низькою заробітною платою;
- наявність технологічно передових секторів, промисловості здатних до швидкого освоєння нових видів продукції;
- значний сировинний потенціал;
- наявність виробничої бази (будинки, інфраструктура тощо), яка на сьогодні практично простоє, або використовується недостатньо і без значних обсягів інвестування може бути швидко пристосована до нового виробничого процесу;
- вигідне географічне положення, розвинена мережа залізниць, водних і повітряних трас, трубопроводів, енергопостачання.

Для сучасної України існують шість генеральних векторів розвитку міжнародної економічної інтеграції. Серед них: ЄС, СНД, ГУАМ (в минулому, ГУУАМ), СЕП, ЧЕС, СОТ. Крім зазначених генеральних, Україна має численні менш масштабні домовленості, які реалізовані на мезорівні, зокрема, про співробітництво між прикордонними регіонами, тобто за територіальним критерієм, або у різноманітних економічних галузях, тобто згідно з функціональним чинником. Однак зазначені шість векторів є головними, тими, що реально формують зовнішні зв'язки України на макроекономічному рівні. Від їх реалізації сьогодні повною мірою залежить можливість ефективного розвитку української економіки.

Головний чинник економічної інтеграції як в регіональному, так і на глобальному рівнях, яким є безпосередньо економіка і тісно пов'язані з нею соціальна сфера, в нашій країні досі слабкі. Протягом періоду незалежності Україна мала періоди як спаду, так і зростання. Саме останній тренд прийнято

¹ Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації // Економіка України. — №12. — 2006р. — С.56-57.

використовувати у характеристиках сучасного становища вітчизняної економіки. Проте спостерігається тенденція погіршення статусу України у міжнародних відносинах. Крім того, спостерігаються негативні явища і у внутрішньому середовищі країни¹.

Тому одним із головних завдань держави в умовах розвитку світової глобалізації є ефективне використання переваг від повномасштабної інтеграції до світової економіки та одночасне обмеження негативних наслідків такої інтеграції. Вирішення цього завдання можливе лише за умов повноцінного дослідження особливостей та тенденцій розвитку міжнародного фінансового ринку в умовах глобалізації, дослідження та аналізу впливу глобалізаційних процесів на розвиток як національних фінансових ринків, так і на розвиток світового фінансового простору в цілому, що і обумовлює важливість та актуальність теми дисертації.

Виходячи з визначних глобалізацією факторів, міжнародна інтеграція України повинна бути заснована на змінах у внутрішньому фінансовому режимі для розвитку ефективних механізмів транс націоналізації вітчизняного бізнесу. На шляху реформування фінансового режиму для України об'єктивна необхідність переходу від постачальницько-збутової до інвестиційно-виробничої моделі організації зовнішньоекономічних зв'язків. Це має стати основою практичних заходів реалізації інтеграції країни в умовах глобалізації та визначає необхідність відходу від неліберального підходу до розгляду пріоритетних шляхів та засобів забезпечення економічного розвитку.

Розвиток ринку лізингових послуг в Україні

Ярова В.В., студент

Науковий керівник – викладач Лиса Н.В.

Уманський державний аграрний університет

В Україні лізинг як форма товарного кредитування перебуває на початкових етапах формування, а ринок лізингових послуг має великий потенціал. Стабільність його розвитку гарантується законодавчо-нормативним забезпеченням цього бізнесу та діяльністю компаній, які надають послуги лізингу. Загальні теоретичні питання економічної природи лізингу а також аспекти надання лізингових послуг у вітчизняних реаліях, вплив лізингу на інвестиційні процеси розглядаються у працях науковців.

Разом із тим більш глибокого дослідження й оцінки потребують можливості й потенціал надання вітчизняними фінансовими компаніями лізингових послуг, систематизація проблем, що виникають, та необхідність розробки конкретних механізмів подальшого стимулювання розвитку ринку лізингу в Україні. Лізингова послуга є різновидом фінансової послуги, яка відображає взаємовідносини між лізинговими компаніями та їхніми клієнтами.

Рівень розвитку лізингових послуг у країні визначають: нормативно-правове регулювання ринку лізингу; державна підтримка; макроекономічні умови; стан інвестиційного ринку; можливості бухгалтерського й податкового обліку.

¹ Ключко В.П. Фінансова глобалізація: позитиви і негативи для перехідної економіки /В.П.Ключко //Актуал. пробл. економіки. – 2002. – № 5. – С.43-49.

Незважаючи на перспективність цього бізнесу для всіх причетних суб'єктів, порівняно зі світовим ринком частка України є мізерною, оскільки є дуже багато проблем, які гальмують розвиток цього ринку. Серед них можна виокремити наступні:

- брак стартового капіталу у лізингових компаній для фінансування своїх послуг;
- відсутність податкових пільг при здійсненні фінансування лізингових операцій;
- незначні терміни дії лізингових угод;
- слабкий розвиток інфраструктури ринку та відсутність інформації й реклами щодо лізингових послуг;
- невідповідність вітчизняного законодавства нормам міжнародного лізингового права;
- виражена тенденція вітчизняного лізингового ринку до залежності від імпорту;
- нестабільна економічна ситуація в країні як головна причина коротко терміновості дії укладених угод;
- відсутність саморегулювання на ринку лізингових послуг;
- незацікавленість банків у довгостроковому кредитуванні лізингових угод;
- недостатня фінансова стійкість лізингодавців¹.

Розв'язання цих проблем потребує комплексного підходу й можливе лише за умови прийняття урядом програми розвитку ринку лізингових послуг. Основними напрямками в рамках цієї програми мають бути: удосконалення законодавчої бази; сприяння розвитку інфраструктури ринку лізингових послуг; розвиток системи гарантій і страхування предметів лізингу; розробка комплексу заходів для збільшення іноземних інвестицій під програми лізингу; посилення зацікавленості банків через систему пільг у довгостроковому кредитуванні лізингових угод; підготовка рекомендацій щодо структури лізингових компаній.

У програмі слід передбачити механізм підвищення ефективності подання лізингових послуг через консультаційні центри, які матимуть функції безкоштовної допомоги потенційним клієнтам щодо пошуку найоптимальнішої схеми лізингу. При цьому лізингові компанії створюють спільну базу даних клієнтів, а компанія – лізингодавець повинна буде виплатити комісійні тій лізинговій компанії, яка внесла дані клієнта до бази даних.

Фінансування як самої програми розвитку ринку лізингових послуг так і створення консультаційних центрів має здійснюватися частково за рахунок бюджету зацікавлених підприємств і компаній, а також за можливої участі у фінансуванні міжнародних фінансових організацій.

Ринок фінансових послуг в Україні перебуває на етапі становлення, а також розвиваються компанії з надання фінансових послуг та з'являються нові, відбувається їх поступове входження в інформаційний простір шляхом застосування новітніх технологій.

1 Брус С.І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні// Фінанси України – 2008. – №11. – 75-95с. Кульпінський С.В. Регулятивні механізми фінансового ринку в макроекономічній динаміці// Фінанси України. – 2009. – №2. – с. 66.

Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України

Ярова І.В., студент

Науковий керівник – викладач Гайдай В.І.
Уманський державний аграрний університет

Послідовний перехід нашої країни до ринкової економіки об'єктивно зумовлює зростання потреби у страховому захисті усіх суб'єктів ринку. Саме наявність такої потреби та реальна можливість її задоволення характеризують ступінь розвитку економіки тієї чи іншої країни, дають уявлення про рівень захищеності її юридичних і фізичних осіб. Реформування усієї системи економічних відносин, соціальні перетворення та трансформаційні зрушення, що відбуваються в Україні, надають особливої ваги розв'язанню проблем функціонування страхового ринку, спонукають до пошуку дійових механізмів акумуляції ресурсів страховиків і страхувальників та їх ефективного використання для усунення негативних наслідків страхових подій.

З цієї причини проблематиці розвитку і реформування страхового ринку присвятили свої праці В.Д. Базилевич, Л.М. Гушко, І.І. Субачов, Ю.М. Уманців та інші науковці. Однак відсутність остаточного вирішення всіх спірних питань вимагає подальших пошуків.

У процесі дослідження використовувались методи: монографічний, аналізу й синтезу, індукції та дедукції.

За результатами I півріччя 2009р. в більшості показників страхової діяльності відмічалися темпи спаду, у порівнянні з I півріччям 2008 року динаміка показників свідчила про такі тенденції:

- на 15% знизилася кількість укладених договорів (крім н/в)¹, при цьому кількість договорів, укладених з фізичними особами, знизилася на 8%;
- на 16% зменшились обсяги надходжень валових страхових премій, а обсяг чистих страхових премій зменшився на 17%;
- до 10% зменшились страхові виплати/відшкодування: валові страхові виплати/відшкодування впали на 3%; чисті страхові виплати - на 10%;
- на 11% знизилися обсяги перестрахування, в тому числі обсяги премій, сплачених на внутрішньому ринку на 7,1%, на зовнішньому - на 17,8%;
- на 5% зріс обсяг страхових резервів;
- на 18% зросли загальні активи, з них активи, визначені законодавством для представлення коштів страхових резервів, - на 10%;
- на 4,1% (або на 19 компаній) збільшилась кількість страхових компаній. На кінець I кварталу 2009 року загальна кількість страхових компаній становила 477.

Із вищенаведеної інформації можна зробити висновок про те, що світова економічна криза відчутно позначилася і на ринку страхування України. Факт збільшення кількості страхових компаній не є свідченням поступального розвитку галузі, адже майже всі показники діяльності вказують на спад активності на ринку страхування. До того ж слід зазначити, що далеко не всі із зареєстрованих компаній є ефективними учасниками ринку.

¹ За виключенням договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, їх кількість у I півріччі 2009р. становила 267 822 226 одиниць і також знизилася на 17%.

Слід зазначити, що сучасні тенденції ринку страхування в умовах світової і національної фінансової кризи відображають інституціональну парадигму сучасної економіки. Це означає, що поряд з економічними факторами впливу на страховий ринок діє низка не економічних, зокрема політичні, етичні, етнічні, соціальні чинники, які визначають поведінку та мотивацію основних суб'єктів страхового ринку - страхувальників, страховиків, перестраховиків, їх засновників та державний уповноважений орган з регулювання страхової діяльності.

Деякі з найважливіших пропозицій подолання труднощів у галузі є такими: впорядкування страхового законодавства; досягнення оптимальної структури між різними формами страхування; залучення коштів страхових фондів на потреби інвестиційних вкладень; створення об'єднань страховиків із метою зміцнення їх фінансового становища; підвищення рівня капіталізації підприємств; запровадження реальних заходів, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон; розроблення ефективних механізмів захисту інтересів страхувальників.

Важливим заходом розвитку страхового бізнесу є вироблення та застосування стратегії його розвитку. Серед альтернатив стратегічного розвитку страхування виділяють підхід швидкої лібералізації та поступового розвитку. Ліберальний шлях передбачає цілковите покладання на ринкові механізми функціонування галузі як щодо внутрішнього, так і щодо зовнішнього ринку.

Поступовий розвиток передбачає захист державою національних страхових компаній доки вони не стануть конкурентоздатними.

На думку аналітиків, після запровадження запропонованих заходів відбудеться процес злиття страховиків, перехід деяких з них з страхового бізнесу до бізнесу страхового брокерства тощо. Після його закінчення вітчизняні страхові компанії зможуть конкурувати з іноземними страховими компаніями, хоча в іноземних компаніях буде краща експертиза та доступ до світових ринків перестраховання. Однак, саме ці стратегічні та ряд інших тактичних заходів допоможуть страховому ринку України вийти із кризи.

Стан та перспективи розвитку інвестування АПК України

Ярова І.В., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Опаленко І.О.

Уманський державний аграрний університет

Інвестиції в агропромисловий комплекс (АПК) України є найбільш привабливим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Однак їх обсяг та рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: нестабільність політичної ситуації і законодавчої бази, низька інвестиційна привабливість українського агропромислового комплексу для іноземних інвесторів та ін. За підрахунками фахівців Інституту аграрної економіки УААН, потенційне щорічне залучення в АПК іноземних інвестицій може досягти 3 млрд. доларів США. Саме тому дослідження можливостей подальшого залучення інвестицій в агропромисловий комплекс України та їх ефективного використання, а також розробка відповідного механізму реалізації цих можливостей є невідкладними завданнями, які вимагають негайного вирішення.

Розробкою шляхів покращення інвестиційної привабливості АПК займаються провідні науковці: О.Тарасова, Т.Арбузова, В.Андрійчук, Б.Губський, С.Дусановський, А.Єпіфанов, І.Сало, В.Касянюк, М.Кісіль та ін. Однак, зважаючи на невирішеність основних проблем, дане питання потребує подальшого розгляду.

В статті використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема монографічний, а також методи синтезу і аналізу.

Результати дослідження свідчать, що основним проявом світової кризи на АПК України стало різке зменшення здатності підприємств АПК привертати фінансування в необхідних розмірах.

Українські банки різко скоротили кредитування через нездатність привертати нові ресурси з-за кордону і стримуючу позицію НБУ. Прогнозується, що цього та наступного року АПК серйозно «лихоманитиме» через нестачу фінансування. Відносну перевагу матимуть ті компанії, які мають велику частину основних коштів на балансі, — банки будуть більш охоче кредитувати їх розвиток.

За I півріччя 2009 р. загальні обсяги інвестицій по Україні склали 56,7 % до відповідного періоду минулого року. З початку 2009 р. спостерігається зменшення обсягу освоєних інвестицій в основний капітал майже в усіх регіонах.

Лідерами за обсягами зростання освоєних інвестицій у сільське господарство порівняно з відповідним періодом минулого року є лише: Сумська область (збільшення на 31,5%) та м. Севастополь (більше на 19,4%); майже на рівні минулого року спрацювали Миколаївська, Закарпатська та Одеська області (відповідно 99,8 %, 95,9% та 91,3%); значне зменшення обсягів залучених інвестицій відповідно до аналогічного періоду минулого року спостерігається в Луганській (32,19 %), Житомирській (30,8 %), Хмельницькій (30,3 %), Івано-Франківській (21,5 %) областях та м. Києві (2,4 %) ¹. Слід зауважити, що питома вага освоєних інвестицій в основний капітал у сільське господарство України складає 5,9 %, що є дуже низьким показником.

Після спаду інвестиційної привабливості компаній агропромислового комплексу в четвертому кварталі 2008 р., кінець поточного року засвідчив деяке відновлення інвестиційних процесів в АПК України. Про це заявив радник інвестиційно-банківського департаменту Dragon Capital Олексій Зеркалов. В той же час, за його словами, зараз важко розраховувати на відновлення інвестиційних надходжень на докризовому рівні. "По-перше, світовий ринок капіталу не відновився після піка кризи і повністю відновиться нескоро, - зазначив О.Зеркалов, - по-друге, багато інвестиційних фондів мають досвід роботи з українськими компаніями, і розуміють, не лише де їх сильні, але і слабші сторони, і по-третє багато українських власників розраховують на оцінки своїх компаній на до кризовому рівні, а інвестори не готові оцінювати компанії на такому рівні" ².

Для виведення підприємств АПК із інвестиційної кризи та забезпечення помірного або інтенсивного інноваційного розвитку необхідно щорічно забезпечити активний приплив інвестицій і поступальне збільшення їх обсягу, що неможливо без максимального залучення іноземних інвестицій.

1 Стан інвестування АПК за період січень-червень 2009 року. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/page/?8932>.

2 Зростання інвестиційної привабливості супроводжуватиметься високими вимогами до аграрних активів. – УКАБ. – 2009. - 3 грудня. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agribusiness.kiev.ua/uk/news/ucab/03-12-2009/1259827509/>.

Зважаючи на те, що існуюча система показників оцінки ефективності інвестицій не в повній мірі відповідає вимогам функціонування ринку та не враховує специфіки проектів в АПК, слід використовувати методи оцінки ефективності інвестиційних проектів з розрахунком системи показників, які враховують економічні інтереси національних товаровиробників, вітчизняних інвесторів та державні інтереси, що виражаються у підтримці та розвитку пріоритетних підгалузей АПК, створенні додаткових робочих місць за проектом та обсязі сплачених податків, передбачених проектом. З метою підвищення ефективності стратегій реального інвестування підприємствам АПК необхідно більше уваги приділяти пріоритетним напрямам політики інвестування підприємств галузі, до яких відносяться: залучення іноземного капіталу, технічне переоснащення, фінансово-кредитна підтримка (державні програми фінансування, банківське кредитування, іпотечні кредити, створення спеціалізованого аграрного банку), лізинг, впровадження механізмів фондового ринку (корпоратизація, акціонування, випуск похідних цінних паперів).

Перспективи економічного зростання України

Яценко І., студент

Уманський державний аграрний університет

Розгляд даного питання є досить актуальним в наш час, коли в Україні відбуваються не лише кардинальні перетворення в соціально-економічній та політичній сферах, а й відчувається вплив світової економічної кризи.

Головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, що сприяє поліпшенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету. Отже економічний розвиток — це процес переходу країни від одного стану економіки до іншого, більш досконалого — тобто якісно нового на основі відповідних структурних та інституціональних зрушень¹.

Відомо, що Абсолютним "лідером" по темпах промислового спаду на території країн колишнього СРСР стала Україна. Промисловість нашої держави в I півріччі скоротилася на 31,1% до аналогічному періоду минулого року. На другому місці - Молдова (-24,9%), на третьому - Киргизстан (-17,9%)².

Лідер партії ВО «Свобода» Олег Тягнибок оцінив стан економіки України за перше півріччя 2009 року як катастрофічний, зазначивши, що: «Економіка України стала розмінною монетою в політичних іграх псевдоеліти, а макроекономічні показники та статистичні дані — предметом маніпуляцій свідомістю українців. Недовиконання бюджету майже на 6%, прихований дефіцит Пенсійного фонду у розмірі 10 млрд. грн. та доведена до неплатоспроможності НАК «Нафтогаз України» спричинять зростання рівня інфляції, падіння гривні і колапс економіки. Разом із тим, вчорашні «перспективні комсомольці» (а сьогоднішні «успішні реформатори») зароблять мільярди гривень на тіньовій і кримінальній економіці. Так щороку ми втрачаємо через корупційні дії десятки мільярдів бюджетних коштів. Проте

1 Чухно А.А. Основи економічної теорії. Підруч. / А.А.Чухно – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.

2 Политика и мировая экономика. // Инвест. Газета. – 2009. – № 31. – С. 20.

псевдоеліта не хоче запроваджувати ефективну програму боротьби з корупцією та хабарництвом, фактично знищуючи зсередини економіку України»².

Опираючись на дану цитату можна зазначити, що дійсно корупція – це прихована загроза економіки України, і вона буде залишатися прихованою до тих пір, поки ми не почнемо звертати на неї уваги, слід боротися з нею зараз, а не потім коли вона набере загрозливіших масштабів.

Потрібно зазначити також те, що одним з найболючіших наслідків світової кризи стало знекровлення національних економік, які практично було позбавлено інвестицій. Проте завдяки антикризовим діям українського уряду, зразок якого перейняв і корпоративний сектор, Україні вдалося повернути довіру інвестора та почати вихід з кризи. Згідно зі звітом, який нещодавно було представлено світовій громадськості на конференції ООН з торгівлі та розвитку, іноземні інвестиції за підсумками 2009 року скоротяться на 47 % і становитимуть 900 млрд. доларів. Проте, незважаючи на сумну статистику, Україна беззаперечно має певні переваги в залученні іноземних інвестицій. Український уряд зміг підписати у ході Міжнародного інвестиційного саміту "Енергоефективність-2009", який відбувся у Донецьку, рамкову угоду з Північною екологічною фінансовою корпорацією NEFCO (Фінляндія) стосовно надання фінансових послуг, спрямованих на розвиток вітчизняної економіки. На думку підписанта від української сторони, керівника Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів Сергія Єрмілова, завдяки співпраці ми зможемо розраховувати на значні фінансові вливання. Подібний інвестиційний саміт відбувся й у столиці Галичини Львові. Його результати також вселяють оптимізм. У ході заходу проведено нараду з питань залучення інвестицій, на якій було прийняте рішення про створення Львівської агенції із залучення інвестицій. Визначено шляхи вдосконалення інвестиційного клімату регіону, вибір оптимальних моделей залучення інвестицій та їх якісний супровід. Експерти переконані: створення подібних організацій, які вестимуть інвестора від зародження ідеї до її реалізації, у кожному регіоні дасть змогу наростити обсяги капіталовкладень у межах всієї країни. Це, в свою чергу, дасть змогу фінансово підживити вітчизняну економіку¹.

За роки незалежності владні структури так і не навчилися виходити із складних економічних ситуацій, і це не через те що у нас мало кваліфікованих кадрів, а через те що «кожен сам за себе». Політики в першу чергу мають звертати увагу на людей які знаходяться внизу піраміди, а не на її вершині, адже завдяки цим простим робочим людям і створюється економіка, формується держава, під них повинна формуватися і податкова система, відповідно і створюватися закони.

Слід зайнятись покращенням аграрного, промислового сектору країни, приділяти належну увагу розвитку малого підприємства, створювати нові економічні зв'язки, розширювати ринок збуту, а головне стабілізувати економіку. Все це слід впорядкувати за допомогою виконання уже створених законів, а також тих законів які слід би було створити для покращення саме тієї ситуації, що склалася в країні за останні роки.

Сьогодні перспективи росту економіки України є, та тільки на папері, а чи стане він реальністю – це вже залежить по-перше від влади, а по-друге від кожного з нас.

¹ Малик Р. Нові підходи підживлять економіку / Р.Малик // Урядовий кур'єр – 2009. – № 180.

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Фінансове забезпечення господарської діяльності підприємства

Афанасієва А., студент

Науковий керівник – д.е.н., доцент Непочатенко О.О.

Фінансове забезпечення господарської діяльності полягає у забезпечуванні фінансовими ресурсами безперервності процесу виробництва суб'єктів господарювання, розширювані їх виробничих фондів (основних та оборотних), активно впливати на підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, збільшення накопичень і підвищення ефективності виробництва.

Фінансове забезпечення - частина фінансового механізму, покликаною забезпечувати розподільчі та перерозподільчі процеси з метою утворення доходів і фондів коштів підприємства.

Основними формами фінансового забезпечення господарської діяльності в Україні є: кредитування, інвестування, бюджетне фінансування, самофінансування, благодійництво, спонсорство.

Найпоширенішою є така форма фінансового забезпечення, як самофінансування. Останнє полягає в тому, що його здійснюють на принципах самоокупності та створення прибутковості й воно передбачає просте відтворення витрат, пов'язаних із господарською діяльністю.

Господарська діяльність підприємства нерозривно зв'язана з його фінансовою діяльністю. Підприємство самостійно фінансує всі напрямки своїх витрат відповідно до виробничих планів, розпоряджається наявними фінансовими ресурсами, вкладаючи їх у виробництво продукції з метою одержання прибутку.

Фінансове забезпечення підприємства спрямовано на вирішення таких основних завдань, які створюються внаслідок його господарської діяльності:

- фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності;
- пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності;
- виконання фінансових зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
- мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого розвитку, збільшення власного капіталу;
- контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів¹.

Фінансове забезпечення господарської діяльності підприємства здійснюється за такими основними напрямками:

- фінансове прогнозування та планування;
- аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності;
- оперативна, поточна фінансово-економічна робота.

¹ Бандурака О.М., Коробов Н.Л., Орлов П.І., Петрова К.Л. Фінансова діяльність підприємств: Підручник. – К.: Либідь, 2002. - 384с.

Фінансове прогнозування та планування є однією з найважливіших ділянок фінансової роботи підприємства. На цій стадії фінансової роботи визначається загальна потреба у грошових коштах для забезпечення нормальної виробничо-господарської діяльності та можливість одержання таких коштів¹.

Аналіз та контроль фінансової діяльності підприємства - це діагноз його фінансового стану, що уможливорює визначення недоліків та прорахунків, виявлення та мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, збільшення доходів та прибутків, зменшення витрат виробництва, підвищення рентабельності, поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому.

Оперативна фінансова робота передбачає комплекс заходів з мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції, розрахунків та своєчасного виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, централізованими фондами, постачальниками, працівниками підприємства тощо².

Структура джерел фінансування господарської діяльності підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема:

- від оподаткування доходів підприємства;
- темпів зростання реалізації товарної продукції та їхньої стабільності;
- структури активів підприємства;
- стану ринку капіталу;
- відсоткової політики комерційних банків;
- рівня управління фінансовими ресурсами підприємства;
- суті стратегічних цільових фінансових рішень підприємства тощо.

Щоб покращити фінансове забезпечення підприємства необхідно проводити такі заходи:

- не допускати фактів надходження й оплати неякісної чи не потрібної підприємству продукції, товарів, забезпечити персональну відповідальність посадових осіб у разі, якщо такі факти мали місце;
- застосовувати метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку і визначення на його основі критичного обсягу реалізації товарів (точки беззбитковості); раціонально використовувати чистий прибуток;
- застосовувати ті форми розрахунків з платниками, які гарантують своєчасність платежів (розрахункові чеки, попередня оплата платіжними дорученнями).

Впровадивши у реальність дані заходи, можна очікувати покращення стану фінансового забезпечення підприємства.

1 Котляр М.І. Аналіз фінансового стану підприємства/ М. І. Котляр// Фінанси України. – 2005. - №1. - С.113-117.

2 Шабліста Л.М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки/ Л.М. Шабліста// Економіка і прогнозування. - 2006. - №2. - С.46-50.

Склад і характеристика фінансових відносин підприємства

Балтянська В.А., студент

Науковий керівник – д.е.н., доцент Непочатенко О.О

Уманський державний аграрний університет

В умовах здійснення економічних реформ, переходу на ринкові відносини надзвичайно важливу роль у підвищенні ефективності виробництва відіграє фінансова діяльність

Для здійснення господарської діяльності, виготовлення продукції, отримання доходів і накопичень підприємства використовують різні види ресурсів: матеріальні, трудові, фінансові, а також кошти. При цьому матеріальні ресурси є основою виробничого процесу. Вони формуються, як правило, за рахунок різних джерел: власних, позичених та залучених.

Так, В.З. Кузмінський виокремлює зовнішні і внутрішні джерела фінансування. Внутрішні представлені виручкою від реалізації продукції, робіт та послуг, виділяючи при цьому прибуток, амортизаційні відрахування, надходження від фінансової та інвестиційної діяльності, внески акціонерів. Зовнішні - це бюджетні асигнування, кредити і позики, кредиторська заборгованість, страхові відшкодування, надходження від галузевих структур у порядку перерозподілу, від органів соціального страхування і забезпечення¹.

В економічній літературі розглядають різні підходи та застосовують різні принципи щодо групування й систематизації джерел фінансування. При цьому власні джерела фінансування підприємства формуються за рахунок власного капіталу, тобто частини капіталу в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань. Отже, фінансові ресурси підприємств — це їх власний, позичений та залучений грошовий капітал, який вони використовують для формування власних активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання доходу, прибутку.

Фінансові ресурси як джерела формування активів підприємства відображаються у пасиві балансу, а засоби, у тому числі й грошові кошти, — у активі балансу. Зв'язок між фінансовими ресурсами і грошовими коштами виявляється у тому, що грошові кошти є матеріальним вираженням фінансових ресурсів. Сума джерел формування активів підприємства, зафіксована у пасиві балансу, є капіталом підприємства. Власний, позичений та залучений капітал, з одного боку, формує фінансові ресурси підприємства і бере участь у фінансуванні його активів, з іншого боку, становить зобов'язання перед конкретними власниками — державою, юридичними та фізичними особами. Зобов'язання — це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок подій, що сталися, і погашення якої, ймовірно, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що визначаються як економічні вигоди. Зобов'язання бувають довгострокові та поточні. Довгостроковими є зобов'язання, які мають бути погашені підприємством після операційного циклу або через 12 місяців з дня їх виникнення (довгострокові позики банків, відстрочені податкові зобов'язання, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання з

¹ Фінанси підприємств: Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. — К.: Вид-во КНЕУ, 2002.

оренди та ін.). Поточними називаються зобов'язання, які необхідно погасити протягом операційного циклу підприємств або протягом 12 місяців з дня їх виникнення (короткострокові кредити банків, усі види кредиторської заборгованості та ін.)¹.

Фінансові ресурси формуються у процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні господарсько-фінансової діяльності. Це виявляється насамперед у формуванні статутного капіталу при створенні підприємств, а у процесі їх діяльності — у формуванні відповідних джерел грошових коштів. Джерела формування фінансових ресурсів різноманітні. Вони залежать від форми власності, на основі якої створюється підприємство. Статутний капітал є основною частиною власного капіталу та основним джерелом власних фінансових ресурсів підприємства. За рахунок його коштів формуються основні фонди і оборотні активи підприємства. Отже, власний капітал — це власні джерела фінансування підприємства, які без визначення терміну повернення внесені його засновниками або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку. До складу власного капіталу (власних фінансових ресурсів) крім статутного (пайового) включають також додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний, нерозподілений прибуток, цільове фінансування та ін. До складу залучених фінансових ресурсів включають кредиторську заборгованість за товари (роботи, послуги), а також всі види поточних зобов'язань підприємства за розрахунками:

- суму авансів, отриманих від юридичних і фізичних осіб у рахунок подальших поставок продукції, виконання робіт, надання послуг;
- суму заборгованості підприємства з усіх видів платежів до бюджету, включаючи податки, утримувані з доходів працівників;
- заборгованість за внесками в позабюджетні фонди, фонд соціального страхування, до Пенсійного фонду, зі страхування майна підприємства та індивідуального страхування його працівників;
- заборгованість підприємства з виплати дивідендів його засновникам;
- суму векселів, які видало підприємство постачальникам, підрядникам у рахунок забезпечення поставок продукції, виконання робіт, надання послуг тощо.

До складу позикових фінансових ресурсів входять довго- і короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані із залученням позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки, та ін. Усі види фінансових ресурсів відображаються у відповідних розділах пасиву балансу підприємства².

Склад і обсяги фінансових ресурсів залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва.

При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективністю діяльності підприємства. Достатній обсяг фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають стійкий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність³.

1 Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003.

2 Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. — К.: Вид-во КНЕУ, 2003.

3 Фінансова діяльність підприємств: Підручник / О. М. Бандурка та ін. — К.: Либідь, 2002.

Методологічні підходи щодо класифікації банківських кредитів

Батурінцева А.О., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Колотуха С.М.

Уманський державний аграрний університет

Рівень розвитку кредитних відносин у тій чи іншій країні визначається не лише багатоаспектністю функціонального застосування кредиту, а й різноманітністю його форм. Питання про форми кредиту, особливо за ринкових умов господарювання є дискусійним.

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до переліку форм кредиту. Відмінності у підходах вчених, що досліджують цю проблему впливають в основному з різного розуміння критеріїв, принципів та ознак виділення форм кредиту. Чисельність і різноманітність характеристик визначається тим, що в основі всіх класифікацій є ознаки, які притаманні більш адміністративній, ніж ринковій економіці. Крім того, будь-яку класифікацію не можна вважати вичерпною, оскільки зростаючий динамізм ринкової економіки обумовлює нові форми кредитних взаємовідносин.

В “Енциклопедичному словнику бізнесмена” зазначено, що “кредит може бути в грошовій і товарній формі. Форми кредиту розрізняються також і залежно від складу учасників кредитних відносин, котрі визначають особливості формування і використання відповідних частин позичкового фонду, наприклад: банківський, державний, споживчий, комерційний і міжнародний кредит”¹.

Згідно з Положенням НБУ “Про кредитування ” суб’єкти господарської діяльності можуть використовувати такі форми кредиту: банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний. Фізичні особи – споживчий кредит². Крім того, в цьому ж нормативному документі поділ кредиту здійснюється за: термінами користування, забезпеченням, ступенем ризику, методами надання, термінами погашення.

Вид банківського кредиту нерозривно пов’язаний з характером й об’єктом наданої позики та переслідує ряд цілей : по-перше, задовольняти потреби позичальника, по-друге, відповідати характеру господарської операції з кредитування і давати банку можливість здійснювати контроль за поверненням позики.

У світовій практиці відсутня єдина класифікація банківських кредитів, тому що розповсюдження їх різноманітних видів залежить від рівня економічного розвитку країни, її традицій, історично складених способів надання позик і їх погашення та вкорінених стереотипів у свідомості населення.

У вітчизняній економічній літературі також немає єдиного підходу щодо кількості класифікаційних ознак видів кредиту, оскільки думки вчених, що досліджують цю проблему різняться. В одних джерелах “кредитні операції комерційних банків класифікуються за: групами позичальників, цільовим призначенням, розмірами кредиту, термінами погашення, видами забезпечення,

1 Економічна енциклопедія: [У 3-х т.] Т.1 / ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – С.108.

2 Положення НБУ “Про кредитування”. Затверджено постановою Правління НБУ від 28 вересня 1995 р. № 246 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2009. – №7. – С. 71.

способами надання, порядком погашення, видами відсоткових ставок, способами їх розрахунку, валютою кредиту, кількістю кредиторів”¹.

В інших літературних джерелах відмічається, що “види кредитів різняться не тільки за позичальниками, але й за іншими параметрами. До них належать: зв’язок кредиту з рухом капіталу, сфера застосування кредиту, термін кредиту, платність кредиту, забезпеченість кредиту”².

Найбільш прагматичною можна вважати класифікацію, де в основу покладено такі ознаки банківських кредитів: термін використання, забезпечення, ступінь ризику, метод надання, спосіб повернення, характер визначення процента, спосіб сплати процента, кількість кредиторів, призначення.

Виходячи в нормативно – правових документів щодо класифікації банківських кредитів найоптимальнішою слід вважати таку класифікацію банківських позик: за призначенням і характером використання позикових коштів, за призначенням і характером забезпечення, за термінами використання, за характером та способом сплати відсотків, за способом надання кредитів.

У сучасних умовах вид кредиту не залежить від галузевої приналежності позичальника, а пов’язаний з метою кредитування (кредитування поточної діяльності підприємств для забезпечення потреб в оборотних засобах; кредитування інвестиційної діяльності підприємств для збільшення, модернізації і реконструкції основних засобів; кредитування населення для задоволення споживчих потреб), правовим статусом позичальника (юридична, фізична особа, суб’єкт підприємницької діяльності), терміном, методами надання і погашення. Сучасна практика кредитування відрізняється різноманітністю його видів: терміновий кредит, кредитна лінія, овердрафт. З посиленням міжбанківської конкуренції види кредитування будуть ще різноманітнішими, оскільки удосконалення діяльності комерційних банків дає змогу застосовувати широкий спектр видів кредиту.

Таким чином, комерційні банки можуть запроваджувати також і внутрішні класифікатори, котрі корисні для організації ефективної роботи з кредитним портфелем. Лише комплексний підхід до виокремлення видів банківського кредиту дає змогу найповніше охарактеризувати кредитні операції комерційних банків. Найоптимальнішою слід вважати класифікацію банківських кредитів за термінами користування, забезпеченням, ступенем ризику, методами надання, методами погашення, цілями (напрямами використання), основними групами позичальників.

Необхідність та сутність кредиту в ринковій економіці

Батурінцева Н.О., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Колотуха С.М.

Уманський державний аграрний університет

Загальноекономічною причиною існування кредиту за ринкової економіки є товарне виробництво, а його об’єктивною основою – рух вартості у сфері товарного обміну. З розвитком товарного виробництва кредит стає обов’язковим атрибутом

1 Банківські операції: підручник. – [2-ге вид., випр. і доп.] / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д.е.н., проф. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.

2 Гальчинський А. С. Теорія грошей: [навч. посіб.]. – К.: Основи. –1996. – 413 с.

господарювання. Поряд з об'єктивною основою існують і специфічні причини функціонування кредитних відносин. Вони пов'язані з необхідністю забезпечення безперервності процесу відтворення, а конкретніше – безперервності зміни форми вартості валового внутрішнього продукту в процесі його руху. Рух вартості у відтворювальному процесі суспільства, перш за все, втілюється у кругообігу та обігу засобів та предметів праці підприємств і характеризується об'єктивними закономірностями, обумовленими природою відтворювальних процесів товарного виробництва.

Виникнення потреби в кредиті для підприємств аграрної галузі виробництва пов'язано із сезонністю виробництва, котра зумовлює в одні періоди випереджаюче наростання виробничих затрат порівняно з надходженням грошових коштів. Внаслідок цього виникає додаткова потреба в коштах понад ті, що є у розпорядженні підприємства. В інші періоди витрати виробництва зменшуються або зовсім припиняються і збільшується вихід продукції та надходження грошової виручки, частина котрої виявляється тимчасово вільною.

Таким чином, об'єктивна необхідність існування, утворення і використання ресурсів для кредитування підприємств аграрної галузі викликане наступними обставинами:

- по-перше, необхідністю переборення протиріч між постійним утворенням грошових резервів, котрі осідають у процесі обігу на в аграрних підприємств та використання їх для потреб відтворення;

- по-друге, необхідністю забезпечення безперервного процесу кругообігу виробництва підприємств процес виробництва в яких характеризується сезонним характером;

- по-третє, необхідністю комерційної організації управління підприємством в умовах ринку, коли на кожному підприємстві в процесі руху індивідуального капіталу виникає потреба в додаткових коштах.

Виходячи з вищенаведеного потребує уточнення поняття кредиту як економічної категорії.

У Положенні НБУ “Про кредитування” зазначається, що кредит є позичковим капіталом банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, терміновості, платності та цільового використання¹.

Інше трактування поняття кредиту наводиться в законі “Про оподаткування прибутку підприємств”. У цьому законі відмічено, що кредит це – кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним чи фізичним особам на визначений термін і під відсоток².

У статті 2 Закону України “Про банки і банківську діяльність” кредит характеризується як банківський кредит, тобто як зобов'язання банку надати певну суму грошей під гарантію, та зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату

1 Положення НБУ “Про кредитування”. Затверджено постановою Правління НБУ від 28 вересня 1995 р. № 246 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2009. – №7. – С. 18.

2 Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997р. №334/94 // Вісник податкової служби України. – № 4. – 2009. – С. 28.

відсотків та інших зборів з такої суми¹.

Таким чином, у нормативно – правових документах наводяться різні підходи щодо тлумачення суті однієї і тієї ж економічної категорії – кредиту. А це, безумовно, має негативний вплив на організацію банківського кредитування в цілому.

Кредит є формою руху позичкового капіталу, що надається у позику на умовах повернення і платності. Кошти позичальника мають вивільнитися у розмірі, що забезпечує повернення кредитору не лише кредиту, а й відсотків за його користування. Без одержання кредитором від позичальника доходу у вигляді відсотків у кредитора не буде зацікавленості позичати гроші. У ряді випадків кредит може бути повернутий кредитору третьою особою – гарантом, поручителем чи страховиком, якщо позичальник не спроможний сам цього зробити. Коли надана в позику вартість не повертається, то кредит втрачає свою економічну суть.

У процесі передачі капіталу від кредитора до позичальника проявляються його специфічні риси:

- позичковий капітал є своєрідним товаром, а його споживча вартість визначається здатністю продуктивно використовувати позичальником кредит, забезпечуючи прибуткову діяльність з метою повернення позики та сплати відсотків за його використання ;

- кредитні ресурси і плата за їх використання повертаються кредитору лише через певний час, при цьому позичковий капітал є власністю і кредитор продає позичальнику не сам капітал, а лише право на його тимчасове використання;

- особливістю руху позичкового капіталу є те, що він на відміну від промислового чи товарного, як правило, перебуває у грошовій формі, має реальну вартість і здійснює цю дію за економічними законами.

Внаслідок проведеного дослідження можна стверджувати, що кредит - це акт передачі кредитором певної суми капіталу в тимчасове користування позичальнику на принципах платності, повернення, цільового використання запозичених коштів, реального забезпечення і терміновості.

Проблема самостійності місцевих бюджетів та шляхи її вирішення

Бишок Т.С., студент

Науковий керівник – к.е.н. доцент Колотуха С.М.

Уманський державний аграрний університет

Становлення в державі інституту місцевого самоврядування, розмежування функцій та завдань між центральними і місцевими органами влади об'єктивно викликають необхідність у зростанні ролі місцевих бюджетів

Розширенні і зміцнені фінансові бази місцевих рад, розв'язанні низки проблем, пов'язаних з удосконаленням методів формування і використання бюджетних коштів.

Проблеми організації міжбюджетних відносин, шляхи створення фінансової бази місцевого самоврядування, фінансове вирівнювання розвитку регіону,

¹ Закон України “Про банки і банківську діяльність” // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2001. – № 1. – С. 3 – 47.

самостійність місцевих бюджетів вивчаються багатьма вітчизняними науковцями. Зокрема дані питання висвітлювались у працях Буковинського С., Василика О., Демкова О., Кравченка В., Луніної І. Опаріна В., Юшкова С. та ін..

Однією з головних проблем місцевих бюджетів в Україні є децентралізація управління. Був би справедливим твердження, що фінансовий бік економічної самостійності місцевих органів влади є визначальними. Саме від фінансових можливостей залежить у кінцевому підсумку їхні реальні владні функції. Під фінансовою незалежністю слід розуміти можливість самостійно вирішувати питання комплексного фінансового забезпечення економічного і соціального розвитку даної території, що входять до компетенції відповідного рівня місцевого управління. Не можна бути самостійним в управлінні, якщо є залежним у фінансовому відношенні. Ступінь фінансової самостійності місцевих органів влади характеризує незалежність держави в цілому, потенційні можливості її економічного розвитку, рівень демократичних прав і свобод громадян. Держава не може успішно розвиватися і працювати, не даючи гарантій фінансової незалежності органам місцевого самоврядування.

Розвиток місцевого самоврядування в Україні є актуальним питанням формування на рівні територіальних громад самодостатніх бюджетних одиниць. Україна взяла на себе відповідні зобов'язання після підписання й ратифікації Європейської хартії про місцеве самоврядування, яка передбачає, що органи місцевого самоврядування в яких, визначених законом, мають повну свободу дій для реалізації власної ініціативи з будь-якого питання, яке перебуває у сфері її компетенції. Реальну самостійність місцеві бюджети можуть мати тільки за умови їх фінансової незалежності. У законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» відмічається, що самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрямки використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

Розглянувши дані таблиці 2.1. Можна зробити висновок, що у динаміці спостерігається зростання доходів і видатків місцевого бюджету.

Основну частину доходів місцевого бюджету становлять офіційні трансфери, а саме у 2007 році-91,3% у 2008 році 88,1%. Надмірна частка трансферів ніяк не стимулює органи влади до нарощування власної дохідної бази(втрачається їх зацікавленість у збільшенні надходжень від власних та закріплених дохідних джерел).

Для того, щоб змінити дану ситуацію, слід переглянутий існуючий склад доходів місцевих бюджетів. На сьогодні основні бюджетоформувачі податки (а саме податкові надходження забезпечують основну частину доходів бюджетів) концентруються у державному бюджеті, передусім йдеться про податок на додану вартість і податок на прибуток підприємств. До місцевих бюджетів потрапляє лише податок на прибуток підприємств комунальної форми власності, хоча його частка є незначною. Фактично основним податком, за рахунок його поповнювання місцеві бюджети, є податок з доходів громадян, який забезпечує основну частину податкових надходжень. Зрозуміло, що за такого порядку закріплення податків за бюджетами говорити про перспективи самофінансування місцевих бюджетів не доводиться.

Таблиця 2.1

**Структура доходів і видатків місцевого бюджету Теплицької районної
державної адміністрації Вінницької області**

	2007р		2008р	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Доходи разом	56734,9	100	63144,5	100
Податкові надходження	4981,2	91,3	55640,3	10,0
Неподаткові надходження	-	-	1213,7	1,9
Офіційні трансфери від органів державного управління	51753,7	91,3	55640,3	88,1
Видатки разом	57679,3	100	63144,5	100
Державне управління	670,7	1,2	618,5	0,9
Освіта	24192,8	41,9	26917,7	42,6
Охорона здоров'я	8489,4	14,8	9490,2	15,0
Соціальний захист і соціальне забезпечення	14984,9	26,0	15626,1	25,0
Культура і мистецтво	1467,2	2,5	1602,3	2,6
Фізична культура і спорт	427,6	0,7	493,4	0,6
Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок та інформатика	168,3	0,3	145,2	0,2
Видатки, не віднесені до основних груп	244,5	0,4	388,2	0,6
Кошти, що передаються до інших бюджетів	7033,7	12,2	7862,5	12,5

Робота з удосконаленням фінансових відносин між центром і регіонами має бути спрямована на забезпечення відповідності наявних ресурсів у місцевих органах влади виконанню покладених на них додаткових функцій, створення стимулів для розширення та мобілізації необхідних надходжень до бюджету.

З метою забезпечення фінансовими ресурсами місцевих органів влади для здійснення їхніх повноважень необхідно розширити перелік власних доходів місцевого бюджету Теплицької районної державної адміністрації Вінницької області. Оскільки встановлення розміру ставок плати за торговий патент, фіксованого податку для суб'єктів малого підприємництва фізичних осіб згідно із законодавством покладено на органи місцевого самоврядування й вони мають можливість впливати на надходження цих платежів до бюджету, як податків малого бізнесу, тому їх треба включити до доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні трансферів.

Також в Україні до місцевих податків можна було б віднести податок на майно; надбавку на податок на прибуток із доходів фізичних осіб та податки на бізнес. Зазначенні податки відповідають критеріям рівня адміністративних видатків, високої продуктивності та стабільності надходжень, що має забезпечити достатню фінансову самостійність місцевого самоврядування.

Останнім часом в Україні здійснювалось неодноразові спроби впровадити самооподаткування як резерв збільшення доходів бюджетів місцевого самоврядування. Найпоказовішим став експеримент у Чернівцях. 2000 року на

місцевому референдумі переважною більшістю городян було прийнято рішення про запровадження самооподаткування повнолітніх мешканців міста в розмірі 1 грн. на рік впорядкування міських кладовищ.

Як уже зазначалося, самостійність місцевих бюджетів також представлена правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону. Згідно таблиці 1. Найбільш вагомими для місцевого бюджету були видатки на освіту та соціальний захист і соціальне забезпечення і відповідно становило у 2007 році – 41,9% і 26,0%, у 2008 році -42.6% і 25,0%

Таким чином, реалізація конституційних гарантій самостійності органів місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення залежить від закріплення в чинному законодавстві механізмів забезпечених стабільних джерел доходів до місцевих бюджетів. Основою самостійності місцевих бюджетів повинні стати місцеві податки та збори й податки, на формування яких мають вплив органи місцевого самоврядування. Наявність системи самостійних місцевих бюджетів є об'єктивною передумовою, закономірністю функціонування місцевих фінансів.

Теоретичні аспекти кредитної діяльності комерційних банків

Білокінь А.В., студент

Науковий керівник – асистент Власюк С.А.

Уманський державний аграрний університет

На етапі переходу до ринкової системи господарювання відбуваються суперечливі процеси у формуванні економічних і перш за все фінансово-господарських, кредитних відносин, що призводить до гальмування ринкових перетворень. Розв'язання проблеми потребує перегляду існуючих форм, методів та механізмів побудови таких відносин між суб'єктами господарювання, відповідно до вимог ринкової економіки.

Місія української банківської системи і комерційних банків України обумовлена стратегічним курсом економічного і соціального розвитку країни, оголошеним Президентом України у посланні до Верховної Ради, а також Програмою діяльності Кабінету Міністрів "Реформи заради добробуту", які визначають головні напрями діяльності банківської системи нашої країни. Це завдання щодо сприяння розвитку національної економіки, в тому числі шляхом збільшення обсягів кредитування суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключове, пріоритетне завдання комерційних банків – забезпечення фінансової, кредитної та інвестиційної підтримки вітчизняного виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Головними проблемами, які стоять зараз перед банківською системою, є недосконале законодавче забезпечення у сфері господарських і особливо кредитно-фінансових відносин, високий рівень проблемних кредитів, обмеженість кредитних ресурсів та незадовільний фінансовий стан позичальників¹.

¹ Бушуєва І. Основні шляхи забезпечення прибутковості комерційного банку / І. Бушуєва // Банківська справа. – 2008. – №6. – С. 30–39.

Кредитна діяльність сучасних комерційних банків є досить різноманітною і включає різні форми та види позичок, наданих юридичним чи фізичним особам з метою одержання доходів, а також банківські послуги кредитного характеру.

За рахунок проведення кредитних операцій банки формують більшу частину своїх доходів. До кредитних операцій належать активні операції банку, що пов'язані з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, поручительств), а також операції з купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів і від свого імені (включаючи андеррайтинг), будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми. Такий підхід пов'язано насамперед з необхідністю визначення кредитних ризиків, що супроводжують проведення всіх активних операцій банку, та формуванням відповідних резервів.

Дохід по банківському кредиту виступає у вигляді позичкового проценту, ставка якого визначається згідно з середньою нормою на даний період і конкретними умовами кредитування, узгодженими між позичальником і кредитором.

В умовах ринкових відносин відсоток виражає споживчу вартість позичкового капіталу та виступає як частина доданої вартості, що виплачується позичальником власнику цього капіталу. В зв'язку з цим норма відсотку регулюється переважно співвідношенням попиту та пропозиції позичкового капіталу. На рівень відсоткової ставки впливає значна кількість факторів. Іноді, наряду з відсотком, позичальник сплачує комісію, яка встановлюється в залежності від обсягу роботи (послуг), пов'язаної з наданням кредиту¹.

Як правильно стверджує Л.О.Примостка “кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку”². Доходність, прибутковість і рентабельність кредитних операцій комерційного банку безумовно повинні бути вивчені і оцінені економістами – аналітиками як складові етапів вивчення фінансового стану банку. В сукупності вони становлять собою оцінку ефективності кредитних операцій банку.

Серед об'єктів фінансово-економічного аналізу ефективності кредитних операцій банку можна виділити наступні:

- кредитний портфель банку;
- фінансові результати: банка в цілому, окремих видів діяльності, окремих операцій;
- показники прибутковості функціонування банку, що дозволяють судити про ефективність роботи як всього банку, так і про ефективність кредитних операцій;
- рентабельність: банка в цілому, підрозділів, банківських продуктів, операцій;
- темпи росту (розвитку) банку та темпи росту кредитних і супутніх послуг банку на відповідних ринках;
- кредитні, відсоткові та інші ризики, які спричиняють вплив на кредитну діяльність банку.

1 Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посібник / [Г.Г.Кірейцев, Н.М.Александрова, С.О.Маслова] / за ред.проф. Г.Г.Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 312 с.

2 Васюренко О.В. Менеджмент кредитних операцій у комерційних банках / О. Васюренко. – Харків: РВП “Оригінал”, 1998. – 72 с.

Вивчаючи економічну ефективність кредитних операцій банку, фінансово-економічний аналіз є однією з функцій управління поряд з плануванням, організацією, регулюванням, координацією, мотивацією, стимулюванням і контролем, тобто система оцінки ефективності діяльності банку дозволяє реалізувати аналіз як функцію управління, основу якого представляє аналіз фінансових результатів і фінансового стану банку.

Отже, чинне банківське національне законодавство в цілому знаходиться на прогресивному напрямі і підпорядковується меті регулювання ринкової системи економіки.

Удосконалення банківського законодавства сприятиме функціонуванню ринкової економіки, прискоренню формування ефективної банківської системи України.

Іпотечне кредитування земель України як невід'ємна складова розвитку земельних відносин та АПК в умовах кризи

Блажчук Л.І., студент
Науковий керівник – асистент Власюк С.А.
Уманський державний аграрний університет

На сучасному етапі зміцнення державності в умовах кризи в Україні нерозривно пов'язане з подальшим реформуванням її земельної політики, одним з основних чинників якої є правова регламентація іпотеки земельних ділянок й формування власної системи кредитування під заставу земель¹. Формування ринкової основи відносин земельної власності обумовлює необхідність юридичного забезпечення гарантій прав власників щодо безперешкодного здійснення прав на землю і серед них – розпорядження земельними ділянками.

В умовах розвитку ринкової економіки питання організації іпотеки землі набуває дедалі більшої актуальності. Дослідження за цією проблематикою здійснюють такі вчені-аграрники як М. Дем'яненко, О. Драпівковський, І. Іванова, О. Євтух, В. Заяць, Р. Корінець, С. Кручок, П. Кулініч, В. Носік, І. Пучковська, М. Федоров, С. Юркевич та інші. Аналіз наукових праць свідчить, що однозначності поглядів на цю проблему поки що немає. Практично відсутні дослідження з приводу можливої методичної та організаційної бази іпотеки землі в Україні, підходів до проблеми за умов, коли не діє ринок землі, коли більшість земель сільськогосподарського призначення передані в оренду².

Щодо трактування поняття іпотеки, то в сучасній економічній літературі існують різні тлумачення. Так, у сучасному тлумачному словнику іпотека визначається як позика, що видається під заставу нерухомого майна, а також застava нерухомого майна під таку позичку. В.М. Коломойцев вважає, що іпотека – це задача під заставу землі й іншого нерухомого майна з метою одержання кредитної позички, так званого іпотечного кредиту або кредиту під заставу. С.В. Мочерний трактує іпотеку як задачу у заставу землі та іншого нерухомого майна з метою одержання

1 Чупіс А.В. Розвиток земельної іпотеки в Україні / А.В. Чупіс // Економіка АПК. – 2007. – №5. – С.88–90.

2 Логинов М.И. Ипотека земли - основа развития АПК в условиях кризиса / М.И. Логинов // АПК: экономика, управление. – 2009. – №2. – С.32–36.

грошової позики, так званого іпотечного кредиту. М.Я. Дем'яненко розуміє іпотеку землі як засіб залучення кредитних ресурсів під заставу земельних ділянок¹. В сучасних умовах під земельною іпотекою в аграрному виробництві я пропоную розуміти вид забезпечення виконання зобов'язання сільськогосподарськими угіддями (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги) й речовими правами на них з відповідним страховим забезпеченням.

Іпотека є і заставою нерухомого майна з метою забезпечення зобов'язання, і правом звернення стягнення на нерухоме майно (землю) відповідно до чинного законодавства. Заставлена земля залишається в користуванні заставодавця, а заставоутримувач у разі невиконання зобов'язання боржником має право на задоволення своєї вимоги за рахунок цього заставленого майна, яким є відповідні земельні наділи².

Іпотека землі не має прямого впливу на суть державного регулювання земельних відносин, а є засобом збереження приватної власності фізичних осіб на землю через здійснення договірних відносин, які спрямовані на одержання або погашення кредитів банку з метою виробничої діяльності на землі. В прямому розумінні іпотека землі і є гарантією відшкодування позичених коштів певною кількістю площі землі, еквівалентної грошовому обсягу позики³.

За підрахунками вітчизняних і зарубіжних експертів, використовуючи можливості іпотеки на українських землях сільськогосподарського призначення, щороку в АПК можна залучати від 8 до 12 млрд. грн. Земельна іпотека є нині вкрай необхідною в плані можливості залучення коштів для сільськогосподарського виробництва. Потреба для аграріїв в одержанні довгострокових кредитів давно є наболілим питанням, адже саме довгострокові кредити — необхідна вимога для розширення сільськогосподарського виробництва й оновлення виробничих фондів, для забезпечення сталого розвитку галузі. За даними Міністерства аграрної політики України, довгострокових кредитів (терміном 5 — 20 років) потребують близько 64% сільськогосподарських підприємств в Україні. Ще близько 16% - середньострокових (до 5 років) і лише 10% - короткострокових кредитів⁴.

Отож, можна з впевненістю стверджувати, що іпотечне кредитування земель України є невід'ємною складовою розвитку земельних відносин та АПК в умовах кризи, бо саме іпотечний кредит дозволить розширити виробничі потужності підприємств, відновити їх основний капітал, сприяє ефективності розподілу нерухомості. Через іпотечний механізм земля з часом переходить до рентабельніших підприємств. У результаті показники сільського господарства в цілому поліпшуються. Це можливо при використанні позикових грошових ресурсів для впровадження досягнень науково-технічного прогресу підвищення економічної ефективності матеріального виробництва. Для залучення інвестицій у виробничу сферу підприємства АПК можуть привертати позикові засоби банків під заставу наявної землі. Становлення цивілізованої системи іпотечного земельного

1 Гудзь О.Є. Проблеми становлення іпотечного кредитування в аграрному секторі економіки / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. — 2004. — №9. — С.68–73.

2 Тіней А.В. Суть іпотечного кредитування в сільському господарстві / А.В. Тіней // Економіка АПК. — 2008. — №3. — С.96–103.

3 Смолінська С.Д. Організаційно-економічні передумови запровадження іпотеки сільськогосподарських земель в Україні / С.Д. Смолінська // Економіка АПК. — 2006. — №2. — С.122–126.

4 Ющенко А.М. Іпотечне кредитування як передумова розвитку земельних відносин / А.М. Ющенко // Фінанси України. — 2005. — №4. — С.93–100.

кредитування в агропромисловому секторі - революційний, стратегічний напрям в економічному механізмі відтворення трудових ресурсів аграрного сектора, розвитку земельних відносин.

Форми і функції прибуткового оподаткування

Бондаренко Н., викладач
Уманський державний аграрний університет

В сучасних умовах ринкової економіки ефективне управління підприємством залежить від не тільки внутрішнього, але і зовнішнього середовища. Серед найважливіших чинників, які впливають на функціонування господарюючих суб'єктів, є податки. Саме їх вплив визначає в кінцевому підсумку результати діяльності підприємства, а значить й подальший розвиток та здійснення економічної діяльності. Перед сучасною податковою системою України стоїть складне завдання як по забезпеченню наповнення Державного та місцевих бюджетів для здійснення державою своїх функцій, так і по стимулюванню розвитку суб'єктів господарювання, адже якщо будуть багатими платники податків, буде багатою і держава.

Стосовно форм та систем прибуткового оподаткування у світовій практиці історично склалось досить багато підходів. Варто відмітити, що в останніх дослідженнях стосовно прибуткового оподаткування цій проблемі приділялось недостатньо уваги. Залежно від платників податку прибуткове оподаткування можна поділити на оподаткування фізичних осіб та на оподаткування юридичних осіб. Кожен із вказаних видів передбачає різні умови справляння податку. Фіскальній функції податку на прибуток юридичних осіб слід надавати другорядного значення. Поряд з іншими видами податків, податок на прибуток підприємств є елементом перерозподілу національного доходу. Але цей податок є прямим, тобто його кінцева сума повністю залежить від кінцевого результату господарської діяльності підприємств. Обчислення оподаткованого доходу і податку з нього залежить від форми податкового оподаткування (рис. 2.1).

Цілком ясно, що основною функцією податку є фіскальна, оскільки вона реалізується за будь-яких умов. При реалізації такої функції прибуткове оподаткування виступає інструментом вилучення частини отриманих доходів на користь держави. Дана функція для прибуткового оподаткування є найбільш природною, тому що мобілізація державою коштів, без яких вона не може існувати, є головним призначенням податку, а доходи – головне джерело їх сплати. Власне, історично податки виникли саме як метод формування державою необхідних їй коштів.

Варто відмітити, що податок на прибуток підприємств і прибутковий податок з громадян (податок на доходи фізичних осіб) відрізняються стабільністю надходжень. Загалом, прибуткове оподаткування забезпечує майже третину доходів зведеного бюджету.

Ряд економістів вважають, що прибуткові податки слугують механізмом економічного впливу на суспільне виробництво, його структуру і динаміку, розміщення продуктивних сил, прискорення науково-технічного прогресу;

податками можна стимулювати, або навпаки обмежувати ділову активність, а, отже, розвиток тих чи інших галузей підприємницької діяльності, тобто вони виконують регулюючу функцію. Серед податкових важелів державного регулювання економіки сучасна фінансова наука віддає перевагу зниженню податкових ставок, оскільки воно не приводить до викривлення ринкового розподілу ресурсів, стимулює зростання підприємницької ініціативи, заощаджень та інвестицій. Взагалі вплив прибуткових податків на розвиток виробництва не можна оцінити однозначно. З одного боку, вилучення у формі податків певної частини доходів платників призводить до зменшення інвестиційної можливості останніх, що негативно позначається на розвитку виробництва.

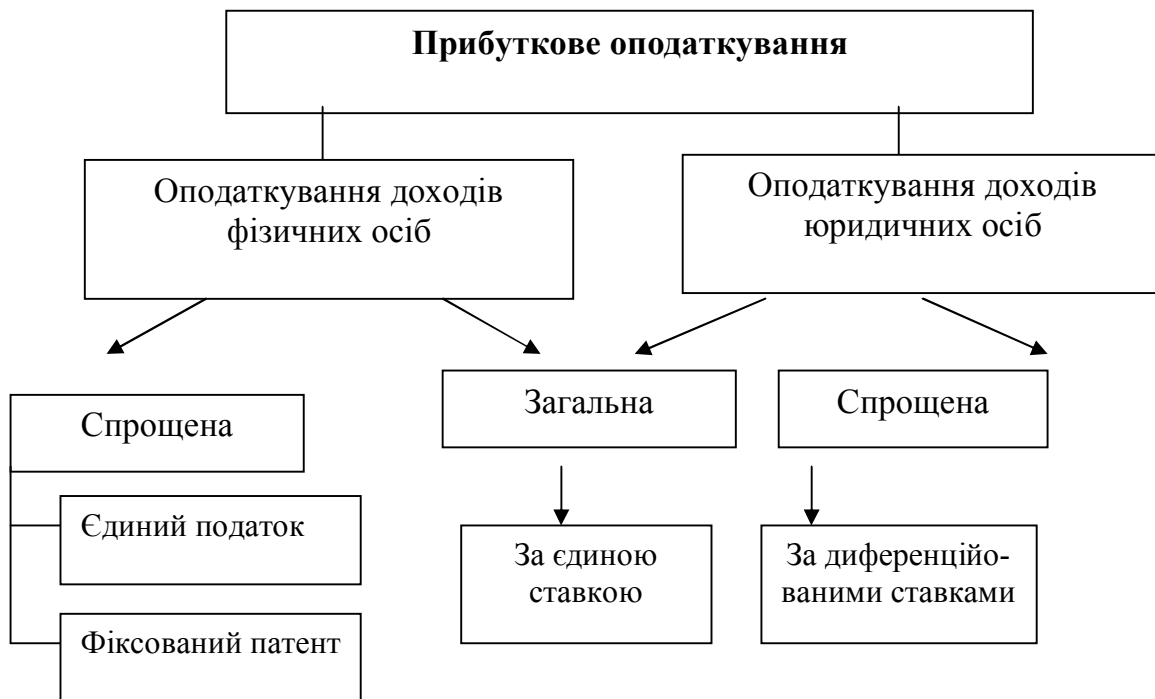

Рис. 2.1. Форми прибуткового оподаткування

З іншого боку, податки можуть певним чином стимулювати розвиток виробництва. Примусове вилучення у платника певної частини його доходу без спеціального еквівалента спонукає такого платника до підвищення продуктивності праці та веде до зростання виробництва. Однак, податки можуть стимулювати працю і підприємницьку ініціативу лише в тому разі, коли платник буде впевнений, що за допомогою податку держава не вилучить у нього весь приріст прибутку, отриманий внаслідок зменшення витрат виробництва. В іншому разі у платника, навпаки, зникає будь-яке бажання підвищувати продуктивність праці та розширювати виробництво. Але звідси випливає, що фіскальна функція за своїм економічним змістом теж здійснює регулюючий вплив, тому регулюючу функцію варто розглядати як похідну від фіскальної.

Прибуткове оподаткування також породжує ефект політичної рівноваги – відповідна стану рівноваги корисність забезпечуваних державою суспільних благ і послуг знаходиться в залежності від суми податків, яка припадає на кожну одиницю суспільних благ, оскільки податковий тягар на кожного з платників впливає на характер суспільного вибору в процесі голосування. Таким чином, виконуючи

фіскальну функцію – наповнення бюджету, податки одночасно здійснюють регулюючий вплив¹.

Економічна функція податків розглядається як їх здатність впливати на економічні процеси: темпи та пропорції розширеного відтворення, сукупний попит, інфляцію, тощо². Але фіскальна функція за своїм змістом є економічною функцією, тому з погляду логіки протиставлення фіскальної функції податку ще й економічній не є обґрунтованим.

Розподільча функція тлумачиться як така, що полягає у здатності прибуткових податків бути інструментом розподілу і перерозподілу доходів. Але у повному обсязі цю роль скоріше відіграють не податки, а бюджет.

Контрольна функція розглядається як така, за допомогою якої можна оцінити ефективність податкового механізму, темпи зростання доходів платників податків, раціональність податкової системи, забезпечити контроль за рухом фінансових ресурсів³. Але, на нашу думку, не можна погодитись з тим, що суспільне призначення прибуткових податків полягає у здійсненні контролю за рухом фінансових ресурсів чи в оцінці ефективності фінансового механізму.

Отже, можна зробити висновок, що податки прибуткової групи, як і всі податки взагалі, виконують дві функції – фіскальну та регулюючу. Але податки не є досконалим знаряддям державного регулювання економіки, тому повинні стягуватись так, щоб, виконуючи основну функцію – фіскальну, вони не заважали розвитку економіки, не гальмували підприємницької ініціативи та економічного зростання. Тому застосовувати регулюючу функцію треба виважено, на наукових засадах, з урахуванням конкретних умов та різноманітних факторів, що можуть впливати на результати таких дій.

Роль прибуткових податків у формуванні доходів місцевих бюджетів

Боржакова О., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Гузар Б.С.

Уманський державний аграрний університет

Підвищення ролі місцевих податків і збільшення частини доходу за їх рахунок є головним напрямом зміцнення місцевих бюджетів, розширення їх фінансової автономії. Ефективне використання інституту місцевих податків і зборів є важливим інструментом зміцнення всієї фінансової системи України.

Важливим елементом системи прямих податків є прибуткове оподаткування. Залежно від платників податку прибуткове оподаткування класифікується на два види:

- оподаткування фізичних осіб (ПДФО, податок на землю, податок на майно);

1 Ковалюк О.М. Важливий крок до зменшення податкового тягара в Україні / Ковалюк О.М. // Фінанси України. – 2004. – № 1. – С. 55–60.

2 Мельник П.В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці / Мельник П.В. // Монографія. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 362 с.

3 Черник Д.Г. Налогі: Учебное пособие / Д.Г. Черник, В.А. Воронков, А.А. Глинкин // Под ред. Д.Г. Черника. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 400с.

– оподаткування юридичних осіб (податок на прибуток підприємств та організацій, податок на землю, податок на майно).

Кожен з указаних видів передбачає різні умови справляння податку. Це пояснюється тим, що доходи юридичних і фізичних осіб, маючи однакову економічну природу – додану вартість, розрізняються за характером використання, виконуючи різні функції.

Місцевий бюджет є основним інструментом, за допомогою якого місцева влада може впливати на локальну активність, створювати умови для економічного та соціального розвитку території своєї юрисдикції. Основним дохідним джерелом, яке складає основу формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів в Україні є податок з доходів фізичних осіб (далі — ПДФО), ставка якого становить 15% від об'єкта оподаткування¹ та податок на прибуток підприємств, ставка якого становить 25% від об'єкта оподаткування². Оскільки вони посідають провідне місце у формуванні доходів місцевих бюджетів, від їхнього обсягу значною мірою залежать фінансові можливості місцевого самоврядування щодо виконання делегованих та власних повноважень. Від реальності визначення прогнозованого обсягу доходів кожного місцевого бюджету залежить обсяг належної йому дотації вирівнювання та, відповідно, збалансованість дохідної та видаткової частин за делегованими повноваженнями.

В умовах незалежної України початок формування інституту місцевого оподаткування був започаткований разом із прийняттям 20 травня 1993 р. Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори», яким визначалися 16 видів місцевих податків та зборів, їхні граничні розміри та порядок обчислення.

Останніми роками в Україні набула великої актуальності проблема нестачі фінансових ресурсів в органів місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел. За таких умов серйозним чинником стабілізації економічної ситуації в країні має стати ефективне формування місцевих фінансів.

Проблемами фінансової незалежності органів місцевого самоврядування займалися багато представників економічної науки. Серед видатних вітчизняних вчених слід виділити внесок Кравченка В.І., Сазонця І.Л., Сунцової О.О., Кириленка О.П., Швеця В.Я., Луїної І.О. тощо.

Стосовно доходів існує дві основні проблеми. Перша і найбільш очевидна - це проблема їх адекватності. Якщо відбудеться перерозподіл видаткових повноважень, це повинно супроводжуватися відповідним перерозподілом податкових надходжень на користь місцевих бюджетів. Ще одна проблема - це підзвітність влади. Місцеві органи влади мають дуже обмежений вплив на встановлення ставок податків, на які спираються їхні бюджети, — як "закріплених" доходів (перший кошик), так і "власних" (другий кошик).

З метою підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у залученні на свою територію як юридичних, так і фізичних осіб необхідно змінити систему розподілу податку на доходи фізичних осіб між місцевими бюджетами. Діюча система справляння податку з доходів фізичних осіб передбачає його надходження до місцевого бюджету за місцем роботи платника податку. Це означає,

¹ Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 27.11.2003 року № 1344 – IV.

² Закон України «Про оподаткування прибутку підприємства» від 28.12.1994 року №334/94 ВР.

що до місцевих бюджетів не надходить податок з доходів громадян, основне місце роботи яких знаходиться поза територією певного населеного пункту. З цієї проблеми вже зіткнулись адміністративно-територіальні утворення, розташовані навколо великих міст.

Виходом з даної ситуації є введення єдиного порядку сплати податку з доходів фізичних осіб за місцем проживання громадянина.

З метою підвищення доходів місцевих бюджетів необхідно встановити довгострокові нормативи відрахувань від податку на прибуток підприємств, що значно вплинуло б на повноту зборів від даного податку на всіх рівнях бюджетної системи, сприяючи зацікавленості в цьому місцевих органів влади. Для одержання своєї частки від податку органи влади на місцях зацікавлені у збільшенні загального обсягу цього податку, що надходить на підвідомчій території до бюджетної системи, включаючи вищестоящі бюджети. Це також дозволило б ліквідувати штучну дотаційність високорозвинених регіонів, скоротити дотаційність інших і зустрічні фінансові потоки між рівнями бюджетної системи.

На нашу думку, реформування системи місцевого оподаткування потрібно, насамперед, почати зі зміни ставлення до місцевих податкових важелів і не розглядати їх як другорядні податки в складі системи оподаткування, а суттєво підняти їхнє значення та роль у формуванні фінансових ресурсів місцевої влади. Це стане можливим лише тоді, коли відбудеться перегляд складу та структури місцевих податків і зборів.

До переліку місцевих податків і зборів потрібно долучити податок на нерухомість, податок на спадщину, дарування, податок на майно підприємств, організацій та громадян, податки на бізнес (податок на промисел, плата за торговий патент на певні види підприємницької діяльності, плата за ліцензії). Такі податки потрібно віддати в розпорядження місцевих органів влади з правом встановлення на них ставок. Загроза виникнення податкової конкуренції слугуватиме інструментом обмеження ставок таких податків¹.

Доцільним є включення до системи місцевого оподаткування екологічних податків. При чому потрібно ввести екологічні податки на продукт, який забруднює навколишнє середовище. Такі податки ввійдуть до ціни і їх застосування не лише сприятиме зниженню загального рівня забруднення, а й стимулюватиме виробництво нової, екологічно чистої продукції, адже такий додатковий фінансовий тягар збільшує ціну шкідливої продукції.

Отже, вдосконалення, реформування системи місцевого оподаткування є такий самий об'єктивний процес, як і процес розвитку взагалі.

Таким чином, вирішення цілого комплексу проблем стосовно формування і використання місцевих фінансів значною мірою визначило б розширення економічної самостійності регіонів України. Адже, від того наскільки політично незалежні і фінансово забезпечені адміністративно-територіальні одиниці, залежить стабільність і незалежність всієї держави.

¹ Бондарчук Т.В. Фінансова політика забезпечення ефективності видатків місцевих бюджетів // Економіст. – 2007. – №4. – С.30-33.

Фінансові аспекти розвитку економіки України

Боровик В.М., викладач
Чигиринський технікум Уманського ДАУ

Економічна ситуація в Україні лишається нестабільною. Економічний розвиток України знаходиться в переломному стані. Одним з актуальних завдань є розроблення напрямків економічного зростання країни, удосконалення фінансової політики та фінансового механізму з точки зору регулярної спроможності. Фінансова політика являє собою сукупність фінансових заходів, які проводить держава через фінансову систему. В кожній країні конкретні методи проведення фінансової політики залежать від історичних умов, рівня економічного розвитку, національних традицій. Сучасну фінансову політику України, в значній мірі, визначає важкий стан економіки, як наслідок тривалої фінансової кризи. Основними проблемами, які гальмують економічну динаміку в Україні є:

1. Економіка характеризується низьким рівнем інновацій та ефективності використання ресурсів.
2. Роздвоєність економіки: офіційна та неофіційна заробітна плата, управлінський та балансовий прибуток, ринкова та балансова вартість нерухомості.
3. Недосконала податково-бюджетна та грошово-кредитна політика.
4. Низький рівень вкладання прямих інвестицій.
5. Обмеженість ресурсів.
6. Невідповідність державної податкової політики програмним завданням економічного зростання та невідповідність рівня податкових надходжень темпам економічного зростання країни.
7. Обтяжливе для фінансів країни обслуговування та погашення державного боргу.

Для здійснення фінансової політики передбачається проведення глибокої реформи фінансової та бюджетної системи. Для цього необхідно:

- відокремити фінанси державних підприємств від Державного бюджету;
- розмежувати фінансову і кредитну систему країни;
- перебудувати податкову систему у напрямі лібералізації;
- розмежувати державний та місцевий бюджети за джерелами надходження та витрат;
- запровадити систему достовірного фінансового обліку.

В умовах ринку одним з найважливіших важелів впливу держави на економіку є податки, з допомогою яких визначають пропорції розподілу валового національного продукту, темпи нагромадження, здійснюють вплив на платоспроможний попит населення і рівень його добробуту.

В Україні необхідно проведення податкової реформи, яка включає в себе прийняття Податкового кодексу, стабільність податкової системи, спрощення обчислення податків.

Забезпечення стабільних темпів розвитку економіки України потребує вирішення багатьох питань:

- прискореного інвестування реального сектора економіки завдяки реалізації державних заходів щодо запровадження ефективних механізмів залучення коштів

населення, доходів від приватизації та створення сприятливих умов для внутрішніх і прямих іноземних інвестицій;

- реалізації з боку держави ефективних інституційних перетворень у напрямку реформування інститутів власності, створення ринкової інфраструктури, розвитку корпоративного руху, підвищення ефективності виробництва та обміну, реалізації програми енергозбереження;

- проведення жорстокої бюджетної політики шляхом зміцнення бюджетної дисципліни, підвищення контролю за видатками, оптимізації пільгового оподаткування при зменшенні податкового тягаря для виробників, вдосконалення системи державних закупівель;

- використання ефективних інструментів грошово-кредитної політики щодо забезпечення необхідної збалансованості монетарних і макроекономічних показників.

З метою забезпечення вищевказаних пріоритетів варто прийняти довгострокову концепцію структурної перебудови національної економіки та цілеспрямовано формувати такий інвестиційний режим, у рамках якого був би економічно доцільний перетік капіталу у більш перспективні і стратегічно вигідні види економічної діяльності.

На найбільшу перспективу найважливішим стратегічним завданням для України є прискорення економічного та соціального розвитку шляхом здійснення прогресивного характеру структурних перетворень в економіці, поглиблення її зовнішньої інтегрованості та значного поліпшення діяльності ринкових інститутів, оскільки за протилежних умов Україна буде все більше і більше відноситися до числа країн з повністю залежним розвитком, в якій рівень соціальних протиріч буде нагромаджуватися. Потрібно створити умови для ефективного і динамічного економічного зростання, що базується на інвестиціях та інноваціях, які забезпечать структурно-технологічну модернізацію вітчизняної економіки та стабільне підвищення добробуту громадян України. Останнє стає головною стратегічною метою економічної політики держави.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку держави вимагає орієнтувати економічну політику на невпинне скорочення існуючого розриву між Україною та найбільш розвинутими країнами світу.

Для досягнення поставлених завдань необхідно виробити інструменти економічного зростання, завдяки яким може відбуватися підвищення темпів росту ВВП, підвищення конкурентоспроможності країни.

В 2008 році сума ВВП становила 180 млрд. доларів США, Україна за обсягом ВВП піднялася на 32 місце у світі, проти 51 місця у 2006 році. За даними Світового банку, ВВП України в 2008 році становив 2500 дол. США на душу населення. Внутрішня заборгованість виросла на 78% і становить 128,8 млрд.грн., в той час зовнішній борг виріс тільки на 6%. Орієнтиром економічного розвитку України є виходження її до групи країн, де домінує інноваційний шлях розвитку.

Розвиток України знаходиться на роздоріжжі. Недосконалі фінансові механізми не дозволяють розвиватися і формуватися новим технологіям та тенденціям.

Гроші як засіб обігу і платежу

Боруля І.І., студент
Науковий керівник – асистент Власюк С.А.
Уманський державний аграрний університет

Гроші – це одне з найвеличніших досягнень людства. Гроші, як засіб економічних стосунків, платежу та збагачення розвивалися разом із людством, його суспільними відносинами і світоглядними уявленнями. Їх виникнення пов'язане з 7-8 тис. до н.е., коли у древніх племен з'явилися залишки якихось продуктів, які можна було б обміняти на інші такі ж продукти в яких була потреба. Гроші пройшли складний шлях еволюції: від елементарних предметів обміну – до сучасної захищеної десятками елементів валюти¹.

Для того, щоб краще зрозуміти суть грошей, потрібно уявити їхню роль. У зв'язку з цим прийнято вважати, що найкраще економічна суть грошей проявляється в їх функціях.

У результаті виникнення кредитних відносин між товаровиробниками гроші виступають засобом сплати боргового зобов'язання, виконують функцію засобу платежу. Продаж товарів у кредит означає відстрочення плати за нього. Продавець стає кредитором, а покупець боржником. Функція грошей як засобу платежу відображає особливості кредитного господарства, тобто реалії купівлі-продажу товарів у кредит з відстрочкою оплати (платежу). Тобто, покупці сплачують гроші за придбані товари лише тоді, коли настає строк платежу².

Засобом обігу у таких відносинах є вексель, тобто торгове зобов'язання, здатне до настання строку платежу виконувати роль грошей. Вексель виписується на спеціальному вексельному папері, у його тексті зазначається місце і час видачі, кому і ким виданий, термін і сума платежів. Вексель скріплюється іменним підписом векселедавця (боржника), кредитор є векселедержателем. Комерційна угода, за якою виникає таке грошове зобов'язання, у векселі не зазначається. Векселі нарівні з грошима – і засобу платежу. Векселедержатель може розраховуватися із своїм кредитором за допомогою одержаного векселя, поставивши на ньому свій іменний підпис. Векселі переходять з рук у руки і продовжують вексельний обіг. Однак вексель ще не може служити загальним засобом вираження суспільної праці, затраченої на виробництво товарів. Він виражає відносини окремих товаровиробників. Межі вексельного обігу дуже вузькі, оскільки кредит надається лише тим виробникам, платоспроможність яких не викликає сумнівів. Поглиблення суспільного поділу праці і розширення товарних відносин між виробниками передбачає, що кредит може бути надано будь-якій особі. На допомогу приходять банки, які виникли у середньовіччі. Банки скуповують звичайні векселі і розплачуються банківськими векселями, що мають назву банкнот – банківських білетів, тобто кредитних грошей. Тому замість звичайних векселів випускаються банківські, і векселедавцем є не окрема особа, а банк³.

1 Ільїн В. Еволюція грошей: від засобу обміну – до загальної міри цінностей [Текст]. // Вісник національного банку України. – 2009. – № 4. – С.68.

2 Полотенко Д.В. Про гроші, інфляцію та фінанси у трансформаційній економіці / Д.Полотенко // Фінанси України. – 2008. – №2 – С.82-83.

3 Кулицький Г.П. Грошовий обіг як комунікативний процес / Г.Кулицький // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С.3–5.

Використання грошей-товарів – явище, яке ніколи не зникало, хіба що змінювалося залежно від попиту, територій, потреб. Тим самим гроші стали визначатись як кредитний засіб обміну, всюди прийнятний. Слугувати повсюдно прийнятним засобом обміну - єдина функція, яку об'єкт повинен виконувати, щоб називатися грошима¹.

Пол Самуельсон зауважив: «Якщо гроші повинні мати цінність, необхідною умовою є обмеження їх кількості. Якби випуск паперових грошей був настільки необмежений, що вони практично стали би безоплатним благом, у людей їх стало б так багато, що всі ціни, заробітна плата, доходи зростали б нескінченно»².

Отже, гроші – фундаментальне поняття економічного життя. В економічній системі де панують гроші, – а це ринкова система – цей воістину «чарівний засіб» може все або майже все. Матеріальний і освітній рівень людини, її соціальний статус, життєвий успіх і багато чого іншого в ринковій системі залежить від грошей.

Фінансова криза та її загрози для України

Браславська Ю.В., студент
Науковий керівник – асистент Власюк С.А.
Уманський державний аграрний університет

Криза, особливо світова, – це не тільки лихо, але і селекція. Вона, немов вовк в лісі, добиває слабких і тренує сильних. Вже ясно, що криза розгортає у бік ще більшого успіху Китай; силою примушує змінити модель розвитку Росію; під питання ставить поки лідируючий Захід. Україна в цьому суперництві гігантів як би не в рахунок. Але вона попалася кризі під руку, накопичивши – неначе спеціально для гри з ним в піддавки – масу негативів; і тому Україна багато в чому рекордно втягує себе в кризову воронку.

У першому півріччі 2009 р. не тільки не відбулося покращення чи стабілізації в соціально-економічній, фінансовій та грошово-банківській сферах України, а навпаки, ситуація ще більше загострилася і набула стійкого структурного й системного негативного характеру як на макро-, так і на мікрорівнях. Якщо відкрита фаза кризи у IV кв. 2008 року розпочиналась у грошово-банківській сфері, а потім поступово перекинулася на такі галузі, як будівництво і виробництво будівельних матеріалів, металургія, хімічна промисловість, машинобудування, то у I півріччі 2009 р. процеси падіння охопили торгівлю, як внутрішню, так і зовнішню, інвестиційну галузь, транспорт, сферу послуг, відпочинок та туризм, готельний і ресторанний бізнес. Почалося стрімке зниження рівня зайнятості та зростання безробіття. Тиск на внутрішній ринок робочої сили істотно посилювався через повернення до країни сотень тисяч заробітчан, які працювали поза межами Батьківщини.

До цих негараздів потрібно додати кризу державних та місцевих фінансів і бюджету. Якщо викласти макроекономічною мовою всі перелічені вище ознаки фази

1 Кучеренко Т.С. Рух грошових коштів від операційної діяльності / Г.Кучеренко // Економіка АПК – 2006. – №6. – С.64–70.

2 Ващенко І.В. рух грошових потоків у державі як об'єкти моніторингу, аналізу та контролю // Фінанси України. – 2004. – №6. – С. 64–70.

падіння кризового циклу в Україні, то це означає, що наша держава сьогодні має обмежені можливості самостійно підтримувати процес відтворення вже не тільки на рівні прирощення додаткового продукту, створення нового багатства, а й на рівні самозабезпечення.

Попри те, що чисельність населення України щороку скорочується в середньому на 300 тис. осіб, не вистачає доходів навіть для того, щоб задовольняти основні потреби, що передбачають його фізичне відтворення, не кажучи вже про соціальні та інтелектуальні потреби. Всі фінансові, грошові, банківські, економічні та соціальні показники за I півріччя 2009 р. свідчать, що Україна невідворотно наближається до внутрішнього дефолту. Розглянемо та проаналізуємо основні соціально-економічні, грошово-банківські та бюджетно-фінансові загрози існуванню України як держави.

Фінансово-економічні та соціальні загрози, що постали перед Україною на сучасному етапі:

1. Знецінення національної валюти – в Україні у період з жовтня 2008 р. по липень 2009 р. гривня здевальувала на 60%.

2. Підвищення рівня інфляції – за перше півріччя 2009 р. офіційний рівень споживчої інфляції склав 8,6%. За півроку темп інфляції вже майже досяг річної позначки.

3. Зростання обсягу грошової маси як фактор, що безпосередньо спричинює девальвацію та інфляцію національної валюти – це стосується готівкової гривні, у річному вимірі (кінець червня 2008 р. до кінця червня 2009 р.) її обсяг збільшився з 124 742 млн. грн. до 153 154 млн. грн.

4. Збільшення зовнішнього державного боргу України – на кінець першого півріччя 2009 р. валовий зовнішній борг України сягнув \$90 млрд. Власне державний борг станом на 30.06.2009 р. перевищує \$19,4 млрд. Борг перед МВФ становить \$16,5 млрд., з яких Україна вже отримала \$10,6 млрд.

5. Збільшення внутрішнього державного боргу України – збільшення своїх фінансових потреб і неконтрольованих витрат Уряд України покриває за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики.

6. Криза банківського сектору України – майже 3,2 млрд. грн. внутрішнього і більше 1,5 млрд. дол. зовнішнього боргу необхідно сплатити українським банкам у другій половині 2009 року.

7. Фактичне банкрутство Пенсійного фонду України – надходження до ПФУ впродовж останнього року значно скоротилися, позаяк багато підприємств унаслідок фінансово-економічної кризи припинили свою діяльність, а працівників або звільнили, або відправили в неоплачувані відпустки.

8. Збільшення рівня безробіття – у червні безробітними були 658,5 тис. осіб, що на 77,8 тис. осіб менше, ніж у травні цього року. Водночас, за експертними даними, приховане безробіття в Україні кількісно оцінюється у 2 млн. осіб¹.

Таким чином, процес відтворення в Україні втрачає розширений характер. Фази виробництва, розподілу, обміну та споживання деградують. Банківська сфера, розвиток якої є передумовою нормального процесу відтворення, увійшла у фазу відкритої руйнації.

Криза змушує людей відповідальніше ставитися до своєї роботи та професії. І, як наслідок, підвищується ефективність праці – збереження робочого місця тепер

¹ Дані Державного комітету статистики України

стає чудовою мотивацією для робітника, а також можливістю для роботодавця уникнути "текучості кадрів" чи наймання нових працівників замість існуючих.

Сучасний стан і тенденції розвитку вітчизняного банківського бізнесу в умовах присутності іноземного капіталу

Бручковська Н.О., студент
Уманський державний аграрний університет

Вітчизняна банківська система нині є однією з найбільш розвинутих галузей національної економіки, здатною надавати послуги на рівні міжнародних стандартів, що підтверджується її інвестиційною привабливістю для іноземних інвесторів. Вихід на вітчизняний ринок фінансових послуг провідних банків світу та інших відомих міжнародних фінансових компаній – не лише характерна особливість сучасного етапу розвитку банківської системи держави, а й прояв на теренах України тенденцій глобалізації фінансових ринків, підтвердження потенційних можливостей прибутковості банківського бізнесу в країні.

Банківську систему України можна вважати системою відкритого типу, адже в країні створено рівні умови для реєстрації та функціонування банків як з вітчизняним, так і з іноземним капіталом. Присутність іноземного капіталу у фінансових установах країни на сьогодні доволі значна. Як показують дослідження, фінансовий сектор України є одним із лідерів із залучення прямих іноземних інвестицій. Згідно з даними офіційної статистики, на нього припадає 19 % від усього накопиченого іноземного капіталу.

За даними Національного банку України, кількість банків, створених за участі іноземного капіталу, на кінець червня 2009 р. становила 51 банк, із них 17 – зі 100-відсотковим іноземним капіталом, що працюють на нормативно-правовому полі материнських банків. Слід констатувати: загальна частка іноземного банківського капіталу різних країн у сукупному капіталі української банківської системи постійно зростає, і за станом на 1 липня 2009 року становила 39,1 %. Варто зазначити, що ці банки, згідно з оцінкою фахівців, контролюють понад 50 % активів усієї вітчизняної банківської системи¹.

У структурі іноземного капіталу вітчизняної банківської системи основна частка припадає на австрійські (35 %), французькі (16 %) та російські банки (12 %). З поміж інших інтерес до українських фінансових ринків виявляють такі країни, як Італія, Польща, Швейцарія, Великобританія².

Банківський бізнес в Україні розвивається шляхом, який пройшли більшість банківських систем країн Східної Європи, де за останні кілька років присутність іноземного капіталу збільшилася, а загальна кількість банків за участю іноземного капіталу – зменшилася. Зазначені тенденції діяльності комерційних банків є характерною ознакою ринкової економіки і заслуговують на позитивну оцінку. Проте, світова фінансова криза кардинально змінила ситуацію. Вітчизняні банки, які активно виходили на ринки зовнішніх запозичень, у жовтні 2008 року опинилися у

1 Гідулян А. Державна фінансово-кредитна політика в площині розвитку банківської системи України // Вісник НБУ. – 2009. – №10. – С. 35–40.

2 Мальчик М. Іноземний капітал у банківській сфері України: переваги та недоліки // www.nbuv.gov.ua/.

скрутному становищі, не маючи власних коштів для погашення зовнішніх боргів, цим самим підриваючи позитивні тенденції розвитку банківської системи.

Упродовж першого півріччя 2009 року банки ліквідували 125 філій, що утричі більше, ніж за весь 2008 рік. До 1 липня 2009 року загальна філіальна мережа банків скоротилася до 1189 офісів. Кількість відособлених структурних підрозділів банків в Україні скоротилася з жовтня 2008 р. на 460 одиниць¹.

В умовах кризи вперше за останні декілька років у банківській системі проявилася тенденція до скорочення активів: за перші 6 місяців 2009 року вони зменшилися на 3% – до 944,5 млрд. грн. Зобов'язання банків у першому півріччі зменшилися на 6,8% – до 752,1 млрд. гривень. Водночас, слід зауважити, що починаючи з червня 2009 р. на вітчизняному банківському ринку мали місце позитивні тенденції розвитку банківського бізнесу. Зокрема спостерігалось прискорення темпів збільшення депозитів населення у банках, що свідчить про відновлення довіри населення до банків та зростання обсягів кредитів, наданих підприємствам реального сектору економіки².

Вивчення стану та аналіз тенденцій розвитку банківської системи України дають підстави стверджувати, що кількість банків залишається відносно великою (порівняно з іншими банківськими системами сусідніх країн); філіальні мережі банків мали тенденції до інтенсивного розвитку, досягли своєї максимальної концентрації і в умовах фінансової кризи зазнають подальших процесів оптимізації (зокрема шляхом закриття) та підвищення ефективності; спостерігається високий рівень присутності іноземного капіталу в банківській системі України; банки перебувають під впливом кризи ліквідності, що впливає на скорочення кредитування; банківські установи фактично припинили довгострокове кредитування, в перспективі – лише короткострокове; банки зосередилися на поліпшенні якості активів, реструктуризації проблемної позичкової заборгованості.

Таким чином, стратегічною метою банківської системи України в умовах присутності іноземного капіталу та інтенсифікації світових інтеграційних процесів має стати забезпечення ефективності, системної стабільності, прозорості і створення необхідних умов для розвитку вітчизняного ринку банківських послуг на засадах добросовісної конкуренції.

Інвестиційний потенціал банківської системи

Бугаєнко О.Г., студент

Уманський державний аграрний університет

Економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від рівня розвитку сучасних технологій і техніки, а великою мірою визначається ступенем розвитку банківської системи. Надійна банківська система є однією з важливих умов подальшого розвитку вітчизняної ринкової економіки. Оскільки, мобілізуючи тимчасово вільні кошти банківська система перетворює їх у капітал, що працює. Тому в системі відтворення української економіки банківським інвестиціям

1 Гідулян А. Державна фінансово-кредитна політика в площині розвитку банківської системи України // Вісник НБУ. – 2009. – №10. – С. 35–40.

належить важлива роль у відновленні і збільшенні економічного потенціалу, отже, забезпеченні високих темпів економічного зростання.

Сталий економічний розвиток в Україні можливий лише за умови залучення достатніх обсягів інвестиційних ресурсів для здійснення структурних зрушень у господарському комплексі країни. У зв'язку з цим основними завданнями державного управління є поліпшення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності вітчизняних банків, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки. Банківські установи повинні стати головними учасниками інвестиційного процесу, розпорядниками інвестиційних ресурсів, інститутами підвищення інвестиційної привабливості країни, регіонів та окремих галузей економіки.

Слід зазначити, що банківська система країни досі не акумулювала капіталу, обсяг та якість якого забезпечували б їх інвестиційну активність. Про це свідчить той факт, що потреба в інвестиційних ресурсах України до 2015 року становитиме 150 млрд. дол. США, а кредитно - інвестиційний портфель банківського сектору країни на 01. 01. 2009 становив 759 686 млн. грн., або 98,6 млрд. дол. США .

Саме тому дослідження питання інвестиційної діяльності вітчизняної банківської системи досі залишається надзвичайно актуальним. В умовах світової фінансової кризи, коли провідні фінансові установи зазнають кризи ліквідності й впливу фінансових ресурсів, коли відбувається скорочення фінансування інвестиційних проєктів та звуження інвестиційної діяльності, доцільно було б оцінити можливості банківської системи в галузі інвестування.

Можливості ефективного здійснення інвестиційної діяльності великою мірою визнаються інвестиційним потенціалом суб'єктів інвестування, тому всебічне, комплексне й системне дослідження цих категорій, а також удосконалення на цій основі відповідних теоретичних засад із метою надання їм цілісності, комплексності й завершеності за рахунок узагальнення наявних підходів і доповнення їх обґрунтованими положеннями, є досить доречним.

Інвестиційний потенціал - це базова фундаментальна основа стійкого розвитку національної економіки. Національний інвестиційний потенціал визначається наявністю інвестиційних ресурсів для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва й суспільній інфраструктурі. Інвестиційний потенціал країни - це сукупна спроможність суспільства здійснювати довгострокові вкладення накопиченого капіталу в розвиток економіки країни. У межах держави - це валові заощадження у ВВП, створеному за рік, із вирахуванням поточного й особистого споживання. Оцінка інвестиційного потенціалу дає можливість визначити масштаб інвестиційної програми й потреби у внутрішніх запозиченнях для їх здійснення. Інвестиційний потенціал суб'єкта господарської діяльності власних ресурсів - це сукупність накопичених у результаті господарської діяльності власних ресурсів , які можуть бути використані для інвестицій без порушення поточної роботи , або ж характеристика спроможності підприємства щодо інвестування.

Таким чином, інвестиційний потенціал визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, причому ступінь інвестиційної активності й ефективність інвестування детермінуються рівнем та мірою використання цього потенціалу.

Сутність інвестиційного потенціалу має двоякий характер: з одного боку, він є результатом ефективного використання потенційних можливостей підприємства, з іншого - фактором його подальшого розвитку за рахунок здійснення інвестиційної діяльності. Інвестиційний потенціал підприємства є динамічною категорією, адже його формування, стан і ступінь використання великою мірою визначаються як ендогенними так і екзогенними факторами впливу. Ендогенні фактори зумовлені розвитком і рівнем ефективності використання інших часткових потенціалів підприємства - фінансово - економічного, виробничо - технологічного, інноваційно - інтелектуального, управлінського (організаційного), трудового, інформаційного тощо. Власне, це й зумовлює доцільність розгляду інвестиційного потенціалу в тісному взаємозв'язку з ними, оскільки ігнорування останнього (тобто розгляд лише з позиції ресурсного підходу) означатиме розуміння і інвестиційного потенціалу лише як сукупності фінансових ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності. Екзогенні фактори зумовлені станом і характеристиками макросередовища, в якому функціонує підприємство.

Отже банківська система є однією з провідних галузей економіки. Економічний розвиток нашої країни великою мірою залежить саме від ступеня її розвитку. Покращення інвестиційного потенціалу банківської системи призведе до змоги раціональніше використання сукупності наявних у банків власних і залучених ресурсів.

В подальшому важливе значення потрібно надавати економічному розвитку країни який можливо досягти лише за умови залучення додаткових інвестицій.

Форфейтинг, як специфічний вид кредитування

Бутило Р.І., студент

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Бечко В.П.

Сьогодні все більші можливості для українських підприємств відкривають світові ринки. Працювати на них можна, пропонуючи не тільки товари та послуги, які відповідають прийнятим стандартам, а й умови оплати. Західні компанії в боротьбі за нові ринки широко використовують фінансові інструменти, що дозволяють запропонувати покупцеві довгострокові відстрочки платежів. В даній статті ми опишемо найбільш часто використовуваний на Заході та лише розвиваючий в нашій країні фінансовий інструмент – форфейтинг.

Форфейтинг – одна із форм короткострокового і середньострокового кредитування зовнішньоторговельних угод (як правило, пов'язаних із постачанням машин і обладнання). Термін “а-форфе” запозичено з французької, й означає він надання певних прав у обмін на готівковий платіж (переуступка прав). Форфейтинг – це придбання банком платіжних зобов'язань, зазвичай поданих у формі векселів, без права зворотної вимоги до продавця¹.

Форфейтинг виник після Другої світової війни. Декілька банків Цюриха, що мали багатий досвід фінансування міжнародної торгівлі, стали використовувати цей прийом для фінансування закупівель зерна країнами Західної Європи в США. В ті

¹ Віднійчук-Вірван, Л.А. Міжнародні розрахунки і валютні операції [Текст] : навчальний посібник / Л.А. Віднійчук-Вірван. - Львів : Магнолія 2006, 2007. - 214 с.

роки постачання продукції і конкуренція між постачальниками настільки зросли, що покупці зажадали збільшення термінів кредиту, що надається, до 180 днів проти звичних 90. Крім того, відбулася зміна структури світової торгівлі на користь дорогих товарів з відносно великим терміном виробництва. Таким чином, підвищилася роль кредиту в розвитку міжнародного економічного обміну, і постачальники були вимушені шукати нові методи фінансування своїх операцій. У міру того як падали бар'єри в міжнародній торгівлі і багато африканських, азійських, а також латиноамериканських країн стали активніші на світових ринках, західноєвропейські підприємці все менше надавали кредити за рахунок власних джерел, тому постачальники й були вимушені використовувати нові методи фінансування своїх операцій¹.

Найбільший розвиток форфейтинг одержав в країнах, де відносно слабо розвинене державне кредитування експорту. Спочатку форфейтування здійснювалося комерційними банками, але в міру збільшення об'єму операцій «а-форфе» стали утворюватися спеціалізовані інститути.

Форфейтування є юридично найпоширенішим засобом рефінансування комерційного кредиту. Переваги його, особливо для сільськогосподарських підприємств-експортерів, пов'язані, у першу чергу, із повним перенесенням валютних, комерційних, політичних, переказних та інших видів ризику на форфейтера (банк), що робить форфейтування найкращим видом кредиту для продавця.

Зазвичай форфейтуванню підлягають торгові тратти або прості векселя, хоча теоретично заборгованість у будь-якій формі могла б бути форфейтовальною. До менш використовуваних форм належить акредитив і відстрочені платежі, що впливають із нього. Перевага простих і переказних векселів пояснюється їхнім вживанням у якості інструментів торгового фінансування протягом тривалого часу і властивої їм операційної простоти².

При форфейтуванні купівля векселів здійснюється із відрахуванням (дисконтом) відсотків авансом за весь термін кредиту. Експортер, таким чином, фактично перетворює свою кредитну операцію по торговій угоді в операцію з готівкою. У цьому випадку він відповідає одноразово лише за задовільне виготовлення і постачання товарів, а також за правильне оформлення документів по зобов'язаннях. Ця остання обставина разом із наявністю фіксованої процентної ставки, стягнутої за всю операцію на самому її початку, робить форфейтування цілком прийнятною послугою для експортера і відносно недорогою альтернативою іншим сучасним формам комерційного рефінансування (погашення статей заборгованості за рахунок знов отриманих кредитів)³.

Алгоритм форфейтування

1. Експортер шукає банк, який погодиться здійснити операцію форфейтингу. Попередньо експортер домовляється з покупцем про те, що останньому буде надано відстрочку платежу (середньостроковий кредит).

1 Гудзь О.Є. Розвиток нетрадиційних методів кредитування в аграрному секторі економіки//Економіка АПК.- 2003.-№4.-С.61-66.

2 Михайлів, З.В. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції [Текст] : навчальний посібник / З. В. Михайлів, З. П. Гаталяк, Н. І. Горбаль ; Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Львів : Львівська політехніка, 2004. - 244 с.

3 Хомутенко, В.П. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності [Text] : навчальний посібник / В. П. Хомутенко, В. В. Немченко, І. С. Луценко. - К. : ЦУЛ, 2009. - 474 с.

2. Експортер відвантажує товари покупцеві.
3. Покупець виписує серію тратт або простих векселів і знаходить банк, який надасть гарантії (аваль).
4. Покупець передає прості векселі або тратт з авалем експортеру.
5. Експортер подає отримані боргові зобов'язання форфейтору для обліку.
6. Банк – форфейтор переказує кошти експортеру.
7. Покупець сплачує кредит у міру настання строків погашення векселів.

Оскільки договір форфейтування підписують задовго до фактичного відвантаження товару, між укладенням договору на купівлю векселів і фактичним здійсненням угоди може минути досить тривалий період (шість і більше місяців). Експортер виплачує форфейтору в цей період комісійні за зобов'язання, які становлять певний процент від суми угоди (від 0,75% до 0,125% щомісячних). Авансом щомісяця сплачуються комісійні, що викликано необхідністю форфейтора в цей період у будь-який момент виконати свої зобов'язання і неможливістю використати кошти на інші інвестування. Крім того, форфейтор несе процентний і валютний ризики, оскільки повинен залучати кошти із грошового або валютного ринку для фактичного обліку векселів.

Важливою умовою для розвитку форфейтинг є великий інтервал планування. Якщо бізнес здатен уявити, що буде через п'ять років, чи хоча б через три роки - тоді форфейтинг може бути цікавим. А інструменти для тих, хто дивиться далеко вперед, будуть цікаві ринку тоді, коли влада створить спокійні умови для праці і підприємств-імпортерів, і банків, а також процедуру, яка забезпечувала би найшвидший доступ до ресурсів міжнародного форфейтингового ринку для українських підприємств.

Страхування фінансових ризиків неповернення кредиту

Бутило Р.І., студент

Науковий керівник – ст. викладач Гайдай В.І.
Уманський державний аграрний університет

Нині, в зв'язку активним розвитком ринкових відносин збільшується кількість господарюючих суб'єктів, діяльність яких передбачає укладання великої кількості договорів, здійснення різноманітних господарських та негосподарських операцій.

Успішна діяльність суб'єктів господарювання вимагає наявності власне як грошових коштів, так і певних засобів виробництва. Наразі звичайним і часто необхідним явищем є отримання кредиту для купівлі активів, розширення обсягів виробництва чи просто задоволення своїх особистих потреб.

Різні аспекти фінансових ризиків висвітлювали в своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: І.Т. Балабанов, О.І. Белей, І.А. Бланк, В.В. Вітлінський, Н.М. Внукова, В.М. Гранатуров, М.В. Грачова, В.І. Грушко, Г.Г. Кірейцев, М.С. Клапків, Л.А. Лахтіонова, А.М. Літовських, Б.М. Мізюк, В.І. Міщенко, О.І. Пилипченко, А.Ю. Харко, В.Ю. Харко, В.А. Ющенко.

Згідно з положенням Національного банку України "Про кредитування" № 246 від 28 вересня 1995 р. виділяють такі форми кредиту: банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний, споживчий тощо.

Надаючи кредити, кредитори намагаються уникнути настання негативних наслідків у випадку їх неповернення. Це можна зробити кількома способами. По-перше, кредитор може укласти договір застави як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. По-друге, можна укласти договір поруки або надання визначеними законодавством особами (гарантами) гарантії. І, по-третє, застрахувати кредит.

Одним із об'єктів страхування та одним із предметів договору страхування є майнові інтереси, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування). Тобто, розпоряджаючись своїми грошовими коштами, шляхом надання кредиту, майновим інтересом кредитора є повернення суми такого кредиту ("тіла кредиту") та сплата відповідних відсотків, нарахованих у зв'язку з користуванням позичальником кредитом протягом певного строку. Отже, укладаючи кредитний договір разом із договором страхування, кредитор страхує фінансовий ризик невиконання зобов'язань позичальника перед кредитором, який виник у результаті укладення кредитного договору.

Страхування фінансового ризику невиконання зобов'язань за кредитним договором слід розглядати як вид добровільного страхування, яке згідно зі ст. 6 Закону про страхування здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком.

Необхідно також зазначити, що велику роль при добровільному страхуванні відіграє такий локальний акт, як правила страхування, що встановлюються страховою компанією самостійно відповідно до вимог Закону про страхування, позаяк ними визначаються загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування. Та ще більшого значення набуває власне договір страхування, який визначає конкретні умови страхування при укладенні договору страхування відповідно до законодавства.

Закон про страхування та Цивільний Кодекс України містять низку істотних умов, які мають погоджуватися сторонами у випадку укладання договору страхування. Такими умовами є, зокрема, предмет договору страхування, страховий випадок, розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату у разі настання страхового випадку (страхова сума), розмір страхового платежу і строки його сплати, строк договору, умови здійснення страхової виплати, причини відмови у страховій виплаті тощо.

Розглянемо докладніше деякі з зазначених істотних умов.

Страховим випадком, відповідно до ст. 8 Закону про страхування, є "подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі"¹.

При укладанні договору страхування фінансового ризику невиконання зобов'язання з кредитного договору страховим випадком є несвоєчасне погашення всієї заборгованості по кредиту та/або непогашення (погашення лише частково) заборгованості по відсотках, прострочення строків, передбачених кредитним договором.

Під час надання кредиту сам факт укладання договору страхування та сплати страхового платежу (плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування) не забезпечує стовідсоткового

¹ Закон України „Про страхування” в редакції закону N 2921-III від 10.01.2002, ВВР, 2002, N 16, ст.114.

відшкодування страховою компанією збитків, завданих неповерненням позичальником такого кредиту.

Банку чи іншій особі, яка надає кошти в кредит, слід чітко дотримуватися таких істотних умов договору страхування, як умови здійснення страхової виплати та запобігати обставинам, які б обумовлювали причини відмови у страховій виплаті або страховому відшкодуванні (страховою виплатою є грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування у разі настання страхового випадку, а страховим відшкодуванням є страхова виплата, яка здійснюється страховиком за договорами майнового страхування). Адже страхова компанія здійснює страхову виплату або страхове відшкодування не автоматично з настанням страхового випадку, а на підставі заяви страхувальника (тобто кредитора у кредитному договорі).

Правила та договір страхування містять низку дій, які має вчинити страхувальник у разі настання страхового випадку та перелік документів, що повинен подати страхувальник до страхової компанії, які підтверджували б настання страхового випадку та розмір збитків.

Одним із обов'язків страхувальника, передбачених ст. 21 Закону про страхування, є обов'язок повідомити страховика про настання страхового випадку в строк, передбачений умовами страхування. Відповідно до ст. 26 Закону про страхування несвоєчасне повідомлення страхувальником про настання страхового випадку без поважних на це причин є підставою для відмови у здійсненні страхових виплат або страхового відшкодування.

Іншим аспектом, на який потрібно звернути увагу під час укладання договору страхування та безпосередньо у випадку настання страхового випадку, є форма та спосіб повідомлення страхової компанії про настання страхового випадку та подання заяви про здійснення страхового відшкодування. Адже у випадку відмови у здійсненні страхового відшкодування через несвоєчасне повідомлення страхувальником про настання такого випадку, страхувальнику потрібно буде довести факт такого повідомлення, зробленого вчасно. Що ж може бути належним доказом повідомлення страхової компанії про настання страхового випадку і подання їй заяви страхувальника щодо здійснення страхового відшкодування?

Розглянемо конкретний приклад. Підприємство А. уклало кредитний договір з підприємством Б., при цьому застрахувавши ризик неповернення такого кредиту шляхом одночасного укладення договору страхування зі страховою компанією. Підприємство Б. не виконало належним чином зобов'язання за кредитним договором внаслідок чого настав страховий випадок, і, як наслідок цього, підприємство-кредитор звернулося до страхової компанії з вимогою виплатити страхове відшкодування.

Умовами договору страхування, укладеного між кредитором та страховою компанією, передбачалося у випадку настання страхового випадку подання страхувальником упродовж певного строку в письмовій формі страховій компанії повідомлення про настання страхового випадку, і ще через певний строк – подання страхувальником заяви про настання страхового випадку.

Проте таке повідомлення та заява були направлені страховій компанії поштою без реєстру опису вкладення. Лише фінансові чеки, на які посилався страхувальник як на доказ відправлення зазначають тільки скорочену назву адресата і не містять інформації про те, які саме документи були відправлені. З огляду на це названі

документи не можуть свідчити про надсилання повідомлень та заяв про настання страхового випадку страховій компанії.

Водночас, належним доказом направлення повідомлення та заяви з доданими до неї документами страховій компанії поштою міг би бути, зокрема, реєстр опису вкладення, який згідно із ч. 2 п. 78 Правил надання послуг поштового зв'язку заповнюється відправником у двох примірниках. Одним з найбільш переконливих доказів є подання таких документів через канцелярію компанії, і, як наслідок цього, проставлення на копії поданих документів вхідного штампеля чи іншої відмітки страхової компанії про отримання відповідних документів.

Відсутність належного доказу направлення страховій компанії повідомлень та заяв про настання страхового випадку призвело до неможливості спростування заяви страховика (поданої в судовому засіданні) щодо несвоєчасного повідомлення його страхувальником про настання страхового випадку без поважних на це причин, що, згідно з п. 5 ст. 26 Закону про страхування, є підставою для відмови страхової компанії у здійсненні страхового відшкодування.

Ми розглянули різні процедурні моменти, пов'язані з наданням кредиту та укладанням договору страхування (як способу уникнення негативних наслідків, настання яких можливе у випадку неповернення кредиту), починаючи з укладення кредитного договору та договору страхування і закінчуючи безпосереднім зверненням до страхової компанії з заявою про виплату відповідного страхового відшкодування.

Вітчизняний страховий ринок стає дедалі цивілізованим, конкурентним, привабливим для суб'єктів господарювання, а, отже, попереду ще багато нових договорів страхування. І укладати їх слід так, аби згодом перед суб'єктами господарювання не поставала необхідність звернення за допомогою до суду, який не завжди в змозі допомогти.

Ресурсні платежі та їх роль у формуванні доходів державного бюджету на прикладі Уманської ОДП Черкаської області

Захарчук О.А., викладач

Вдовиченко М.Ю., студент

Уманський державний аграрний університет

Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом, ефективність використання якого значить від досконалості механізму визначення розміру належної державі частки економічної вигоди від господарської діяльності щодо використання цього потенціалу. Користувач природних ресурсів шляхом дотримання економічного права та сплати платежів за спеціальне використання природних ресурсів реалізують свою моральну та цивільну відповідальність перед нащадками за збереження природних ресурсів у належному стані.

Одним із інструментів державного регулювання раціонального природокористування та збереження навколишнього природного середовища є запровадження платежів за спеціальне використання природних ресурсів та збору за забруднення навколишнього природного середовища.

Спеціальне використання природних ресурсів здійснюється на платній основі. Обов'язковість сплати всіх зборів визначено Законом України «Про державний бюджет на поточний рік, а також спеціальними законодавчими актами: Водним кодексом, Лісовим кодексом, Кодексом про надра.

Система ресурсних платежів є складовою частиною податкової системи України. Вони зв'язані з фінансуванням природоохоронної діяльності держави, є самостійним джерелом доходів державного бюджету.

У системі платежів за природні ресурси важливе місце належить платі за спеціальне використання водних ресурсів, що здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 303 «Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору».

Збір за спеціальне використання водних ресурсів справляється за використання води з водних об'єктів, що забрано із застосуванням споруд або технічних пристроїв та складання в них зворотних вод.

Платниками збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами за потреб гідроенергетики і водного транспорту є підприємства, установи та організації, незалежно від форми власності, а також громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, що використовують водні ресурси та користуються водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту.

Об'єктом обчислення збору за спеціальне використання водних ресурсів є фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі, з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання.

Збір за спеціальне використання водних загальнодержавного значення та їх понадлімітне використання зараховується платниками в розмірі 100% до ДБУ.

Контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати до бюджетів платників за спеціальне використання водних ресурсів здійснюється державними податковими адміністраціями.

Найважливішим компонентом економічного механізму природокористування є платежі за користування надрами.

Платниками плати за користування надрами, для видобування корисних копалин є всі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності, їх філії, представництва, віддалення та інші відокремлені підрозділи, які здійснюють видобування корисних копалин, включаючи підприємство з іноземними інвестиціями.

Об'єктом справляння сплати є:

- фактично видобуті (погашені) балансові та позабалансові запаси корисних копалин;
- розміри ділянки надр, що надаються у користування або використовується у цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

Розрахована за базовими нормативами плата за користування надрами для видобування корисних копалин є мінімальною величиною, яку надрокористувачі сплачують незалежно від геологічних особливостей родовищ та умов експлуатації їх.

Розмір платежів за користування надрами для видобування корисних копалин визначається надрокористувачами самостійно.

Від плати за користування надрами для видобування корисних копалин звільняються землевласники і землекористувачі, котрі здійснюють у встановленому порядку видобування корисних копалин місцевого значення для власних потреб або користуються надрами для господарських та побутових потреб на наданих їм у власність чи користування земельних ділянках.

Збір за геологорозвідувальні роботи запроваджено з метою компенсації витрат бюджету для здійснення робіт, пов'язаних з приростом запасів корисних копалин для забезпечення підприємство мінерально-сировинними ресурсами, а також відображення у собівартості та цінах на добувну продукцію складу витрат та роботи з пошуку і розвідки родовищ корисних копалин.

Платниками збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, є підприємства і організації всіх видів господарської діяльності незалежно від форм власності, що видобувають корисні копалини, а також фізичні особи, які займаються цією діяльністю як підприємці. При цьому суб'єкти підприємницької діяльності повинні мати спеціальні дозволи (ліцензію) на пошук та експлуатацію родовищ корисних копалин, за винятком підземних вод.

Об'єктом обчислення збору є обсяг видобутих корисних копалин (для нафти, конденсату, газу природного) та обсяг погашених у надрах запасів корисних копалин (для інших корисних копалин).

Платники збору за геологорозвідувальні роботи несуть відповідальність за правильність обчислення, повноту і своєчасність сплати збору до бюджету, а також правильність складання та своєчасність подання розрахунків органами державної податкової служби відповідно до чинного законодавства України.

Збір за використання радіочастотного ресурсу – це загальнообов'язковий збір, який сплачується з метою формування джерела коштів на функціонування заходів щодо ефективного його використання.

Платники: юридичні та фізичні особи - користувачі радіоелектронних засобів або радіо випромінюваних пристроїв, які мають ліцензію на використання радіочастот.

Ліцензія на користування радіочастотним ресурсом України - це документ, який засвідчує право суб'єкта господарювання на користування радіочастотним ресурсом України протягом визначеного терміну в конкретних регіонах та в межах певних смуг, номіналів радіочастот з виконанням ліцензійних умов.

Дозвіл на експлуатацію радіоелектронних засобів або випромінюваного пристрою - це документ, який засвідчує право власника конкретного радіоелектронного засобу або випромінювального пристрою на його експлуатацію протягом визначеного терміну в певних умовах.

Особливістю є те, що користувачі, яким надано право користуватися радіочастотним ресурсом України на підставі ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України, сплачують щомісячний збір за користування радіочастотним ресурсом України від дати видачі ліцензії, а інші користувачі сплачують щомісячний збір за користування радіочастотним ресурсом України від дати видачі дозволу на експлуатацію радіоелектронних засобів.

Користувачі радіочастотного ресурсу до 15 числа кожного поточного місяця сплачують збір за його використання. У разі несплати щомісячного збору протягом шести місяців відповідна ліцензія на використання радіочастотного ресурсу

України, а також дозволи на використання відповідних радіоелектронних засобів і випромінювальних пристроїв анулюються без компенсації збитків користувачу із стягненням суми заборгованості у судовому порядку.

По Уманській ОДПІ Черкаської області протягом трьох останніх років (2006 - 2008рр.):

- сума надходжень за спеціальне використання водних ресурсів за останні три роки склала: у 2006 році - 150,4 тис.грн; у 2007 році - 195,4 тис.грн.; у 2008 році - 256,2 тис.грн. - при цьому з кожним роком, як ми бачимо сума надходжень збільшується за рахунок збільшення ставок за спеціальне використання водних ресурсів;

- сума надходжень за спеціальне використання надр за останні три роки склала: у 2006 році - 250,7 тис.грн; у 2007 році - 322,1 тис.грн.; у 2008 році - 885,7 тис.грн. порівнюючи суму надходжень за 2008 рік із попередніми роками, можна сказати, що у 2008 році спостерігається різке підвищення суми надходжень за рахунок зміни методики обрахунку плати за користування надрами для видобування корисних копалин;

- сума надходжень за спеціальне використання геологорозвідувальних робіт за останні три роки склала: у 2006 році - 72, 9 тис.грн; у 2007 році - 99,1 тис.грн.; у 2008 році - 127,6 тис.грн. Протягом трьох років спостерігається збільшення сум надходжень за рахунок зміни ставки щодо оплати за геологорозвідувальні роботи;

- сума надходжень за спеціальне використання радіочастотного ресурсу за останні три роки склала: у 2006 році - 10,4 тис.грн; у 2007 році - 10,2 тис.грн.; у 2008 році - 12,1 тис.грн. Збільшення суми надходжень у 2008 році спричинено результатами контрольно-перевірочної роботи.

Отже, незважаючи на незначну питому вагу ресурсних платежів у загальній сумі надходжень, вони постійно зростають і є важливим механізмом раціонального природокористування.

Розвиток страхового ринку в Україні

Вихренко Л.П., студент

Науковий керівник – ст. викладач Гайдай В.І

Уманський державний аграрний університет

Розвиток нових форм власності, організаційно-правових форм господарювання, розширення самостійності товаровиробників, формування ринкової інфраструктури, різке зменшення державного впливу на розвиток виробничих відносин і розподіл матеріальних благ докорінно змінили процес формування вітчизняного страхового ринка, його зміст, види страхових послуг, які пропонують фізичним та юридичним особам.

У сучасних економічних умовах страхування – чи не єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Водночас, незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту. Українські страхові компанії ще не акумулювали

вагомий обсяг інвестиційних ресурсів, тому їх частина у вітчизняній економіці ще доволі мала.

Актуальність проблеми розвитку страхового ринку обумовлено необхідністю розробки ефективної стратегічної політики щодо забезпечення страхової діяльності в Україні. Для розуміння особливостей функціонування системи страхування важливе значення мають роботи науковців України, зокрема – Осадця С.С., Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Гуцуляк С., Охріменко О.О., Мних М.В. та ін. Ці роботи присвячені теоретичному обґрунтуванню та уточненню визначення поняття «страхування», його суті та значення в сучасних економічних відносинах, удосконаленню нормативної бази, підвищенню платоспроможності страхових організацій, удосконаленню порядку оподаткування страховиків, вимогам до створення і діяльності страхових організацій.

Разом із тим багато проблем, пов'язаних з формуванням і розвитком ринку страхових послуг, до кінця не вирішені. Це потребує пошуку ефективних рішень страхового захисту різних груп суб'єктів. Сьогодні розвиток страхового ринку відбувається на фоні позитивних змін макроекономічної ситуації в державі при зростанні добробуту населення і посиленні державного регулювання і нагляду за страховою діяльністю. Незважаючи на позитивні зрушення у вітчизняній економіці, яке спостерігається на протязі останніх років, страхування у нашій країні не привертало належної уваги держави. Український страховий ринок ще молодий і перебуває у стадії формування. Але уже сьогодні проявляються ознаки того, що страхування стає важливішим сегментом ринкових економічних відносин. Саме страхування в змозі забезпечити не тільки безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві через механізм страхового захисту, але у перспективі може стати серйозним механізмом перерозподілу інвестиційних ресурсів і механізмом вирішення питання зайнятості населення. Страховий ринок України в 2004-2009 роках зберіг тенденції щодо збільшення надходжень страхових платежів.

Аналіз сучасного стану, тенденцій і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню як окремих страхових компаній, так і всієї системи страхування. Розвиток страхового ринку стримує дія наступних факторів: відсутність державної політики розвитку як економіки в цілому, так і програми розвитку ринків фінансових послуг, неузгодженість господарського і страхового законодавства, недосконалість податкового законодавства, нестабільність фінансового середовища господарюючих суб'єктів і населення, слабкість стимулів у розвитку страхування.

Актуальність питання розвитку страхового ринку України обумовлює необхідність розробки державної політики ефективного розвитку страхування у поєднанні з загальнонаціональними економічними пріоритетами, яка б передбачала умови для: подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази; визначення основних напрямків формування механізму страхових послуг для забезпечення соціального захисту, зокрема: страхування майна, страхування відповідальності, страхування фінансових ризиків, а також методичне страхування, страхування життя від нещасних випадків на виробництві. Необхідно передбачити розширення переліку страхових послуг, інфраструктури, удосконалення порядку

оподаткування страхової діяльності, подальшу інтеграцію України в міжнародні структури.

Необхідність кредитування сільськогосподарських підприємств

Вишнева В.С., студент

Науковий керівник – асистент Власюк С.А.

Уманський державний аграрний університет

Аграрні підприємства України з метою ефективного функціонування гостро потребують оновлення матеріально-технічної бази¹. Не є таємницею те, що для вітчизняних суб'єктів господарської діяльності грошові ресурси досить часто є дефіцитом, а велика частка дебіторської і кредиторської заборгованостей свідчить, що ними знайдено простий і доступний спосіб їх поповнення та можливість ухилення від сплати податків, а саме в умовах обмеженості власних джерел фінансування вітчизняні сільськогосподарські підприємства активно почали використовувати довгострокові та короткострокові, банківські та небанківські кредити².

Кредит для аграріїв є одним з найважливіших зовнішніх джерел інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств поряд із бюджетним фінансуванням.

Кредитними відносинами нині пронизані всі стадії процесу відтворення – від інвестування та міжгалузевого переливання капіталів до реалізації товару, розподілу та перерозподілу доходів³.

Нині основним видом кредитного обслуговування аграрних підприємств є банківські кредити короткострокового характеру. Але повністю задовольнити попит сільськогосподарських товаровиробників на кредитні ресурси вони не здатні повною мірою. Якщо за короткостроковими кредитами потреба покривається приблизно на 50%, то за довгостроковими – на 2%. Основною причиною цього є насамперед високий рівень ризику для сільськогосподарських підприємств та слабка кредитоспроможність даних підприємств. Основне цільове призначення таких кредитних запозичень є фінансування обігових виробничих фондів і фондів обігу.

Відсутність доступного довгострокового позичкового капіталу стримує процес оновлення основних фондів. У цій ситуації ефективною формою фінансування капітальних вкладень в АПК України може бути лізинг. Ефективність лізингу полягає у можливості використання особливих джерел фінансування і нерозривно пов'язана з поточним фінансово-господарським станом підприємства та перспективи його діяльності⁴.

1 Олійник О.В. Аналіз фінансового стану аграрних підприємств як передумова їх довгострокового банківського кредитування / О.Олійник // Економіка, фінанси, право. – 2003. – №1. – С.20–24.

2 Бодановський В.Ю. Проблеми залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами / В.Бодановський // Фінанси підприємств. – 2004. – №6. – С. 106–111.

3 Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.Колотуха // Економіка АПК. – 2009. – №1. – С.89–96.

4 Непочатенко О.О. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників на основі диверсифікації фінансових послуг/ О. Непочатенко // Економіка АПК. – 2007. – №7. – С.61.

Важливим елементом кредитних відносин поряд з банками стоять кредитні спілки, але вони не становлять конкуренції банкам, адже мають зовсім іншу природу – кооперативної, неприбуткової організації і займають свою нішу.

Взагалі все кредитування сільськогосподарських підприємств носить багатоканальний характер і здійснюється за такими напрямками:

- надання кредитів у грошовій формі;
- надання сільськогосподарської техніки на умовах лізингу;
- відшкодування за рахунок бюджетних коштів частини витрат по сплаті відсотків за кредитами, одержаними в комерційних банках;
- кредитування сільськогосподарських товаровиробників банківськими переробними підприємствами під облік векселів;
- угоди страхування аграрних кредитів і діяльності сільськогосподарських товаровиробників³.

А з точки зору самого підприємства залучення позичкового капіталу може бути:

- 1) зовнішнє, що в свою чергу включає кредитування та емісію фондових інструментів (облігації, векселі і т.д.);
- 2) внутрішнє (реалізація внутрішніх резервів).

Повертаючись до стану кредитування сільськогосподарських товаровиробників, то необхідно зазначити, що в останні роки роль кредитів та їх розмір значно зросли.

Аналізуючи показники кредитування сільського господарства стає очевидним, що з 2004 року частка кредитів у сільське господарство, мисливство та лісове господарство становила 2,7% від загальної маси кредитів, зросла на 3,3% до 2008 року і тепер становить 6%. Також заборгованість по короткострокових кредитах сільськогосподарських підприємств за шість років зросла майже в 2 рази. Але відносини організацій з аграрним сектором економіки останніми роками відзначаються позитивними тенденціями.

Зарубіжний досвід свідчить, що в економічно розвинутих країнах функціонує добре розгалужена кредитна система, яка стимулює ефективний розвиток кредиту, кредитних відносин і забезпечення.

Як ефективний інструмент підвищення доступності кредитних ресурсів для аграрної галузі доцільно створити механізм часткового або повного державного гарантування повернення позик¹.

Враховуючи особливості виробничого процесу сільськогосподарського підприємства (уповільнена оборотність у виробничій стадії, необхідність створення великих виробничих запасів, поступове і нерівномірне нарощування витрат і т.д.) удосконаленню кредитування аграріїв може сприяти диференціація умов їхнього кредитування та застосування диференційованих відсоткових ставок за користування кредитом.

Отже, сільське господарство терміново потребує реформування кредитних відносин та створення нових кредитних інститутів.

¹ Стрельник М.О. Отримання та облік банківських кредитів / М.Стрельник // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – №25. – С.18–22.

Активні операції комерційного банку

Відоменко Н.В., студент

Науковий керівник – викладач Мельник К.М.

Уманський державний аграрний університет

За останні роки банківська система України пройшла важкий, але водночас цікавий та плідний шлях. Зараз спостерігається розбудова національної банківської системи. На сьогодні вплив банківського сектора на економіку надто вагомий, і, разом з тим, комерційні банки ще не повністю посіли місце, відведене їм в економіці держави. Від стабільного, а головне – прибуткового функціонування банків залежить виробнича стабільність, економічне зростання і, в кінцевому підсумку, добробут кожного громадянина.

У працях вітчизняних науковців Мороза А.М. та Васюренка О.В.¹ розглядається характеристика кожного окремого виду активних операцій і процедура їх здійснення, розкрито сутність процесу управління активними операціями, проте украй необхідним залишається приведення структури активних операцій до найбільш оптимального їх складу, висвітлення проблеми і основних напрямків їх розвитку, внесення пропозицій щодо оптимізації структури активів, на основі використання сучасних методів управління.

Актуальність теми зумовлена надзвичайною важливістю активних операцій у реалізації головної мети діяльності будь-якого банку чи іншої фінансово-кредитної установи, яка полягає в прагненні отримання максимально можливого прибутку, за певного (мінімального) рівня ризику, виходячи з обраної політики банку. Активи банків – це частина бухгалтерського балансу, що характеризує розміщення і використання залучених банком коштів з метою одержання прибутку і підтримання ліквідності банку.

Головним видом активних операцій комерційних банків, в який вкладається більшість залучених ресурсів є кредитні операції.

Кредит – це позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, платності та цільового характеру використання².

Для забезпечення реалізації кредитної політики банку необхідно управляти його кредитним портфелем. Головна мета – полягає в забезпеченні максимальної дохідності, за певного рівня ризику.

Для забезпечення дохідності кредитного портфеля за умов високої конкуренції банк повинен підтримувати кредитні ставки на певному рівні, який був би прийнятний для клієнтів, і приносив би прибутки.

Друге місце серед активних операцій українських банків займають інвестиційні операції.

Інвестиційні операції – це активні операції з вкладення грошових коштів банку, на відносно тривалий період часу в цінні папери, колекції, дорогоцінні метали та інші об'єкти інвестування, ринкова вартість яких має здатність зростати і приносити вкладнику дохід в вигляді відсотка, дивідендів, прибутків від перепродажу та інших прямих і непрямих доходів.

1 Васюренко О.В. Банківські операції / О.В. Васюренко // Навчальний посібник. – Знання, 2000р. – 302с.

2 Васюренко О.В. Банківські операції / О.В. Васюренко // Навчальний посібник. – Знання, 2000р. – 302с.

У банківській практиці виділяють два основні підходи до управління профілем цінних паперів, відповідно до обраної керівництвом інвестиційної політики, які називають активною і пасивною інвестиційною політикою.

Пасивні портфелі цінних паперів являються добре диверсифікованими, а їх ліквідність, ризик і дохідність відповідають середньо-ринковим. При формуванні таких портфелів менеджмент не повинен включати до її складу різко недооцінених або високоризикових цінних паперів¹.

Важливе місце серед активних операцій, які приносять банку значний дохід, і є менш ризиковими, повинні займати банківські операції з розрахунково-касового обслуговування юридичних та фізичних осіб, їх важливість полягає в тому, що вони виступають першоосновою функціонування будь-якого комерційного банку і є визначними з точки зору розвитку перспектив діяльності банку.

Крім кредитних, інвестиційних, розрахункових і касових операцій, які є основними банки можуть проводити також інші активні операції, такі як: валютні операції, операції з вкладенням ресурсів у грошові кошти з метою підтримки ліквідності банку: депозитні операції, з розміщення з тимчасово вільних ресурсів в депозити НБУ та інших комерційних банків; операції з купівлі-продажу банківських коштовних металів на внутрішньому та міжнародному ринку і. т. д.

Треба зазначити, що в Україні склалися сприятливі передумови розвитку активних операцій банку. Це пояснюється, в першу чергу, позитивними економічними перетвореннями, зростанням економіки ВВП, життєвого рівня населення, появою кредитоспроможних позичальників, хоча і існують суттєві перешкоди, які необхідно негайно вирішувати для забезпечення подальших поступальних позитивних перетворень:

- особливу увагу слід приділити розвитку споживчого кредитування, тому, що цей вид кредиту виконує подвійну економічну функцію: збільшує поточний платоспроможний попит населення і прискорює реалізацію товарів і послуг;

- необхідно створити ефективну систему пільгового кредитування житлового будівництва і придбання житла;

- одним із важливих напрямків розвитку карткового бізнесу необхідно забезпечити функціонування і використання карток у режимі кредитних.

Проблеми та перспективи розвитку факторингових послуг в Україні

Вітвіцька І.В., студент

Науковий керівник – викладач Лиса Н.В.

Уманський державний аграрний університет

Фінансовий ринок України перебуває на стадії становлення, що супроводжується запровадженням нових видів фінансових послуг. Однією з таких послуг, що потребує вивчення та розвитку на фінансовому ринку України, є факторинг. Актуальність розвитку факторингових відносин в Україні зумовлена станом розрахунків і наявних боргових зобов'язань. Також, зважаючи на те, що

¹ Корнієнко Т.В. Управління ризиками, як складова управління активами і пасивами / Т.В. Корнієнко // Вісник НБУ. –2008. –№5. – С.32-36.

фінансове ресурсозабезпечення економічного розвитку в умовах функціонування ринкових відносин неможливе без використання сучасних форм та інструментів розрахунково-платіжних взаємозв'язків, аналіз перспектив розвитку факторингу в Україні сьогодні надзвичайно актуальний.

Факторинг – це фінансування поставок з відстроченням платежу, страхування ризиків, пов'язаних з відстрочкою платежу, а також управління дебіторською заборгованістю. Розвиток факторингу зумовлений прагненням підприємств до прискорення обігу коштів у розрахунках, скороченні коштів у дебіторську заборгованість і зменшенні обсягів неплатежів.

Факторинг є симбіозом фінансових, страхових та інформаційних послуг, спрямованих на підтримку зростання обсягів продажу підприємствами товарів, робіт, послуг. Іншими словами, викуповуючи заборгованість дебіторів клієнта, фактор надає йому комплекс взаємопов'язаних послуг, зокрема: фінансування поставок з відстроченням платежу, покриття кредитних та процентних ризиків, ризику ліквідності, управління дебіторською заборгованістю, інформаційне обслуговування клієнта¹.

На відміну від розвинених країн в Україні найбільшими операторами даного ринку є не спеціалізовані компанії, а банки (понад 90% ринку).

Серед проблем розвитку ринку факторингу в Україні виділено ключові:

- домінування банків, для яких факторинг займає лише частину портфелю серед інших послуг, в той час як для спеціалізованої факторингової компанії цей вид операцій є профільним;

- використання банком при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні. Але факторинг не є аналогом кредиту й спрямований на зростання продажів та рентабельності;

- здійснення банками як факторингу лише фінансування без додаткових послуг, що суперечить світовій практиці та сутності факторингу;

- якість послуг факторингу в Україні не контролюється, у законодавстві не закріплено вимоги щодо стандартів якості факторингових послуг фінансових установ.

Негативною рисою розвитку факторингових послуг в Україні є великий відсоток пере відступлення боргу, котрий сьогодні застосовують вітчизняні банки у тарифах за обслуговування. У розвинених країнах вартість факторингу становить у середньому близько 1,5-2% від суми постачання. В Україні середньозважений відсоток для ринку сьогодні становить 50-60% від зазначеної суми².

Ще один чинник, який стримує розвиток факторингу в Україні, - відсутність відповідного законодавства. Прийняття необхідних нормативних документів створило б умови для ефективного функціонування ринку факторингових послуг як одного з перспективних джерел фінансування діяльності суб'єктів господарювання які надають перевагу класичному кредитуванню, де вартість послуг якого є значно нижчою. Хоча за факторингового обслуговування не потрібне забезпечення і оформлення безлічі документів. Кредит передбачає його повернення постачальником у певний термін, а факторинг передбачає фінансування на реальний

1 Смачило, В. Сутність та роль факторингу в сучасних умовах / Валентина Смачило, Євгенія Дубровська // Персонал. - 2007. - № 4. - С. 75-78.

2 Гутко Л.М. Механізм здійснення факторингових операцій на страхування ризику невиконаних зобов'язань за договором факторингу // Економіка. Фінанси. Право. - 2006. - № 9. - С. 6-9.

час товарного кредиту, повернення якого здійснюють покупці. Крім того, постачальник має можливість сам стежити за фінансуванням, платежами покупців, станом простроченої заборгованості за допомогою звітів, що їх надає йому банк¹.

На основі проаналізованої інформації для забезпечення розвитку ринку факторингу в Україні необхідно створити передумови для формування спеціалізованих факторингових компаній, котрі зможуть професійно здійснювати факторинг як комплексну операцію: фінансування, інформаційно-аналітичне обслуговування, робота з дебіторами клієнта, направлена на дотримання умов договору щодо строків оплати за рахунок кваліфікованих кадрів з питань факторингу та вузької спеціалізації таких фінансових установ.

Перспективним є розвиток факторингу без права регресу, коли фактор страхує клієнта від фінансових, валютних та кредитних ризиків, що виникають при регресному факторингу. Існує можливість створення таких компаній за рахунок партнерства банків як інвесторів та факторингових компаній.

У 2006 р. Україна приєдналася до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг, яка регулює питання застосування договорів факторингу і переуступлення права грошової вимоги, що має полегшити ухвалення законів, які б чітко регулювали надання факторингових послуг².

Таким чином, факторингові операції можна визначити як гнучкий інструмент в розрахунково-платіжних відносинах покупців та постачальників, який максимально враховує інтереси сторін. Для подальшого розвитку факторингу на вітчизняному ринку необхідне прийняття заходів законодавчо-нормативного характеру стосовно регламентування здійснення факторингових операцій, а саме стосовно факторингових операцій як об'єкту оподаткування ПДВ, а також створення пільгових умов для вже діючих та новостворених фінансових компаній, що надають факторингові послуги в сфері оподаткування. Такі заходи дозволять зменшити вартість факторингових послуг і сприятимуть залученню більшої кількості клієнтів.

Шляхи підвищення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Вітвіцька І.В., студент

Науковий керівник – асистент Власюк С.А.

Уманський державний аграрний університет

Фінансова стабільність держави визначається фінансовою стійкістю підприємств, а виняткове місце агропромислового комплексу та аграрного сектора в народному господарстві зумовлює необхідність забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

Дослідженням питань оцінки фінансового стану підприємств займалися В.А.Борисова, О.Д.Василик, О.С.Галушко, В.М.Івахненко, В.Г.Козак, Г.Я.Козак, Л.А.Костирко, П.А.Лайко, Л.М.Лях, Ю.І.Ляшенко, Л.П.Пелипенко,

1 Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III

2 Буценко І.М. Факторинг у міжнародній торгівлі// Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2006. - № 5. – с.53-55.

А.М.Поддєрьогін, І.Я.Сав'як, А.Д.Шеремет, В.В.Чепурко та інші¹, хоча недостатнє місце в них займає оцінка фінансової стійкості.

Стійкість підприємства є якісною характеристикою його стану, індикатором його «здоров'я», запорукою його життєздатності і підґрунтям стабільності на ринку і розвитку у конкурентному середовищі.

Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства перебуває під дією різноманітних фінансово-економічних факторів. Проте важливим є усвідомлення того, що фінансова стійкість – це ще й така властивість підприємства, яка дозволяє долати всі виробничо-економічні перешкоди і зберігати своє фінансове положення².

Умовою життєздатності підприємства й основою його розвитку на конкурентному ринку є його стійкість. На неї впливають різні причини – як внутрішні: виробництво дешевої продукції та надання послуг, які мають попит, міцне становище підприємства на ринку, високий рівень матеріально-технічної оснащеності виробництва і застосування передових технологій, налагодженість економічних зв'язків із партнерами, ритмічність кругообігу засобів, ефективність господарських і фінансових операцій, незначний ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності тощо; так і зовнішні: податкова політика держави та ринкова кон'юнктура³.

Фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке в першу чергу пов'язане з відповідною структурою активів і пасивів підприємств, ефективністю їх використання. Від рівня фінансової стабільності багато в чому залежить конкурентоспроможність підприємств, їх потенціал у діловому співробітництві, ефективність реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин. Відомо, що стабільний розвиток економіки неможливий без поліпшення фінансового стану підприємств, інакше будь-які позитивні зміни виявляються тимчасовими, а економічне зростання знову зміниться на кризу.

Ефективне управління внутрішніми факторами діяльності підприємства для досягнення фінансової стійкості має передбачати: оптимізацію складу і структури активів підприємства, раціоналізацію їх обороту; ефективне розміщення власних фінансових ресурсів та мобілізацію залученого капіталу; забезпечення самофінансування за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; ліквідацію заборгованості підприємства.

Створення сприятливого зовнішнього середовища для підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств слід здійснювати за напрямками: формування багатуукладної аграрної економіки, забезпечення свободи вибору нових організаційно-правових форм господарювання на основі удосконалення земельних та майнових відносин власності; надання правовому забезпеченню більшої

1 Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю. Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2006. – №3. – С. 116-120. Лях Л. М. Проблеми визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств / Л.М.Лях / Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту. – 2008. – №8. – С. 102-104. Марцин В. С. Платоспроможність і фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства / Марцин В. С. // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – С.26-29. Опарін В. М. Фінанси [Загальна теорія]: [навч. посіб. - 2-ге вид., доп. і перероб.] – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с. Шеремет А.Д. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств / А.Д. Шеремет // Економіка АПК. – 2009. – №1. – С. 35-38. Шиян Д.В. Комплексна оцінка фінансового стану галузей економіки / Д.В. Шиян // Фінанси України. – 2002. – №2. – С. 54-62.

2 Опарін В. М. Фінанси [Загальна теорія]: [навч. посіб. - 2-ге вид., доп. і перероб.] – К.: КНЕУ, 2002. – 240с.

3 Марцин В. С. Платоспроможність і фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства / Марцин В. С. // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – С.26-29.

динамічності, якості і соціально-економічної результативності; удосконалення системи управління аграрною сферою; удосконалення системи оподаткування, цінової політики, кредитної системи; ліквідація заборгованості і належний страховий захист сільськогосподарських товаровиробників; розвиток інфраструктури агропромислового ринку¹.

В умовах організації ринкових форм господарювання перед підприємствами стоїть проблема зміцнення фінансової стійкості. Зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства можливе за умови досягнення оперативних цілей. В умовах кризи, яка супроводжує перехідний період основними з них є:

- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стійкості підприємства;
- зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання;
- збільшення обсягу позитивного грошового потоку;
- зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді².

Отже, можна стверджувати, що фінансова стійкість – комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів, відображає такий стан фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення.

Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб

Войниченко П.П., студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бечко П.К.

Уманський державний аграрний університет

Наприкінці 70 – 80-х років минулого століття у країнах із розвинутою ринковою економікою розпочалася хвиля широкомасштабних та багатогранних податкових реформ, спрямованих на зниження рівня податків і зміни їхньої структури.

Головною метою здійснюваних реформ є створення податкової структури адекватної економічній політиці заснованій на пропорційності фінансових ресурсів, достатності нагромаджень та заощаджень для економічного зростання. Безпосередньо фіскальною метою реформи є універсалізація і спрощення податкової системи, створення умов для обмеження ухилення від сплати податків, упорядкування і відчутне скорочення податкових пільг. Все це в певній мірі відноситься до оподаткування фізичних осіб.

Прибутковий податок в іноземних державах має подвійне значення та термінологію.

1 Шиян Д.В. Комплексна оцінка фінансового стану галузей економіки / Д.В. Шиян // Фінанси України. – 2002. – №2. – С. 54-62.

2 Лях Л. М. Проблеми визначення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств / Л.М.Лях / Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту. – 2008. – № 8. – С. 102-104.

По-перше, він застосовується на означення податку з юридичних осіб і практично є податком на прибуток підприємств.

По-друге, цей термін застосовується на означення податку, який сплачують фізичні особи. Прибутковий податок існує в різних країнах світу і має, як правило, прогресивний характер, тобто нараховується за прогресивною шкалою. Його сплата здійснюється фізичною особою із сукупного доходу, одержаного нею протягом фінансового чи календарного року. База оподаткування складається з різних видів доходів фізичних осіб зокрема це: заробітна плата, пенсії, доходи від підприємницької діяльності, доходи від використання нерухомої власності, фінансових інструментів та депозитних вкладень.

В Україні найоптимальнішу систему оподаткування доходів громадян можна створити вивчивши уже існуючі механізми оподаткування доходів громадян у різних країнах світу.

З 2004 року в Україні набрав чинності в дію Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб», цим нормативним актом прогресивну шкалу прибуткового оподаткування в Україні замінили пропорційні податкові ставки податку з доходів фізичних осіб за ставкою 15% (до 01. 01. 2007 року – 13%). Також у ході реформування оподаткування доходів громадян відчутно розширено податкову базу. Запроваджені нові категорії: податковий кредит та податкову соціальну пільгу. В цьому дослідженні, з метою розробки пропозицій щодо оподаткування доходів громадян в Україні, вітчизняний механізм оподаткування фізичних осіб порівняно з особливостями адміністрування аналогічних податків в окремо взятих розвинутих країнах світу (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняння системи оподаткування доходів громадян в Україні та окремих розвинутих країн

Країна	Ставка прибуткового податку (податку з доходів фізичних осіб),%	Розмір податку в розрахунку на місячний дохід в розмірі:	
		2000 грн.	250000 грн.
Україна	15-15	300	37500
США	15-28	275,4	70000
Японія	10-40	200	100000
Канада	17-26	340	65000

Аналізуючи дані таблиці можна сказати, що норми податків наведених вище країн суттєво відрізняються від України, так з зазначених сум видно те, що в Україні з її єдиною ставкою на рівні 15 % податкові виплати значно менші для доходу у сумі 250 тис. грн. На нашу думку, запровадження єдиної ставки призвело до зменшення податкового навантаження на громадян, які отримують високі та надвисокі доходи. В США податкове надходження в бюджет майже у два рази більше, ніж в Україні, те саме можна сказати і про інші країни.

Так як ми будемо порівнювати податки з доходів фізичних осіб таких країн як: США, Японія, Канада та наведемо короткі відомості про податкове законодавство, а саме про податок з доходів фізичних осіб цих країн.

В США функціонує прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб, яка передбачає функціонування неоподаткованого мінімуму та п'яти податкових ставок. Оподатковуватися може доход окремої особи, або ж родини в цілому. В останньому випадку підсумовуються усі види доходів членів сім'ї за рік. Неоподатковуваний мінімум доходів – величина перемінна, що має тенденцію до зростання. У 90-х роках, він складав \$ 4 тис. в рік. Законом передбачено пропорційні ставки податку у розмірі від 15% до 39,6% (залежно від величини доходу).

Таким чином, нині в США діють 5 податкових ставок, згідно з якими платники поділяються залежно від сімейного стану і кожний з них має змогу вибрати той варіант, який йому вигідніший.

Відповідно до реформи 1987 року в Канаді на федеральному рівні діють три ставки прибуткового податку замість раніше існуючих десяти, зокрема: 17%, 26%, 29% відповідно до величини доходу. Під час реформи переглянуті податкові пільги і частина з них скасована. Багато пільг переведені з податкових знижок у розряд податкового кредиту. Таким чином, нова податкова система побудована на егалітарному оподаткуванні доходів, незалежно від їхньої величини і форми вкладення капіталу, а також на оподаткуванні реальних величин доходів. Велике значення в системі оподаткування має податок на приріст ринкової вартості активів. Якщо раніше лише половина цього доходу підпадала під оподаткування, причому реальна ставка сукупного федерально-провінційного податку дорівнювала 26 %, то в даний час податкова база розширилася до 75 %, а реальна ставка податку на приріст ринкової вартості зросла до 30 %.

Найвищі доходи бюджету Японії приносить прибутковий податок з громадян, платниками якого є як юридичні особи, що використовують найняту працю, так і фізичні особи. Цей податок перевищує 56 % усіх податкових надходжень зведеного бюджету країни. Законодавством передбачено, що фізичні особи сплачують державний податок з доходів фізичних осіб за прогресивною шкалою, що має п'ять ставок від 10% до 50% відповідно до суми доходу. Крім цього, діє прибутковий префектурний податок за трьома ставками: 5%, 10%, 15%, а також існують місцеві прибуткові податки.

Окрім цього кожен незалежно від величини доходу сплачує податок на жителя в розмірі 3200 (165 грн.) ієн у рік. Здавалося б, сукупна ставка прямих прибуткових податків в Японії дуже висока, але варто мати на увазі, що встановлено досить значний неоподатковуваний мінімум, що враховує сімейний стан платника податків. Крім того неоподатковуються доходи витрачені на лікування.

Окрім того, непрозорість механізму нарахування та отримання податкового кредиту, яка закріплена Інструктивними матеріалами ДПА України потрібно ліквідувати на законодавчому рівні. На нашу думку, краще звузити базу оподаткування і повернути прогресивну систему оподаткування, при цьому зменшити нарахування на фонд оплати праці. Окрім того існує реальна потреба введення оподаткування майна. Прибуток на майно в країнах розвиненого ринку поряд із особистим прибутковим податком служить вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів.

Вплив світової фінансової кризи на економіку України

Гаврега О.В., Писаренко В.Є., Сушков А.П., студенти
Уманський державний аграрний університет

З цієї причини проблематиці фінансової кризи та напрямам вирішення проблем, які вона зумовила присвячено безліч публікацій як науковців, так і фінансистів-практиків¹. Проте, враховуючи, що наслідки світової фінансової кризи до цього часу не мінімізовані, зазначена проблематика потребує подальших наукових пошуків та розробки практичних рекомендацій для їх мінімізації.

Як відомо, світова фінансова криза виникла в США, як наслідок краху ринку нерухомості та фінансового ринку, загалом. Потім криза поширилась по всьому світу, суттєво вплинувши при цьому й на вітчизняний фінансовий ринок. Основними її причинами експерти називають надмірну експансивну грошову політику Федеральної резервної системи США, наявність величезного дисбалансу в світовій економіці, зокрема, значний профіцит у зовнішній торгівлі Китаю та суттєвий торгівельний дефіцит у США, недоліки системи управління ризиками в інвестиційних банках, недосконалість регулювання фінансових ринків як на міжнародному, так і на національному рівнях².

Причиною фінансової кризи в Україні стала залежність фондового ринку від інвестицій нерезидентів, надмірна зовнішня заборгованість суб'єктів економічної діяльності, низький рівень ліквідності банківських установ.

Нині світова фінансова криза впливає на економіку країни через:

1. Циклічне уповільнення світової економіки, що в цілому може скоротити попит на експортну продукцію, а отже, експортну виручку та призвести до зменшення надходжень державного бюджету, девальвації гривні, зниження заробітної плати тощо.

2. На світових товарних ринках спостерігаються різкі стрибки цін на товари, викликані нестабільністю фінансових і валютних ринків. У разі їх значного падіння виникне проблема суттєвого скорочення торгівельного балансу, що суттєво ослабить позицію України на міжнародних ринках.

3. Обвал котирувань на світових фондових ринках призвів до різкого падіння акцій вітчизняних компаній.

4. Паніка на фінансових ринках, банкрутство великих інвестиційних банків перекрили зовнішні фінансові ринки та загрожують труднощами у рефінансуванні зовнішнього боргу вітчизняних банків та корпорацій³.

В зв'язку з цим в економіці України існує низка проблем, головними з яких є:

По-перше, проблема величезного від'ємного сальдо торговельного балансу та нестачі золотовалютних резервів, необхідних для оплати товарів критичного

1 Ослунд А. Кризис: причины и последствия. Независимая информация и аналитика из США. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://www.washprofile.org/ru/node/8204>. Бобров Є.А. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України //Фінанси України - №12, 2008р. – с.33-43. Кушнірук Б. Економічна криза – що нам робити? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://unian.net/ukr/news/news-290307.html>.

2 Ослунд А. Кризис: причины и последствия. Независимая информация и аналитика из США. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://www.washprofile.org/ru/node/8204>.

3 Бобров Є.А. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України //Фінанси України. – 2008. – №12. – с.33-43.

імпорту та виконання кредитних зобов'язань держави, банків, приватних корпорацій перед іноземними кредиторами.

По-друге, проблема істотного падіння виробництва в бюджетоутворюючих галузях економіки – металургії та хімічній промисловості. Це не лише проблема суттєвого скорочення валютних надходжень від експортних операцій підприємств цих галузей (разом вони формують до половини експортної виручки України), а й значного скорочення податкових платежів до бюджетів усіх рівнів. Крім того не слід забувати десятки тисяч працівників цих підприємств, які можуть залишитися без заробітної плати. Крім того, проблема не обмежується виключно цими галузями, адже зупиняються також підприємства будівельної галузі.

Третя проблема - це істотне зростання загального обсягу простроченої заборгованості як за кредитами банків, так і за кредиторськими зобов'язаннями одних приватних компаній перед іншими, а також за податковими платежами¹.

Ще однією проблемою для України буде різке зростання вже з 2010 року кількості пенсіонерів, та як наслідок – зростання витрат як Пенсійного фонду України так і державного бюджету.

Тому, з метою подолання наслідків світової фінансової кризи, на нашу думку, Україна повинна здійснити наступні кроки:

1. Впроваджувати надзорські заходи, що дають змогу суттєво скоротити негативне сальдо торгівельного балансу. Тобто необхідно фактично ліквідувати споживче та іпотечне кредитування (в частині придбання земельних ділянок) не тільки в іноземній, а й в національній валюті. Зокрема, потрібно дозволити виключно карткові кредити, значно обмеживши максимальний їх розмір та умови надання для кожної окремої взятої особи, що хоче їх отримати.

2. Має бути посилений митний контроль за надходженням у країну так званої «сірого» та «чорного» імпорту, який, крім несплати мита та інших податків, призводить до подальшого вивезення іноземної валюти з країни. Необхідні також заходи нетарифного характеру, спрямовані на скорочення ввезення побутових товарів з країн сходу та інших регіонів світу. Задля цього потрібно істотно підвищити контроль за якістю товарів, котрі надходять в Україну.

3. З метою запобігання кризі в банківському секторі та зростанню простроченої заборгованості в економіці слід усвідомлювати, що в основі функціонування ринкової економіки лежить принцип довіри господарюючих суб'єктів одне до одного. Підрив цієї довіри означатиме неминучу кризу.

Немає сумнівів, що світова спільнота подолає глобальну фінансову кризу, результатом якої стане зміна співвідношення сил та зовнішньої політики країн світу. Однак, враховуючи сучасний стан, економічні та політичні потрясіння, спрогнозувати результати цих змін дуже складно. Проте, Україні важливо не лише мінімізувати негативні впливи світової фінансової кризи, але й знайти відповідне місце в світовій економіці після подолання наслідків економічної кризи.

1 Кушнірук Б. Економічна криза – що нам робити? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://unian.net/ukr/news/news-290307.html>.

[illegible]

Наукове видання

Матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економіки»

Частина I

Відповідальний редактор – Головчук Андрій Федорович
Відповідальний секретар – Мальований Михайло Іванович

Видається в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Коректура Л.М. Абрамець
Комп'ютерне верстання М.І. Мальований

Підписано до друку 04.01.2010. формат 60х90/16
Папір офсет. Ум. арк. 10,8
Тираж 300. Зам. №16

Видавець і виготівник
СПД Сочінський
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво: серія ДК №2521 від 08.06.2006 р.
тел.: (04744) 4-64-88, 4-67-77
e-mail: vizavi@mediat.com.ua

